

INSTITUTUL DE CERCETĂRI JURIDICE ȘI POLITICE

Cu titlu de manuscris

C.Z.U . 347.91/.95:343.6(043.3)

STRATULAT VALENTINA

**MĂSURILE CIVILE DE PROTECȚIE
ÎN CAZURILE DE VIOLENȚĂ ÎN FAMILIE**

Specialitatea: 553.03 – Drept privat (Drept procesual civil)

Teză de doctor în drept

Conducător științific:

Belei Elena, doctor în drept,
conferențiar universitar

Autor:

CHIȘINĂU, 2018

© Stratulat Valentina, 2018

ADNOTARE (română, engleză, rusă)

LISTA ABREVIERILOR

INTRODUCERE

1. ANALIZA SITUAȚIEI GENERALE PRIVIND APLICAREA MĂSURILOR CIVILE DE PROTECȚIE ÎN CAZURILE DE VIOLENȚĂ ÎN FAMILIE

1.1. Realizări doctrinare în materia aplicării măsurilor civile de protecție în cazurile de violență în familie.....	16
1.2. Analiza cadrului normativ internațional și național privind aplicarea măsurilor civile de protecție în cazurile de violență în familie.....	30
1.3. Elucidarea practicii Curții Europene a Drepturilor Omului în cazurile de violență în familie	41
1.4. Problema științifică, scopul și obiectivele de cercetare	51
1.5. Concluzii la Capitolul 1.....	54

2. PREMISA APLICĂRII MĂSURILOR CIVILE DE PROTECȚIE

2.1. Considerații generale privind violența în familie	57
2.1.1 Aspecte definitorii și forme ale violenței în familie.....	57
2.1.2 Subiecții violenței în familie.....	68
2.2 Diminuarea violenței în familie prin aplicarea măsurilor civile de protecție	75
2.2.1. Regimul juridic și locul procedurii de aplicare a măsurilor civile de protecție în cazurile violenței în familie.....	75
2.2.2. Tipurile măsurilor civile de protecție în cazurile violenței în familie.....	81
2.2.3. Aspecte comparate privind aplicarea măsurilor de protecție în procesul civil și procesul penal	91
2.3 Concluzii la Capitolul 2.....	95

3. PROCEDURA APLICĂRII MĂSURILOR CIVILE DE PROTECȚIE ÎN CAZURILE DE VIOLENȚĂ ÎN FAMILIE

3.1. Particularitățile și mecanismul de soluționare a cererii privind eliberarea ordonanței de protecție în cazurile de violență în familie.....	98
3.1.1. Subiecții cu drept de a înainta în instanța de judecată cerere privind eliberarea ordonanței de protecție în cazurile de violență în familie.....	98
3.1.2. Exigente de formă și conținut la întocmirea cererii privind eliberarea ordonanței de protecție în cazurile de violență în familie.....	106
3.1.3. Procedura de examinare a cererii privind aplicarea măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie de către instanța de judecată.....	110
3.2. Împuternicirile instanței de judecată la soluționarea cererii privind aplicarea măsurilor civile de protecție în cazurile de violență în familie.....	124
3.2.1. Încheierea judecătorească ca act de dispoziție al instanței de judecată și ordonanța de protecție ca document executoriu al instanței de judecată.....	124
3.2.2. Executarea și contestarea actelor emise de către instanța de judecată la aplicarea măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie	131
3.3. Concluzii la Capitolul 3.....	135
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI	137
BIBLIOGRAFIE	143
Anexe	158

ADNOTARE

Stratulat Valentina, „Măsurile civile de protecție în cazurile de violență în familie”, teză de doctor în drept la specialitatea: 553.03 – Drept privat (Drept procesual civil), Chișinău, 2018

Teza cuprinde: Introducere, 3 capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 169 surse, 171 pagini text de bază. Rezultatele obținute sunt publicate în 9 publicații.

Cuvinte-cheie: violența în familie, victimă, agresor, procedură civilă distinctă, încheiere judecătorească, ordonanță de protecție, măsuri civile de protecție.

Domeniul de studiu. Lucrarea ține de domeniul Dreptului procesual civil, Partea Specială. Atenție deosebită este acordată analizei prevederilor art. 278³–278⁹, **Capitolul XXII**² CPC RM.

Scopul tezei de doctorat constă în realizarea unei cercetări ample în vederea fundamentării științifice *ad integrum* a particularităților procesual civile ale mecanismului de aplicare a măsurilor civile de protecție în cazurile de violență în familie.

Obiectivele: argumentarea introducerii și utilizării conceptului de măsuri **civile** de protecție în cazurile de violență în familie; identificarea și argumentarea locului procedurii de aplicare a măsurilor civile de protecție printre felurile de procedură civilă existente; identificarea problemelor ce țin de aplicarea măsurilor civile de protecție în cazurile de violență în familie în vederea formulării de noi soluții procedurale; propunerea argumentată a remediilor legislative în scopul perfecționării procedurii de examinare a cererii privind aplicarea măsurilor civile de protecție în cazurile de violență în familie.

Noutatea științifică și originalitatea rezultatelor obținute constau în efectuarea unui studiu temeinic asupra mecanismului aplicării măsurilor civile de protecție în cazurile de violență în familie la nivel științifico-practic, având la bază normele legislației procesual civile.

Problema științifică importantă. Problema științifică soluționată rezidă în fundamentarea științifică a incorporării unui nou fel de procedură civilă în cadrul Codului de Procedură Civilă al Republicii Moldova, fapt pentru care a determinat la argumentarea tuturor excepțiilor procedural-civile din cadrul acestui nou fel de procedură, întru consacrarea caracterului civil al măsurilor de protecție și în vederea aplicării modificărilor și completărilor operate în cadrul capitolelor lucrării.

Importanța teoretică și valoarea aplicativă a lucrării derivă din importanța subiectului investigat. Informațiile cuprinse în lucrare pot servi în calitate de ghid teoretico-practic necesar perfecționării abilităților profesionale.

Implementarea rezultatelor științifice își găsește materializare în procesul de instruire în cadrul instituțiilor de învățământ superior cu profil juridic, în activitatea practică ce ține de domeniul judiciar și în activitatea legislativă ce ține de elaborarea și modificarea actelor normative.

SUMMARY

Stratulat Valentina, " The Civil Protection Measures in Domestic Violence", PhD thesis in law 553.03 - Private Law (Civil Procedure), Chisinau, 2017

The Dissertation contains: Introduction, 3 chapters, general conclusions and recommendations, bibliography from 169 sources, 128 basic text pages. The obtained results are published in 9 publications.

Key words: family violence, victim, aggressor, petitioner, interested person, special procedure, court order, protection ordinance, civil protection measures.

Field of study. The work is in the field of civil procedural law, the Special Party. Special attention is paid to the analysis of the provisions of art. 278³–278⁹, Chapter XXII² Civil Proc. Cod of the R.M.

The purpose of the doctoral thesis is to carry out a complex scientific research on the mechanism of applying protection measures in cases of domestic violence.

Objectives of study: researching and studying the phenomenon of domestic violence as a prerequisite for the application of family protection measures both in the country and abroad; elucidating the judicial practice that is relevant to the subject under investigation and identifying the problems related to the application of protection measures in order to formulate new solutions and perspectives for the development of the institution concerned; motivating the place of application of protection measures in cases of domestic violence in the system of civil procedural law and appreciating the role of this institution in the process of justice; identifying issues that could condition inconsistencies in the non-uniform application of legislation on the application of protection measures in cases of domestic violence in order to reconcile judicial verdicts with the practice of the ECtHR, etc.

The Scientific novelty and originality of the results. The innovative element of the present work is to carry out a thorough investigation of the civil procedural law on the application of protection measures in cases of domestic violence and to develop some legislative proposals that are supposed to optimize the respective institute.

Important scientific problem. The solved scientific problem resides in the scientific foundation of the incorporation of a new kind of civil procedure in the Civil Procedure Code of the Republic of Moldova, the fact which has led to the argumentation of all procedural-civil exceptions within this new kind of procedure, in order to devote the civil character of the protection measures and to apply the modifications and additions made within the chapters of the thesis.

The theoretical importance and the applicative value of the work derive from the importance of the investigated subject. The information contained in the paper can serve as a theoretical and practical guide necessary for the improvement of professional abilities.

The implementation of the scientific results finds its materialization in the training process within the institutions of higher education in Law, in the practical activity related to the judicial field and in the legislative activity regarding the elaboration and modification of the normative acts.

РЕЗЮМЕ

Стратулат Валентина, «Гражданские меры защиты в случаях насилия в семье», кандидатская диссертация по юриспруденции 553.03 - Частное право (гражданский процесс), Кишинэу, 2017 г.

Диссертация содержит: Введение, 3 главы, общие выводы и рекомендации, библиографию из **169** наименований, 128 основных текстовых страниц. Полученные результаты опубликованы в 9 публикаций.

Ключевые слова: насилие в семье, жертва, агрессор, заявитель, заинтересованное лицо, специальная процедура, постановление суда, постановление о защите, меры гражданской защиты.

Область исследования. Работа ведется в области гражданского процессуального права, (Специальной) Производственной Части. Особое внимание уделяется анализу предусмотрения ст. 278³–278⁹, Глава XXII² ГРАЖДАНСКИЙ ПРОЦЕССУАЛЬНЫЙ КОДЕКС РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА.

Цель исследования заключается в проведении комплексных научных исследований механизма применения защитных мер в случаях насилия в семье.

Задачи исследования: исследование и изучение феномена насилия в семье в качестве предпосылки для применения мер защиты семьи как в стране, так и за рубежом; разъяснение судебной практики, которая имеет отношение к исследуемому вопросу и выявление проблем связанных с применением защитных мер, с целью разработки новых решений и перспектив развития соответствующего учреждения; мотивируя место применения защитных мер в случаях насилия в семье в системе гражданского процессуального права и оценивая роль этого учреждения в процессе правосудия; выявление вопросов, которые могут обуславливать несоответствие в неоднородном применении законодательства о применении мер защиты в случаях насилия в семье, с тем чтобы согласовать судебные приговоры с практикой ЕСПЧ и т. д.

Научная новизна и оригинальность полученных результатов: Новаторский элемент настоящей работы заключается в проведении тщательного расследования гражданского процессуального законодательства о применении мер защиты в случаях насилия в семье и разработке некоторых законодательных предложений, которые должны оптимизировать соответствующий институт.

Научная проблема. Решённая научная проблема заключается в научном обосновании введения нового вида гражданского процесса в соответствии с Гражданским процессуальным кодексом Республики Молдова, факт что привел к обоснованию всех процессуально-гражданских исключений в этой новой процедуре, чтобы учесть гражданский характер защитных мер и для применения изменений и дополнений, внесенные в главах данной научной работы.

Теоретическая значимость и прикладная применяемость результатов проистекают из важности исследуемого предмета. Информация, содержащаяся в документе, может служить теоретическим и практическим руководством, необходимым для улучшения профессиональных способностей.

Внедрение научных результатов находит свое отражение в процессе обучения в учреждениях высшего образования в области права, в практической деятельности, связанной с судебной сферой и в законодательной деятельности по разработке и изменению нормативных актов.

LISTA ABREVIERILOR

CEDO – Convenția Europeană pentru Protecția Drepturilor și Libertăților Fundamentale ale Omului

CtEDO – Curtea Europeană a Drepturilor Omului

DUDO – Declarația Universală a Drepturilor Omului

OIM – Organizația Internațională a Muncii

ONU – Organizația Națiunilor Unite

CC RM – Curtea Constituțională a Republicii Moldova

CSJ RM – Curtea Supremă de Justiție a Republicii Moldova

MAI – Ministerul Afacerilor Interne

USM – Universitatea de Stat din Moldova

RM – Republica Moldova

CC RM – Codul civil al Republicii Moldova

CC RM – Codul contravențional al Republicii Moldova

CP RM – Codul penal al Republicii Moldova

CPC RM – Codul de procedură civilă al Republicii Moldova

CPC Ro – Codul de procedură civilă al României

CPP RM – Codul de procedură penală al Republicii Moldova

cap. – capitol

art. – articol

alin. – aliniat

lit. – literă

pct. – punct

etc. – etcetera

n.a. – nota autorului

pr. – principiu

INTRODUCERE

Actualitatea temei și importanța problemei abordate

O problemă gravă cu care se confruntă societatea contemporană este fenomenul violenței în familie. Această problemă complexă implică atât protejarea integrității personale a victimelor, a intereselor lor sociale cât și ingerințe legiferate în drepturile agresorilor.

Dreptul de a trăi fără teamă și brutalitate fizică și psihică este stipulat în Constituția Republicii Moldova (art.24, ”*Dreptul la viață și la integritate fizică și psihică*”) pentru fiecare persoană, indiferent de sex. Exercitarea acestui drept este diferit înțeleasă de către autoritățile statului și opinia publică atunci când violența se manifestă în interiorul familiei.

În scopul implementării unor măsuri efective de contracarare a fenomenului violenței în familie, la 01 martie 2007 a fost adoptată *Legea nr. 45 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie*, promulgată de Președintele Republicii Moldova pe 18 martie 2008, intrată în vigoare la 18 septembrie 2008 și modificată esențial prin *Legea Republicii Moldova nr. 196 din 28 iulie 2016*, intrată în vigoare la 16 septembrie 2016.

Carențe esențiale ale cadrului normativ în domeniul aplicării măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie, inexistența unei practici judiciare uniforme la acest capitol, insuficiența cercetărilor în literatura de specialitate pentru subiectul abordat, comparativ cu alte domenii ale procedurii civile, determină necesitatea realizării unui studiu aprofundat privitor la problemele teoretice și practice în domeniul respectiv, după cum punctează actualitatea și importanța temei abordate.

Este de precizat că insuficiența surselor bibliografice nu denotă o lipsă de interes față de tema investigată, dimpotrivă – accentuează necesitatea unui asemenea studiu, dat fiind faptul că Republica Moldova a fost deja condamnată la CtEDO pentru admiterea erorilor judiciare și omisiunea statului de a soluționa chestiunea violenței în familie. Faptul dat constituie o povară esențială asupra bugetului național din motiv că obligațiile de despăgubire pentru justițiabili din partea statului sunt enorme.

Problematica temei cercetate. La prima vedere justiția civilă nu ar avea tangențe cu protecția victimelor violenței în familie, or, acest aspect violent al societății moderne trebuie să fie supus procedurilor contravenționale și penale, care trebuie să asigure victimelor o apărare eficientă. Însă aspectul formal al procedurilor care durează uneori excesiv de mult, periclitează necesitatea intervenției prompte a statului în cazurile de violență în familie, inclusiv din cauza prezumției de nevinovăție a agresorilor. Identificarea unui mecanism eficient pentru a pune în aplicare în regim de urgență a unor măsuri de protecție, care de fapt nu sunt nici sancțiuni

contravenționale, nici pedepse penale, impune completarea procedurilor civile existente cu una nouă, total distinctă, care constă din norme proprii cu un specific conceptual total diferit de procedura civilă clasică. Această originalitate procedurală necesită o argumentare științifică fundamentală.

Adoptarea Legii nr. 45/2007 privind combaterea violenței în familie și a modificărilor ulterioare a legislației în domeniu, constituie un pas important pentru Republica Moldova. Pentru a putea fi implementată în practică această lege, în CPC RM, la data de 09.07.2010, a fost introdus capitolul XXX¹ (actualmente capitolul XXII²), intitulat "*Aplicarea măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie*". Aceste noi prevederi au fost amplasate pripit și impropriu în cadrul procedurii civile speciale, care sunt incompatibile și cu litigiile de drept.

Deci, **Problema științifică soluționată** rezidă în fundamentarea științifică a incorporării unui nou fel de procedură civilă în cadrul Codului de Procedură Civilă al Republicii Moldova, fapt pentru care a determinat la argumentarea tuturor excepțiilor procedural-civile din cadrul acestui nou fel de procedură, întru consacrarea caracterului civil al măsurilor de protecție și în vederea aplicării modificărilor și completărilor operate în cadrul capitolelor lucrării.

Obiectul cercetării îl constituie cercetarea formelor violenței în familie, a măsurilor civile de protecție și a mecanismului de aplicare a acestora de către instanțele de judecată în toate situațiile, evidențiind problemele și lacunele legislative existente, formulând propuneri în acest sens.

Scopul și obiectivele tezei. Scopul tezei de doctor constă în realizarea unei cercetări ample în vederea fundamentării științifice *ad integrum* a particularităților procesual civile ale mecanismului de aplicare a măsurilor civile de protecție în cazurile de violență în familie.

Atingerea scopului propus presupune realizarea următoarelor obiective:

1. cercetarea fenomenului de violență în familie atât în țară, cât și peste hotare, evidențiind tipurile de violență pentru determinarea celor mai adecvate și eficiente măsuri de protecție;
2. argumentarea introducerii și utilizării conceptului de măsuri **civile** de protecție în cazurile de violență în familie;
3. identificarea și argumentarea locului procedurii de aplicare a măsurilor civile de protecție printre felurile de procedură civilă existente;
4. formularea problemelor ce țin de aplicarea măsurilor civile de protecție în cazurile de violență în familie în vederea formulării de noi soluții procedurale;

5. propunerea argumentată a remediilor legislative în vederea perfecționării procedurii de examinare a cererii privind aplicarea măsurilor civile de protecție în cazurile de violență în familie.

Noutatea științifică a rezultatelor obținute.

Studiul realizat și rezultatele obținute reprezintă un subiect nou pentru știința Republicii Moldova, deoarece natura juridică procesual civilă a măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie nu a mai constituit obiectivul special nici a vreunei investigații. Totuși tangențial au fost elucidate de către alți cercetători unele noțiuni ale violenței în familie sub diverse aspecte, precum ar fi psihologic, sociologic, constituțional, penal, etc.

Noutatea științifică a acestei lucrări constă în efectuarea unui studiu temeinic asupra mecanismului aplicării măsurilor civile de protecție în cazurile de violență în familie la nivel științifico-practic, având la bază normele legislației procesual civile.

În acest sens evidențiem că în lucrare au fost analizate tipurile violenței în familie, a fost accentuat caracterul civil al măsurilor de protecție aplicate în aceste cazuri, cu evidențierea tipurilor măsurilor de protecție. De asemenea a fost identificat locul aplicării măsurilor civile de protecție în cazurile de violență în familie în sistemul dreptului procesual civil.

Elementul inovațional al prezentului studiu este abordarea echilibrată a mecanismului de aplicare a măsurilor civile de protecție, astfel încât agresorii să poată să valorifice un minim de drepturi procedurale, or, lipsa fundamentalei prezumții a nevinovăției nu semnifică desconsiderarea juridică a acestui subiect procedural. Pericolul iminent cauzat de violența în familie trebuie să permită intervenții de urgență, dar cu caracter legal.

Propunerile de lege ferenda oferite de către noi constituie o novație pentru țara noastră. Astfel, în urma cercetării efectuate a fost stabilit locul și rolul procedurii de aplicare a măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie printre felurile de proceduri prevăzute în CPC RM (amplasarea cap. XXX¹ înaintea procedurii speciale, fapt ce a fost realizat și începând cu 01.06.2018, cap. XXX¹ a fost reamplasat devenind cap. XXII²), la fel a fost identificat și promovat conceptul de măsuri civile de protecție, propunere asupra căreia insistăm și în continuare, au fost formulate și alte propuneri de lege ferenda care vor fi înaintate la fel către Ministerul Justiției în cel mai scurt timp.

Prin **metodologia utilizată** în procesul pregătirii tezei au fost depuse eforturi în vederea elucidării sugestive a aspectelor esențiale privind violența în familie și măsurile de protecție aplicate în aceste situații, care ar facilita necesitatea înțelegerii problematicii respective.

În acest context, s-a recurs la următoarele metode:

- metoda sistemică, care este principala abordare în cadrul căreia a fost reliefată și analizată problema violenței în familie;
- metoda sociologică, deoarece nu este posibil să cercetăm drepturile omului fără a lua în considerație „dimensiunea umană” a acestora;
- metoda examinării, prin intermediul căreia a fost posibilă familiarizarea cu diverse studii de cazuri din domeniul practicii;
- metoda comparativă care a ajutat la expunerea diferențelor legislației Republicii Moldova din domeniu, cu cea a altor state;
- metoda monitorizării a fost aplicată în special pentru cuvintele-cheie și noțiunile din teorie care au un caracter divers;
- metoda logică ne-a ajutat pentru a formula clar concluziile referitoare la domeniul investigat.

Importanța teoretică și valoarea teoretică a temei selectate și valoarea aplicativă a lucrării.

Importanța teoretică a tezei de doctor se manifestă prin: sistematizarea abordărilor teoretice privitor la conceptul fenomenului violenței în familie, a aplicării măsurilor de protecție în acest sens și în stabilirea elementelor definitorii ale naturii juridice al acestui subiect ca instituție importantă în dreptul procesual civil; redarea multiaspectuală a conținutului cererii privind aplicarea măsurilor de protecție în cazul de violență în familie, evidențierea problemelor apărute în cazul procedurii de aplicare a acestor măsuri și de emitere a ordonanței de protecție; obținerea unui vast material teoretic și practic pentru dezvoltarea instituției juridice cercetate; invocarea unor noi perspective asupra cadrului teoretico-metodologic util pentru aplicarea măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie.

Rezultatele investigației efectuate își vor găsi aplicabilitate sub aspect științific, practic, instructiv – didactic și legislativ.

Deci, din punct de vedere științific, rezultatele cercetărilor efectuate și concepțiile științifice valorificate în lucrare, ce aparțin oamenilor de știință din țară și de peste hotare, dar și propriile abordări asupra instituției aplicării măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie (art. 318¹–318⁶, acum art. 278³- 278⁹ CPC RM – după modificările din 05.04.18, în vigoare 01.06.18), vor contribui la dezvoltarea unor noi investigații pe marginea instituției în cauză.

În aspect practic, vom interpreta prevederile art. 318¹–318⁶, acum art. 278³- 278⁹ CPC RM, identificând neconcordanțele și problemele practice privind implementarea corectă a

reglementărilor ce țin de aplicarea măsurilor de protecție în cazul de violență în familie și emiterea ordonanței de protecție.

Concepțiile elaborate, precum și propunerile de lege privind perfecționarea legislației la capitolul aplicarea măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie pot fi luate în considerare în procesul de legiferare, în vederea îmbunătățirii reglementărilor procesual civile cuprinse în prevederile art. 278³- 278⁹ CPC RM.

Evidențiem că am formulat propunerea de reamplasare a capitolului XXX¹ – „Aplicarea măsurilor de protecție în cazurile violenței în familie” – înaintea procedurii speciale, ca fel distinct de procedură civilă, către Ministerul Justiției și astfel în CPC RM acestei proceduri i s-a oferit un loc aparte după art. 278². Respectiv, Titlul II a fost completat cu compartimentul B² cu următorul cuprins: „B². APLICAREA MĂSURILOR DE PROTECȚIE ÎN CAZURILE DE VIOLENȚĂ ÎN FAMILIE; Capitolul XXII² APLICAREA MĂSURILOR DE PROTECȚIE ÎN CAZURILE DE VIOLENȚĂ ÎN FAMILIE (Articolele 278³-278⁹).

De aceea, concluziile și recomandările care vor fi expuse în lucrare pot fi utilizate la întocmirea compartimentelor corespunzătoare din manuale, materiale metodico-didactice, rapoarte științifice, inclusiv pot fi utilizate în procesul de instruire a cadrelor din instituțiile de învățământ superior cu profil juridic la predarea cursurilor: Drept procesual civil (Partea Specială); Combaterea Violenței în Familie, etc.

Totodată propunerile legislative oferite permit:

- transpunerea în practică a obligației statului de a garanta respectarea drepturilor și libertăților constituționale ale cetățenilor săi;
- organelor competente de a atrage mai multă atenție cazurilor de agresiune în familie, de a ajuta victimele să renunțe la o viață plină de teror și să beneficieze de sprijinul statului în încercarea de a-și reface soarta, de a impune sancțiuni drastice agresorilor, în același timp, acordându-le șansa de a se reabilita;
- falicitarea procedurii aplicării măsurilor de protecție în privința agresorilor, oferind posibilitate instanțelor de judecată să reușească să motiveze actele procesuale dispuse în aceste situații cu indicarea consecințelor concrete în caz de nerespectare a ordonanței de protecție aplicate în favoarea victimelor violenței în familie.

Aprobarea rezultatelor. Concepțiile și concluziile de bază ale tezei au fost expuse în 9 publicații. Mai mult ca atât, ele au constituit subiectul discuțiilor purtate și prezentate în cadrul mai multor conferințe științifico–practice internaționale și în cadrul diverselor mese rotunde internaționale desfășurate în colaborare cu România precum ar fi: Conferința științifică internațională „Perspectivele și problemele integrării în spațiul european al cercetării și

educației” (Cahul, 2016); Conferința științifică națională cu participare internațională „Turismul și dezvoltarea societății” (Chișinău, 2015); Conferința științifică națională cu participare internațională „Știința în Nordul Republicii Moldova: realizări, probleme, perspective” (Bălți, 2016), etc.

Sumarul compartimentelor viitoare teze.

Structura tezei de doctor a fost efectuată în conformitate cu normele impuse la întocmirea unei lucrări științifice. Astfel, aceasta conține o introducere, la fel și ea structurată după regulile necesare, trei capitole, concluziile și recomandările propuse; lista bibliografică a surselor cercetate care au servit drept bază teoretică pentru întocmirea lucrării și anexe.

În **„Introducere”** a fost analizată actualitatea investigației, problema investigației, obiectul cercetării, baza conceptuală a cercetării, scopul tezei, obiectivele investigației, metodele de cercetare, importanța teoretică a lucrării, valoarea aplicativă a tezei și sumarul compartimentelor tezei.

În **Capitolul 1, intitulat, „Analiza situației generale privind aplicarea măsurilor civile de protecție în cazurile de violență în familie”** a fost efectuată analiza materialelor științifice la tema tezei, publicate în Republica Moldova, România, Federația Rusă, SUA și în alte țări. O atenție deosebită o vom acorda publicațiilor din ultimii ani. Deci, în acest capitol a fost evidențiat cadrul normativ din domeniul investigat, precum și precedentele CtEDO care au determinat redresarea cadrului normativ național.

Luând în considerare gradul de studiere a temei respective, se poate afirma că mai există segmente neexplorate în ceea ce privește cercetarea problemei violenței în familie. Nivelul de elaborare a concepțiilor privind aspectele teoretice și practice ale violenței în familie și măsurile de protecție aplicate în aceste situații nu pot fi recunoscute suficient. Totodată în acest capitol a fost evidențiată problema științifică, scopul și obiectivele cercetării.

În **Capitolul 2 intitulat „Premisa aplicării măsurilor civile de protecție”** a fost relatată noțiunea de violență în familie și alte noțiuni asociate, cu identificarea principiilor generale, speciale de prevenire și combatere a violenței în familie și stabilirea formelor de violență în familie ca premise a aplicării măsurilor de protecție în favoarea victimelor. De asemenea în capitolul dat au fost analizați subiecții violenței în familie, aspectele comparate privind aplicarea măsurilor de protecție în procesul civil și procesul penal, evidențiind sarcinile și locul aplicării măsurilor de protecție în sistemul dreptului procesual civil.

Capitolul 3 „Procedura aplicării măsurilor civile de protecție în cazurile de violență în familie”. Acest capitol este dedicat cercetării particularităților procedurii de judecare a cererii privind aplicarea măsurilor civile de protecție. În special, prin evidențierea următoarelor

elemente esențiale: care sunt subiecții ce pot depune cerere cu privire la comiterea actelor de violență în familie; mecanismul de depunere a cererii privind aplicarea măsurilor civile de protecție în cazurile de violență în familie, elucidând cerințele de formă și de fond ale cererii; instanța competentă să examineze cererea privind aplicarea măsurilor de protecție; termene; condiții de examinarea a acestor cereri; împuternicirile instanței judecătorești la judecarea aplicării măsurilor civile de protecție; actele de dispoziție ale instanței în acest sens; căile de atac asupra actelor de dispoziție ale instanței.

Considerăm că procedura de judecare a cererii de aplicare a măsurilor civile de protecție în cazurile de violență în familie este reglementată insuficient, iar reglementarea în vigoare a procedurii de examinare lasă loc pentru interpretări și aplicări neuniforme.

”Concluzii și recomandări” reprezintă o generalizare, în baza constatărilor, observațiilor și concluziilor făcute pe parcursul realizării tezei, a principalelor rezultate ale investigației și totalitatea propunerilor sugestive care ar putea fi operate în legislația din domeniul investigat.

CAPITOLUL 1. ANALIZA SITUAȚIEI GENERALE PRIVIND APLICAREA MĂSURILOR CIVILE DE PROTECȚIE ÎN CAZURILE DE VIOLENȚĂ ÎN FAMILIE

1.1 Realizări doctrinare în materia aplicării măsurilor civile de protecție în cazurile de violență în familie

Violența domestică a început să fie cercetată relativ târziu. Fenomenul a fost prezentat public în Statele Unite ale Americii și în Europa Occidentală drept o problemă generală gravă a societății abia în ultimile trei decenii ale secolului al XX-lea. Anii '90 au adus recunoașterea violenței domestice drept o încălcare a drepturilor omului [135, p. 125].

Creșterea cazurilor de violență în familie ne-a determinat să abordăm subiectul aplicării măsurilor de protecție în asemenea situații. Deși în țara noastră tema investigată este una inovativă, tangențial, sub diverse aspecte, totuși a fost cercetată.

Astfel, fenomenul violenței în familie și combaterea acestuia a fost cercetat sub aspect sociologic, psihologic, penal sau infracțional, constituțional prin prisma protecției drepturilor omului, etc. Deoarece în anul 2010, în Codul de procedură civilă al Republicii Moldova [31], a fost introdus un capitol nou, capitolul XXX¹ (abrogat începând cu 01 iunie 2018 și reamplasat la cap. XXII²), intitulat *"Aplicarea măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie"*, această instituție juridică procesual civilă nu a reușit să fie obiectul vreunei cercetări științifice ample. Procedura aplicării măsurilor de protecție în cadrul procesului civil încă nu a fost cercetată de către nimeni. Tangențial însă unele noțiuni care ne interesează au fost reflectate în mai multe articole științifice, rapoarte de evaluare a implementării legislației din domeniu, ghiduri practice, îndrumare de intervenție, etc.

În prezenta lucrare vor fi examinate și analizate variate lucrări, deoarece doar datorită aspectului comparat ne-am format o viziune complexă asupra naturii juridice a violenței în familie și a măsurilor de protecție.

Spre exemplu, cercetătorul român *Szabo Ana Maria* susține că bărbații, femeile și copiii sunt mai des expuși violenței în propriile case, decât pe stradă sau în alte locuri publice. Dânsa expune cauzele și consecințele violenței în familie, redă contextul european al violenței împotriva femeilor și prezintă caracterul violenței domestice din România. Potrivit autorului, inițial în România *"a existat o violență domestică normală, adică bărbatul prin autoritatea sa legitimă avea dreptul nescris de a-și exercita puterea asupra celorlalți membri ai familiei"* [110, p.61]. De-a lungul anilor societatea tradițională s-a transformat astfel încât nici o formă de violență nu se tolerează.

Cercetătorul *Diaconu-Mureșan Ada* a evidențiat noțiunea de violență în familie prin prisma Declarației Națiunilor Unite privind Violența împotriva Femeii din 1993. Potrivit

Declarației violența domestică reprezintă *”orice act de violență bazat pe diferența de gen și care are ca rezultat o rănire sau o suferință fizică, sexuală sau psihologică produsă femeii, incluzând amenințări, acțiuni de corecție sau privare arbitrară de libertate, fie că aceasta se petrece în public, fie că se petrece în viața privată”* [74, p. 49].

Noțiunea de violență în familie și formele de manifestare au fost examinate și de către cercetătorul științific *Florea Bogdan*, care în publicația sa, evidențiază noțiunea legală de violență în familie prevăzută în art. 2, alin. (1) din Legea României pentru prevenirea și combaterea violenței în familie nr. 217/2003. Autorul vine cu următoarea clasificare a violenței domestice: *”Violența domestică ar putea fi clasificată în patru tipuri și anume: - violența emoțională; - violența fizică; - violența sexuală și - violența socială”* [77, p. 273].

Cercetătorii români *Rotariu Noela și Irinel* au elucidat definițiile violenței, formele violenței domestice, cauzele și dinamica acestui fenomen, evidențiind pedepsele penale care pot fi aplicate agresorului. Deși violența domestică din lucrarea acestor coautori este prezentată în aspect penal, adică criminologic, totuși pentru noi are importanță noțiunea de violență în familie (domestică) și formele acesteia. Deci, violența în familie poate fi definită ca *”orice formă de agresiune, abuz sau intimidare, dirijată împotriva unui membru de familie, unei rude de sânge sau contra altor persoane din mediul familial”* [98, p. 23]. În accepțiune juridică *”violența în familie”* a fost definită ca reprezentând *orice acțiune fizică sau verbală săvârșită cu intenție de către un membru de familie împotriva altui membru al aceleiași familii, acțiune care provoacă o suferință fizică, psihică, sexuală sau un alt prejudiciu material* [98, p. 24].

Coautorii *Rotariu Noela și Irinel* au mai evidențiat următoarele forme ale violenței domestice:

1. Violența fizică; 2. Violența sexuală; 3. Violența psihologică; 4. Violența verbală și 5. Violența economică. Iar *”în funcție de persoana asupra căreia se exercită acțiunea de violență distingem între: violența domestică directă și violența domestică indirectă”*.

În accepțiunea autorului român *Marinescu Valentina*, *”problema violenței în diferitele forme pe care le ia a fost construită ca o problemă socială serioasă și a fost repetat evidențiată ca o temă publică în ultimele decenii”* [86, p. 89]. În studiul efectuat, autorul a plecat de la definiția normativă a violenței în mass-media oferită de *Gerbner G.*: *violența... este expresia populară a forței fizice folosită împotriva altora, împotriva propriei persoane sau acțiunea cuiva față de altcineva cu intenția de a-l răni sau ucide* [86, p. 20].

Prezintă interes și lucrările autorului român *Hogaș Diana - Loredana*. În una din lucrări autoarea examinează evoluția fenomenului violenței domestice, definițiile, structura, cauzele violenței domestice, caracteristicile principale și formele acestui fenomen, analizând cadrul legal

și aspectele de ordin practic privind violența domestică. Potrivit doctrinarii *”violența domestică este un fenomen universal fiind prezent pretutindeni, de la cele mai mici așezări umane până la cele mai mari orașe, de la țările în curs de dezvoltare până la cele mai dezvoltate. Violența domestică nu este un mit și nici un fenomen de dimensiuni nesemnificative”* [81, p. 9]. Autoarea distinge două tipuri de violență și anume: violența reală și violența simbolică. Definițiile violenței în familie analizate în lucrare sunt variate și multidirecționale. *”Dicționarul de psihologie socială definește violența ca fiind sinonimă cu agresivitatea, formă de comportament învățată, care se manifestă cu tărie, ducând adesea la crime. În lucrările de științe sociale conceptul de violență apare în strânsă legătură cu transgresarea normelor sociale, cu dezordinea, insecuritatea... Pentru criminologi, violența domestică reprezintă o formă de manifestare a criminalității, o atitudine antisocială care solicită aplicarea unor pedepse”* [81, p. 23].

Nu au putut să nu fie cercetate și noțiunile juridice ale violenței domestice. Pe lângă clasificarea legală a violenței în familie, cercetătoarea, Hogaș Diana - Loredana evidențiază și alte tipuri de violență, în funcție de actorii care sunt implicați în acest fenomen. Astfel, într-un capitol separat doctrinara evidențiază existența violenței domestice asupra copilului, asupra femeii, asupra vârstnicilor și chiar asupra bărbaților.

O altă lucrare a aceluiași autor [82] care prezintă interes pentru prezenta teză de doctor reflectă de asemenea noțiunea, tipurile, caracteristicile, formele, evoluția violenței domestice evidențiind în principal prevenirea, sancționarea și pedepsele penale aplicabile în cazurile de violență în familie.

Deși cercetările realizate de către autorii precizați se referă la legislația României în domeniu, aplicabilitatea și valoarea lor teoretică este valabilă și pentru Republica Moldova, avându-se în vedere similitudinile dintre conceptele legale existente.

Pentru teza de doctor respectivă are importanță și studiul realizat de către cercetătorul științific rus, *Фатеев Александр*, care a elucidat tipurile violenței în familie și consecințele ei punând accent pe perfecționarea legislației Rusiei în combaterea violenței în familie.

Potrivit acestuia *”Prima clasificare a violenței în familie se bazează pe acțiunile cu caracter violent, incluzând următoarele tipuri de violență: fizică, sexuală, psihologică (emoțională) și economică”* [125, p. 62].

Фатеев Александр consideră că deși fiecare tip de violență are un caracter propriu, totuși toate au la bază violența psihologică. *”A doua clasificare se bazează pe tipul și caracteristicile obiectului violenței. La acestea ar putea să se refere vârsta (de exemplu, violența contra copiilor, violența contra pensionarilor sau vârstnicilor, etc), genul (de exemplu, violența*

contra femeilor, violența contra bărbaților, etc.), starea sănătății (de exemplu, violența contra persoanelor cu dizabilități), apartenența etnică sau chiar statutul social, etc”.

Ținând cont de faptul că în Hotărârile sale CtEDO condamnă Republica Moldova în mod repetat, că statul a avut o atitudine discriminatorie față de victimele violenței în familie, demonstrând faptul că violența în familie este un fenomen bazat pe genul victimei și reprezintă o discriminare în bază de gen, în teză vor fi reflectate și cele mai esențiale lucrări străine care studiază protecția internațională a drepturilor omului [23-26].

Astfel, în opinia cercetătorului rus *Сягровец Елена*, scopul protecției internaționale a drepturilor femeii constă în *”aplicarea în viață a principiului conform căruia bărbații și femeile trebuie să se bucure de aceleași drepturi”*. În lucrarea sa sunt cercetate principalele documente internaționale care stau la baza ideii egalității gender și a interzicerii discriminării pe motiv de gen (sex) [124].

O lucrare de referință este cea a cercetătorului *Brems Eva*, care a ajuns la concluzia că o soluție pentru protecția eficientă a drepturilor femeii constă în interzicerea discriminării gender și includerea drepturilor femeii în categoria normelor *ius cogens*. Potrivit autorului *”eliminarea prejudecăților bazate pe sex din miezul dreptului internațional al drepturilor omului ar constitui o victorie pentru drepturile femeii”* [130].

Savantii *Gomes Felpe Gomez* și *Koen De Feyter* au reușit să abordeze problematica protecției internaționale a drepturilor omului, prezentând analiza unor tratate internaționale importante care ne interesează și pe noi. Caracterizând Convenția ONU din 1979 cu privire la eliminarea discriminării față de femei, coautorii subliniază că cel mai important aspect al Convenției respective este faptul că *”aceasta nu se adresează numai statelor, ci și sferei private – domeniul în care au loc cele mai grave încălcări ale drepturilor femeilor. Convenția planifică restructurarea relațiilor de gen din cadrul familiei, solicitând statului să adopte măsuri pozitive pentru a proteja femeile împotriva discriminării cauzate de către actorii privați”* [132].

Prezintă interes pentru teza noastră de doctor și lucrarea savantului rus *Поленина Светлана*, care susține că termenul ”discriminare” obține nuanțe noi în special în domeniul problemei egalității de gen. În capitolul 1 al lucrării sale, autorul analizează documentele internaționale cu privire la drepturile femeii adoptate în cadrul ONU, OIM, precum și tratatele de drept umanitar. Dânsa tratează complex problema respectării drepturilor femeii, formele de discriminare a acesteia, cauzele violenței față de femei și mecanismele necesare contracarării acestui fenomen [121].

Cercetătorii *Chinkin Christine*, *Chaleswort Hilary* au sesizat că normele internaționale privind drepturile omului ignoră problema violenței în familie, afirmând că *”în primul rând,*

nivelul violenței globale a rămas a fi unul ascuns..., iar dacă violența este declarată, oficialii o privesc ca și o chestiune privată. Deoarece multe acte de violență sunt comise de către particulari, în special de către membrii familiei, oficialii susțin că acestea nu pot fi atribuite în obligațiile statului” [131].

În opinia coautorilor *Moore Catherine, Freeman Marsha, Rudolf Beate*, statul este responsabil de violența din sfera privată și trebuie să prevină, să investigheze, să pedepsească asemenea acte. Faptul dat reiese și din Convenția ONU cu privire la eliminarea tuturor formelor de discriminare față de femei și din alte tratate internaționale, care sunt elucidate în lucrare. Coautorii au cercetat și diversele forme ale violenței, inclusiv violența în familie, examinând practica judiciară relevantă [134].

Referindu-ne la doctrina națională, putem afirma că acest subiect în literatura de specialitate a fost tangențial tratat de către cercetătorul *Cușmir Ludmila*, care în teza sa de doctor [71] a examinat unele convenții și tratate internaționale, expunând principiile de bază ale protecției mamei și copilului în mediul familial. Un paragraf separat a fost dedicat tematicii *Violența în familie*, unde a fost evidențiat faptul că mulți copii sunt supuși violenței în familie, însă potrivit Legii ocrotirii sănătății nr. 411 din 28 martie 1995 [33], familia are dreptul la ocrotirea sănătății membrilor ei, iar părinții sunt obligați să aibă grijă de sănătatea copilului, de dezvoltarea lui prenatală și postnatală, de educația lui fizică, spirituală și morală, să-i cultive un mod sănătos de viață.

Doamna, *Bâcu Adelina* a cercetat în lucrarea sa [55] factorii ce favorizează manifestările de violență, reflectând problema protecției femeilor față de agresiune prin prisma documentelor internaționale. Deoarece perioada de tranziție pe care o traversează Republica Moldova se caracterizează prin creșterea nivelului de agresivitate și violență în societate, autorul a mai cercetat modalitățile și căile de eradicare a violenței utilizate de către statele cu tradiție democratică, evidențiind acele măsuri care ar fi oportune pentru sistemul juridic al țării noastre. În acest sens, în capitolul 1, pornind de la principiul că orice ființă umană are dreptul la viață, la libertate și la securitatea sa, iar de facto *”de la 20 până la 50% dintre femei de pe Terra în perioada căsniciei devin victime ale violenței domestice”* [55, p.39], dna Bâcu Adelina a prezentat noțiunea de violență. În accepțiunea sa, *”violența domestică poate fi, la rândul ei:*

- *Fizică activă – unui membru al familiei i se cauzează o serie de vătămări;*
- *Fizică pasivă – victima este izolată (înțelegându-se și interdicția de a-și vizita copiii);*
- *Mintal pasivă – constă în întreruperea sau limitarea relațiilor sociale și sexuale;*
- *Verbală – amenințări, luare în derâdere, injurături;*
- *Sexuală – impunerea relațiilor sexuale contrar voinței partenerului”* [55, p. 42].

Cercetând fenomenul violenței în familie, doamna Bâcu Adelina a identificat factorii, cauzele și motivele ce o determină. Astfel, *"violența domestică este un exercițiu de putere aplicat în momentul în care dispar toleranța și comunicarea"* [55, p. 63]. Apelând la analiza teoretică a noțiunii de violență, autoarea a scos în evidență viziunile mai multor doctrinari referitor la acest subiect. Cât privește organismele internaționale, dânsa susține că deși s-au adoptat un șir de acte având drept scop combaterea violenței în familie, în mod special față de femei, *"fenomenul violenței domestice"* a fost abordat doar în mod general, nefiind definit.

Prezintă interes și argumentarea cercetătorului precum că *"eradicarea violenței poate fi asigurată doar în cazul în care în acest proces va fi implicată întreaga societate, când fiecare cetățean, indiferent de gen, va conștientiza faptul că violența reprezintă un obstacol în instaurarea unei democrații autentice, în menținerea și consolidarea păcii"* [55, p. 70].

Tot ea a propus următoarea definiție legală a "violenței în familie": *"Violența în familie reprezintă orice constrângere fizică activă, sau pasivă, verbală sau sexuală, săvârșită cu intenție de către un membru de familie împotriva altui membru al aceleiași familii, care provoacă o suferință fizică, psihică, sexuală sau un prejudiciu material și constituie o infracțiune, în cazul în care victima a suferit leziuni de natura celor prevăzute în art. 151-153 CP RM sau o contravenție, dacă consecințele sunt mai puțin grave"* [55, p. 97].

Noțiunea de violență și formele de abuz au fost abordate și de către cercetătorul Ciugureanu-Mihailiță Carolina. Deși autorul analizează problematica drepturilor copilului, totuși pentru noi prezintă interes această lucrare din motiv că în calitate de subiecți ai violenței în familie deseori sunt și copiii [64]. Aceștea pot apărea atât ca agresori, cât și ca victime, însă oricum este esențial de a cunoaște acele principii care stau la baza respectării drepturilor copilului, precum ar fi interesul superior al copilului sau copilul nu poate fi privit ca un infractor sau agresor, dar ca o victimă a unei situații, etc. Deși în unele situații copilul este făptașul actelor de violență, drepturile acestuia trebuie să fie cunoscute și respectate. **Cu regret, în capitolul XXX¹ (actualmente capitolul XXII²), din Codul de procedură civilă al Republicii Moldova lipsesc acele reglementări necesare desfășurării procesului civil în cazurile când copilul este agresor.** Aceste lacune le vom analiza în prezenta lucrare, intervenind cu propuneri concrete de modificare a legislației în vigoare.

Este cunoscut faptul că, copilul are dreptul de a fi protejat împotriva oricărei forme de violență, neglijare, exploatare sau abuz. Potrivit cercetătorului Ciugureanu-Mihailiță Carolina, *"abuzul fizic, psihic și emoțional asupra copilului încalcă nu doar prevederile art. 19 din Convenția cu privire la Drepturile Copilului, respectiv dreptul de a fi "protejat împotriva oricărei forme de violență, vătămare sau de abuz fizic sau mintal", ci și dreptul la viață, la*

supraviețuire și dezvoltare (art. 6), la onoare și demnitate (art. 16), la odihnă și vacanță, de a practica activități recreative proprii vârstei sale (art. 31), dreptul la cea mai bună stare de sănătate posibilă (art. 24)” [64, p. 61]. Cât privește formele de abuz și consecințele sale asupra dezvoltării fizice și emoționale a copilului vor fi expuse în conținutul cercetării noastre. Însă, precizăm că autorul a evidențiat existența următoarelor categorii de abuz: *”abuzul fizic; abuzul emoțional; abuzul sexual; lipsirea copilului de grijă și ocrotire (neglijența)”* [64, p. 61-62].

Convenția internațională cu privire la drepturile copilului, New York, 20.11.1989 [6], în articolul 16 prevede că *”dreptul oricărui copil de a fi protejat prin lege împotriva ingerințelor arbitrare în viața sa personală, în familia sa, domiciliul sau corespondența sa, precum și împotriva oricăror atacuri la onoarea și reputația sa”*. Acest drept al fiecărui om este prevăzut și de art. 12 din Declarația universală a drepturilor omului, New York, 10.12.1948 [1], art. 17 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice, New York, 16.12. 1966 [4] și art. 8 din Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, Roma, 04.11.1950 [2].

Nu mai puțin notabilă este și lucrarea coautorilor *Bodrug-Lungu Valentina, Zmuncilă Ludmila* [57], în care au realizat o prezentare a fenomenului violenței în familie din Republica Moldova prin definirea violenței domestice, analiza cadrului legal național și internațional referitor la violența în familie și expunerea analizei generale a acestei probleme.

Coautorii evidențiază faptul că populația are o atitudine rezervată față de a formula *”violența domestică”* și de aceea este importantă alegerea unei noțiuni adecvate și accesibile. *”În documentele Consiliului Europei găsim stipulări concrete asupra violenței domestice, care reprezintă orice acțiune sau inacțiune comisă în cadrul familiei de către unul dintre membrii acesteia, care amenință viața, integritatea fizică sau fiziologică sau libertatea unui alt membru al familiei și cauzează un prejudiciu serios dezvoltării personalității acestuia. Violența domestică include toate aspectele de violență apărute într-o relație de tip familial între rude de sânge, rude prin alianță, soți sau concubini.”* [57, p. 12].

Potrivit concluziei deduse din cercetările efectuate de către *Rotaru Oxana, Teslev Mihaela și Flenchea Natalia*, *”violența în familie este un startum pentru suicid”*. În opinia cercetătorilor *”respectarea drepturilor omului trebuie să facă parte din educația globală și din demnitatea omului, iar toate aspectele violenței fizice sau mintale împotriva persoanei umane constituie o violare a drepturilor sale”* [99, p. 61].

În acest sens autorii menționați au analizat definiția legală a violenței în familie expunând tipurile de violență și acele noțiuni esențiale prevăzute în Legea cu privire la prevenirea și

combaterea violenței în familie, nr. 45–XVI din 01 martie 2007, care a intrat în vigoare la 18 septembrie 2008 [38].

Este de precizat că cercetătorul, *Crudu Cristina* în publicația sa a analizat modalitățile de prevenire și atenuare a violenței domestice în Republica Moldova. De asemenea și în lucrarea noastră vom cerceta aplicarea măsurilor de protecție ca o modalitate de prevenire, combatere și atenuare a violenței în familie. Potrivit autorului *”gravitatea și stringența fenomenului [violenței în familie] o confirmă datele statistice conform cărora 65% din femeile căsătorite sunt maltratate de soți, concubini, amanți; 20-40% din numărul omuciderilor sunt comise de soți/amanți împotriva soților/amantelor”* [70, p. 271].

Comitetul restrâns al Comitetului european pentru problemele criminale a studiat chestiunile impuse de violența fizică în cadrul familiei, cu excepția violenței sexuale, în vederea propunerii măsurilor susceptibile să remedieze fenomenul relelor tratamente a căror victime sunt femeile. În acest context dna *Crudu Cristina* a specificat în publicația sa că respectivul Comitet a interpretat termenul de ”violență fizică” ca fiind *”orice act sau omisiune comisă în cadrul familiei de către unul din membrii săi, care atentează la viața, integritatea corporală sau psihică sau la libertatea unui alt membru din aceeași familie sau care compromite grav dezvoltarea personalității sale”* [70, p.272]. Autorul susține că fenomenul violențelor fizice din cadrul familiei rămâne puțin cunoscut, din motiv că victimele rareori depun plângeri. Iar *”în societățile democratice Statul respectă mai mult viața de familie pentru că el poate... să cuprindă sfera privată a familiilor pentru cercetarea actelor de violență ipotetică”* [70, p. 272]. În scopul eradicării violenței în familie, cercetătorul reține, că este necesară intervenția multidimensională și multidisciplinară, adică conlucrarea a mai multor organe și servicii, precum: implicarea poliției, procuraturii, lucrătorilor medicali, profesorilor și psihologilor școlari, asistenților sociali.

De aceeași părere suntem și noi și susținem că într-adevăr întru soluționarea problemei violenței în familie este necesară implicarea mai multor organe, care vor fi analizate în capitolele viitoare.

De o importanță majoră este lucrarea cercetătorilor *Chirtoacă Natalia* și *Tarlev Veronica* [65]. În această lucrare au fost expuse cele mai esențiale documente internaționale care tratează combaterea violenței în familie și identifică măsurile care trebuie luate pentru eliminarea violenței în familie, în mod special pentru prevenirea violenței împotriva femeilor. Unele aspecte ale acestei lucrări vor fi analizate în următorul paragraf al acestui capitol, unde vom cerceta cadrul normativ internațional din domeniul combaterii violenței în familie.

Coautorii au mai evidențiat în lucrarea lor, că în privința Republicii Moldova, Comitetul privind eliminarea discriminării împotriva femeilor a recomandat Guvernului *”să pună accent pe*

măsurile de combatere a violenței împotriva femeilor în familie și în societate și să recunoască faptul că asemenea acte de violență domestică constituie o încălcare a drepturilor femeilor” [65, p. 136-137].

Autorul *Gherasimenco Violeta* a cercetat prevenirea și combaterea violenței în familie, din motiv că *”tema violenței în familie prezintă un interes major”* [78, p.141], astfel încât *”statele europene, dar și cele noneuropene, au inițiat reforme legislative pentru prevenirea”* [78, p. 142] acestui fenomen.

Potrivit autorului *”prin activitatea de prevenire se înțelege ansamblul acțiunilor ce împiedică producerea unor fenomene de violență și activitatea de intervenție, care reprezintă măsurile prin care se împiedică reapariția unui caz de violență ce a avut loc deja”* [78, p.143]. Publicația lui *Gherasimenco Violeta* are importanță pentru noi, deoarece analizează unele autorități și instituții de stat care au abilități de prevenire și combatere a violenței în familie. Astfel, raționamentele de bază expuse de către cercetător sunt în strictă coordonare cu art. 7 al Legii cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie nr. 45–XVI din 01 martie 2007.

Relevantă este și lucrarea coautorilor *Losîi Elena și Bordaș-Mohorea Alina* în care se analizează și se prezintă diverse cercetări din domeniul violenței, oferind multiple definiții, formele de manifestare ale violenței și consecințele acesteia. Autorii precizează că în literatura de specialitate se întâlnesc *”mai multe distincții terminologice ce se conturează în special în jurul actorilor implicați: violența intrafamilială (concept folosit în special în sistemul judiciar); violența în familie (termen care are în vedere nu doar relația dintre soți/parteneri, ci și abuzul asupra copiilor sau altor rude), violența domestică (violența manifestată de partener legitim sau consensual asupra celuilalt), violența împotriva femeii (trecerea de la microsistem la macrosistem: înglobând violența împotriva femeii la locul de muncă, abuzul stradal)”*[84, p. 155].

Cercetătorii atenționează că Organizația Mondială împotriva Torturii a considerat că violența domestică este o formă de tortură. [95, p. 8]

În accepțiunea cercetătorului științific *Popa Julieta Cristina*, *”violența domestică semnifică utilizarea forței și a constrângerii de către o persoană, grup sau clasă socială în scopul impunerii propriei voințe asupra altora”* [92]. Cercetând cauzele care determină apariția violenței domestice autorul a analizat mai multe definiții ale *”violenței în familie”*.

Astfel, potrivit acesteea Consiliul Europei - Comitetul de Miniștri definește violența în familie ca fiind *”orice act sau omisiune comisă în interiorul familiei de către unii dintre membrii acesteia, care aduce atingere vieții, integrității corporale sau psihologice sau libertății altui membru al aceleiași familii sau vatămă în mod serios dezvoltarea personalității lui/ei”*.

O altă definiție a violenței domestice, printre multe altele care au fost expuse în lucrare, ar fi: *”violența domestică este o serie repetată de comportamente coercitive și de atac fizic, sexual și psihic pe care o persoană le manifestă față de partener, în scopul controlării și dominării acestuia, utilizând forța și/sau incapacitatea de apărare a victimei, ce apare în cadrul unei relații de cuplu. Include și abuzurile de tip economic și social”* [92, p. 312].

Potrivit studiului realizat, Popa Julieta Cristina a ajuns la următoarea concluzie care prezintă interes pentru lucrarea noastră și care va fi analizată în capitolul 2 al prezentei lucrări: *”formele de manifestare ale violenței domestice sunt o combinație de atacuri de mai multe tipuri: fizice, sexuale, psihice, precum și violențe economice și izolare socială”* [92, p. 317].

Avocații Luiza Budușan, Diana - Flavia Barbur, Diana Olosutean Micu, Christa Jenei, etc. au cercetat aspectele generale privind ordinul de protecție, noțiunea violenței în familie, formele violenței în familie sancționate de legea României, aspectele generale privind membrul de familie, etc. Astfel ordinul de protecție, în viziunea autorilor, *„reprezintă, probabil, cea mai rapidă și eficientă modalitate prin care se pot apăra victimele violenței domestice, atât datorită măsurilor care pot fi dispuse împotriva agresorului, cât și datorită perioadei extrem de scurte în care acesta este, în prezent, soluționat de către instanțele de judecată”* [60, p. 9]. De către autori este salutat faptul că în România *„cererea prin care se solicită un ordin de protecție poate fi formulată chiar de către victimă, singură, fără ajutorul unui avocat, prin completarea unui formular care se regăsește în anexă la ... lege...”* [60, p. 9-10]. Totodată autorii susțin că prezența unui avocat care o va asista pe victimă la completarea cererii și pe durata soluționării acesteia *„este de natură să îi confere și un sprijin moral, pe lângă cel juridic...”* [60, p. 10].

Deși cercetătorul științific Ковалева Елена a expus consecințele violenței în familie și efectele asupra socializării copilului, pentru teza noastră au importanță argumentele care exprimă prioritatea principiului – interesul superior al copilului. În acest context este important să precizăm că în fiecare familie este necesar să persiste liniștea, înțelegerea, unde copiii să primească o educare adecvată, iar părinții să fie un exemplu [119].

În lucrarea cercetătorului Tarlev Veronica a fost elucidat cadrul normativ internațional privind drepturile femeii și mecanismele de garantare a acestor drepturi. Cercetătorul menționează că *”deși violența pe criterii de gen nu este explicit definită în Convenția privind eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor, în 1989, Comitetul pentru eliminarea discriminării față de femei în Recomandarea Generală nr. 19.... a remarcat obligațiile statelor de a proteja femeile de violență”* [112, p. 103]. Comitetul privind eliminarea discriminării împotriva femeilor a recomandat Guvernului Republicii Moldova *„să pună prioritate pe măsurile de combatere a violenței împotriva femeilor în famili și să recunoască*

faptul că violența domestică constituie o încălcare gravă a drepturilor omului...”, să asigure că ”femeile victime ale violenței în familie dispun de mijloace imediate de protecție” și să ia „măsuri pentru a se asigura ca funcționarii publici, în special organele de drept și sistemul judiciar, sunt pe deplin sensibili la toate formele de violență împotriva femeilor” [112, p. 107].

Potrivit autorului „*un eveniment remarcabil pentru comunitatea internațională*” [112, p. 109] a fost adoptarea **Convenției nr. 201 a Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice, având ca scop protejarea femeilor împotriva tuturor formelor de violență, inclusiv împotriva violenței în familie** [16].

Violența în familie a fost cercetată și în aspect penal, însă relevanță pentru lucrarea noastră o au diversele noțiuni și interpretări ale violenței în familie și tipurile acestui fenomen. În acest context evidențiem că instituția măsurilor de protecție și aplicarea acestora sunt prevăzute și în Codul penal al Republicii Moldova [29]. Unele aspecte comparative ale acestei instituții din procesul penal și din procesul civil vor fi efectuate pe parcursul tezei noastre.

Coautorii *Brînză Sergiu și Stati Vitalie* au oferit un comentariu al art. 201¹ din CP RM - articol introdus prin Legea Republicii Moldova pentru modificarea și completarea unor acte legislative, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 09 iulie 2010, intrată în vigoare la data de 03 septembrie 2010. Această modificare a CP RM are ca scop punerea în aplicare a prevederilor Legii cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie nr. 45–XVI din 01 martie 2007, făcând mai eficiente măsurile de protecție a victimelor violenței în familie și responsabilizarea autorităților competente. În prima parte a lucrării acestor autori a fost identificată noțiunea de violență în familie atât în aspect penal, cât și extrapenal. Analizând diverse definiții ale violenței, cercetătorii au conchis că *”violența în familie presupune manifestarea intenției în raport cu oricare dintre urmările prejudiciabile pe care le implică: 1) suferința fizică, vătămarea ușoară a integrității corporale sau a sănătății, suferința psihică ori prejudiciul material sau moral; 2) vătămarea medie a integrității corporale sau a sănătății; 3) sinuciderea sau tentativa de sinucidere și 4) decesul victimei”* [59, p. 5].

Deși știința dreptului procesual civil în Republica Moldova este la început de cale, comparativ cu amplitudinea studiilor realizate în domeniul respectiv în alte state, totuși aceasta cunoaște încercări de studii pe care le putem aprecia chiar cu titlu de lucrări de temelie.

În cele ce urmează atenția ne-o captează studiul realizat de autorii *Druță Ion și Munteanu Alexandru*. În calitate de direcție de cercetare autorii au ales nemijlocit tema aplicării măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie ca o procedură specială de examinare a unei cauze în procesul civil. Astfel, lucrarea în cauză constituie un studiu complex privind: regimul juridic al instituției prevăzute în cap. XXX¹ CPC RM, care după modificările din 05 aprilie 2018, în

vigoare de la 01 iunie 2018, constituie cap. XXII², locul acesteia în sistemul procedurilor de examinare a pricinilor civile; unele particularități ale examinării cererii de aplicare a măsurilor de protecție; subiecții în drept să înainteze aceste cereri; revocarea măsurilor de protecție și alte particularități [75].

Nelipsite de interes sunt concluziile autorilor cu privire la specificul procedurii de examinare a cererilor de aplicare a măsurilor de protecție în favoarea victimelor. În acest context, *Druță Ion* și *Munteanu Alexandru* explică că după repartizarea cererii, conform art. 168, alin. (1) CPC RM, judecătorul verifică imediat dacă aceasta corespunde cerințelor înaintate și emite o încheiere cu privire la primirea cererii și intentarea procesului în judecată. În cazul existenței temeiurilor prevăzute la art. 169, 170, 171 CPC RM, se emite încheiere privind refuzul de a primi cererea, restituirea cererii sau după caz, de a nu da curs cererii. Deși în acest sens, în doctrină există și alte opinii, noi susținem ideea autorilor și o vom prelua oferindu-i o reevaluare sub aspectul conținutului argumentelor care au stat la baza ei.

Important pentru cercetarea noastră este și manualul de Drept Procesual Civil, partea specială reeditat în 2016, unde în cap. VII [68] dl. *Coban Igor*, dr., conf. a supus unei critici constructive, căreia în mare parte ne raliem, neinspirată plasare a fostului **Capitol XXX¹ CPC RM** la secțiunea *Procedură specială* [54, p. 203]. Deocamdată doar profesorii USM au combătut conceptual atribuirea violenței în familie la categoria cauzelor civile speciale. După cum conchide dl. Munteanu Alexandru, dr., conf. *pricinile civile menționate nu corespund esenței procedurii speciale și, din punct de vedere conceptual și al tehnicii legislative, nu ar trebui să fie plasate în Secțiunea "C. Procedura specială" a Codului de procedură civilă al Republicii Moldova* [75, p. 203].

Prezintă interes pentru teza noastră și lucrarea cercetătorului *Coban Igor* [67], care a evidențiat procedura de examinare a cererilor de aplicare a măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie. Potrivit autorului „*legea procesual civilă nu prevede la acest capitol careva principii speciale, motiv din care principiile fundamentale ale procesului civil urmează a fi aplicate și la examinarea cererilor de aplicare a măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie* [67, p. 195]”. Astfel, în capitolul 3 vom veni cu analiză, raționamente și concluzii în acest sens.

De o importanță enormă pentru lucrarea noastră este și cartea *Modele de acte judecătorești. Procedura civilă* [91, p. 546-576]. În capitolul 3 al tezei noastre vom analiza actele procesuale emise de către instanța de judecată la aplicarea măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie. Vom expune forma și conținutul acestor acte, oferind propuneri de *lege ferenda* în acest sens.

Studiul realizat de noi se va axa pe concluziile și afirmațiile cercetătorului *Postica Alexandru* incluse în *Raportul de evaluare a implementării prevederilor Legii nr. 45/2007*, prin care au fost elaborate unele recomandări de implementare a ordonanțelor de protecție în Republica Moldova.

Potrivit Raportului, ca măsură de prevenire a violenței în familie în CPC RM au fost operate modificări prin introducerea unui *”nou capitol ce vizează modul de examinare a cererilor de emitere a ordonanțelor. În acest sens, ordonanța emisă în cadrul procesului penal ar conține aceleași elemente ca și ordonanța emisă în procedura civilă”* [93, p. 11]. De asemenea, a fost introdusă o nouă infracțiune în CP RM. *„Astfel, potrivit art. 201¹ CP RM a fost criminalizată violența în familie, ca implicând o acțiune sau o inacțiune intenționată, manifestată fizic sau verbal, comisă de un membru al familiei asupra unui alt membru al familiei, care a provocat suferință fizică, soldată cu vătămarea ușoară a integrității corporale sau a sănătății, suferință psihică ori prejudiciu material sau moral”* [93, p. 11]. Au mai fost operate modificări și în Codul de procedură penală al Republicii Moldova [30] prin introducerea art. 215¹, care reglementează măsurile de protecție aplicate victimelor violenței în familie în cadrul unui dosar penal. Toate aceste modificări esențiale vor fi cercetate de către noi în conținutul prezentei lucrări.

Importanță pentru teza noastră o au argumentele și ipotezele care descriu funcționarea procedurii de examinare a cererii de comitere a violenței în familie, modul de examinare a acesteia, precum și analiza prevederilor comune din CPC RM și Legea nr. 45-XVI din 01 martie 2007, care reglementează modul de examinare a cererii, de emitere a ordonanței și tipurile măsurilor de protecție.

Reieșind din cercetările efectuate în Raport, din perspectiva drepturilor omului [149], evidențiem că rolul organelor de drept în combaterea violenței în familie este unul enorm. Atât organele de poliție, procuratura, cât și instanța de judecată sunt autoritățile care trebuie să participe activ la implementarea Legii privind prevenirea și combaterea violenței în familie și a normelor procesual civile. Potrivit lucrării pentru protecția eficientă a victimelor este importantă reacția rapidă a justiției, iar organele de drept trebuie să ia atitudine cuvenită, aplicând corect legislația în vigoare. Concluziile privitor la faptul: că ordonanța de protecție trebuie să fie emisă în termenul legal de 24 de ore; că organele de drept trebuie să explice agresorului ordonanța de protecție și consecințele dacă o va încălca; că măsurile de protecție indicate în actele judiciare trebuie să fie clare și concrete; că instanțele de judecată trebuie să păstreze confidențialitatea, astfel încât ședințele judiciare să se desfășoare în formă închisă, vor sta la baza Capitolului 2 și 3 al tezei. Iar cele mai importante idei din Raport vor fi dezvoltate și explicate pe parcurs, astfel

încât să fie elucidat faptul necesității respectării legislației din domeniu pentru a evita, pe viitor, încălcarea drepturilor atât ale victimei, cât și ale agresorului.

Un alt material științific util pentru cercetarea noastră este Suportul de curs al coautorilor Gorceag Lilia, Sîrbu Simion, Ionița Diana, Cazacov Vladimir. În viziunea cercetătorilor, *”violența în familie este o problemă omniprezentă în toate țările lumii, cu consecințe grave în plan fizic, emoțional, financiar și social asupra victimelor, familiilor și societății în întregime”* [79, p. 6]. Adoptarea Legii privind prevenirea și combaterea violenței în familie nr. 45 din 01 martie 2007 și a modificărilor din CPC RM, constituie un pas important în vederea recunoașterii inegalității de gen și stopării actelor de violență în familie. În acest sens autorii au cercetat noțiunea inegalității de gen, noțiunea de violență în familie, formele, cauzele și consecințele acesteia. În opinia lor *„Violența în familie este orice act vătămător, fizic sau emoțional care are loc între membrii unei familii. Aceasta poate include un singur episod sau mai multe acte de violență, formând un model de comportament abuziv prin exercitarea controlului”* [79, p. 19].

Noțiunea de violență în familie, formele violenței și instituțiile responsabile de prevenirea violenței în familie au fost expuse și cercetate în Ghidul de intervenție în cazurile de violență în familie [145]. Reieșind din faptul că în Ghid a fost analizată noțiunea de violență în familie și sub aspectul tratatelor internaționale, această sursă este de o mare importanță pentru cercetarea noastră. Tot în această lucrare evidențiem că sunt enumerate acele organe principale din România care au ca atribuție prevenirea și combaterea violenței în familie. Astfel, vom efectua un studiu comparativ evidențiind specificul mecanismului de prevenire și combatere a violenței în familie din Moldova și România.

Este esențială pentru noi clasificarea făcută în Raportul ”Rele tratamente pe motiv de discriminare în Moldova” [152], potrivit căreia principala formă a relelor tratamente pe motiv de discriminare în bază de gen este *violența în familie*. Violența în familie în Republica Moldova este un complex generat de probleme psihologice care are un pronunțat caracter gender. Potrivit Raportului violența bazată pe gen, precum și violența în familie sunt forme de discriminare care inhibă grav abilitatea femeilor de a se bucura de drepturi și libertăți în condiții de egalitate cu bărbații. Deși autorii Raportului identifică violența în familie cu violența împotriva femeilor, noi susținem că violența față de femei constituie o formă a violenței în familie, căci deja există nenumărate cazuri de violență asupra bărbaților. Multe femei și-au bătut cu brutalitate soții, conducând chiar la decesul acestora (un exemplu în acest sens este cazul din 22 decembrie 2014 al unei familii din s. Păulești, r-nul Călărași când soția și-a lovit cu cruzime soțul în prezența a doi copii minori, până i-a cauzat decesul).

De asemenea pentru lucrarea noastră are o semnificație remarcabilă și Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, nr. 1 din 28 mai 2012 cu privire la aplicarea de către instanțele de judecată a prevederilor fostului Capitol XXX¹ din Codul de procedură civilă RM (aplicarea măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie) [50], care are ca scop asigurarea unei practici corecte și unitare de soluționare de către instanțele judecătorești a litigiilor privind aplicarea măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie. Această sursă am decis să o plasăm la categoria cercetărilor științifice, adică la doctrina procesual civilă, dar nu la actele normative, deoarece este doar o explicație, interpretare a legislației și nu are caracter obligatoriu, ci consultativ, adică nu constituie lege.

Conform Hotărârii Plenului CSJ RM nr. 1 din 28 mai 2012, categoria de pricini privind aplicarea măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie se va examina conform regulilor procedurii speciale, ținându-se cont de termenul de examinare specificat la art. 318⁴ CPC RM și anume de 24 de ore. Participanții la proces vor avea calitatea procesuală de petiționar, persoană interesată și reprezentanți ai organizațiilor. De asemenea în Hotărâre este evidențiat cercul de persoane care sunt în drept să înainteze cerere privind aplicarea măsurilor de protecție. La finele judecării cauzei instanța va emite o încheiere și o ordonanță de protecție, care va conține una sau mai multe măsuri prevăzute atât în Legea privind prevenirea și combaterea violenței în familie, cât și în CPC RM. Importantă este explicația precum că în cazul în care se aplică măsura de protecție – *”obligarea de a părăsi temporar locuința comună ori de a sta departe de locuința victimei, fără a decide asupra modului de proprietate asupra bunurilor – instanțele judecătorești vor ține cont de faptul că, deși dreptul de proprietate al agresorului poate fi violat prin aplicarea acestei măsuri, în cazurile de violență în familie, potrivit jurisprudenței CEDO, prioritate au viața și sănătatea victimei. În acest sens, CtEDO a accentuat că, în cazurile de violență domestică, drepturile agresorului nu pot să ia locul drepturilor victimei la viață, integritatea fizică și mintală (hotărîrea din 09 iunie 2009 în cauza Opuz c. Turciei, cererea nr. 33401/02)”*.

1.2. Analiza cadrului normativ internațional și național privind aplicarea măsurilor civile de protecție în cazurile de violență în familie

În acest paragraf ne propunem să analizăm pentru început cadrul normativ internațional, iar ulterior cel național privind aplicarea măsurilor civile de protecție în cazurile de violență în familie, enumerând cele mai esențiale acte normative.

Fiind *”un stat de drept, democratic în care demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori*

supreme și sunt garantate” [27, art. 1 alin. (3)], Republica Moldova este obligată să protejeze drepturile și libertățile omului.

Este de precizat că în 2011 Consiliul Europei a adoptat Convenția cu privire la Prevenirea și Combaterea Violenței împotriva Femeilor și a Violenței Domestice [16]. La **6 februarie 2017 Republica Moldova a semnat acest act internațional și noi vom face referire la el, explicând necesitatea respectării acestor prevederi.**

Reieșind din cele precizate, evidențiem că Declarația Universală a Drepturilor Omului adoptată la 10 decembrie 1948 de Adunarea Generală ONU prevede principiul nediscriminării și proclamă că ființele umane se nasc libere și egale în demnitate și drepturi, astfel încât fiecare om poate beneficia de toate drepturile și libertățile proclamate în Declarație fără nici un fel de deosebire, spre exemplu deosebirea de rasă, culoare, sex, limbă, religie, opinie politică sau orice altă opinie, etc. La adoptarea Declarației Adunarea Generală a luat în considerare că recunoașterea inerentă a tuturor membrilor familiei umane și a drepturilor lor egale și inalienabile constituie fundamentul libertății, dreptății și păcii în lume, iar popoarele Organizației Națiunilor Unite au proclamat credința lor în drepturile fundamentale ale omului, în demnitatea persoanei umane și în drepturi egale pentru bărbați și femei contribuind astfel la îmbunătățirea condițiilor de viață în cadrul unei libertăți mai mari.

Interzicerea discriminării este reglementată și în Convenția pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților fundamentale, în special, articolul 14 și în Protocolul său nr. 12, în special articolul 1. Astfel *”exercitarea oricărui drept prevăzut de lege trebuie să fie asigurată fără nici o discriminare bazată, în special, pe sex, pe rasă, culoare, limbă, religie, opinii politice sau orice alte opinii, origine națională sau socială, apartenența la o minoritate națională, avere, naștere sau oricare altă situație. Nimeni nu va fi discriminat de o autoritate publică pe baza oricăruia dintre motivele menționate anterior”*.

Convenția asupra Eliminării Tuturor Formelor de Discriminare față de Femei [5], adoptată în 1979, ratificată de către Parlamentul Republicii Moldova în 1994, având ca scop instaurarea unei ordini economice internaționale bazate pe echitate și justiție și contribuind semnificativ la promovarea egalității între bărbați și femei, stabilește noțiunea de *”discriminare față de femei”* și condamnă discriminarea față de acestea sub toate formele sale. Astfel, potrivit art. 1 al acestei Convenții, fraza *”discriminare față de femei”* vizează *”orice diferențiere, excludere sau restricție bazată pe sex, care are drept efect sau scop să compromită ori să anihileze recunoașterea, beneficiul și exercitarea de către femei, indiferent de starea lor matrimonială, pe baza egalității dintre bărbat și femeie, a drepturilor omului și libertăților fundamentale, în domeniile politic, economic, social, cultural și civil sau în orice alt domeniu”*.

La fel și Convenția cu privire la Drepturile Copilului, adoptată la 20 noiembrie 1989 la New York [6], reglementează principiul nediscriminării. Astfel în art. 2, pct. 1 este prevăzut faptul că statele părți garantează respectarea drepturilor tuturor copiilor *”fără nici o distincție, indiferent de rasă, culoare, sex, limbă, religie, opinie politică sau altă opinie a copilului sau a părinților sau a reprezentanților săi legali se angajează să respecte asigură protecția față de discriminare sau de sancționare pe de originea lor națională, etnică sau socială, de situația lor materială, de incapacitatea lor, de nașterea lor sau de altă situație”*. Pct. 2 al aceluiași articol al Convenției asigură protecția copiilor față de *”orice formă de discriminare sau de sancțiuni motivate de situația juridică, activitățile, opiniile declarate sau convingerile părinților săi, ale reprezentanților săi legali sau ale membrilor familiei sale”*. Totodată Convenția pune accent pe recunoașterea drepturilor egale ale tuturor membrilor familiei ca fundament al libertății, dreptății și păcii în lume. Familia este considerată a fi unitatea fundamentală a societății și mediul natural pentru creșterea și bunăstarea tuturor membrilor săi, astfel încât copiii trebuie să beneficieze de protecția și de asistența de care au nevoie pentru a putea să joace pe deplin rolul său în societate. Mai mult, copilul trebuie să crească într-un mediu familial, într-o atmosferă de fericire, dragoste și înțelegere, adică într-o familie unde să nu persiste violența.

Un alt document internațional esențial în domeniul violenței în familie direcționat în mod special spre eliminarea violenței față de femei este Recomandarea generală nr. 19 a Comitetului ONU [7]. Conform Recomandării, *”violența bazată pe sex”* constituie o formă de discriminare care inhibă grav abilitatea femeilor de a se bucura de drepturi și libertăți în baza egalității cu bărbații, *”violența orientată împotriva femeilor”* include acțiunile care produc daună sau suferință fizică, psihică sau sexuală, amenințări pentru astfel de acțiuni, constrângeri și alte privări de libertate, iar *”violența domestică”* este una dintre cele mai insidioase forme de violență față de femei, prevalând în toate societățile.

De asemenea Recomandarea sus menționată protejează dreptul femeii la egalitatea în familie, comentând în acest sens articolele din Convenția privind eliminarea tuturor formelor de discriminare față de femei din 03 septembrie 1979. Astfel, *”atitudinile tradiționale prin care femeile sunt privite ca subordonate bărbaților sau ca având roluri stereotipice, perpetuează practicile larg-răspândite care implică violența sau constrângerea, cum ar fi violența și abuzul în familie... Aceste prejudicii și practici pot justifica violența bazată pe sex ca formă de protecție și control al femeilor. Efectul unei astfel de violențe asupra integrității fizice și psihice a femeilor este de a le priva de utilizarea, exercitarea și cunoașterea egală a drepturilor omului și libertăților fundamentale”* [7].

Tot Recomandarea generală nr. 19 a Comitetului ONU oferă tacit și o clasificare a formelor de violență domestică, care poate fi desprinsă din pct. 23 potrivit căruia *”În cadrul relațiilor de familie, femeile de toate vârstele sunt supuse violenței de toate genurile, inclusiv bătaia, violul, alte forme de atacuri sexuale, forme de violență mintală și de alt gen, care sunt perpetuate prin atitudini tradiționale. Lipsa independenței economice forțează multe femei să stea în relații violente. Abrogarea responsabilităților lor familiale de către bărbați pot constitui o formă de violență și constrângere”*.

Din considerentul celor expuse, Comitetul pentru eliminarea discriminării față de femei recomandă Statelor părți să ia măsuri eficiente și corespunzătoare pentru depășirea tuturor formelor de violență bazată pe sex, fie prin acțiune privată sau publică asigurând ca legile împotriva violenței domestice să ofere tuturor femeilor protecția adecvată. Deci, ideea măsurilor de protecție este dezvoltată chiar în Recomandarea generală nr. 19 a Comitetului ONU, prin faptul că Comitetul pentru eliminarea discriminării față de femei recomandă ca statele părți să includă în legislație măsurile necesare pentru depășirea violenței domestice, precum ar fi: sancțiunile penale, când este necesar, remediile civile în cazurile de violență domestică, măsuri de protecție, inclusiv refugii, servicii de susținere, reabilitare și consultare pentru femeile care sunt victime ale violenței sau care sunt în pericol de violență.

Egalitatea în relațiile de familie este prevăzută și de Recomandarea Generală nr. 21 (sesiunea treisprezecea, 1994) [10], care reglementează în pct. 13 că *”tratarea femeilor în familie, atât conform legii, cât și în privat trebuie să corespundă principiilor egalității și justiției pentru toți oamenii”*.

Declarația asupra eliminării violenței împotriva femeilor adoptată de către Adunarea generală ONU în anul 1993 [8], este un act internațional care definește noțiunea de *”violență împotriva femeilor”* ca fiind *”orice act de violență ce are la bază diferențele de sex și care are ca urmare sau poate să aibă ca urmare traume fizice, sexuale sau psihologice sau suferințe provocate femeilor, inclusiv amenințarea cu astfel de acte, coerciția sau privarea arbitrară de libertate fie că au loc în viața publică, fie în cea privată”*. Declarația mai identifică în art. 4 și 5 măsurile care trebuie luate de către state și de către organele sale în scopul eliminării violenței împotriva femeilor, în sfera publică și privată. Art. 3 al Declarației din 1993 confirmă egalitatea femeilor în protecția tuturor drepturilor omului și a libertăților fundamentale în domeniile politic, economic, social, cultural, civil sau în orice alt domeniu. Tot Declarația din 1993 prevede în art. 2 următoarele forme de violență: 1. violența fizică, sexuală și psihologică ce are loc în familie; 2. violența fizică, sexuală și psihologică ce are loc în societate și 3. violența fizică, sexuală și psihologică perpetuată sau tolerată de către stat.

Declarația de la Beijing și Platforma de Acțiune de la Beijing (Conferința a IV – Mondială pe problemele Femeilor, Beijing, 1995) [11], caracterizează violența împotriva femeilor ca fiind drept o încălcare flagrantă a drepturilor umane și a libertăților fundamentale ale femeilor. Două din cele 12 direcții prioritare prevăzute în pact este femeia și violența împotriva femeii și mecanismele instituționale care implementează politici de gen, având ca scop prevenirea și eliminarea tuturor formelor de violență împotriva femeilor și fetelor, inclusiv violența domestică.

Având în vedere obiectivul major al politicii externe a Republicii Moldova privind integrarea în Uniunea Europeană urmează să evidențiem existența multiplelor documente ale comunității europene care stipulează eliminarea violenței în familie. În acest sens evidențiem Recomandarea (2002)5 a Comitetului de Miniștri privind protecția femeilor împotriva violenței [15], etc.

Ținând cont de faptul că violența împotriva femeilor afectează drepturile și libertățile fundamentale, integritatea fizică, psihică și/sau sexuală, în Recomandarea (2002)5 [15] Comitetul de Miniștri îndeamnă guvernele statelor-membre să-și revadă legislația în domeniul eliminării și prevenirii violenței împotriva femeilor. La rândul său, Anexa la Recomandare explică că termenul de violență împotriva femeilor trebuie înțeles ca *”orice act de violență care conduce sau este susceptibil să conducă în cazul femeilor la daune sau suferințe de natură fizică, sexuală sau psihologică, inclusiv amenințarea de a fi supus unor astfel de acte, constrângerea, privarea arbitrară a libertății, atât în viața publică cât și în viața privată”*, evidențiind violența produsă în sânul familiei sau al căminului familial ca formă a violenței în general. De asemenea, Recomandarea respectivă prevede măsuri adiționale privind violența în familie potrivit cărora statele-membre trebuie să permită autorităților să adopte măsuri interimare în vederea protejării victimelor, împiedicării autorului violenței de a intra în contact cu victimele, comunicării sau apropiării de acestea, de a locui în anumite locuri specificate și să aibă în vedere că acolo unde este nevoie statele trebuie să acorde pentru femeile imigrante, ce au fost/sunt victime ale violenței în familie, a dreptului de a avea o reședință proprie, pentru a le permite acestora să se separe de soțul agresor, fără a fi nevoite să părăsească țara pe teritoriul căreia se află.

În Recomandarea 1450 (2000) privind violența împotriva femeilor în Europa [13], Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei deplânge marea creștere a numărului de femei supuse violenței în Europa. Aici o femeie din cinci este victima violenței. Sute de femei se confruntă cu violență fizică și psihică la domiciliu sau în afară. Adunarea constată că, deși violența domestică este una dintre cele mai frecvente forme de violență împotriva femeilor, rămâne cel mai puțin vizibilă. Și totuși se estimează că mai multe femei din Europa mor sau sunt

rănite grav în fiecare an prin violență în familie decât prin cancer sau accidente rutiere. Din aceste considerente Adunarea Parlamentară condamnă în consecință violența împotriva femeilor ca fiind o încălcare generală a drepturilor lor ca ființe umane - dreptul la viață, siguranță, demnitate și bunăstarea psihologică, indicând diverse recomandări pentru redresarea situației.

Recomandarea 1582 (2002) privind violența domestică asupra femeilor [14] expune faptul că violența domestică este cea mai comună formă de violență împotriva femeilor și consecințele sale afectează multe domenii ale vieții victimelor - locuința, sănătatea, educația și libertatea de ași trăi viața lor, fără teamă și în modul în care doresc. Acest fenomen larg răspândit este comun pentru toate țările europene și nu se limitează la un grup social particular sau clasă. Violența în familie poate lua un număr de forme, cum ar fi asalt fizic, abuz sexual și viol, amenințare și intimidare și ar trebui să fie recunoscută ca infracțiune. Adunarea consideră că actele de violență în familie trebuie să fie considerate ca acte criminale și invită statele membre să recunoască faptul că au obligația de a preveni, să investigheze și să pedepsească toate actele de violență în familie și de a oferi protecție victimelor sale.

De asemenea, precizăm că Parlamentul și Consiliul European au adoptat programul de acțiune comunitară ”programul Daphne 1, 2 și 3” pentru prevenirea și combaterea violenței împotriva copiilor, tinerilor și femeilor, care include și violența în familie. Obiectivul programului Daphne îl constituie prevenirea și combaterea oricăror forme de violență, mai ales fizică, sexuală și psihologică împotriva copiilor, a tinerilor și a femeilor. Tot programul menționat are drept scop protejarea victimelor și a grupurilor expuse riscurilor pentru a atinge un nivel înalt de protecție a sănătății fizice și mintale, de bunăstare și coeziune socială pe întreg teritoriul Uniunii Europene.

În aceste acte internaționale a fost menționat cert că totalitatea drepturilor trebuie să fie exercitate fără discriminare, indivizii de ambele sexe au aceleași responsabilități familiale și dispun de dreptul la egalitatea de șanse și de tratament.

Standardele internaționale stabilite în toate instrumentele precizate condamnă violența în familie și impun o obligație afirmativă asupra statelor-membre ca acestea să prevină și să protejeze femeile împotriva violenței, să pedepsească agresorii și să compenseze victimele violenței. În acest scop, statele trebuie să elaboreze diverse sancțiuni în legislația lor internă în vederea pedepsirii și evitării ilegalităților cauzate femeilor supuse violenței.

Din aceste considerente *”începând cu anii 90, guvernele statelor lumii au început să recunoască violența domestică în calitate de problemă socială gravă și să caute căi de soluționare a acesteia. Una din direcțiile prioritare a devenit modificarea legislației”* [57, p. 31].

Astfel, în anul 2003 în România a fost adoptată Legea pentru prevenirea și combaterea violenței în familie [140, art.3], care de-a lungul timpului a cunoscut diverse modificări fiind republicată în anul 2014. Scopul acestei Legi, care constituie și un obiectiv de interes național, este *”ocrotirea și sprijinirea familiei, dezvoltarea și consolidarea solidarității familiale, bazată pe prietenie, afecțiune și intrajutorare morală și materială a membrilor familiei”* (art.1). Această Lege va fi analizată în lucrarea noastră prin evidențierea noțiunii de violență în familie, formele acesteia, procedura aplicării măsurilor de protecție, termenul de examinare a cererii de aplicare a măsurilor de protecție, termenul de emitere a actului judiciar și alte circumstanțe esențiale pentru investigația noastră.

Abia peste patru ani, în anul 2007, a fost adoptată și în țara noastră Legea cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie, care a intrat în vigoare în anul 2008. Adoptarea acestei legi a constituit un pas important spre realizarea obligațiilor internaționale ale Republicii Moldova.

În general, toată legislația Republicii Moldova este bazată pe principiul egalității în drepturi a bărbaților și a femeii, pe principiul nediscriminării și egalității de șanse. Aceste principii fundamentale sunt consacrate în Constituția Republicii Moldova, potrivit căreia *”toți cetățenii Republicii Moldova sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau de origine socială”* (art. 16 alin. (2)).

Pentru exercitarea și punerea în aplicare a drepturilor constituționale, legiuitorul Republicii Moldova a adoptat în 2006 Legea nr. 5 cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați [37]. Scopul respectivei Legi *”constă în asigurarea exercitării drepturilor lor egale de către femei și bărbați în sfera politică, economică, socială, culturală, în alte sfere ale vieții, drepturi garantate de Constituția Republicii Moldova, în vederea prevenirii și eliminării tuturor formelor de discriminare după criteriul de sex”* (art. 1). În afară de interzicerea oricăror forme de discriminare, legea consacră că *”în Republica Moldova, femeile și bărbații beneficiază de drepturi și libertăți egale, fiindu-le garantate și șanse egale pentru exercitarea lor”* – art. 5, alin. (1).

În anul 2012 a fost adoptată Legea nr. 121 cu privire la asigurarea egalității, având ca scop *”prevenirea și combaterea discriminării, precum și asigurarea egalității tuturor persoanelor aflate pe teritoriul Republicii Moldova în sferele politică, economică, socială, culturală și alte sfere ale vieții, fără deosebire de rasă, culoare, naționalitate, origine etnică, limbă, religie sau convingeri, sex, vârstă, dizabilitate, opinie, apartenență politică sau orice alt criteriu similar”* [41, art. 1, alin. (1)]. Legea respectivă definește noțiunea de discriminare și

formele discriminării, distingându-se 3 forme ale acestora: discriminare directă, indirectă și prin asociere. Astfel *”orice deosebire, excludere, restricție ori preferință în drepturi și libertăți a persoanei sau a unui grup de persoane, precum și susținerea comportamentului discriminatoriu”* reprezintă discriminare (art.2).

Aceste două legi consacră cele mai esențiale principii respectarea cărora ar preveni apariția violenței în familie. Căci potrivit sociologilor cele mai dese cauze ce provoacă violența în familie sunt inegalitatea între bărbat și femeie, superioritatea bărbatului, nesupunerea femeii, etc. După cum am precizat anterior, violența bazată pe gen, precum și violența în familie sunt forme de discriminare care inhibă grav abilitatea femeilor de a se bucura de drepturi și libertăți în condiții de egalitate cu bărbații.

În următoarele capitole vom analiza și prevederile capitolului XXX¹ (actualmente capitolul XXII²), din CPC RM. Acest capitol a fost adoptat în scopul implementării Legii privind prevenirea și combaterea violenței în familie nr. 45-XVI din 01 martie 2017, reglementând mecanismul de soluționare a cererilor de aplicare a măsurilor de protecție în favoarea victimelor. Obiectivul de bază al prezentei lucrări este explicarea prevederilor procesuale civile și propunerea modificărilor legislației de specialitate în vigoare. În prezent reglementările procesuale civile prevăd doar un termen pentru soluționarea cererii privind aplicarea măsurilor de protecție în familie. Noi propunem să existe două termene, unul de examinare a cererii ce se finalizează cu emiterea dispozitivului încheierii și unul de motivare a încheieri. Aceste propuneri vor fi argumentate și expuse în cuprinsul lucrării. Evidențiem faptul că în CPC RM nu există careva reglementări în cazul când agresorul este minor. Considerăm că în aceste situații ar trebui să aplicăm prevederi speciale de audiere și să selectăm aplicarea anumitor măsuri de protecție, ținând cont de principiul interesului superior al copilului. Totodată va fi apreciată importanța capitolului XXX¹ (actualmente capitolul XXII²) din CPC RM, rolul și locul acestuia în Dreptul Procesual Civil. De asemenea, vor fi analizate totalitatea modificărilor acestui capitol introduse prin Legea Republicii Moldova pentru modificarea și completarea unor acte legislative nr. 196 din 28 iulie 2016, publicată în Monitorul Oficial din 16 septembrie 2016 [44].

Norme privind aplicarea măsurilor de protecție sunt reglementate și în CPP RM. În capitolul intitulat *”Măsuri de Protecție”*, în anul 2010 a fost introdus un articol nou – 215¹, care de asemenea pune în aplicare Legea cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie, nr. 45–XVI din 01 martie 2007. Potrivit acestei reglementări cererea privind aplicarea măsurilor de protecție se examinează de către instanța de judecată în 24 de ore. Măsurile de protecție posibile de a fi aplicate în cadrul urmăririi penale sau judecării unei cauze penale sunt expuse exhaustiv și se aplică pe un termen de 3 luni.

Reieșind din prevederile CP RM, care redă componența infracțiunii de violență în familie, putem evidenția o formă a noțiunii de violență în familie și anume, violența în familie este *”acțiunea sau inacțiunea intenționată comisă de un membru al familiei în privința altui membru al familiei, manifestată prin: a) maltratare, alte acțiuni violente, soldate cu vătămare ușoară a integrității corporale sau a sănătății; b) izolare, intimidare în scop de impunere a voinței sau a controlului personal asupra victimei; c) privarea de mijloace economice, inclusiv lipsirea de mijloace de existență primară, neglijare, dacă au provocat victimei vătămare ușoară a integrității corporale sau a sănătății”* (201¹, alin. (1)). Tot în CP RM legiuitorul ne oferă și noțiunea de membru al familiei. Astfel, *”prin membru de familie se înțelege: a) în condiția de conlocuire: persoanele aflate în căsătorie, în divorț, sub tutelă și curatelă, rudele, afinii lor, soții rudelor, persoanele aflate în relații asemănătoare celor dintre soți (concubinaj) sau dintre părinți și copii; b) în condiția de locuire separată: persoanele aflate în căsătorie, în divorț, rudele, afinii lor, copiii adoptivi, persoanele aflate sub curatelă, persoanele care se află ori s-au aflat în relații asemănătoare celor dintre soți (concubinaj)”* (art. 133¹).

Este de precizat că în scopul implementării Legii nr. 45-XVI din 01 martie 2007, autoritățile abilitate cu funcții de prevenire și combatere a violenței în familie au emis Ordine interne prin care au fost elaborate Instrucțiuni privind intervenția instituțiilor în cazurile de violență în familie.

De o importanță majoră atestăm existența Ordinului Ministrului Sănătății nr. 155 din 24.02.2012 *”Cu privire la aprobarea Instrucțiunii privind intervenția instituțiilor medicale în cazurile de violență în familie”*. Ca anexă la acest Ordin evidențiem Instrucțiunea ce cuprinde atribuțiile instituțiilor medicale în cazurile de violență în familie, instrucțiuni privind identificarea cazurilor de violență, instrucțiuni privind completarea documentației medicale, instrucțiuni privind consilierea victimelor violenței în familie și atribuțiile serviciului medical legal în cazul violenței în familie [48, pct. 9].

Potrivit pct. 9 al Instrucțiunii privind intervenția instituțiilor medicale în cazurile de violență în familie observăm că *”în indentificarea posibilei victime a violenței în familie pot fi enumerate următoarele consecințe medicale: **Violența fizică**, [care] este cea mai frecventă formă de manifestare a agresiunii în cazul violenței în familie, [ce] se manifestă mai des prin aplicarea de lovituri și mai rar prin alte forme... **Violența sexuală**, [care] este o formă a violenței în familie cu repercursiuni atât în aspect medical, cât și psihologic.”* La punctele 10 și 11 ale aceleiași Instrucțiuni evidențiem diferențierea violenței după subiectul supus agresiunii și anume: **Violența împotriva copilului** și **Violența împotriva femeii gravide**. Deși aceste

clasificări sunt incomplete, noțiunile expuse în Instrucțiune prezintă interes pentru tematica cercetată de către noi, deoarece sunt cele mai frecvent întâlnite din punct de vedere practic.

Tot reieșind din prevederile Instrucțiunii sus menționate, lucrătorul medical este obligat să informeze poliția despre cazul de violență în familie identificat, chiar și fără consimțământul victimei, în cazul constatării unui prejudiciu cauzat sănătății.

Conform pct. 26 al Instrucțiunii *”în cazul violenței în familie, medicina legală are menirea de a confirma leziunile corporale suferite de victimă, a aprecia gravitatea vătămării și a contribui la stabilirea circumstanțelor faptei prin intermediul concluziilor sale”*.

Un alt act esențial în prevenirea și combaterea violenței în familie este Ordinul nr. 22 din 09 februarie 2012 emis de către Ministrul Muncii, Protecției Sociale și Familiei prin care se aprobă Instrucțiunea privind intervenția secțiilor/direcțiilor asistență socială și protecție a familiei, în cazurile de violență în familie [47].

Potrivit acestei Instrucțiuni *”autoritățile abilitate își vor exercita atribuțiile atât față de victima violenței în familie, cât și față de agresor.... Față de agresor vor avea un comportament corespunzător care se bazează pe înțelegerea că violența este un comportament intenționat, de care este responsabil în totalitate și care nu poate fi justificat sau tolerat. În toate cazurile concrete de violență în familie, la intervenția specialiștilor vizați se va da prioritate acțiunilor de izolare și scoatere din familie a agresorului...”*. Chiar din obiectul Instrucțiunii desprindem una din măsurile de protecție prevăzută în CPC RM și anume îndepărtarea agresorului din familie, care este și cea mai aspră obligație a agresorului.

Instrucțiunea Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei prevede scopul intervenției în cazurile de violență în familie, dreptul la protecție al victimei violenței în familie, atribuțiile secțiilor/direcțiilor asistență socială și protecția familiei în cazurile de violență în familie, instrucțiuni privind identificarea și înregistrarea cazurilor de violență în familie de către asistentul social comunitar, instrucțiuni privind soluționarea multidisciplinară a cazurilor de violență în familie înregistrate, instrucțiuni cu privire la informarea despre emiterea ordonanței de protecție și supravegherea acesteia.

În afară de atribuțiile secțiilor/direcțiilor asistență socială și protecția familiei în cazurile de violență în familie, Instrucțiunea mai evidențiază cele mai esențiale noțiuni în domeniul investigat precum ar fi definiția violenței în familie, formele violenței în familie, subiecții violenței în familie, noțiunea ordonanței de protecție, etc. Astfel, ordonanța de protecție este prezentată ca fiind *”actul legal prin care instanța de judecată aplică măsuri de protecție a victimei”*.

Prin ordinul Ministrului Afacerilor Interne din 14 august 2012 a fost aprobată Instrucțiunea metodică privind intervenția organelor afacerilor interne în prevenirea și combaterea cazurilor de violență în familie [49]. Instrucțiunea Ministrului Afacerilor Interne stabilește competențele organelor afacerilor interne în procesul prevenirii și identificării cazurilor de violență în familie, coordonării și soluționării multidisciplinare a cazurilor relevante sau înregistrate, prevenirii și combaterii fenomenului violenței în familie, asigurarea protecției victimei, supravegherea executării măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie și reabilitarea agresorului.

Conform Instrucțiunii sus menționate, *”violența în familie reprezintă orice acțiune sau inacțiune intenționată manifestată fizic sau verbal, prin abuz fizic, sexual, psihologic, spiritual sau economic ori prin cauzare de prejudiciu material sau moral, comisă de un membru de familie contra unor alți membri de familie, inclusiv contra copiilor, precum și contra proprietății comune sau personale”* (pct. 4).

Printre multitudinea atribuțiilor pe care le au organele afacerilor interne este de evidențiat că *”angajații serviciului ofițeri operativi de sector vor desfășura măsuri de prevenție individuală ... care pot fi realizate prin: - aducerea agresorului familial care a comis, sau care este predispus la comiterea actelor de violență în familie, în sediile organelor afacerilor interne, în vederea documentării cazurilor săvârșite, sau pentru inițierea procedurilor contravenționale sau penale, precum și pentru inițierea procedurii de aplicare a restricțiilor, prin ordonanța de protecție a victimei violenței în familie, emisă de către instanța judecătorească; - supravegherea modului de executare a ordonanței de protecție; - stabilirea unor cerințe specifice, ce vizează comportamentul agresorului față de victimele violenței în familie (se stabilesc prin avertizare scrisă); - aplicarea restricțiilor stabilite prin ordonanța de protecție a victimei violenței în familie, emisă de către instanța judecătorească, atât pe cale procesual civilă, cât și pe cale procesual penală, etc”* (pct. 44).

Organul de poliție dispune nu doar de atribuții de control, dar poate fi unul din subiecții procedurali în instanța de judecată. În sensul celor expuse, precizăm că organul de poliție mai are și dreptul să depună cerere privind aplicarea măsurilor de protecție în instanța de judecată în caz de imposibilitate de depunere a cererii de către victimă, acest lucru făcându-se doar la solicitarea victimei. Acest fapt este prevăzut nu doar în CPC al RM, dar și în Instrucțiunea MAI.

Astfel, pct. 76 din Instrucțiunea în cauză reglementează faptul că *”în cazul în care victima se află în stare de imposibilitate, angajații serviciului ofițeri operativi de sector (serviciului minori), cu acordul victimei vor prelua de la aceasta cerere privind aplicarea măsurilor de protecție, după care vor întocmi un demers, documente care, împreună cu alte*

materiale necesare pentru soluționarea cazului vor fi prezentate în instanța de judecată, pentru emiterea ordonanței de protecție”.

De asemenea este de evidențiat că organul de poliție are un rol important în executarea ordonanței de protecție, căci din momentul emiterii acesteia și parvenirii ei în Inspectoratul de poliție, documentul va fi dispus imediat spre executare. Deci, *”procedura de informare a agresorului, de executare și supraveghere a măsurilor aplicate față de acesta de către instanța de judecată, va fi asigurată de către angajații serviciului ofițeri operativi de sector din raza de domiciliere a agresorului, în conformitate cu prevederile Instrucțiunii MAI”* (pct. 84).

Chestiunea soluționării multidisciplinare a cazurilor de violență în familie la fel va fi reflectată în cuprinsul lucrării, căci toate organele și instituțiile abilitate cu funcții de prevenire și combatere a violenței în familie sunt obligate să colaboreze reciproc în vederea soluționării efective a acestor cazuri. Acest fapt este prevăzut de toate Instrucțiunile precizate anterior.

Conform pct. 103 și 104 din Instrucțiunea MAI, în cazurile în care, se constată un caz de violență în familie, angajații serviciului ofițeri operativi de sector vor informa, de urgență în scris, printr-o sesizare, asistentul social, dat fiind faptul că asistentul social coordonează soluționarea multidisciplinară a cazurilor de violență în familie înregistrate, în acest sens exercitând rolul de manager de caz, pentru cazurile de violență în familie. Procedura de sesizare, necesită a fi urmată și în cazul implicării altor organe competente în rezolvarea cazurilor de violență în familie.

1.3. Elucidarea practicii Curții Europene a Drepturilor Omului în cazurile de violență în familie

În societatea actuală, violența în familie rămâne a fi o problemă răspândită și larg întâlnită. În scopul diminuării cazurilor de violență în familie, atât la nivel național, cât și la nivel internațional se întreprind diverse măsuri de prevenire și combatere a acestui fenomen. Multiple studii și statistici [113, p. 94] ne demonstrează că violența în familie nu este caracteristică unei singure culturi sau religii, ba dimpotrivă, violența în familie există în țări cu diferite sisteme sociale, economice, culturale și politice. CtEDO în nenumărate hotărâri a condamnat diverse state în cazurile de violență în familie elucidând acele principii pe care statele ar trebui să le respecte și de care ar trebui să țină cont la identificarea și examinarea cazurilor de violență în familie.

În urma cercetării hotărârilor CEDO am identificat următoarele principii elucidate de Curte în cazurile de violență în familie [107] :

- Violența în familie constituie o problemă ce aparține domeniului public, dar nu privat. Astfel în hotărârea Bevacqua și S. v Bulgaria [18], CtEDO a demonstrat cu succes că statul este

responsabil de încălcările drepturilor omului în sfera privată a vieții persoanei. Prin hotărârea respectivă Curtea a recunoscut obligația pozitivă a statului de a preveni încălcările drepturilor omului între două persoane private în cazurile de violență în familie, declarând că violența în familie nu mai poate fi tratată ca o problemă personală din cauza efectului devastator pe care îl are asupra victimei.

- Violența în familie este o încălcare a drepturilor omului. Acest principiu a fost expus în cauza *Opuz v Turcia* [19], bazat pe rapoartele Raportorului Special ONU pentru violența împotriva femeilor și pe rapoartele Raportorului Special ONU pentru tratamente, crude, inumane sau degradante, în care s-a menționat că statul este responsabil pentru relele tratamente aplicate femeilor, copiilor, vârstnicilor în familie și trebuie să ia măsuri de îmbunătățire a situației.

- Violența domestică este un fenomen care poate lua diverse forme - agresiuni fizice, violențe psihologice, insulte... Bărbații, precum și copiii pot fi, de asemenea, supuși violențelor domestice, fiind adesea victime directe sau indirecte [19. pct. 132].

- Violența în familie, în mod special violența față de femei, constituie o discriminare pe criteriul de gen (încălcarea art. 14, coraborat cu articolele 3 și 8 CEDO), pentru că afectează disproporționat femeile. În acest sens în cauza *Opuz v Turcia*, Curtea a notat că violențele aplicate reclamantei și mamei acesteia trebuie considerate ca bazându-se pe sex și prin urmare acestea constituie o formă de discriminare față de femei [19,pct.183-202].

- Violența în familie constituie o maltratare și echivalează cu pedepse sau tratamente inumane sau degradante, atingând nivelul minim de severitate. Acest principiu a fost evidențiat aproape în toate hotărârile CEDO de violență în familie, inclusiv și în Hotărîrea E.S. și alții v Slovacia [20].

- În cazurile de violență în familie drepturile agresorului nu pot să ia locul drepturilor victimei la viață și integritatea fizică și mintală. Acest principiu a fost elucidat de către Curte în Cauza *Opuz v Turcia*. În această hotărâre Curtea a explicat că deși prin obligarea agresorului de a părăsi temporar locuința comună ori de a sta departe de locuința victimei, fără a decide dreptul de proprietate asupra bunurilor, dreptul de proprietate al agresorului poate fi violat, or, în cazurile de violență în familie prioritate au viața și sănătatea victimei.

- Provocare în violența în familie nu există. De obicei, majoritatea agresorilor motivează că au aplicat acte de violență deoarece victima a provocat aceste situații. În acest sens Curtea s-a expus că violența în familie nu poate fi justificată prin provocare. Astfel, provocarea în cadrul violenței în familie nu există.

- În cazurile de violență în familie statul, din oficiu, este obligat să inițieze o anchetă și să examineze minuțios aceste situații, iar în cazul retragerii plângerii de către victimă, statul trebuie să continue urmărirea penală.
- Lipsa măsurilor suficiente din partea autorităților de a proteja victimele violenței în familie, incapacitatea de a ajuta aceste victime constituie o ingerință la respectarea vieții private și de familie (art. 8 CEDO - Hotărârea CEDO Bevacqua și S. v Bulgaria [18]). La fel și în Hotărârea Hajduova v Slovacia [21], Curtea a reamintit faptul că statele au datoria de a proteja integritatea fizică și psihică a unei persoane față de altele, în special în cazul victimelor vulnerabile ale violenței în familie. În cauza Kalucza v Ungaria [22], Curtea susține că statul prin autoritățile sale trebuie să ia măsuri suficiente pentru a proteja în mod eficient o persoană față de actele de violență domestică, în caz contrar se încalcă prevederile art. 8 CEDO.
- La examinarea cauzelor de violență în familie se va ține cont de respectarea principiului confidențialității. Astfel, în majoritatea cauzelor de violență în familie, inclusiv în cauza B. contra Moldovei [24], Curtea a admis cererea reclamantilor de a nu divulga datele personale ale acestora.
- Prezența copiilor minori la actele de violență în familie constituie deja o ingerință gravă în dreptul la respectarea vieții private și la respectarea dreptului copiilor la domiciliu în sensul art. 8 CEDO. Acest principiu a fost expus în Hotărârea Eremia v Moldova [23] (a se vedea pct. 74). Copiii minori prezenți la actele de violență constituie victime ale violenței în familie.
- Contestarea deciziei instanței privind aplicarea măsurilor de protecție nu suspendă executarea acesteia.
- Deciziile instanței privind aplicarea măsurilor de protecție sunt și trebuie să fie de executare imediată.

Țara noastră a fost condamnată în patru cauze de violență în familie și anume în cauzele: Eremia și alții v Moldova; Mudric v Moldova. B v Moldova; T. M. și C. M. v Moldova. Principiile enunțate supra își găsesc reflectare și în aceste hotărâri.

Eremia v Republica Moldova [23]. În această cauză reclamantele sunt mama și două fiice care locuiesc în s. Vălcineț, r-nul Călărași. Prima reclamantă, dna Eremia a fost căsătorită cu un ofițer de poliție A. Potrivit reclamantelor, A. deseori venea acasă în stare de ebrietate și agresa prima reclamantă, uneori în prezența fiicelor sale. Pentru comportamentul său violent A. a fost sancționat administrativ de către instanța de judecată, de asemenea a fost sancționat și de către Procuratura raionului Călărași și avertizat de către Ministerul Afacerilor Interne, însă acesta nu a încetat violența. Fiicele primei reclamante au fost martore ale actelor violenței tatălui asupra mamei lor.

Reclamantele, în comun cu avocatul primei reclamante, au solicitat și au obținut două ordonanțe de protecție, însă agresorul și-a continuat abuzul față de prima reclamantă. În rezultat, prima reclamantă s-a plâns la poliție. Majoritatea plângerilor depuse la diferite autorități competente au fost transmise Procuraturii Călărași.

Prima reclamantă, a fost nevoită să-și retragă plângerea, deoarece antecedentele penale și pierderea locului de muncă a soțului său s-ar fi reflectat negativ asupra educației fiicelor lor și asupra perspectivelor carierei. Chiar și după aceasta A. și-a continuat acțiunile agresive asupra reclamantelor, lovind-o și insultând-o pe prima reclamantă, simulând strangularea ei și amenințând-o că o va omorî pe ea și pe mătușa ei dacă prima reclamantă va continua să depună plângeri împotriva lui. În rezultat în privința agresorului a fost pornită urmărirea penală, care a fost încetată cu suspendarea condiționată a urmăririi penale și eliberarea de răspundere penală a agresorului, acesta fiind protejat de conducerea organelor de drept din raionul Călărași.

Acțiunile descrise supra au evoluat în decursul aproximativ al unui an (datele concrete pot fi vizualizate în Hotărârea CEDO la pct. 6-28).

În fața Curții reclamantele s-au plâns de faptul că autoritățile au fost inactive în vederea protejării împotriva violenței domestice și atragerii la răspundere a făptuitorului, invocând încălcarea art. 3 al Convenției. De asemenea s-au plâns că autoritățile au evitat să aplice legislația națională, menită să protejeze victimele violenței domestice, datorită unor idei preconcepute referitor la rolul femeii în familie, invocând încălcarea art. 14 al Convenției combinat cu art. 8 și art. 3. În final, ele s-au plâns, în temeiul art. 17 al Convenției, că din cauza refuzului de a aplica legislația națională întru protejarea reclamantelor împotriva violenței domestice, autoritățile distrug deliberat drepturile garantate de Convenție.

Curtea a constatat, în unanimitate, **violarea articolului 3 din Convenție**, în privința primei reclamante, prin omisiunea statului de a-și onora obligațiile pozitive corespunzătoare. Aprecierea Curții poate fi vizualizată în Hotărârea CEDO la pct. 48-66. În acest sens a notat că deși, prima reclamantă nu a putut să prezinte probe medicale care ar fi demonstrat că a fost maltrată repetat, instanța de judecată a hotărât că situația era suficient de serioasă pentru a justifica emiterea ordonanței de protecție. De asemenea, ea a constatat că frica de viitoarele agresiuni a fost suficient de gravă pentru a-i cauza suferință și anxietate evoluând într-un tratament inuman în sensul Articolului 3.

Determinând dacă autoritățile naționale au cunoscut sau au trebuit să cunoască despre violența la care a fost supusă prima reclamantă și de riscul violenței ulterioare și în caz afirmativ, au fost oare întreprinse toate măsurile rezonabile în vederea ocrotirii ei și pedepsirii făptașului, Curtea a considerat că autoritățile au fost conștiente de comportamentul violent al lui A., care a

devenit încă mai evident după adoptarea ordonanței de protecție din 09 decembrie 2010. Curtea consideră că prima reclamantă era deosebit de vulnerabilă, fiind în imposibilitate de a se apăra singură de A., care era un colaborator de poliție antrenat să depășească orice rezistență. Curtea consideră că riscul stării fizice și psihice a fost iminent și suficient de serios pentru a impune din partea autorităților a unei reacții prompte. De asemenea în opinia Curții, suspendarea urmăririi penale în privința lui A., în circumstanțele cauzei, a avut un efect, mai degrabă de a-l eschiva de răspundere penală, decât de a-l împiedica la comiterea în continuare a violenței față de prima reclamantă, fapt care a evoluat într-o adevărată impunitate.

Curtea a constatat, în unanimitate, **violarea articolului 8 din Convenție**, în privința celui de al doilea și al treilea reclamant, care sunt copiii minori, care au fost prezenți la unele acte de violență, autoritățile neconformându-se obligațiilor sale pozitive (aprecierea Curții poate fi vizualizată în Hotărârea CEDO la pct. 74-79). În acest sens Curtea a notat că, în primul rând, după cum a fost recunoscut de către instanțele naționale copiii au fost afectați psihologic prin asistarea repetată la violența aplicată asupra mamei de către tatăl lor în locuința acestora, constituind astfel o ingerință în drepturile garantate de Articolul 8. În al doilea rând, autoritățile au fost conștiente de ingerință, dar nu au luat toate măsurile rezonabile pentru a le proteja.

Tot în această cauză Curtea a constatat, în unanimitate, la pct. 81, 85-90 ale hotărârii, **violarea articolului 14 din Convenție**, în conjuncție cu articolul 3, în privința primei reclamante reiterând că omisiunea statului de a soluționa chestiunea violenței nu a fost doar o simplă omisiune sau tergiversare a cauzei, dar a determinat tolerarea și repetarea acesteia, care s-a reflectat într-o atitudine discriminatorie a dnei E. ca femeie.

Mudric v Republica Moldova [25]. Reclamanta este o doamnă de 72 de ani și după divorțul cu soțul său locuia în casa care aparținea ambilor soți. Potrivit reclamantei, fostul ei soț a pătruns de câteva ori în casa ei și a bătut-o, ulterior s-a instalat permanent în casa acesteia. Reclamanta s-a plâns la poliție și altor autorități. Ea a menționat că în pofida faptului că poliția cunoștea situația dată, nu a întreprins nimic pentru a o proteja. Cu toate acestea, reclamanta din nou a fost bătută de către fostul ei soț. În urma investigării plângerilor depuse reclamanta a fost informată de autorități că faptele de care ea s-a plâns s-au confirmat parțial, însă datorită bolii psihice a fostului soț, acesta nu a putut fi sancționat.

De către instanța de judecată au fost emise mai multe ordonanțe de protecție. Prin prima ordonanță instanța de judecată a dispus evacuarea fostului soț al reclamantei și l-a obligat pe acesta să stea departe de reclamantă și casa ei. Însă, această hotărâre judecătorească nu a fost executată și reclamanta iarăși a fost bătută de către fostul ei soț. Ca răspuns la noua plângere a reclamantei, instanța de judecată a emis o nouă hotărâre, similară cu cea precedentă. La fel și

această hotărâre judecătorească nu a fost executată, reclamanta fiind iarăși bătută de către fostul ei soț. Ca rezultat, reclamanta a obținut a treia hotărâre judecătorească, similară cu celelalte două hotărâri judecătorești emise anterior.

Pe parcursul perioadei relevante care a durat aproximativ un an de zile, reclamanta și avocatul ei au depus numeroase plângeri la comisariatul de poliție, procuratură și alte autorități, cerând protejarea reclamantei și pedepsirea fostului ei soț. La momentul depunerii cereri către Curte, nici o măsură nu a fost luată pentru a asigura ca fostul soț al reclamantei să fie obligat să urmeze măcar un tratament a bolii sale (acțiunile concrete descrise mai sus pot fi vizualizate în Hotărârea CEDO la pct. 6-21).

În fața Curții reclamanta s-a plâns de faptul că autoritățile au tolerat relele tratamente la care a fost supusă în propria casă și că au omis să execute hotărârile judecătorești obligatorii, menite să asigure protecția reclamantei, bazându-se pe art. 3 al Convenției. De asemenea, dânsa s-a plâns pe faptul că autoritățile au omis să aplice legislația națională adoptată pentru a oferi protecție contra violenței domestice, urmare a ideilor preconceptuate referitoare la rolul femeilor în familie, bazându-se pe art. 14 combinat cu art. 3 și 8 al Convenției. În temeiul articolului 17 din Convenție, reclamanta s-a plâns pe faptul că omisiunea autorităților de a stopa comportamentul violent al lui A.M. și ținând cont de boala psihică a acestuia, a permis să încalce drepturile reclamantei în condiții de impunitate, în cele din urmă, încălcând drepturile sale garantate de Convenție.

Curtea a constatat, **în unanimitate, violarea articolului 3 din Convenție**, menționând că reclamanta avea vârsta de 72 de ani, era vulnerabilă la atacurile lui A.M., care avea o istorie lungă a comportamentului violent împotriva reclamantei. Frica de agresiune fizică ulterioară din partea A.M. a fost suficient de serioasă pentru a cauza reclamantei suferință și anxietate care a condus la tratament inuman în sensul articolului 3 din Convenție. De asemenea autoritățile nu s-au conformat cu obligațiile sale pozitive în sensul art. 3 CEDO de a acționa prompt întru protejarea victimei. Curtea consideră că autoritățile naționale ar fi putut să-l acuze pe A.M. de trei ori, fapt ce ar fi permis instanțelor să acționeze corespunzător, fie prin sancțiuni penale, fie prin constatarea că A.M. suferea de o boală psihică, prin obligarea de a urma un tratament psihiatric obligatoriu.

Totuși aceste acțiuni au fost ineficiente, ceea ce a permis lui A.M. să stea în casa reclamantei pentru mai mult de un an după înaintarea plângerii acesteia. Totodată refuzul lui A.M. de a se conforma ordonanței de protecție a fost atât de evident și persistent, încât a fost nevoie de mai multe ordonanțe în acest sens.

Întrădevăr A.M. a fost în final recunoscut bolnav psihic, dar instanțele judecătorești ar fi putut dispune tratamentul obligatoriu cu mult mai devreme dacă procedurile penale ar fi fost pornite la timp.

Astfel, Curtea a ajuns la concluzia că modalitatea în care autoritățile au tratat cauza, în special perioada îndelungată și inexplicabilă întru executarea ordonanțelor de protecție ale instanței de judecată și supunerea lui A.M. la tratament medical obligatoriu, a condus la omisiunea de a se conforma cu obligațiile pozitive în temeiul articolului 3 din Convenție. Prin urmare, a existat o violare a acestei prevederi în prezenta cauză.

Aprecierea Curții cu privire la violarea articolului 3 din Convenție pot fi vizualizate în pct. 44-55 ale Hotărârii.

Curtea a constatat, **în unanimitate**, în pct. 61-64 ale Hotărârii, **violarea articolului 14 coroborat cu articolul 3 din Convenție**, observând că totalitatea circumstanțelor cauzei demonstrează clar că acțiunile autorităților nu au fost o simplă omisiune sau întârziere în abordarea violenței împotriva reclamantei, ci presupun o tolerare repetativă a unei asemenea violențe și reflectă o atitudine discriminatorie față de o femeie.

B. v Republica Moldova [24]. Reclamantii sunt mama și doi copii minori. Prima reclamantă locuia împreună cu fostul soț în același apartament, locuință care a fost oferită în folosință de la serviciu familiei primei reclamante. Potrivit primei reclamante, dânsa era bătută sistematic, fapt confirmat și prin șapte rapoarte de examinare medico-legală. În privința agresorului V.B. instanțele judecătorești au emis șase decizii cu privire la aplicarea sancțiunilor administrative, dintre care patru cu sancționarea lui V.B. pentru insultarea și cauzarea leziunilor corporale primei reclamante, sub formă de amendă.

Prima reclamantă a mai depus cerere de a iniția în privința lui V.B. un dosar penal pe o tentativă de viol, dar apoi și-a retras plângerea. Ulterior dânsa a inițiat acțiune civilă împotriva fostului soț V.B. de evacuare a acestuia din apartament. Dânsul a înaintat acțiune reconvențională solicitând partajarea apartamentului. Prima instanță a admis cererea reclamantei, iar acțiunea reconvențională a respins-o. Hotărârea primei instanțe a fost menținută la Curtea de Apel Chișinău, care suplimentar a audiat și copiii minori în privința acțiunilor violente ale lui V.B. Curtea Supremă de Justiție a casat hotărârea Curții de Apel Chișinău și a emis una nouă – de respingere a cerinței reclamantei și de admitere a cererii reconvenționale a agresorului, permițându-i ultimului să stea într-o odaie, motivând că toate concluziile instanțelor cu privire la maltratarea primei reclamante sunt eronate, fiindcă într-o cauză contravențională victima și agresorul s-au împăcat, iar în cauzele de sancționare a lui V.B. se indica că reclamanta a provocat violența.

Ulterior acțiunile violente ale lui V.B. au continuat, dânsul fiind sancționat administrativ. Reclamanta a solicitat și aplicarea unei ordonanțe de protecție pe care instanța a admis-o parțial și a dispus obligarea lui V.B. de a sta departe, la o distanță de 200 m de prima reclamantă și copii, de a nu contacta cu oricine dintre ei precum și interzicerea de a vizita locul de muncă sau de studii al reclamantilor, dar a respins evacuarea temporară a lui V.B. din apartament, iar dreptul lui de a folosi o parte din apartament a fost confirmat prin decizia irevocabilă a Curții Supreme de Justiție. Reclamanta a înaintat recurs, acesta fiind respins.

Acțiunile descrise anterior pot fi vizualizate în detaliu în Hotărîrea CEDO la pct. 5-20.

În fața Curții reclamantii s-au plâns în temeiul articolului 3 din Convenție că prima reclamantă a fost supusă sistematic violenței fizice și psihice de către fostul soț V.B., precum și că autoritățile naționale nu au luat toate măsurile necesare pentru protecția acesteia împotriva violenței în familie. În același timp, reclamantii invocând art. 8 din Convenție, au pretins că refuzul instanțelor judecătorești naționale de a dispune evacuarea temporară a lui V.B. din apartamentul lor le-a cauzat suferințe care au fost incompatibile cu dreptul lor la viață privată.

Curtea a constatat, **în unanimitate violarea art. 3 din Convenție**, prin existența numărului imens de agresiuni pe care reclamanta le-a suferit în trecut, prin faptul că acesta a avut posibilitatea să-l întâlnească oricând pe agresor în propriul apartament, cauzându-i o stare continuă de spaimă, deoarece ea ar putea fi supusă în mod repetat relelor tratamente din partea lui V.B. În acest sens, Curtea a statuat că această frică continuă a fost suficient de gravă pentru a provoca suferințe și anxietate reclamantei în sensul articolului 3 din Convenție. Totodată, Curtea a statuat că autoritățile naționale nu și-au respectat obligațiile sale pozitive în temeiul articolului 3 din Convenție în vederea protejării primei reclamante de rele tratamente. Deci, cadrul legal de prevenire și pedepsire a maltratărilor există, statul prin autoritățile sale a cunoscut despre existența violenței la care a fost supusă reclamanta din partea lui V.B., dar a întreprins măsuri insuficiente pentru a preveni actele de violență și a proteja prima reclamantă.

Curtea de asemenea a amintit despre faptul ce ține de retragerea plângerilor despre violența în familie, că între statele membre ale Consiliului Europei *„nu pare să existe un consens referitor la obligația autorităților privind menținerea unui echilibru între drepturile victimelor în temeiul articolelor 2, 3 și 8 atunci când sunt chemate să decidă conduita ce trebuie avută în această privință”* și că *„... cu cât infracțiunea este mai gravă sau riscul de recidivă mai mare, cu atât organele de urmărire penală ar trebui să continue urmărirea penală în interesul public, chiar dacă victimele își retrag plângerile”* [19].

Curtea a mai stabilit că anume convețuirea cu agresorul în propriul ei apartament a supus prima reclamantă unui sentiment constant de teamă de eventuale rele tratamente, având în vedere

numărul de agresiuni anterioare, dar instanțele naționale nu au dispus părăsirea temporară a apartamentului de către agresor, refuzând acest aspect. Prin dispunerea părăsirii temporare de către agresor a domiciliului, instanțele judecătorești naționale ar fi menținut un just echilibru dintre cele două drepturi concurente garantate de Convenție: dreptul reclamantei de a nu fi supusă la rele tratamente și dreptul lui V.B. de a folosi apartamentul.

Constatările desfășurate ale Curții cu privire la violarea art. 3 din Convenție pot fi văzute la pct. 42-61 ale Hotărârii.

Curtea a constatat, **în unanimitate și violarea art. 8 din Convenție**, în pct. 69-75 ale Hotărârii CEDO. Cu privire la acest capăt de plângere, Curtea a statuat că instanțele naționale nu au recunoscut procedurile administrative intentate împotriva lui V.B. ca fiind suficiente pentru a considera că prima reclamantă a fost supusă relelor tratamente, precum și nu au verificat dacă modul în care V.B. a folosit apartamentul nu este contrar articolului 8 din Convenție și legislației cu privire la locuințe. Deci, Curtea a notat că integritatea fizică și morală a reclamantei, ce constituie obiect al conceptului de viață privată, a fost afectată prin abuzurile periodice din partea lui V.B., iar autoritățile naționale nu au respectat obligațiile lor pozitive în temeiul articolului 8 din Convenție. Acestea au omis să mențină un just echilibru între drepturile implicate și efectiv au constrâns prima reclamantă la un risc continuu de a fi supusă actelor de violență sau să-și abandoneze casa.

T.M. și C.M. v Republica Moldova [26]. Reclamantele sunt T.M. – mama și C.M. – fiica. Primul reclamant s-a aflat în căsătorie cu M.M. până în 2001. Al doilea reclamant s-a născut din căsătoria respectivă în 2002. M.M. s-a implicat în jocuri de noroc și a devenit agresiv în raport cu ambii reclamânți, urmare la ce primul reclamant a înaintat o acțiune de divorț, căsătoria a fost desfăcută, iar averea a fost partajată după cum urmează: reclamânții au dreptul la $\frac{3}{4}$ din apartamentul familiei, iar M.M. $\frac{1}{4}$. Reclamânții susțin că după adoptarea acestei decizii M.M. a devenit încă și mai agresiv.

Primul reclamant s-a plâns de mai multe ori la poliție despre violența psihică și fizică aplicată de fostul soț, ca urmare ultimul a fost sancționat cu amendă. Totodată, primul reclamant a cerut aplicarea măsurilor de protecție și inițierea urmăririi penale împotriva lui M.M. Procuratura a respins cererea de inițiere a urmăririi penale. Reclamânții au contestat această decizie la Procuratura Generală.

Peste 10 zile de la adresare, Judecătoria Buiucani, Chișinău a emis ordonanță de protecție, obligându-l pe M.M. să părăsească temporar locuința și să evite să se apropie la cel puțin 100 m de reclamânți sau de locurile lor de muncă și studii. Ordonanța de protecție nu a fost expediată autorităților competente și primul reclamant a obținut o copie doar peste 11 zile. În ziua primirii

copiei ordonanței de protecție, primul reclamant a adus la cunoștința sectorului de poliție al MAI și Departamentului Asistență Socială despre emiterea ordonanței.

Printr-un raport psihologic s-a confirmat că cel de al doilea reclamant a suferit anxietate și probleme emoționale, recomandându-se separarea de la tatăl abuziv.

Au fost efectuate trei încercări de evacuare a lui M.M din apartament, iar ultimul a obținut o decizie a Judecătoriei Buiucani, Chișinău de suspendare a executării propriei decizii, adică a ordonanței de protecție, până la examinarea apelului declarat de M.M. Astfel, poliția a refuzat să întreprindă careva acțiuni în privința lui M.M. până la emiterea deciziei judecătorești.

Ca rezultat, reclamanții au cerut să fie admiși la un azil al victimelor violenței în familie, personalul căruia a constatat tulburări psihologice în rezultatul violenței suferite din partea lui M.M.

Reclamanții au contestat decizia instanței. Curtea de Apel Chișinău a respins apelul declarat de reclamanți și a admis apelul declarat de M.M., anulând hotărârile Judecătoriei Buiucani, Chișinău, cauza fiind trimisă la rejudecare.

În urma rejudecării, Judecătoria Buiucani, Chișinău a respins cererea reclamanților de emite a ordonanței de protecție. Instanța a constatat că violența domestică nu a fost demonstrată.

Circumstanțele desfășurate ale cauzei pot fi vizualizate în cauza CEDO la pct. 5-24.

Cauza fiind pendinte la Curtea de Apel Chișinău, în fața Curții, reclamanții s-au plâns în temeiul articolului 3 din Convenție, că autoritățile au ignorat abuzurile domestice la care au fost supuse și că nu au executat prompt ordonanța de protecție emisă de instanța de judecată. De asemenea, reclamantele au invocat încălcarea articolului 8 al Convenției, care vizează protecția integrității fizice și psihice a unei persoane. Autoritățile nu le-au asigurat protecție împotriva violenței domestice, astfel, nu și-au respectat obligațiile pozitive prevăzute de această dispoziție. Ele au susținut că nu au avut la dispoziție remedii efective în privința plângerilor întemeiate pe articolele 3 și 8 ale Convenției. Reclamantele s-au mai plâns și în temeiul art. 14 din Convenție pe faptul că omisiunea autorităților de a le asigura protecție eficientă și promptă, echivalează cu discriminarea de gen și se bazează pe ideile preconcepute referitoare la rolul femeii în familie.

Curtea a constatat **în unanimitate violarea art. 3 din Convenție**, menționând că autoritățile naționale au cunoscut despre comportamentul violent al agresorului, care a devenit și mai evident atunci când instanța de judecată a emis ordonanța de protecție. Chiar și în lipsa unei plângeri oficiale privind violența domestică din partea reclamantelor, este evident din rapoartele medicale și amenzile impuse agresorului, că organul de poliție a știut despre faptul că acestea erau supuse violenței domestice. În situația speței, organul de poliție era obligat să examineze,

din oficiu, necesitatea întreprinderii unor acțiuni în vederea prevenirii violenței domestice. Cu toate acestea, autoritățile naționale au fost, aparent, incapabile să ofere careva protecție în lipsa unei plângeri oficiale din partea reclamantelor, chiar dacă știau despre acțiunile de violență fizică, inclusiv în privința unui copil de 8 ani. Curtea a mai reținut și faptul că reclamanta a trebuit să aștepte 10 zile până ce instanța de judecată a examinat cererea ei și a emis ordonanța de protecție, deși legea prevede termenul limită de 24 de ore pentru examinare. După ce ordonanța de protecție a fost emisă, ea nu a fost comunicată imediat reclamantelor și nici poliției pentru a fi executată, ceea ce le-a expus pe reclamante la riscul de a fi maltratate în continuare.

Aprecierea Curții cu privire la violarea art. 3 al Convenției poate fi vizualizată la pct. 35-49 ale Hotărârii CEDO.

Reclamantele, de asemenea, s-au plâns în temeiul articolului 8 din Convenție, art. 8 coroborat cu 13, iar 13 coroborat cu 3. În lumina constatării că a fost încălcat articolul 3 al Convenției, Curtea consideră, la pct. 52 al Hotărârii, că plângerea întemeiată pe articolul 8, precum și cea întemeiată pe articolul 13 coroborat cu articolele 3 și 8, trebuie să fie declarate admisibile, însă ele nu prezintă probleme separate.

Cu privire la plângerea reclamantelor în temeiul articolului 14 coroborat cu articolul 3 și 8 din Convenție, Curtea a constatat la pct. 57-64 ale Hotărârii, **violarea art. 14 coroborat cu art. 3 din Convenție** în ceea ce o privește pe prima reclamantă și a hotărât că plângerea reclamantelor în temeiul articolului 14 coroborat cu articolului 8 din Convenție este admisibilă, însă nu necesită să fie examinată separat. În acest sens Curtea a notat că pasivitatea autorităților naționale s-a manifestat prin omisiunea acestora de a întreprinde careva măsuri de protecție sau de a intenta dosar penal în privința agresorului până la depunerea plângerii oficiale de către reclamantă. Acțiunile autorităților naționale nu au constituit o simplă omisiune sau tergiversare în cauza primei reclamante, însă au condus la tolerarea violenței și au reflectat o atitudine discriminatorie față de ea ca femeie. Autoritățile naționale nu au apreciat seriozitatea și extinderea violenței domestice în Moldova și efectul său discriminatoriu asupra femeilor.

1.4. Problema științifică, scopul și obiectivele de cercetare

În lucrare vor fi stabilite și evidențiate cele mai esențiale probleme ce pot fi întâlnite în cadrul aplicării măsurilor civile de protecție în cazurile de violență în familie cu care se confruntă atât sistemul judecătoresc, cât și justițiabilii. Evidențiind principalele probleme vor fi înaintate și un șir de propuneri de lege ferenda.

Problema științifică soluționată rezidă în fundamentarea științifică a incorporării unui nou fel de procedură civilă în cadrul Codului de Procedură Civilă al Republicii Moldova, fapt care a determinat la argumentarea tuturor excepțiilor procedural-civile din cadrul acestui nou fel de procedură, întru consacrarea caracterului civil al măsurilor de protecție și în vederea aplicării modificărilor și completărilor operate în cadrul capitolelor lucrării.

Este important de a identifica un mecanism eficient pentru a pune în aplicare, în regim de urgență, unele măsuri de protecție care de fapt nu sunt nici sancțiuni contravenționale, nici pedepse penale. Astfel, se impune completarea procedurilor civile existente cu una nouă, total distinctă, care constă din norme proprii cu un specific conceptual total diferit de procedura civilă clasică. Deci, respectiva originalitate procedurală necesită o argumentare științifică fundamentală deși justiția civilă parcă nu ar avea tangențe cu protecția victimelor violenței în familie, or, acest aspect violent al societății moderne trebuie să fie supus procedurilor contravenționale și penale, care trebuie să asigure victimelor o apărare eficientă. Aspectul formal al procedurilor care durează uneori excesiv de mult, periclitizează necesitatea intervenției prompte a statului în cazurile de violență în familie, inclusiv din cauza prezumției de nevinovăție a agresorilor.

CtEDO a constatat că violența în familie constituie o problemă ce aparține domeniului public, dar nu privat. Cu toate acestea respectivul fenomen nu poate fi monitorizat decât prin efortul victimelor înseși și doar atunci când acestea își cunosc propriile drepturi și libertăți, când sunt informate privitor la organismele, structurile, persoanele cărora le pot solicita ajutor, când sunt sigure că ajutorul va fi oportun și eficient.

Adoptarea și publicarea Legii nr. 45/2007 privind combaterea violenței în familie și a modificărilor ulterioare a legislației în domeniu, capitolul XXX¹ (actualmente capitolul XXII²) din CPC RM, intitulat *Aplicarea măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie*, constituie un pas important pentru Republica Moldova. Acest capitol din CPC RM, inițial a fost amplasat pripit și impropriu în cadrul procedurii civile speciale, normele căruia sunt incompatibile și cu litigiile de drept.

Scopul tezei de doctor constă în realizarea unei cercetări ample în vederea fundamentării științifice *ad integrum* a particularităților procesual civile ale mecanismului de aplicare a măsurilor civile de protecție în cazurile de violență în familie. Obiectul cercetării îl constituie cercetarea noțiunii și a formelor violenței în familie, a conceptului, a tipurilor de măsuri civile de protecție și a mecanismului de aplicare a acestora de către instanțele de judecată – în toate situațiile evidențiind problemele și lacunele legislative existente, formulând propuneri în acest sens.

Atingerea scopului propus va fi realizat prin următoarele obiective:

1. În lucrare va fi cercetat fenomenul de violență în familie atât în țară, cât și peste hotare. La fel va fi expusă noțiunea de violență în familie cu evidențierea tipurilor de violență pentru a putea fi determinate și aplicate cele mai adecvate și eficiente măsuri de protecție. Doar cunoscând ce înseamnă violența în familie și determinând ce tip de violență în familie a fost aplicat în fiecare caz separat, aceasta poate fi contracarată. Astfel, în dependență de ce tipuri de violență a aplicat agresorul, organul de poliție sau instanța de judecată urmează să aprecieze care măsură civilă de protecție sau măsuri civile de protecție prevăzute în CPC RM va fi aplicată.

2. În teză va fi argumentată introducerea și utilizarea conceptului de măsuri **civile** de protecție în cazurile de violență în familie, astfel încât acestea să poată fi delimitate de cele penale și contravenționale. În acest sens necesită de a evidenția natura juridică a măsurilor civile de protecție, caracterul civil al acestora și necesitatea intervenției prompte a statului în cazurile de violență în familie.

3. În cadrul cercetării va fi identificat și argumentat locul procedurii de aplicare a măsurilor civile de protecție printre felurile de procedură civilă existente. Credem și susținem că aplicarea măsurilor civile de protecție necesită să existe ca un fel de procedură distinct de procedura contencioasă și de cea specială, având trăsături și caracteristici specifice și unice.

4. O altă direcție de cercetare constă în formularea problemelor ce țin de aplicarea măsurilor civile de protecție în cazurile de violență în familie în vederea formulării de noi soluții procedurale. Deci, nu vor fi trecute cu vederea superficial mecanismul și procedura de aplicare a măsurilor civile de protecție în cazurile de violență în familie. Or, acestui subiect îi va fi conferit un capitol întreg.

5. În lucrare vor fi înaintate un șir de propuneri argumentate a remediilor legislative în vederea perfecționării procedurii de examinare a cererii privind aplicarea măsurilor civile de protecție în cazurile de violență în familie.

6. Totodată, vor fi identificate problemele ce ar putea condiționa neconcordanțe în aplicarea neuniformă a legislației cu privire la aplicarea măsurilor civile de protecție în cazurile de violență în familie în vederea concilierii soluțiilor judecătorești cu practica CtEDO. Astfel în acest sens au fost identificate acele principii stabilite de CtEDO care necesită a fi aplicate în cazurile de violență în familie, respectarea cărora va duce la unificarea practicii judiciare întru respectarea principiului securității raporturilor juridice.

Ca direcții de cercetare ne propunem următoarele:

- delimitarea măsurilor civile de protecție de celelalte măsuri coercitive aplicate contravențional sau penal agresorului;
- identificarea regimului juridic a aplicării măsurilor civile de protecție;

- aplicarea măsurilor civile de protecție în cazurile de violență în familie - proceduri, subiecți procesuali, acte judecătorești și efecte juridice.

Credem că studiul realizat și rezultatele obținute reprezintă un subiect nou pentru știința Republicii Moldova, deoarece natura juridică procesual civilă a măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie nu a mai constituit obiectivul special nici a vreunei investigații. Astfel, lucrarea va constitui un studiu temeinic în privința mecanismului aplicării măsurilor civile de protecție în cazurile de violență în familie la nivel științifico-practic, având la bază normele legislației procesual civile.

În acest sens evidențiem că în lucrare vor fi analizate tipurile violenței în familie, fiind accentuat caracterul civil al măsurilor de protecție aplicate în aceste cazuri cu evidențierea tipurilor măsurilor de protecție ce pot fi aplicate de către organele de drept. De asemenea va fi identificat locul aplicării măsurilor civile de protecție în cazurile de violență în familie în sistemul dreptului procesual civil. La elaborarea tezei este folosit un material bibliografic complex care ne va ajuta la evidențierea problemelor și lacunelor cu înaintarea de diverse propuneri de redresare a situației din domeniul vizat.

1.5. Concluzii la Capitolul 1

Analizând materialele științifice și cadrul normativ național și internațional relevant la tema tezei, formulăm următoarele concluzii:

1. Cu toate că tematica aplicării măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie nu a determinat, deocamdată, interesul științific de cercetare pentru procesualiști-civilști, totuși aceasta nu a rămas fără atenția cuvenită în diverse rapoarte relevante domeniului. Insuficiența dezbaterilor în literatura de specialitate este determinată de faptul că domeniul investigat este unul actual și anume: Legea nr. 45 privind prevenirea și combaterea violenței în familie a fost publicată în anul 2007 și a intrat în vigoare în anul 2008, iar mecanismul de aplicare a acestor prevederi, sub aspect procesual civil, a fost introdus în anul 2010 prin noul capitol din CPC RM.

În concluzie, ne permitem să constatăm că gradul de investigație nu este pe deplin satisfăcător, dat fiind faptul că au fost tratate insuficient următoarele segmente de cercetare: câmpul semantico-științific al măsurilor de protecție și al ordonanței de protecție ce ar permite aprecierea locului și rolului acestei instituții în sistemul dreptului procesual civil; particularitățile procedurii de examinare a cererii de aplicare a măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie; particularitățile, forma și conținutul ordonanței de protecție ca act judiciar emis de instanțele de judecată. Reieșind din gradul de cercetare a subiectului de investigație și sintetizând conținutul materialelor științifice care au stat la baza elaborării prezentei teze, constatăm

problema științifică care urmează a fi soluționată, ce rezidă în fundamentarea științifică a incorporării unui nou fel de procedură civilă în cadrul Codului de Procedură Civilă al Republicii Moldova, fapt pentru care a determinat la argumentarea tuturor excepțiilor procedural-civile din cadrul acestui nou fel de procedură, întru consacrarea caracterului civil al măsurilor de protecție și în vederea aplicării modificărilor și completărilor operate în cadrul capitolelor lucrării.

2. Determinarea caracteristicilor și a formelor de bază ale manifestărilor de violență facilitează prevenirea și combaterea comportamentelor violente, de aceea ne-am propus ca în capitolul 2 al prezentei lucrări să cercetăm conceptul, noțiunea, tipurile și subiecții violenței în familie. Doar astfel vom putea da o apreciere și o analiză a eficienței procedurii de aplicare a măsurilor de protecție în favoarea victimelor, care va fi analizată în capitolul 3 al lucrării.

Aceasta ne-a și determinat să ne propunem următoarele direcții de cercetare:

- delimitarea măsurilor civile de protecție de celelalte măsuri coercitive aplicate contravențional sau penal agresorului;
- identificarea regimului juridic a aplicării măsurilor civile de protecție;
- aplicarea măsurilor civile de protecție în cazurile de violență în familie - proceduri, subiecți procesuali, acte judecătorești și efecte juridice.

Credem că o astfel de structurare a investigațiilor ne va permite atingerea scopului urmărit, și anume: realizarea unei cercetări ample în vederea fundamentării științifice *ad integrum* a particularităților procesual civile ale mecanismului de aplicare a măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie.

Atingerea scopului propus presupune realizarea următoarelor obiective:

1. cercetarea fenomenului de violență în familie atât în țară, cât și peste hotare, evidențiind tipurile de violență pentru determinarea celor mai adecvate și eficiente măsuri de protecție;
2. argumentarea introducerii și utilizării conceptului de măsuri **civile** de protecție în cazurile de violență în familie;
3. identificarea și argumentarea locului procedurii de aplicare a măsurilor civile de protecție printre felurile de procedură civilă existente;
4. formularea problemelor ce țin de aplicarea măsurilor civile de protecție în cazurile de violență în familie în vederea formulării de noi soluții procedurale;
5. propunerea argumentată a remediilor legislative în vederea perfecționării procedurii de examinare a cererii privind aplicarea măsurilor civile de protecție în cazurile de violență în familie.

Conținutul articolului **Насилие в семье и его отражение в практике Европейского Суда По Правам Человека**. В: Философское знание и вызовы цивилизационного развития. Государственное научное учреждение Институт философии НАН Беларуси, (2016) a fost valorificat în compartimentul 1.3. al prezentului capitol.

Capitolul 2. PREMISA APLICĂRII MĂSURILOR CIVILE DE PROTECȚIE

2.1. Considerații generale privind violența în familie

2.1.1. Aspecte definitorii și forme ale violenței în familie

Orice individ are dreptul la respectarea vieții, de a fi liber de tortură, de tratamente și pedepse crude, inumane sau degradante, precum și dreptul la libertatea și la securitatea persoanei [101, p. 231]. Conform Constituției Republicii Moldova, statul *”asigură dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle”* [27, art. 23], *”respectă și ocrotește viața intimă, familială și privată”* [27, art. 28], garantându-le în același timp *”dreptul la viață și la integritatea fizică sau psihică”* [27, art. 24].

Codul Familiei al Republicii Moldova prevede egalitatea soților în relațiile familiale. Toate problemele vieții familiale se soluționează de către soți în comun. Fiecare dintre soți este în drept să-și continue ori să-și aleagă singur profesia. Relațiile dintre soți se bazează pe stimă și ajutor reciproc, pe obligații comune de întreținere a familiei, de îngrijire și educație a copiilor [28].

Cu toate că violența în familie este cel mai greu de depistat, aceasta constituie una dintre formele cele mai des întâlnite. *”Actele de violență domestică sunt cel mai greu de depistat datorită faptului că se petrec în familie, în intimitate, unde este cel mai puțin vizibil și unde autoritățile nu pot interveni”* [79, p.9]. Din cauza acestui fapt, problematica violenței în familie și căile de soluționare a acesteia au devenit un subiect actual, fiind intens discutat și reglementat detaliat în ultimele decenii.

”Mai regretabil este faptul că nu e afectată doar familia în care se produc acte de violență, dar și societatea” [93, p.5]. Fiind un fenomen inadmisibil într-o societate democratică, violența în familie, *”cunoscută și sub numele de violență domestică, abuz domestic, abuz familial, abuz marital/conjugal sau violență intimă, poate fi definit pe larg ca fiind un model comportamental abuziv al unuia sau al ambilor parteneri dintr-o relație intimă precum mariajul, concubinajul, familia, prietenia sau conviețuirea”* [165].

Statul are obligația să identifice situațiile ce ar afecta integritatea fizică și psihică a oricărui membru de familie, inclusiv și al copiilor. În acest sens evidențiem că abuzul fizic, psihic și emoțional asupra oricărui membru al familiei, inclusiv asupra copiilor, este interzis. Însă, cu părere de rău, una dintre cele mai grave probleme cu care se confruntă societatea contemporană este considerat a fi fenomenul violenței în familie care reprezintă o problemă complexă, ce implică atât protecția integrității personale a victimelor, cât și protejarea intereselor lor sociale comune, precum libertatea și democrația [102, p. 43].

Există numeroase dezbateri în literatura de specialitate referitoare la tipurile de comportament ce ar putea fi considerate ca abuz. Potrivit accepțiunii generale, abuzul reprezintă *”punerea în pericol, în forme intenționate sau neintenționate, a dezvoltării fizice și emoționale a copilului”* [144] și a omului în general.

Formele de abuz ar putea fi clasificate în patru mari categorii [53]:

1. Abuzul fizic – acele acte de violență fizică săvârșite intenționat ce afectează integritatea fizică;
2. Abuzul emoțional – supunerea la diverse forme persistente și severe de rele tratamente emoționale;
3. Abuzul sexual – antrenarea în activitățile sexuale;
4. Lipsirea copilului de grijă și ocrotire.

Printre categoriile menționate este evident faptul că lipsirea copilului de grijă și ocrotire devine o formă a abuzului, doar când avem prezența unui subiect special, cum ar fi copilul [102, p. 43].

Însă în societatea contemporană cazurile de violență în familie sunt foarte frecvente și se săvârșesc nu doar asupra copilului, dar și asupra oricărui membru de familie.

Pentru a stabili limitele violenței, formele și soluțiile de combatere a acesteia considerăm necesar de a expune succint conceptul de violență cu evidențierea noțiunilor doctrinare, cât și legale. Astăzi suntem obișnuiți să auzim despre violență în artă, în limbaj, în sport, în școală, în stradă.

În acest sens, cuvântul *”violență a ajuns să desemneze aproape orice ciocnire, orice tensiune, orice raport de forțe, orice inegalitate, orice ierarhie”*, scrie sociologul Chesnais [136, p.8].

Dicționarul Explicativ al Limbii Române conține următoarea definiție: *violență — 1. Insușirea, caracterul a ceea ce este violent. 2. Lipsă de stăpânire în vorbe și în fapte; vehemență, furie. 3. Faptul de a întrebuița forța brutală, constrângere; încălcare a ordinii legale* [166].

Literatura de specialitate conține diferite definiții ale violenței din diverse domenii. Astfel, în domeniul psihiatriei *violența* reprezintă o acțiune umană ce presupune intensificarea brutalității, realizate cu ajutorul forței, aceasta fiind orientată împotriva unei persoane, situații, instituții, comunități sau împotriva oricărui alt obiect, acțiune în urma căreia obiectul poate fi distrus [80, p.731].

În psihologie, *”violența în familie se prezintă ca un stimul puternic producător de stări inadecvate care în cele mai multe dintre cazuri conduc la consecințe nu mai puțin grave decât însuși actul, iar în anumite condiții chiar și mai puternice”* [100, p. 11].

În sociologie se consideră a fi violență acele acte antisociale ce lezează viața, demnitatea integritatea corporală și sănătatea persoanei, iar mijloacele de înfăptuire sunt constrângerea, abuzul, panica, etc. [97, p. 189].

Potrivit doctrinei juridice, violența este calificată ca influență exercitată asupra unui subiect al raportului social; un act de aplicare al forței manifestat prin constrângere, reprimare sau chiar prin nimicirea acestui subiect. Atare influență are drept scop realizarea intereselor și satisfacerea propriilor necesități contrar voinței și dorinței cuiva, în detrimentul intereselor altui subiect [61, p. 10].

Organizația Mondială a Sănătății a propus o definiție a noțiunii de violență care reprezintă rezultatul *”utilizării intenționate sau amenințării deliberate cu forța fizică sau cu puterea contra propriei persoane, contra unei alte persoane sau contra unui grup sau comunitate, care produce sau riscă să producă un traumatism, un deces, un prejudiciu moral, o traumă sau o carență”* [155].

În lucrările autorilor Brînză Sergiu și Stati Vitalie au fost expuse rezumativ părerile din literatura de specialitate extrapenală privind noțiunea de violență și agresivitate. *”Din punctul de vedere al lui S. G. Stoica (Eftimie), agresivitatea presupune intenția de a produce prejudicii unei/unor persoane... A. E. Kazdin susține că violența constituie forma extremă de agresiune exprimându-se în atac, viol sau omor”* [59, p. 5].

Centrul pentru Drepturile Omului din Moldova expune că noțiunea de *violență domestică* cuprinde un complex de comportamente agresive sistematic repetate și aplicate față de victimă [151, p. 5].

În opinia cercetătorilor, *violența în familie* mai constituie un comportament învățat în care condiția fizică și psihologică este folosită pentru menținerea controlului asupra partenerului intim și trebuie luată în serios și tratată cu agresivitate de către autoritățile statului [79, p. 12].

Vrasti Radu consideră că definirea *violenței familiale* este o problemă mai mare decât o dispută semantică pentru că ea prezintă diferențe majore în ceea ce privește conținutul problemei. Controversa centrală este gradul cu care termenul de *“violență familială este sinonim cu abuzul sau cu rele tratamente între membrii de familie”* [114, p.2].

În viziunea cercetătorului Adelina Bâcu *“violența în familie reprezintă orice constrângere fizică activă sau pasivă, verbală sau sexuală, săvârșită cu intenție de către un membru de familie împotriva altui membru al aceleiași familii, care provoacă o suferință fizică, psihică, sexuală sau un prejudiciu material, și constituie o infracțiune, în cazul în care victima a suferit leziuni de natura celor prevăzute la art. 151-153 CP RM sau o contravenție dacă consecințele sunt mai puțin grave”* [55, p. 97].

În literatura de specialitate, noțiunea de violență în familie mai este denumită și *violență intrafamilială*. Această ultimă formulare a fost reflectată și în legislația unor state care de asemenea incriminează această faptă, precum ar fi SUA. În Codul dedicat violenței domestice, violența în familie este definită ca fiind *”comiterea uneia sau mai multor din următoarele acțiuni, din partea unui membru al familiei sau a unei persoane cu care conveștuește: atentarea sau lezarea integrității fizice unui alt membru al familiei sau a persoanei cu care conveștuește, amenințarea cu agresiune fizică a unui membru al familiei sau a persoanei cu care conveștuește; constrângerea unui membru al familiei sau a persoanei cu care conveștuește la raporturi sexuale contrar voinței acesteia din urmă, utilizând forța fizică, amenințarea cu utilizarea forței sau un alt gen de presiune”* [123, p. 3].

La Reuniunea 382 din 26.03.1985 a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei, prin Recomandarea nr. R(85)4 [167], s-a oferit o definiție noțiunii de violență în familie. Aceasta reprezintă orice act sau omisiune comisă în interiorul familiei de către unul din membrii ei și care aduce atingere vieții, integrității corporale sau psihologice sau libertății altui membru al acelei familii și afectează în mod serios dezvoltarea personalității lui.

În decursul anilor, sensul acestei noțiuni rămâne neschimbat. Astfel, conform art. 3 al Convenției Consiliului Europei cu privire la prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței în familie, violența în familie înseamnă *”toate actele de violență fizică, sexuală, psihologică sau economică care au loc în familie sau în unitatea domestică sau între foști sau actuali soți sau parteneri, indiferent de faptul dacă agresorul locuiește sau a locuit împreună cu victima”* [16].

Codul Penal al Republicii Moldova anterior prevedea că *violența în familie* reprezintă *“acțiunea sau inacțiunea intenționată manifestată fizic sau verbal, comisă de un membru al familiei asupra altui membru al familiei, care a provocat suferință fizică soldată cu vătămarea ușoară a integrității corporale sau a sănătății, suferință psihică ori prejudiciu material sau moral”* [29, art. 201¹]. Ulterior, prin Legea Republicii Moldova nr. 196 din 28 iulie 2016, această noțiune a fost modificată, astfel încât actual *violența în familie* reprezintă *„Acțiunea sau inacțiunea intenționată comisă de un membru al familiei în privința altui membru al familiei, manifestată prin: a) maltratare, alte acțiuni violente, soldate cu vătămare ușoară a integrității corporale sau a sănătății; b) izolare, intimidare în scop de impunere a voinței sau a controlului personal asupra victimei; c) privarea de mijloace economice, inclusiv lipsirea de mijloace de existență primară, neglijare, dacă au provocat victimei vătămare ușoară a integrității corporale sau a sănătății”* [44].

Codul Contravențional al Republicii Moldova prin articolul nou - 78¹ - introdus în anul 2016, prevede că violența în familie semnifică „*maltratarea sau alte acțiuni violente comise de un membru al familiei, care a provocat vătămarea neînsemnată a integrității corporale*” [32].

Articolul 2 al Legii cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie nr. 45-XVI din 01.03.2007 până la modificările din 2016 oferea următoarea noțiune a violenței în familie: „*Orice acțiune sau inacțiune intenționată, cu excepția acțiunilor de autoapărare sau de apărare a unor alte persoane, manifestată fizic sau verbal, prin abuz fizic, sexual, psihologic, spiritual sau economic ori prin cauzare de prejudiciu material sau moral, comisă de un membru de familie contra unor alți membri de familie, inclusiv contra copiilor, precum și contra proprietății comune sau personale*”. După modificările intrate în vigoare la 16 septembrie 2016, violența în familie semnifică „*acte de violență fizică, sexuală, psihologică, spirituală sau economică, cu excepția acțiunilor de autoapărare sau de apărare ale altei persoane, inclusiv amenințarea cu asemenea acte, comise de către un membru de familie în privința altui membru al aceleiași familii, prin care s-a cauzat victimei prejudiciu material sau moral*”.

Observăm că inițial legiuitorul a operat cu doi termeni, și anume: **violență** și **agresiune**. Deși după modificări termenul de agresiune este exclus, susținem că ambii termeni pot fi utilizați pentru a descrie un comportament abuziv față de o persoană. Mai ales că persoana supusă restricțiilor pentru a proteja alte persoane de violență domestică se numește în CPC RM – **agresor**. Dictionarul de drept penal definește **agresiunea** ca fiind „*comportamentul violent manifestat de o persoană, față de alte persoane*” [58, p. 18], iar **violența** ca fiind „*comportarea agresivă care se poate manifesta la nivel fizic sau psihic și capătă cel mai adesea semnificație penală*” [58, p. 414]. Agresiunea este determinată de situații frustrante care nu pot fi depășite de individ și se manifestă prin descărcări violente distructive. De asemenea, agresiunea poate fi definită ca o acțiune sau ca un abuz care se comite prin violență. În acest sens, Dictionarul practic al limbii române explicativ și morfologic scrie că agresiunea este „*un atac neprovocat împotriva unei persoane sau a unui stat*” [52, p.21].

În legislația României, *violența în familie* reprezintă orice acțiune sau inacțiune intenționată, cu excepția acțiunilor de autoapărare ori de apărare, manifestată fizic sau verbal, săvârșită de către un membru de familie împotriva altui membru al aceleiași familii, care provoacă ori poate cauza un prejudiciu sau suferințe fizice, psihice, sexuale, emoționale ori psihologice, inclusiv amenințarea cu asemenea acte, constrângerea sau privarea arbitrară de libertate. Constituie, de asemenea, violență în familie împiedicarea femeii de a-și exercita drepturile și libertățile fundamentale [140, art. 3].

Deși legiuitorul român utilizează noțiunea de violență în familie, doctrina română operează cel mai des cu noțiunea de violență domestică, echivalându-le sensul. Autorul Bodrug-Lungu Valentina totuși le diferențiază, explicând că *”noțiunea de violență domestică (domestic violence - engl.) este mai largă, acoperind și sfera relațiilor agresive dintre concubini”* [57, p. 11]. În opinia autorului *”violența în familie se referă la toate acțiunile fizice, sexuale, psihologice, economice și de ordin abuziv într-o relație de tip familial legal”* [57, p. 11].

Potrivit lui Vrasti Radu, violența domestică este o formă particulară de violență împotriva femeii. Home Office din Marea Britanie definește violența domestică ca *”orice act de amenințare, hărțuire, violență sau abuz (psihologic, fizic, sexual, economic sau emoțional) între adulți care sunt sau au fost parteneri intimi sau membri de familie, indiferent de sexul sau sexualitatea lor”* [114, p.6-7].

Din totalitatea definițiilor expuse, se desprind diverse tipuri și forme ale violenței. Din punct de vedere teoretic, există două tipuri de violență, și anume **violența reală** și **violența imaginară**. Violența reală reprezintă orice acțiune îndreptată contra unei persoane sau a unui bun care are ca efect cauzarea de daune fizice sau materiale, iar violența imaginară este strâns legată de mecanisme psihosociale, colective și care, deși fără prejudicii materiale aparente, impune o ordine sau o dominație [76].

Din punct de vedere practic, evidențiem existența mai multor forme de violență, și anume: în școală, în familie, în societate, iar potrivit cercului victimelor, violența se manifestă contra femeii, împotriva copilului, între copii, între adulți, între copil și adult, etc. Existența variatelor situații practice impune diferențierea acestor tipuri de violență.

Avocații pentru Drepturile Omului [149, p.6], consideră că violența în familie sau violența împotriva femeilor ar avea același înțeles. Acest fapt îl desprindem și din Declarația ONU privind prevenirea violenței asupra femeilor, adoptată de Adunarea Generală a ONU în 1993, care definește *violența în familie* ca fiind o manifestare împotriva femeilor ce constituie, o încălcare a drepturilor ei omenești [8]. Nu considerăm această afirmație ca fiind una axiomatică, deoarece violența în familie este o noțiune mult mai vastă, iar cea împotriva femeilor poate fi considerată o categorie a violenței în familie. La fel și Convenția Consiliului Europei cu privire la prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței în familie definește violența în familie și violența împotriva femeilor ca două noțiuni distincte. Potrivit art. 3 al acestei Convenții, *violența împotriva femeilor* este înțeleasă ca o încălcare a drepturilor omului și o formă de discriminare a femeilor și va însemna toate acțiunile de violență bazată pe gen, care cauzează sau pot cauza femeilor un rău sau o suferință fizică, sexuală, psihologică sau economică, inclusiv cu amenințarea unor asemenea acțiuni, forțarea sau privarea de libertate

arbitrară, comisă atât în public, cât și în secret. Convenția delimitează și un alt tip de violență, precum ar fi *”violența bazată pe gen împotriva femeilor, însemnând că violența este orientată împotriva unei femei sau care afectează femeile în mod disproporționat”* [16].

În art. 2 din Rezoluția A/RES/48/104 din 20.12.1993 [9], Adunarea Generală a ONU a expus că violența îndreptată asupra femeii *„include următoarele acțiuni chiar dacă nu se limitează la ele: violența fizică, sexuală și psihologică care se produce în cadrul familiei, inclusiv maltratări, abuzul sexual al copiilor din cadrul căminului conjugal, violența relaționată cu știrbirea dreptului patrimonial, mutilare genitală și alte practici tradiționale, nocive pentru femeie, actele de violență produse de alți membri ai familiei precum și violența relaționată cu exploatarea”*.

Avocații din Minnesota consideră că *violența împotriva femeilor moldovence* în propriile familii constituie o încălcare a dreptului lor fundamental la securitatea persoanei, care este garantat de Declarația Generală a Drepturilor Omului [142, p.7].

Reynolds și Schweitzr (1998) vorbesc de abuz împotriva femeii ca fiind *“utilizarea sistematică și intențională de tactici pentru stabilirea și menținerea puterii și controlului asupra gândurilor, credințelor și comportamentului unei femei prin inducerea de frică și/sau dependență. Tacticile includ abuzul emoțional, financiar, fizic și sexual, dar și intimidarea, izolarea, amenințarea, folosirea copiilor și a statutului și privilegiilor sociale. Abuzul împotriva femeii include suma tuturor actelor de violență și promisiunile de violență în viitor cu scopul de a spori puterea și controlul făptuitorului asupra partenerei lui”* [114, p. 6].

Ținând cont că tematica cercetată ține de aplicarea măsurilor civile de protecție în cazurile de violență în familie este de evidențiat că în cazul familiei putem fi în prezența violenței între adulți sau mai bine-zis între soți sau concubini, violența între copii, precum și violența între părinți și copii, doar cu condiția ca aceștia să fie membri de familie [101].

În accepțiunea lui Vraști Radu, după Registered Nurses' Association of Ontario, există o varietate largă de tipuri de violență domestică, iar pentru o mai bună cuprindere ele se clasifică în opt tipuri: 1. Abuz emoțional/psihologic/verbal; 2. Abuz în ambianța căminului sau în vehicul; 3. Abuz social; 4. Abuz financiar; 5. Abuz ritualic; 6. Abuz fizic; 7. Abuz sexual; 8. Abuz religios [114, p. 12-14].

Ghidul de bune practici în lucrul cu victimele violenței în familie precizează următoarele forme ale violenței: a) Violența fizică; b) Violența emoțională (psihică) și 3. Violența sexuală [88, p.14].

Alți autori consideră că violența în familie este un comportament nedorit și agresiv, amenințător sau cu caracter sexual, care este folosit pentru a manifesta putere și a ține sub

control o persoană în cadrul unei relații și se manifestă prin câteva tipuri și forme, precum ar fi [85, p. 6]:

- Izolare: soțul/partenerul controlează permanent acțiunile femeii (cu cine se întâlnește, cu cine vorbește, etc);
- Frica: atunci când femeia este speriată de gesturile și acțiunile lui, de distrugerile de obiecte;
- Manipularea prin intermediul copiilor: atunci când soțul, fostul soț, partenerul inspiră sentimentul de vină în fața copiilor;
- Amenințarea: femeia este amenințată că i se vor lua copiii, că va fi motivul sinuciderii lui sau situația când ea însăși ajunge să vrea să se sinucidă;
- Violența emoțională: este umilită, jignită prin cuvinte, i se spune că își îndeplinește rău rolul de mamă și soție;
- Violența economică: nu i se permite să lucreze sau i se iau banii câștigați, astfel încât să devină dependentă financiar de el;
- Violența sexuală: este obligată să întrețină relații intime cu el contrar voinței sale;
- Violența fizică: este bătută, pămuită, folosește arme împotriva ei, etc.

În *Ghidul de intervenție în cazurile de violență în familie*, sunt descrise și definite următoarele tipuri și forme ale violenței în familie [145, p. 6]:

➤ Violența fizică constă în atingeri sau contacte fizice dureroase, inclusiv intimidarea fizică îndreptată asupra victimei. Formele: împingerea, trasul de păr, răsucirea brațelor, desfigurarea, provocarea de vânătăi, contuzii, arsuri, bătăi, lovituri cu pumnul, palma sau piciorul, aruncarea în victimă cu diverse obiecte, izbirea de pereți și mobilă, folosirea armelor. Violența fizică include și distrugerea bunurilor care aparțin victimei sau pe care cei doi parteneri le stăpânesc și le utilizează împreună;

➤ Violența sexuală, constă în comentarii degradante la adresa femeii, atingeri neplăcute și diverse injurii, provocate victimei în timpul sau în legătură cu actul sexual, incluzând și violul marital;

➤ Violența psihologică/Violența emoțională. Această formă de violență precede și acompaniază celelalte forme de violență/abuz, dar se poate manifesta și izolat prin injurii, amenințări, intimidări, uciderea animalelor domestice preferate, privarea de satisfacerea nevoilor personale esențiale (mâncare, somn, etc). Cuprinde 6 componente importante: frica, depersonalizarea, privarea, supraîncărcarea cu responsabilități, degradarea, distorsionarea realității. Acest tip de violență în familie reprezintă un factor central în controlul și manipularea partenerului;

➤ Violența economică duce la scăderea resurselor și autonomiei victimei. Se manifestă prin controlul accesului victimei la bani sau lucruri personale, hrană, mijloace de transport, telefon și alte surse de protecție sau îngrijire de care ar putea beneficia;

➤ Violența socială - sistarea activităților și relațiilor sociale, izolarea în situația de victimă a violenței în cadrul care favorizează agresarea acesteia pe planul vieții private și intime. Duce la izolarea victimei și lipsirea ei de suport social, cu dificultăți de ieșire din situațiile de violență;

➤ Violența prin deprivare sau neglijare, deși nu este specificată în legislația actuală, în plan internațional acest tip reprezintă forma non-fizică a violenței, incluzând violența verbală și cea emoțională, utilizate în scopul amenințării, intimidării și a deținerii controlului asupra victimei cu impact asupra planurilor psihologice. Se manifestă prin incapacitatea sau refuzul adultului de acordare a celor necesare copilului pentru toate aspectele vieții sale: sănătate, educație, dezvoltare emoțională, nutriție, adăpost, siguranța vieții - în contextul în care familia sau îngrijitorul legal are acces la resursele necesare. Include și nesupravegherea și lipsa protecției în fața pericolului.

Reieșind din art. 3, lit. (b) al Convenției Consiliului Europei cu privire la prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței în familie, violența în familie include în principal două tipuri de violență: violența între foști sau actuali soți sau parteneri și violența între generații, care se produce în general între părinți și copii. De aici desprindem că victimele și autorii pot fi de ambele sexuri [16].

Violența în familie sub forma violenței între soți sau parteneri include violența fizică, sexuală, psihologică și economică între foști sau actuali soți sau parteneri. Ea afectează disproporționat femeile, fiind bazată în mod clar pe gen. Deși s-ar părea că termenul ”în familie” limitează contextul în care se poate manifesta această formă de violență, legiuitorii au recunoscut că deseori violența continuă după încetarea unei relații și au convenit că nu este necesar să se menționeze domiciliul comun al victimei și al agresorului. Violența în familie între generații include violența fizică, sexuală, psihologică și economică comisă de o persoană față de copilul sau părintele său (abuz asupra bătrânilor), sau acea formă de violență care are loc între oricare alți doi sau mai mulți membri ai familiei din generații diferite. Nici aici nu este necesar să se menționeze domiciliul comun al victimei și al agresorului [150, pct. 42, p. 44].

Potrivit legislației în vigoare în Republica Moldova, atestăm următoarele forme de violență în familie [38, art. 2]:

- *violență fizică* - vătămare intenționată a integrității corporale ori a sănătății prin lovire, îmbrâncire, trântire, tragere de păr, înțepare, tăiere, ardere, strangulare, mușcare, în orice formă și de orice intensitate, prin otrăvire, intoxicare, alte acțiuni cu efect similar;

- *violență sexuală* - orice violență cu caracter sexual sau orice conduită sexuală ilegală în cadrul familiei sau în alte relații interpersonale, cum ar fi violul conjugal, interzicerea folosirii metodelor de contracepție, hărțuirea sexuală; orice conduită sexuală nedorită, impusă; obligarea practicării prostituției; orice comportament sexual ilegal în raport cu un membru de familie minor, inclusiv prin mângâieri, sărutări, pozare a copilului și prin alte atingeri nedorite cu tentă sexuală; alte acțiuni cu efect similar;

- *violență psihologică* - impunere a voinței sau a controlului personal, provocare a stărilor de tensiune și de suferință psihică prin ofense, luare în derâdere, înjurare, insultare, poreclire, șantajare, distrugere demonstrativă a obiectelor, prin amenințări verbale, prin afișare ostentativă a armelor sau prin lovire a animalelor domestice; neglijare; implicare în viața personală; acte de gelozie; impunere a izolării prin detenție, inclusiv în locuința familială; izolare de familie, de comunitate, de prieteni; interzicere a realizării profesionale, interzicere a frecventării instituției de învățământ; deposedare de acte de identitate; privare intenționată de acces la informație; alte acțiuni cu efect similar;

- *violență spirituală* - subestimare sau diminuare a importanței satisfacerii necesităților moral-spirituale prin interzicere, limitare, ridiculizare, penalizare a aspirațiilor membrilor de familie, prin interzicere, limitare, luare în derâdere sau pedepsire a accesului la valorile culturale, etnice, lingvistice sau religioase; impunere a unui sistem de valori personal inacceptabile; alte acțiuni cu efect similar sau cu repercusiuni similare;

- *violență economică* - privare de mijloace economice, inclusiv lipsire de mijloace de existență primară, cum ar fi hrană, medicamente, obiecte de primă necesitate; abuz de variate situații de superioritate pentru a sustrage bunurile persoanei; interzicere a dreptului de a poseda, folosi și dispune de bunurile comune; control inechitabil asupra bunurilor și resurselor comune; refuz de a susține familia; impunere la munci grele și nocive în detrimentul sănătății, inclusiv a unui membru de familie minor; alte acțiuni cu efect similar.

Aceleași forme ale violenței în familie sunt enumerate și în *Îndrumarul juridic elementar* [115, p. 467-468] și în lucrarea *Violența domestică: strategii de prevenire și combatere* [57, p.15-17].

Ghidul juridic pentru victimele violenței în familie [146, p. 7-9] utilizează noțiunea de *abuz*. În acest sens sunt enumerate și definite doar noțiunile de *abuz fizic*, *emoțional (psihologic)* și *economic (financiar)*.

Prin *abuzul fizic* se subînțelege manifestarea de către agresor a unui comportament agresiv, violent și maltratarea victimei, producându-i răni, leziuni sau chiar moartea acestuia.

Abuzul emoțional (psihologic) este adesea trecut cu vederea sau minimalizat chiar de către persoana abuzată, dar are ca scop de a distruge respectul de sine și sentimentul de independență și include în sine *abuzul verbal* (tipătul, injuriile, blamarea, jignirea, etc).

Manifestând *abuzul economic sau financiar*, agresorul are scopul să obțină controlul asupra victimei și să se folosească de ea în mod frecvent și include în sine controlul de către agresor al finanțelor victimei; reținerea cărților de credit sau utilizarea banilor fără acordul victimei; restricționarea accesului la bunuri și servicii; implicarea agresorului în sarcinile de serviciu sau alegerea carierei victimei; furtul banilor.

Potrivit legislației României, *violența în familie* se manifestă sub una din următoarele forme: a) *violența verbală*; b) *violența psihologică*; c) *violența fizică*; d) *violența sexuală*; e) *violența economică*; f) *violența socială*; și g) *violența spirituală* [140, art. 4].

Analizând minuțios noțiunea de *violență în familie* și formele acesteia considerăm că formele *violenței în familie* prevăzute în *Legea Republicii Moldova cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie nr. 45-XVI din 01 martie 2007* sunt insuficiente și ar fi benefic ca să fie expuse încă două forme - *violența verbală* și *violența socială*.

În acest sens, propunem ca în art. 2 al Legii nr. 45 – XVI din 01.03.2007 să fie introduse următoarele noțiuni:

1. ***”Violența verbală”*** fiind definită ca ***”adresarea printr-un limbaj jignitor, brutal, precum utilizarea de insulte, amenințări, cuvinte și expresii degradante sau umilitoare”***.
2. ***”Violența socială”*** fiind definită ca ***”impunerea izolării persoanei de familie, de comunitate și de prieteni, impunerea izolării prin detenție, inclusiv în locuința familială, privarea intenționată de acces la informație, precum și alte acțiuni cu efect similar”***.

Deși în calitate de victimă și agresor poate fi orice persoană indiferent de gen, conform celor mai recente studii din domeniu „fiecare a treia femeie din Republica Moldova a fost cel puțin o dată palmuită pe parcursul vieții, fiecare a patra femeie a fost împinsă sau bruscată, iar fiecare a cincea - lovită cu piciorul...” [148, p. 35].

În concluzie, *violența domestică* se manifestă printr-o diversitate de forme care trebuie prevăzute în lege pentru a putea fi contracarate, adică pentru a putea aplica prompt și corect măsuri civile de protecție. În acest sens trebuie să calificăm corect cel puțin două noțiuni:

violență și familie. Sensul acestora în contextul prezentei cercetări trebuie să fie extins pentru a exclude orice posibilitate de eschivare formală de la răspundere.

Simbioza juridică a celor două noțiuni ne determină să susținem formularea clară și exhaustivă a accepțiunii violenței în familie.

Violența în familie constă din acte de violență fizică, sexuală, psihologică, **verbală**, **socială**, spirituală sau economică, cu excepția acțiunilor de autoapărare sau de apărare ale altei persoane, inclusiv amenințarea cu asemenea acte, comise de către un membru de familie în privința altui membru al aceleiași familii, prin care s-a cauzat victimei prejudiciu material sau moral.

2.1.2. Subiecții violenței în familie

Subiecți ai violenței în familie pot fi doar membrii de familie, care potrivit Legii nr. 45/2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie sunt numiți „victimă” și „agresor” [38]. Până la modificările din 16 septembrie 2016, subiecți ai violenței în familie erau precizați ca fiind agresorul și victima, atât cetățenii Republicii Moldova, cât și cetățenii străini și apatrizii care locuiesc pe teritoriul ei.

Până la enumerarea și analizarea subiecților violenței în familie considerăm oportun de a evidenția că termenul „familia” își are originea din latină care provine de la „*famulus - sclav de casă*”. De-a lungul timpului înțelesul cuvântului s-a schimbat. În trecut familia era proprietatea bărbatului (*pater familias*), ca soția, copiii, sclavii, sclavii eliberați și tot avutul, nefiind de fapt între ei în relații familiale, ci era considerată o proprietate subordonată, astfel tatăl nefiind numit *pater*, ci *genitor* [165].

Termenul de familie încorporează realități diferite în urma transformărilor intervenite atât la nivel social, cât și individual. Schimbările politice, sociale, juridice, culturale și economice din societate, în ultimele decade, au fost însoțite de schimbări în sfera familiei. Cea mai spectaculoasă modificare se consideră a fi trecerea de la familia nucleară la o diversitate de modele noi. Astfel, familia formată din cuplu conjugal căsătorit potrivit legislației în vigoare și din copiii acestui cuplu înceatează să mai fie modelul dominant [102, p. 41].

Acest fenomen care a fost denumit „*a doua tranziție demografică*”, [133] trage după sine diverse consecințe negative exprimate prin agresuni, acțiuni violente, comportamente nuptiale, prezența tendințelor libertine, etc.

În literatura de specialitate principalele schimbări din sfera familiei sunt reflectate în următoarele planuri [89, p. 161]:

a) Relația familie-societate. Familia nu mai este recunoscută o instituție fundamentală pentru supraviețuirea individului și reproducerea societății;

b) Comportamentul tinerilor necăsătoriți. Relațiile sociale înainte sau în afara căsătoriei nu mai constituie tabu, ci o realitate generalizată;

c) Comportamente nuptiale. În ultima perioadă în procesul de formare a familiilor s-a afirmat un nou model matrimonial în cadrul căruia căsătoria nu mai este debutul constituirii uniunilor conjugale. Paralel cu scăderea ratei nupțialității crește vârsta la prima căsătorie, atât pentru femei, cât și pentru bărbați. Circa două treimi dintre primele uniuni conjugale sunt coabitări și numai o treime căsătorii, coabitările fiind mai puțin durabile decât căsătoriile.

d) Comportamente familiale. În prezent activitatea femeilor în afara domiciliului crește fără precedent. Tot mai multe femei fac carieră, preocupările pentru familie și nașterea copiilor trec pe un plan secundar. Deși diversele schimbări constituie aspecte de modernizare a societății, acestea totuși pot constitui și premise ale violenței în familie, creând deformări serioase în societate.

Potrivit legislației în vigoare modificată la 16 septembrie 2016 [44], subiecți ai violenței în familie pot fi: a) în condiția de colocuire - persoanele aflate în căsătorie, în divorț, sub tutelă și curatelă, rudele, afinii lor, soții rudelor, persoanele aflate în relații asemănătoare celor dintre soți (concubinaj) sau dintre părinți și copii; b) în condiția de locuire separată - persoanele aflate în căsătorie, în divorț, rudele, afinii lor, copiii adoptivi, persoanele aflate sub tutelă sau curatelă, persoanele care se află ori s-au aflat în relații asemănătoare celor dintre soți (concubinaj).

Legea nr. 45/2007 privind prevenirea și combaterea violenței în familie [38, art. 3 alin. (1)] prevede că subiecții violenței în familie sunt victima și agresorul – membri ai aceleiași familii, de asemenea și Codul Penal RM [29] prevede că aceștia trebuie să fie membri de familie.

După modificările din 16 septembrie 2016, legiuitorul a echivalat noțiunea de subiecți ai familiei din Legea nr 45/2007 și de membru de familie din Codul penal RM.

Până la modificări, Legea nr. 45/2007 prevedea că subiecți ai familiei pot fi: a) în condiția conlocuirii - persoanele aflate în relații de căsătorie, de divorț, de concubinaj, de tutelă și curatelă, rudele lor pe linie dreaptă sau colaterală, soții rudelor, alte persoane întreținute de acestea; b) în condiția locuirii separate - persoanele aflate în relații de căsătorie, copiii lor, inclusiv cei adoptivi, cei născuți în afara căsătoriei, cei aflați sub tutelă sau curatelă, alte persoane aflate la întreținerea acestora. La rândul său, Codul Penal RM reglementa că prin membru de familie se înțelege: a) în condiția conlocuirii: persoanele aflate în relații de căsătorie, de concubinaj, persoanele divorțate, persoanele aflate în relații de tutelă și curatelă, rudele lor pe linie dreaptă sau colaterală, soții rudelor; b) în condiția locuirii separate: persoanele aflate în

relații de căsătorie, copiii lor, inclusiv cei adoptivi, cei născuți în afara căsătoriei, cei aflați sub curatelă.

Astfel, prin modificările operate în septembrie 2016, s-a lărgit cercul de subiecți ai violenței în familie. În condiția de locuire separată sunt considerați membri de familie persoanele aflate în divorț și cele aflate în relații de concubinaj sau care s-au aflat în asemenea relații. De asemenea, în condiția de conlocuire sunt considerați ca fiind membri de familie și persoanele aflate în relații asemănătoare celor dintre părinți și copii.

Potrivit legislației de specialitate a României [140, art. 5], prin membru de familie se înțelege: a) ascendenții și descendenții, frații și surorile, copiii acestora, precum și persoanele devenite prin adopție, potrivit legii, astfel de rude; b) soțul/soția și/sau fostul sot/fosta soție; c) persoanele care au stabilit relații asemănătoare aceloră dintre soți sau dintre părinți și copii, în cazul în care conviețuiesc; d) tutorele sau altă persoană care exercită în fapt ori în drept drepturile față de persoana copilului; e) reprezentantul legal sau altă persoană care îngrijește persoana cu boală psihică, dizabilitate intelectuală ori handicap fizic, cu excepția celor care îndeplinesc aceste atribuții în exercitarea sarcinilor profesionale.

CPC RM nu prevede expres care pot fi subiecții violenței în familie, de aceea trebuie utilizate de fiecare dată normele din Legea nr. 45 din 01 martie 2007 pentru a identifica corect victima și agresorul.

Copilului-victimă i se acordă mai multă atenție din punct de vedere legislativ. Astfel, conform Declarației Drepturilor Copilului din 1959 *”pentru dezvoltarea deplină și armonioasă a personalității sale copilul are nevoie de dragoste și înțelegere. El va crește, pe cât posibil, sub îngrijirea și răspunderea părinților săi, care vor fi responsabili pentru el”* [3, pr. 6].

Astfel, părinții sau, după caz, alți membri ai familiei sunt responsabili pentru orientarea și dezvoltarea capacităților copilului [106, p. 214].

Articolul 5 al Convenției cu privire la Drepturile Copilului introduce conceptul de *”responsabilitate părintească”* care este în strictă corelare cu drepturile și obligațiile recunoscute ocrotitorului legal al copilului în scopul asigurării educării și creșterii acestuia.

Evidențiem că rolul primordial în creșterea și dezvoltarea copiilor le revine părinților. În acest sens este oportun de evidențiat că și în Legea ocrotirii sănătății este prevăzută obligația părinților față de copii: *”Părinții sunt obligați să aibă grijă de sănătatea copilului, de dezvoltarea lui prenatală și posibilitatea, de educația lui fizică, spirituală și morală, să-i cultive un mod sănătos de viață. Neîndeplinirea obligațiunilor menționate este pedepsită conform legii”* [33, art. 47].

Realizarea obligațiilor părintești exclude orice formă de comportament abuziv, insultele și maltratarile de orice fel, discriminarea, presupunând protejarea copilului împotriva oricăror forme de violență fizică sau psihică. Potrivit Codului Familiei al Republicii Moldova [28, art. 53 alin. (4)] copilul are dreptul la protecție contra abuzurilor, inclusiv contra pedepsei corporale din partea părinților sau a persoanelor care îi înlocuiesc.

Creșterea unui copil nu este un proces ușor. Acesta necesită cunoștințe și abilități specifice.

Părinții au dreptul și sunt obligați să educe copiii săi în baza concepțiilor personale, indiferent dacă tatăl și mama locuiesc împreună sau separat [103, p. 44]. Însă aceștia trebuie să țină cont că *”Metodele de educație a copilului, alese de părinți, vor exclude comportamentul abuziv, insultele și maltratarile de orice fel, discriminarea, violența psihică și fizică, aplicarea pedepselor corporale antrenarea în acțiuni criminale, inițierea în consumul de băuturi alcoolice, folosirea substanțelor stupefiante și psihotrope, practicarea jocurilor de noroc, cerșitul și alte acte ilicite”* [28, art. 62 alin. (2)].

Persoanele divorțate care coabitează la fel sunt considerate ca fiind subiecți ai violenței în familie. Până la modificările din septembrie 2016, persoanele divorțate care locuiesc separat nu puteau fi subiecți ai violenței în familie. În acest sens putem invoca decizia Curții de Apel Bălți din 22 martie 2012 [160] prin care s-a respins recursul declarat de Liuda Iachimovschi și s-a menținut încheierea Judecătoriei Ungheni din 27 ianuarie 2012 de respingere a cererii acesteea cu privire la aplicarea măsurilor de protecție pentru victimele violenței în familie. Atât instanța de fond, cât și instanța de apel au constatat că petiționara care a pretins că este subiect al violenței în familie, a desfăcut căsătoria încheiată cu potențialul agresor Iachimovschi Alexandru încă din data de 23.11.2011. Dânsa împreună cu 3 copii minori ai săi locuiesc separat de Iachimovschi Alexandru. Astfel, reieșind din faptul că părțile în proces nu se află în relații de căsătorie, dar sunt divorțate și locuiesc separat, în coroborare cu prevederile art. 3, alin. (2) al Legii cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie, dânsii nu pot fi subiecți ai violenței în familie.

Însă, după modificările legislative intrate în vigoare la 16 septembrie 2016, o asemenea practică nu-și mai are relevanța, deoarece legiuitorul a prevăzut că și în cazul locuirii seprate persoanele aflate în divorț sunt și ei membri de familie, adică sunt subiecți ai violenței în familie.

O altă situație când victima și agresorul pot fi subiecți ai violenței în familie este atunci când aceștia se află în relații de concubinaj, adică în relații asemănătoare celorla dintre soți.

Concubinajul este acea relație interumană în care doi adulți hotărăsc să trăiască și să se gospodărească în comun. Considerăm oportun să evidențiem că în cazul concubinajului nu

putem vorbi de căsătorie, adică partenerii nu și-au înregistrat căsătoria la Oficiul de stare civilă, dar duc o viață în comun, relația acestora fiind doar asemănătoare celorla dintre soți. „*Așa dar, nu doar căsătoria înregistrată la Oficiul de Stare Civilă generează drepturi și obligații familiale*” [105, p. 241].

Concubinajul nu este recunoscut în legislația Republicii Moldova. Potrivit prevederilor Codului Familiei RM, Moldova recunoaște doar căsătoria încheiată la Oficiul de stare civilă.

Majoritatea statelor europene însă au legiferat concubinajul mai ales din cauza numărului mare de copii născuți din cupluri necăsătorite. Pe locul întâi se află Islanda cu 65% dintre copii proveniți din relații de concubinaj, urmată de Danemarca și Suedia cu 55%, în timp ce în Marea Britanie proporția este de 40% [165].

Reieșind din expresia legală „*rudele, afinii lor*” înțelegem că pot fi subiecți ai violenței în familie rudele și afinii persoanelor aflate în relații de căsătorie, de divorț, de tutelă și curatelă.

Conform art. 45 din CF RM [28], rudenția este legătura bazată pe descendența unei persoane dintr-o altă persoană sau pe faptul că mai multe persoane au un ascendent comun. În primul caz, rudenția este în linie dreaptă, iar în al doilea caz - în linie colaterală. Gradul de rudenie se stabilește prin numărul de nașteri. Rudele unuia dintre soți sunt afinii celuilalt soț. Linia și gradul de afinitate sunt similare liniei și gradului de rudenie.

Rudele unei persoane pot fi clasificate în ascendenți pe linie dreaptă, în descendenți pe linie dreaptă și colaterali. Ascendenții pe linie dreaptă sunt părinții, bunicii care de obicei sunt patru la număr, străbunicii, etc. Descendenții pe linie dreaptă sunt fii, fiicele, nepoții, nepoatele, strănepoții, strănepoatele, etc. Rudele pe linie colaterală sunt frații, surorile, unchii, mătușile, verii, nepoții de la frate și soră, strănepoții de la frate și soră, etc. [106, p. 215].

Evidențiem că Legea nr. 45/2007 privind prevenirea și combaterea violenței în familie nu prevede expres până la ce grad de rudenie ar trebui să fie persoanele. În consecință, indiferent de gradul de rudenie în cazul unui abuz, aceștia pot fi subiecți ai violenței în familie.

Rudele unui soț sunt afinii celuilalt soț. Potrivit Dicționarului Explicativ al Limbii Române on-line, afin reprezintă „*persoana aflată în raport juridic de afinitate sau rudă prin alianță*” [166]. Dicționarul juridic definește afinitatea ca fiind „*raporturi de rudenie între un soț și rudele celuilalt soț, create prin căsătorie*” [164].

CC al României [139] definește afinitatea ca fiind legătura dintre un soț și rudele celuilalt soț (de exemplu, între ginere și socri, între cumnați). Trebuie reținut că afinitatea nu există între rudele unui soț și rudele celuilalt soț, de exemplu, între cuscii. De asemenea, soții nu sunt rude între ei și nici afini. Deci, afini sunt ginerele, nora, socrii alte rude ale soțului. Iar în condițiile

noilor reglementări nu este destul de clar dacă rudele fostului soț sau ale concubinului pot fi calificate ca subiecți ai violenței în familie.

Prin ”*soții rudelor*” înțelegem soții rudelor enumerate anterior și anume soții rudelor pe linie dreaptă sau colaterală.

Legislația în vigoare mai prevede că subiecți ai violenței în familie în condiția de conlocuire pot fi și persoanele aflate în relații asemănătoare celor dintre părinți și copii. Astfel, susținem că victima și agresorul în astfel de cazuri, de regulă, locuiesc împreună și se întrețin reciproc.

În acest sens putem enunța Încheirea Judecătorei Ungheni din 22 ianuarie 2016 prin care agresorul, deși nu era copilul victimei, a fost constatat subiect al violenței în familie, deoarece de la vârsta de 14 ani era la îngrijirea victimei și a soțului ultimei, pregătind actele de adopție, acestea nu au fost duse la bun sfârșit. Astfel, în privința agresorului au fost aplicate măsurile de protecție prevăzute de legislația în vigoare. Soluția dată de către instanță o considerăm corectă, deși agresorul nu era copilul victimei, dar relațiile dintre aceștia erau asemănătoare celor dintre părinți și copii, exprimate prin întreținerea agresorului de către victimă și soțul ei de la vârsta de 14 ani. Deci, în situații similare agresorul și victima sunt subiecți ai violenței în familie.

Inițial Legea nr. 45/2007 privind prevenirea și combaterea violenței în familie, prevedea în calitate de subiect al violenței în familie și alte persoane întreținute de către persoanele aflate în relații de căsătorie, de divorț, de concubinaj, de tutelă și curatelă, rudele lor pe linie dreaptă sau colaterală, soții rudelor.

Prin Legea nr. 196 din 28 iulie 2016, intrată în vigoare la 16 septembrie 2016 [44], expresia „*alte persoane întreținute de acestea*” a fost exclusă, dar considerăm că această categorie de persoane se includ prin expresia nou formulată „*persoanele aflate în relații asemănătoare celor dintre părinți și copii*”.

În condiția de locuire separată, subiecți ai violenței în familie sunt: persoanele aflate în căsătorie, în divorț, rudele, afinii lor, copiii adoptivi, persoanele aflate sub curatelă, persoanele care se află ori s-au aflat în relații asemănătoare celor dintre soți (concubinaj).

Ținând cont de faptul că anterior am descris care sunt considerate persoanele aflate în căsătorie, în divorț, rudele, afinii lor, persoanele aflate sub curatelă și persoanele care se află ori s-au aflat în relații asemănătoare celor dintre soți (concubinaj), considerăm că sunt necesare explicații suplimentare. Deci, persoanele căsătorite, divorțate, rudele, afinii lor, persoanele aflate sub curatelă și cele care se află ori s-au aflat în concubinaj, dar care nu locuiesc împreună pot fi subiecți ai violenței în familie.

De asemenea, copiii adoptivi care locuiesc separat de părinții adoptivi aflați în căsătorie sau în divorț pot fi subiecți ai violenței în familie, indiferent de vârsta copilului.

Potrivit legislației de specialitate adopția reprezintă o *”formă specială de protecție, aplicată în interesul superior al copilului, prin care se stabilește filiația între copilul adoptat și adoptator, precum și legăturile de rudenie între copilul adoptat și rudele adoptatorului”* [39, art. 2].

Conform art. 10 al Legii nr. 99 din 28 mai 2010 privind regimul juridic al adopției *”persoana poate fi adoptată doar până la împlinirea vârstei de 18 ani”*.

Considerăm necesar de a expune o speță examinată de către Curtea Supremă de Justiție prin decizia din 10 decembrie 2012 [157]. Prin această decizie, Curtea a constatat că în cazul locuirii separate copiii persoanelor căsătorite pot fi subiecți ai violenței în familie doar dacă copilul are vârsta de până la 18 ani. În situația când copilul este major, adică are vârsta de 18 ani și mai mult, locuiește separat de părinții săi, își are propria familie, acesta poate fi considerat ca copil în sensul popular al cuvântului și nu în sensul juridic al acestei noțiuni, or este evident că o persoană cu vârsta de peste 18 ani, care locuiește separat de părinții săi, își are propriile surse de existență și propriul patrimoniu, își are propria familie și propriii săi copii, nu se încadrează în definiția dată de art. 3 al Legii nr. 45 din 01 martie 2007 și nu poate fi considerat sub acest aspect copil și membru al familiei.

Deși Curtea a stabilit că copilul care locuiește separat de părinte, dar care are vârsta de peste 18 ani nu este subiect al violenței în familie, noi considerăm contrariul și anume faptul că aceștia sunt subiecți ai violenței în familie, indiferent de vârsta copilului. Astfel, copiii adoptivi indiferent de vârstă în condiția locuirii separate sunt subiecți ai violenței în familie.

Este de evidențiat că după modificările legislative din 16 septembrie 2016, legiuitorul evită noțiunea de copii, dar o folosește pe cea de rude. De asemenea, legiuitorul nu mai prevede că subiecți ai violenței în familie în condiția locuirii separate pot fi și copiii născuți în afara căsătoriei și această categorie de persoane se încadrează în noțiunea de rude.

Este de apreciat faptul că legiuitorul a lărgit cercul de subiecți ai violenței în familie prin introducerea concubinilor și a foștilor concubini în condiția locuirii separate ca fiind membri de familie.

Deci, în cazul violenței în familie rolul de subiect special îi revine atât făptuitorului, cât și victimei. Atât făptuitorul cât și victima urmează să aibă calitatea de membru al familiei.

Analizând aspectele legale naționale și internaționale cu privire la subiecții violenței în familie constatăm că identificarea și stabilirea dacă victima și agresorul sunt membri de familie

și dacă pot fi subiecți ai violenței în familie are o importanță majoră pentru calificarea faptei și pentru emiterea soluției de către instanța de judecată.

Accepțiunea familiei este cât se poate de vastă, nu pentru a denatura sensul firesc al acesteia, ci pentru a exclude orice risc al potențialelor victime de a fi lipsite de apărare. Astfel, nu doar soții, părinții și copii sunt pasibili de a fi calificați ca potențiale victime și agresori, rudenția fiind extinsă, concubinii nefiind excluși, iar conlocuirea și întreținerea reciprocă nu este exclusiv definitorie pentru a identifica subiecții violenței în familie.

2.2. Diminuarea violenței în familie prin aplicarea măsurilor civile de protecție

2.2.1. Regimul juridic și locul procedurii de aplicare a măsurilor civile de protecție în cazurile violenței în familie

Având în vedere că în anul 2010, în CPC RM a fost introdus capitolul XXX¹ - *”Aplicarea măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie”* – conceptul *măsurilor de protecție* în procesul civil a fost cercetat destul de sumar [54, 75]. Evidențiem că prin Legea Parlamentului Republicii Moldova nr. 17 din 05.04.2018, în vigoare la data de 01 iunie 2018, Capitolul XXX¹ din CPC RM a fost abrogat, însă a fost introdus Compartimentul B² denumit *”Aplicarea măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie”*, cap. XXII², la fel denumit *„Aplicarea măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie”*.

În viziunea noastră *măsurile de protecție în dreptul procesual civil* constituie **o instituție juridică nouă care reglementează modul de aplicare a anumitor restricții sau obligații față de agresor în scopul apărării victimei de pericolele iminente.**

Trebuie să menționăm că violența în familie ca fenomen extrem de periculos și cu multiple forme de manifestare se contracarează de către normele dreptului penal, contravențional și procesual civil. Litigiile de familie care se examinează și se soluționează în ordinea procedurii civile se referă doar tangențial la violența domestică fiind repercursiuni ale acesteia, de exemplu, în cazul lipirii de drepturi părintești sau în cazul încasării diferitor pensii de întreținere.

În sensul Convenției Consiliului Europei cu privire la prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței în familie, *“măsurile de protecție”* reprezintă acele măsuri necesare *”pentru a proteja drepturile și interesele victimelor, inclusiv necesitățile speciale ale acestora în calitate de martori, la toate etapele cercetării și în cadrul procedurilor judiciare”* [16, art. 56, p.26]. Această noțiune este inspirată din art. 31, alin. (1) al *Convenției Consiliului Europei pentru protecția copiilor împotriva exploatării sexuale și a abuzurilor sexuale* (ETS nr.

201) [150, pct. 283, 87] și are un înțeles mai vast, deoarece noțiunea presupune aplicarea măsurilor de protecție în toate cazurile de violență asupra femeii, în cazurile de violență în familie, la toate etapele procedurilor, atât în cursul cercetărilor efectuate de organele de aplicare a legii sau de autoritățile judiciare, cât și în cursul procedurilor judiciare.

În aparență, procedura civilă nu este deloc compatibilă cu contracararea violenței. Or, în cadrul procedurii civile se apără drepturi, libertăți și interese legitime potrivit unor reguli destul de detaliat reglementate, care implică o multitudine de mijloace de apărare și, de regulă, durează destul de mult timp. De aceea, inserarea în Codul de Procedură Civilă al Republicii Moldova a fostului Capitol XXX¹ a surprins judecătorii de drept comun, mai ales în contextul specializării acestora pentru cauze penale și civile. Litigiile civile se examinează și se soluționează altfel decât cazurile de aplicare a măsurilor civile de protecție. În mod firesc, persoanele care aplică în conduita lor violența cad sub incidența normelor contravenționale sau penale, însă și aceste proceduri prevăd multe reguli determinate de garanții juridice. Astfel, persoanele care sunt bănuite și învinuite de comiterea actelor de violență sunt protejate de prezumția nevinovăției. În ordine contravențională (art.78/1 Cod contravențional RM) sancțiunea pentru violența în familie constituie muncă neremunerată în folosul comunității de la 40 la 60 de ore sau arest contravențional de la 7 la 15 zile, iar în ordine penală (art.201/1 Cod penal RM) pedeapsa pentru aceeași faptă este determinată de gravitatea consecințelor produse, fiind minim 150 ore maxim 240 ore muncă neremunerată în folosul comunității sau închisoare maxim până la 15 ani. Fiecare dintre aceste fapte se instrumentează după regulile procedural penale și deși victima este cea care beneficiază de apărare din partea statului, totuși intervența acestuia în protecția imediată a acesteia este destul de împovărată de formalități procedurale, garanții ale prezumției nevinovăției și implicit – termene procedurale. Fără a diminua din importanța măsurilor de constrângere aplicabile contravenienților și condamnaților, totuși interesele victimei sunt prioritare.

Potrivit art. 21 din Constituția Republicii Moldova ”*Orice persoană acuzată de un delict este prezumată nevinovată până când vinovăția sa va fi dovedită în mod legal, în cursul unui proces judiciar public, în cadrul căruia i s-au asigurat toate garanțiile necesare apărării sale*”. Persoanele acuzate de comiterea violenței dețin statut procedural pentru a putea beneficia de anumite garanții. Nici bănuitul, nici învinuitul nu este numit în legea procesual penală ca agresor [30]. Acest termen este introdus în legea procesual civilă datorită Legii nr. 45 din 01 martie 2007. Acesta nu este apărut de prezumția nevinovăției, întrucât ”**Declarația independentă a victimei este suficientă pentru emiterea ordonanței de protecție în caz de pericol iminent de comitere a violenței fizice.**” (art. 278⁶ alin. (3) CPC RM).

În mod firesc subiectul împotriva căruia se instrumentează o cauză civilă se numeste pârât. Potrivit normei generale acesta este prezumatul subiect al raportului material litigios (art. 59, alin. (1) CPC RM). În mod logic și agresorul este prezumat. Această convingere este alimentată de prevederea alin. (1) al art. 278⁷, fostul art. 318⁴ CPC RM, potrivit căreia *”Instanța de judecată emite, în 24 de ore de la primirea cererii privind aplicarea măsurilor de protecție, o încheiere prin care admite sau respinge cererea”*.

Însă pericolul sporit cauzat de violența în familie, stringența imperioasă de protecție a victimei, impune fără a exclude sancțiuni contravenționale și/sau pedepse penale, intervenția urgentă a statului. De aceea, în CPC RM sunt prevăzute măsuri **civile** de protecție. Propunem utilizarea anume a acestei noțiuni pentru a accentua că procedura civilă nu este punitivă, neavând ca primă finalitate aplicarea de pedepse, ci este o procedură prin care se apără drepturi și interese legitime. Victimele violenței în familie au nevoie de ajutor în mod urgent. Iar măsurile de protecție prevăzute de CPC RM desigur că afectează agresorul, însă drepturile acestuia nu pot lua locul drepturilor victimei la viață și integritatea fizică și mintală (Hotărârea din 09.06.2009 în cauza Opuz contra Turciei [19]). Evidențiem că Ministerul Justiției a acceptat propunerea noastră de a utiliza noțiunea de măsuri **civile** de protecție, fiind vizibil acest fapt în proiectul de lege de modificare a CPC RM [168].

Totuși, considerăm că în 2010 legiuitorul moldav a introdus fostul Capitol XXX¹ în Codul de Procedură Civilă RM în mod pripit și neinspirat, perturbând ordinea firească de instrumentare a cauzelor civile, lăsând teren favorabil pentru interpretări și aplicări eronate a normelor respectivului capitol. Fără a pune la îndoială necesitatea apărării victimelor violenței în familie pe cale civilă, considerăm că respectivele norme trebuie amplasate corect în cadrul multiplelor feluri de procedură civilă. Până la 01 iunie 2018, aplicarea măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie **era incorporată** în cadrul procedurii civile speciale așa cum prevedea și art. 279, alin. (1), lit. g¹) CPC RM. Însă, procedura specială este o procedură grațioasă, în care lipsește litigiul de drept, lipsește pârâtul, precum și o mulțime de instituții procedurale cum ar fi: tranzacția de împăcare, recunoașterea acțiunii, acțiunea reconvențională, asigurarea acțiunii. Participanții în procedura specială sunt petiționarul și persoanele interesate [94, p. 69]. Iar procedura aplicării măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie este mai mult decât un litigiu de drept, este o intervenție urgentă urmare a unei confruntări acute, violente, care pune în pericol viața și sănătatea victimelor.

Deși în pct. 3 al Hotărârii explicative a Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr.1 din 28 mai 2012 se impune ideea apartenenței acestui fel de procedură civilă la categoria procedurilor speciale, nu putem fi de acord cu această poziție. Confuzia persistă prin

faptul că însăși Curtea Supremă de Justiție recomandă ca, în conformitate cu art. 280, alin. (3) CPC RM, dacă în cadrul *procedurii de aplicare a măsurilor de protecție* în cazurile de violență în familie se va constata un litigiu de drept ce ține de competența instanțelor de judecată, să fie aplicate, prin analogie, prevederile din cadrul procedurii speciale, iar instanța de judecată să scoată cererea de pe rol printr-o încheiere și să explice petiționarului și persoanelor interesate dreptul lor de a soluționa litigiul în procedura de acțiune civilă la instanța competentă. Considerăm că această abordare, flagrant eronată, a fost condiționată de plasarea improprie în cadrul procedurii speciale a capitolului XXX¹. Practica judiciară națională urmând recomandarea CSJ, dar și aplicând formal normele CPC RM, a dispus în repetate rânduri scoaterea de pe rol a cererilor de aplicare a măsurilor de protecție. Litigiul de drept, prezența căruia ar fi fost identificată de judecători, nici nu este negat în cauzele civile privind violența în familie.

Desigur nu este exclus ca în cererea privind eliberarea ordonanței de protecție să se conțină nu doar solicitări de aplicare a măsurilor de protecție, ci și alte capete de cerere, care în esență să constituie litigii de drept. În acest caz nicidecum nu credem că soluția propusă de CSJ este cea mai optimă, or, scoaterea de pe rol a cererii privind eliberarea ordonanței de protecție este inadmisibilă în cazul în care pericolul pentru viața și sănătatea victimei poate fi real. Forma de manifestare a litigiului de drept este într-atât de acută încât scoaterea de pe rol a unei astfel de cereri este foarte periculoasă pentru victimă. Tergiversarea examinării unor astfel de cereri poate avea efecte letale.

Mai mult decât atât, riscul interpretării eronate de însăși CSJ derivă din plasarea capitolului XXX¹ în procedura specială. Subiecții procedurii de aplicare a măsurilor civile de protecție sunt denumiți clar și în Legea nr. 45 din 01 martie 2007 și în norma din CPC RM: victimă și agresor. **Victima nu este petiționar, iar agresorul nu este persoană interesată**, confuzie admisă de CSJ cu care nu putem fi de acord. Evitarea unei astfel de interpretări poate fi obținută prin reamplasarea *in corpore* a normelor din cap. XXX¹, după cum s-a și realizat prin Legea Parlamentului Republicii Moldova nr. 17 din 05.04.2018, în vigoare la data de 01 iunie 2018 [46].

Aplicarea măsurilor civile de protecție nu este nici procedură generală în acțiune civilă, or, particularitățile foarte pronunțate o disting în mod evident de procedura contencioasă generală.

Particularitățile procedurii de aplicare a măsurilor civile de protecție în cazurile violenței în familie sunt:

- scopul este asigurarea de urgență a protecției victimei, preîntâmpinarea și prevenirea unor noi acte de violență asupra victimei sau asupra altor membri de familie și prevenirea distrugerii bunurilor și/sau averii personale și/sau comune;
- măsurile de protecție sunt enumerate exhaustiv în fostul cap. XXX¹, actualmente cap. XXII² din CPC RM;
- cererile se examinează de urgență – în 24 ore de la depunere;
- victimei i se acordă avocat din oficiu;
- neprezentarea agresorului la ședința de judecată nu împiedică instanța să examineze cererea;
- ordonanța de protecție se execută imediat;
- durata măsurilor de protecție este de maxim 3 luni, dar pot fi prelungite la cererea întemeiată a victimei;
- la cererea întemeiată a victimei, instanța de judecată poate revoca măsurile de protecție aplicate, fapt care denotă că părțile se pot împăca.

În capitolul următor vom detalia și alte particularități procedurale, care se manifestă sau se pot manifesta în practică doar în cazul acestui fel de procedură civilă.

În procedura civilă generală pe acțiuni civile se conturează și se respectă foarte riguros fazele procedurale, care implicit determină exercitarea de acțiuni procedurale, unele foarte complexe și de durată. Însă, dacă am impune consecutivitatea intentării procesului, pregătirii cauzei pentru dezbateri judiciare, dezbateri propriu-zise cu respectarea cerințelor procesului echitabil (citare, administrare de probe, incidente procedurale, etc.) am periclitat foarte grav scopul măsurilor civile de protecție. În mod evident, procedura urgentă de aplicare a măsurilor civile de protecție nu exclude depunerea de cereri de chemare în judecată împotriva agresorului, în calitate sa de pârât (de ex., de desfacere a căsătoriei, de încasare a pensiei de întreținere, de lipsire de drepturi părintești, etc), după cum aplicarea măsurilor civile de protecție nu exclude aplicarea sancțiunilor contravenționale sau a pedepselor penale în privința acestuia. Mai mult decât atât, măsurile civile de protecție în cauze civile contencioase au caracterul unor măsuri de asigurare a acțiunii. Art. 175, alin. (1), lit. b) CPC RM prevede în calitate de măsură de asigurare a acțiunii de a interzice pârâtului săvârșirea unor anumite acte. În acest sens ar putea fi aplicate măsurile de protecție împotriva violenței în familie, ca măsuri de asigurare a acțiunii în unele pricini civile cum ar fi: decăderea din drepturile părintești, cererea referitoare la desfacerea adopției, etc. În asemenea acțiuni pârâtului i s-ar putea impune: - interzicerea de a vizita locul de

muncă și de trai al victimei; - obligarea de a părăsi temporar locuința comună ori de a sta departe de locuința victimei; - obligarea de a nu contacta cu victima și copiii acesteia, ș. a. [51, pct. 8].

Faptul că procedura aplicării măsurilor civile de protecție în cazurile violenței în familie nu este procedură specială este suficient de clar, astfel autotitățile au acceptat reamplasarea acestui capitol. Din considerentele enunțate mai sus, conchidem în mod cert că acest fel de procedură merită un loc propriu în sistemul dreptului procesual civil și în consecință am propus reamplasarea capitolului XXX¹ înaintea procedurii speciale, ca fel distinct de procedură civilă. Atenționăm că am formulat această propunere către Ministerul Justiției și în CPC RM, procedurii de aplicare a măsurilor civile de protecție în cazurile violenței în familie i s-a oferit un loc aparte după art. 278. Astfel, Titlul II a fost completat cu compartimentul B² cu următorul cuprins: „B². APLICAREA MĂSURILOR DE PROTECȚIE ÎN CAZURILE DE VIOLENȚĂ ÎN FAMILIE Capitolul XXII² APLICAREA MĂSURILOR DE PROTECȚIE ÎN CAZURILE DE VIOLENȚĂ ÎN FAMILIE (articolele 278³-278⁹) [46].

Coroborând reglementările art. 14 CPC RM în contextul realizării sarcinilor de bază privind înfăptuirea justiției, autoritățile judecătorești pot emite acte judiciare sub formă de: hotărâre, încheiere, ordonanță și decizie.

O altă însușire caracteristică *procedurii de aplicare a măsurii de protecție în cazurile de violență în familie* este prezența *ordonanței* ca și act de procedură, care, din punct de vedere al conținutului, nu se încadrează în reglementările cuprinse în sistemul dreptului procesual civil la art. 14 CPC RM. Astfel, potrivit art. 14, alin. (4) CPC RM „*ordonanța judecătorească se emite la examinarea în primă instanță a pricinilor specificate la art. 345 CPC*”. În acest context prevederile fostului art. 318⁴, actualului art 278⁷ CPC RM, constituie o excepție de la prevederile art. 14, alin. (4) CPC RM. Deoarece urmează să delimităm ordonanța judecătorească emisă în cadrul *procedurii în ordonanță (simplificată)*, de ordonanța de protecție emisă în cadrul *procedurii de aplicare a măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie*.

Ordonanța de protecție nu constituie actul judecătoresc de dispoziție în cazul examinării cererii de *aplicare a măsurii de protecție în cazurile de violență în familie*. Întrucât conform actualului art. 278⁷, alin. (1) CPC RM, în cazurile de violență în familie, instanța de judecată emite o încheiere prin care admite sau respinge cererea privind emiterea ordonanței de protecție. Alineatul (2) al acestui articol prevede că, în cazul admiterii cererii, instanța emite o ordonanță de protecție prin care aplică agresorului una sau mai multe măsuri prevăzute de această normă. În acest sens, ordonanța de protecție constituie actul de aplicare al încheierii judecătorești.

Această idee este susținută și de poziția legiuitorului statuată în art. 2 al Legii nr. 45 din 01.03.2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie și anume: „*ordonanță de protecție – act legal prin care instanța de judecată aplică măsuri de protecție a victimei*”.

În concluzie, considerăm oportună utilizarea sintagmei *Măsuri civile de protecție în cazul violenței în familie* pentru a le delimita de sancțiunile contravenționale și pedepsele penale. Iar procedura aplicării măsurilor civile de protecție în cazul violenței în familie grație particularităților pe care le are nu poate fi considerată procedură civilă specială și nici procedură generală pe acțiuni civile, **însă merită atribuirea unui loc propriu în sistemul felurilor de proceduri civile.**

2.2.2. Tipurile măsurilor civile de protecție în cazurile violenței în familie

Analizând prevederile menționate constatăm că măsurile pe care urmează să le aplice instanța potrivit cap. XXII² CPC RM constituie pe de o parte măsuri civile de protecție a victimei, pe de altă parte pentru agresor acestea constituie fie interdicții, fie obligații, care trebuie executate sub controlul organelor de drept.

Fenomenul aplicării măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie a fost cercetat destul de sumar, iar conceptul *măsurilor de protecție* în procesul civil deocamdată nu a fost analizat, astfel această instituție juridică procesual-civilă nefiind încă definită de către doctrinarii moldoveni și de către legiuitor. Pentru a putea oferi o noțiune a măsurilor de protecție considerăm că este necesar de a explica înțelesul cuvintelor măsuri și protecție.

Potrivit Dicționarului Explicativ al limbii române, cuvântul *măsuri* reprezintă ”dispoziție, procedeu, mijloc utilizat pentru realizarea unui anumit scop; hotărâre, prevedere.” [166], iar expresia *a lua măsuri* înseamnă „a executa o serie de lucrări sau a duce o acțiune în vederea realizării unui anumit scop” [166].

La rândul său cuvântul *protecție* este definit ca fiind ”faptul de a proteja, de a ocroti, de a apăra; ansamblu de măsuri care protejează; persoană, instituție, etc. care protejează; dispozitiv, sistem tehnic, etc. care servește la protejare.” [166].

Reieșind din aceste definiții am putea spune că *măsurile de protecție* reprezintă dispoziție, hotărâre emisă în vederea protejării, ocrotirii și apărării victimei.

În viziunea noastră *măsurile de protecție* în dreptul procesual civil constituie o instituție juridică ce se aplică de către instanța de judecată în cazurile de violență în familie, prin emiterea unei ordonanțe de protecție în favoarea victimei. Totodată aceste măsuri de protecție constituie anumite restricții sau obligații pentru agresor.

Precizăm că legiuitorul român operează în Legea pentru prevenirea și combaterea violenței în familie [140] cu noțiunile de ”măsuri de protecție” și ”măsuri de interdicție”.

Evidențiem că deși legiuitorul moldav nu a definit noțiunea „măsuri de protecție”, însă reieșind din esența măsurilor de protecție prevăzute în legea procesual-civilă subliniem că acestea la fel reprezintă pe de o parte niște obligații - interdicții pentru agresor și pe de altă parte măsuri de protecție pentru victimă.

Cu privire la tipurile măsurilor de protecție subliniem că potrivit Codului de Procedură Civilă al Republicii Moldova în favoarea victimei pot fi aplicate 9 măsuri de protecție [31, art. 278⁷] și anume:

a) obligarea de a părăsi temporar locuința comună sau de a sta departe de locuința victimei, fără a decide asupra modului de administrare și dreptului de dispoziție asupra bunurilor;

b) obligarea de a sta departe de locul aflării victimei, la o distanță ce ar asigura securitatea victimei, excluzând orice contact vizual cu ea sau cu copiii acesteia;

c) interzicerea oricărui contact, inclusiv telefonic, prin corespondență sau în orice alt mod, cu victima sau cu copiii acesteia, cu alte persoane dependente de ea;

d) interzicerea să se apropie de anumite locuri: locul de muncă al victimei, locul de studii al copiilor, alte locuri determinate pe care persoana protejată le frecventează;

e) obligarea, pînă la soluționarea cazului, de a contribui la întreținerea copiilor pe care îi are în comun cu victima;

f) obligarea de a participa la un program special de tratament sau de consiliere, dacă o asemenea acțiune este determinată de instanța de judecată ca fiind necesară pentru reducerea violenței sau pentru eliminarea ei;

g) limitarea drepturilor în privința bunurilor comune cu victima;

h) stabilirea unui regim temporar de vizitare a copiilor săi minori;

i) interzicerea de a păstra și a purta armă.

Până la modificările din septembrie 2016 [44], Legea nr. 45/2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie în art. 15 prevedea 10 măsuri de protecție. Pe lângă cele prevăzute de CPC RM, legiuitorul inclusea în legea respectivă ca măsură de protecție a victimei și obligarea agresorului de a participa la un program special de tratament sau de consiliere, dacă o asemenea acțiune este determinată de instanța de judecată ca fiind necesară pentru reducerea violenței sau dispariția ei. Însă, după modificările respective această măsură a fost introdusă și în CPC RM. Din legea nr. 45/2007 a fost abrogată măsura „obligarea de a plăti cheltuielile și

daunele cauzate prin actele sale de violență, inclusiv cheltuielile medicale și cele de înlocuire sau reparare a bunurilor distruse sau deteriorate”. Astfel, prin modificările operate legiuitorul a tins să egaleze măsurile de protecție din Lege și din Cod, deși există unele neconcordanțe.

În legislația României, sunt prevăzute următoarele măsuri – obligații sau interdicții [140, art. 23]:

a) evacuarea temporară a agresorului din locuința familiei, indiferent dacă acesta este titularul dreptului de proprietate;

b) reintegrarea victimei și, după caz, a copiilor, în locuința familiei;

c) limitarea dreptului de folosință al agresorului numai asupra unei părți a locuinței comune, atunci când aceasta poate fi astfel partajată încât agresorul să nu vină în contact cu victima;

d) obligarea agresorului la păstrarea unei distanțe minime determinate față de victimă, față de copiii acesteia sau față de alte rude ale acesteia ori față de reședința, locul de muncă sau unitatea de învățământ a persoanei protejate;

e) interdicția pentru agresor de a se deplasa în anumite localități sau zone determinate pe care persoana protejată le frecventează ori le vizitează periodic;

f) interzicerea oricărui contact, inclusiv telefonic, prin corespondență sau în orice alt mod, cu victima;

g) obligarea agresorului de a preda poliției armele deținute;

h) încredințarea copiilor minori sau stabilirea reședinței acestora.

Legiuitorul român mai oferă dreptul instanței de a dispune prin aceeași hotărâre ”suportarea de către agresor a chiriei și/sau a întreținerii pentru locuința temporară unde victima, copiii minori sau alți membri de familie locuiesc ori urmează să locuiască din cauza imposibilității de a rămâne în locuința familială. Pe lângă oricare dintre măsurile dispuse potrivit alin. (1) [art. 23], instanța poate dispune și obligarea agresorului de a urma consiliere psihologică, psihoterapie sau poate recomanda luarea unor măsuri de control, efectuarea unui tratament ori a unor forme de îngrijire, în special în scopul dezintoxicării” [140, art. 23].

Convenția Consiliului Europei cu privire la prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței în familie stipulează următoarele măsuri de protecție: [16, art. 56 alin. (1)]

- asigurarea protecției victimelor, precum și a familiilor lor și a martorilor, împotriva intimidării, actelor de răzbunare și a victimizării repetate;

- asigurarea informării victimelor, cel puțin în cazurile în care victimele și familiile acestora ar putea fi în pericol, privind eliberarea temporară sau definitivă a agresorului sau evadarea acestuia;

- informarea lor, în condițiile prevăzute de dreptul intern, despre drepturile lor și serviciile disponibile și rezumate privind urmările plângerii depuse de persoana respectivă, acuzațiile, progresul general al cercetării sau procedurii, și rolul persoanelor respective, precum și rezultatul cazului relevant;

- asigurarea posibilității victimelor, de o manieră conformă cu regulile dreptului intern, de a fi audiate, de a prezenta probe și a prezenta opiniile, necesitățile și îngrijorările lor, direct sau prin intermediari, care vor fi luate în considerație;

- asigurarea victimelor cu servicii de susținere adecvate, astfel încât drepturile și interesele lor să fie aduse la cunoștință în modul corespunzător și luate în considerație;

- asigurarea adoptării măsurilor necesare pentru protecția intimității și imaginii victimei;

- asigurarea evitării, pe cât este posibil, a contactelor dintre victime și agresori în încăperile instanțelor de judecată și a autorităților de urmărire;

- asigurarea victimelor cu traducători independenți și competenți, în cazurile în care victimele participă la procesele de judecată sau oferă probe;

- asigurarea posibilității victimelor de a face declarații în ședința de judecată, în conformitate cu regulile propriului drept intern, fără a fi prezente, sau cel puțin fără prezența agresorului bănuit, în special prin folosirea unor tehnologii de comunicare potrivite, dacă sunt disponibile.

Aceeași Convenție mai prevede că *”minorului victimă și minorului martor al violenței față de femei și al violenței domestice i se vor aplica, după necesitate, măsuri de protecție speciale, luând în considerație interesele superioare ale copilului”* [16, art. 56 alin. (2)].

Este de precizat că măsurile de protecție prevăzute în CPC RM pot fi aplicate cumulativ sau individual pe un termen de până la 3 (trei) luni.

Conform literaturii de specialitate măsurile de protecție ar putea fi împărțite convențional în trei tipuri de limitări: **limitări patrimoniale**, **limitări ale interacțiunii între subiecții violenței în familie** și **limitări cu caracter individual** [93, p. 5].

În categoria **limitărilor patrimoniale** ar putea fi incluse următoarele tipuri de măsuri de protecție:

1. *Obligarea agresorului de a părăsi locuința comună ori de a sta departe de locuința victimei, fără a decide asupra modului de proprietate asupra bunurilor.* Această măsură de protecție pentru victimă devine o obligație pentru agresor și este prevăzută atât de Legea cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie, cât și de Codul de Procedură Civilă RM.

Potrivit Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție nr.1 din 28 mai 2012 [50, pct. 12], în cazul în care se solicită aplicarea acestei măsuri de protecție, instanțele judecătorești vor ține cont de faptul că deși dreptul de proprietate al agresorului poate fi violat prin aplicarea acestei măsuri, în cazurile de violență în familie, potrivit jurisprudenței CtEDO, prioritate au viața și sănătatea victimei. În acest sens CtEDO accentuează că în cazurile de violență domestică, drepturile agresorului nu pot să ia locul drepturilor victimei la viață și integritatea fizică și mintală (*Hotărârea în cauza Opuz c. Turciei* din 09.06.2009). **Însă în cazurile de violență în familie când agresorul este un minor, considerăm că o astfel de măsură nu poate fi aplicată.** Reieșind din principiul interesul superior al copilului, suntem de opinia că instanța de judecată nu ar trebui să aplice obligația de a părăsi domiciliul față de minori. Chiar dacă instanța consideră oportun de o aplica, în actul judiciar trebuie să existe motivarea necesară în acest sens și trebuie să-i fie asigurat minorului un alt loc de trai sau trebuie să existe posibilitatea plasării minorului într-un centru specializat. Subliniem că această măsură de protecție poate fi aplicată nu doar de instanța de judecată, ci și de către organul de poliție prin ordinul de restricție de urgență pentru o perioadă de până la 10 zile. Noi susținem că această măsură este cea mai aspră și ar trebui să fie aplicată doar de către instanța de judecată după analizarea tuturor circumstanțelor cauzei.

2. *Obligarea până la soluționarea cazului, de a contribui la întreținerea copiilor pe care îi are în comun cu victima.* În opinia noastră nu este clar până la soluționarea cărui caz agresorul poate fi obligat să întrețină copii minori și nu este clar dacă durata acestei măsuri poate depăși termenul maxim de aplicare a măsurilor de protecție de 3 (trei) luni. De asemenea, nu este clar în ce constă contribuția la întreținerea copiilor minori comuni. Dacă există deja o hotărâre sau o ordonanță judecătorească de încasare a pensiei de întreținere, mai poate fi aplicată măsura de protecție cercetată? Deci este de precizat că formularea acestei măsuri de protecție de către legiuitor nu este clară și concretă, determinând astfel diverse interpretări. Mai mult, potrivit art. 74 Codul familiei RM, părinții și așa sunt obligați să întrețină și să educe copiii minori, în caz contrar ei vor purta răspundere contravențională în baza art. 63 Codul Contravențional RM și/sau răspundere civilă în baza art. 75 Codul familiei RM, chestiuni ce se vor examina în cadrul unui proces contravențional și/sau respectiv în ordinea procedurii contencioase sau în ordinea procedurii în ordonanță – proceduri prevăzute în Codul de procedură civilă RM. **Considerăm oportun de a exclude această măsură din categoria măsurilor de protecție prevăzute la art. 278⁷, alin. (2) Cod de procedură civilă.** Cu atât mai mult, că art. 4¹ al Legii nr. 45/2007 prevede că pe perioada acțiunii ordonanței de protecție, exercitarea drepturilor părintești rămâne pe

seama părintelui-victimă. La solicitarea părintelui-agresor, vizitarea copilului poate avea loc în temeiul unui program aprobat de către autoritatea tutelară teritorială.

3. *Limitarea dispunerii unilaterale de bunurile comune* ar presupune acea situație când agresorul ar fi limitat de a dispune de bunurile care constituie proprietate comună cu victima. Ținând cont de faptul că legiuitorul nu face precizări asupra căror bunuri se poate aplica limitarea dispunerii, reiese că această măsură de protecție se poate aplica atât pentru bunurile mobile, cât și imobile. În cazul aplicării măsurii respective agresorul nu este lipsit de dreptul de proprietate, doar de un element al dreptului de proprietate - dreptul de a dispune de un bun, care se aplică temporar, maxim până la 3 (trei) luni. Legiuitorul însă nu clarifică cum rămâne cu folosirea și posesia bunurilor comune. Ne asumăm curajul să credem că dacă agresorului nu i s-a impus obligația de a părăsi temporar locuința comună ori de a sta departe de locuința victimei, fără a decide asupra modului de proprietate asupra bunurilor, atunci și posesia și folosința de bunurile comune nu poate fi limitată prin această interdicție. Instanța care va aplica această măsură civilă de protecție trebuie să indice exact bunurile de care agresorul nu poate dispune pe durata valabilității ordonanței de protecție. Credem că totuși ar putea fi vorba de bunuri mobile care deși sunt în coproprietate în devălmășie pot fi vândute, schimbate, donate cu ușurință.

4. *Interzicerea de a păstra și purta armă.* Considerăm că pentru un agresor arma este un obiect periculos și astfel această măsură are scopul de a preveni aplicarea armei asupra victimei. Dar nu este clar dacă interzicerea de a păstra și purta armă se va aplica doar până la 3 (trei) luni, sau se poate extinde pe un termen mai mare, căci după expirarea termenului ordonanței de protecție agresorul, deținând arma, ar putea să-și realizeze intențiile. Astfel, considerăm că la acordarea dreptului de procurare, înstrăinare, deținere, port și folosire a armelor letale și neletale supuse autorizării, persoanele responsabile trebuie să țină cont de faptul dacă în privința persoanei solicitante a fost aplicat ordinul de restricție de urgență sau ordonanța de protecție. Potrivit Legii nr. 130 din 08.06.2012 privind regimul armelor și al munițiilor cu destinație civilă, permisele de procurare a armelor letale și neletale supuse autorizării nu se acordă persoanelor în privința cărora au fost aplicate ordinul de restricție de urgență sau ordonanța de protecție.

În această categorie de limitări patrimoniale putea fi inclusă și „*Obligația de plată a cheltuielilor și daunelor cauzate prin actele sale de violență, inclusiv cheltuielile medicale și cele de înlocuire sau reparare a bunurilor distruse sau deteriorate*”, măsură ce a fost exclusă și înlocuită cu „*obligarea de a participa la un program special de tratament sau de consiliere, dacă o asemenea acțiune este determinată de instanța de judecată ca fiind necesară pentru reeducarea violenței sau pentru dispariția ei*” prin Legea nr. 196 din 28 iulie 2016 [44]. În

privința măsurii de protecție care a existat până la modificări, considerăm necesar să evidențiem că de cele mai dese ori în urma actelor de violență, agresorul cauzează diverse daune. Potrivit doctrinei această măsură de protecție ar trebui să existe și să fie aplicată *”pentru a garanta recuperarea imediată a prejudiciilor cauzate victimei, fără o adresare cu asemenea cerințe și în procedură civilă”* [93, p. 15]. În viziunea noastră măsura de protecție respectivă era pe de o parte una echitabilă și corectă, căci fiecare este responsabil de acțiunile sale și trebuie să recupereze daunele produse personal, iar pe de altă parte era suplimentară, deoarece soluționarea încasării cheltuielilor și a daunelor necesita o probare mai amplă și deseori ridică întrebări de drept ce necesită a fi judecate în ordinea procedurii contencioase. De asemenea, considerăm că prin excluderea acestei măsuri de protecție legiuitorul nici cum nu a îngrădit victima în dreptul de a solicita încasarea de la agresor a cheltuielilor și daunelor cauzate prin actele sale de violență, acest drept existând oricând. Deci, considerăm că victima poate oricând înainta împotriva agresorului acțiune civilă privind încasarea cheltuielilor și daunelor cauzate prin actele de violență ale ultimului. Însă aceasta va fi o acțiune civilă pornită în ordine generală.

În categoria **limitărilor interacțiunii între subiecții violenței în familie** ar putea fi incluse următoarele tipuri de măsuri civile de protecție:

1. *Obligarea de a sta departe de locul aflării victimei, la o distanță ce ar asigura securitatea victimei, excluzând și orice contact vizual cu ea sau cu copiii acesteia.* Aceasta reprezintă o categorie specifică de măsuri care poate fi aplicată de instanța de judecată față de agresor. În acest sens instanța poate dispune interzicerea apropierei agresorului la o anumită distanță de victimă. Dar urmează să se țină cont de relația de rudenie între victimă și agresor, de exemplu, între mamă și fiică sau fiul minor, unde mama pe de o parte este obligată să nu se apropie la o anumită distanță de victimă, iar pe de altă parte este obligată să educe și să îngrijească de copilul său minor. În practică astfel de măsuri sunt greu realizabile. De asemenea, este de menționat că această măsură este dificil de realizat și chiar de urmărit executarea ei, în situația când concomitent cu această măsură instanța nu aplică măsura de obligare de a părăsi temporar locuința comună ori de a sta departe de locuința victimei lăsând ca agresorul și victima să locuiască în aceeași casă. În acest sens este relevantă cauza CtEDO, B. contra Republicii Moldova [24], unde instanțele naționale la 02 septembrie 2011 au emis ordonanță de protecție în favoarea lui B, pe un termen de 3 (trei) luni, prin care i s-a aplicat agresorului obligația de a sta departe de locul aflării victimei la o distanță de 200 m, de a nu contacta cu ea și de a nu vizita locul de muncă al ei. Prin aceeași ordonanță instanța de judecată a refuzat să dispună evacuarea temporară a agresorului VB din apartament. În aceste condiții, obligația de a sta departe de locul aflării victimei, la o distanță de 200 m era imposibil de executat de către agresor în momentul

când ambii se aflau într-un apartament. Astfel, CtEDO s-a expus că măsurile aplicate prin ordonanța de protecție au fost ineficiente expunând victima riscului unei eventuale maltratări. Deci, este necesar ca măsurile aplicate să-și atingă efectul și scopul legal. De asemenea, dorim să evidențiem și faptul că după modificările din 2016 această măsură de protecție s-a înăsprit, obligând agresorul nu doar să stea departe de locul aflării victimei, ba mai mult, prin lege i se interzice agresorului și orice contact vizual cu victima sau cu copiii acesteia.

2. *Interzicerea oricărui contact, inclusiv telefonic, prin corespondență sau în orice alt mod cu victima, copiii acesteia, cu alte persoane dependente de ea.* Această măsură de protecție constituie o limitare temporară a drepturilor agresorului la viața privată, dar poate asigura victimei și copiilor săi o viață mai liniștită. În opinia noastră această măsură de protecție este neclară. Expresia *”interzicerea oricărui contact cu victima și copiii acesteia”* lasă loc de interpretări. Din formulare reiese că această parte de măsură se aplică doar între concubini, în caz contrar, ar trebui în context să existe și expresia copii *”comuni”*. Astfel, propunem ca în Codul de procedură civilă RM și anume în art. 278⁷, alin. (2), lit. c) să fie operată următoarea modificare: ***”interzicerea oricărui contact, inclusiv telefonic, prin corespondență sau în orice alt mod cu victima, copiii acesteia și/sau copiii comuni, cu alte persoane dependente de ea”***. Inițial această măsură era formulată *„obligarea de a nu contacta victima, copiii acesteia, alte persoane dependente de ea”*. Ca și alte măsuri de protecție această măsură a fost modificată prin Legea nr. 196 din 28 iulie 2016, devenind mult mai explicită, interzicând agresorului și contactul telefonic, și cel prin corespondență sau în orice alt mod cu victima sau copiii ei, cu alte persoane dependente de ea, asigurând astfel integritatea fizică și, mai ales, cea psihică a victimelor violenței în familie.

3. *Interzicerea să se apropie de anumite locuri: locul de muncă al victimei, locul de studii al copiilor, alte locuri determinate pe care persoana protejată le frecventează.* Această măsură de protecție este inclusă de legiuitor pentru a asigura viața, integritatea fizică și psihică a victimei. Din formularea existentă desprindem că agresorului i se interzice de a vizita anumite locuri unde se află victima sau copiii acesteia. Din formularea existentă instanța de judecată trebuie să indice concret de care locuri i se interzice agresorului să se apropie. Deci, instanța de judecată trebuie să stabilească în cadrul ședinței de judecată care locuri le frecventează victima, astfel încât în încheiere și în ordonanța de protecție să indice concret locurile de care agresorul nu trebuie să se apropie. Până la modificările din 2016, această măsură de protecție avea următoarea formulă: *„Interzicerea de a vizita locul de muncă și de trai al victimei”*. Considerăm că modificările efectuate sunt binevenite și mai explicite, formula anterioară fiind neclară,

deoarece ridică diverse interpretări, dacă această măsură putea fi aplicată între soți sau doar între concubini unde victima își are locul său de trai.

4. *Stabilirea unui regim temporar de vizitare a copiilor săi minori.* Potrivit Codului familiei RM, părintele care locuiește împreună cu copilul său nu are dreptul să împiedice contactul dintre copil și celălalt părinte care locuiește separat, cu excepția cazurilor când comportamentul acestuia din urmă este în detrimentul intereselor copilului sau prezintă pericol pentru starea lui fizică și psihică (art. 64, alin. (1) Codul familiei RM). La fel, norma citată prevede că părinții au dreptul să stabilească un program de sine stătător, iar în caz de divergențe, această chestiune poate fi examinată de autoritatea tutelară, a cărei decizie poate fi contestată (art. 64, alin. (2) Codul familiei RM). Excepție însă este măsura de protecție prevăzută la art. 278⁷, alin. (2), lit. h) CPC RM prin care, dacă suntem în prezența unor acțiuni de violență în familie, instanța poate dispune un regim temporar de vizitare a copiilor minori fără ca această chestiune să fie examinată de autoritatea tutelară.

După cum am precizat anterior, potrivit doctrinei al treilea tip de limitări se referă la **acțiunile cu caracter individual**. În viziunea autorului Postica Alexandru [93, p. 157], acestea pot fi dictate agresorului de instanța de judecată. În opinia noastră măsurile de protecție prevăzute în Codul de procedură civilă sunt exhaustive și nu pot fi dictate de către instanța de judecată dacă acestea nu sunt prevăzute în Cod, în caz contrar în CPC RM în art. 278⁷, alin. (2) ar trebui de introdus *"lit. j) și alte măsuri"*.

Noi considerăm că la categoria de limitări cu caracter individual se referă *"obligarea de a participa la un program special de tratament sau de consiliere, dacă o asemenea acțiune este determinată de instanța de judecată ca fiind necesară pentru reeducarea violenței sau pentru dispariția ei"*. La moment, în Republica Moldova numai în orașul Drochia, există un Centru pentru Agresorii Familiali. Acest centru pretează servicii pentru agresorii familiali din toată republica. De la fondare și până în prezent au beneficiat de serviciile centrului agresori din peste 15 raioane ale țării. Centrul mai pretează servicii de asistență victimelor violenței în familie/Traficului de Ființe Umane, prin asigurarea asistenței de calitate și monitorizarea cazurilor post integrare a beneficiarilor. După parcurgerea programului de reabilitare psihologică agresorii primesc un certificat confirmativ. În urma aplicării și executării acestei măsuri s-a evidențiat o reducere esențială a actelor de violență din partea beneficiarilor. *„Centrul are drept scop responsabilizarea agresorilor familiali asupra consecințelor comportamentului violent în familie, informării și educării acestora prin mijloacele specifice asupra responsabilităților și riscurilor pe care le comportă actele de violență în familie, precum și pentru instituirea de măsuri de protecție specială a membrilor familiei, în raport cu agresorul familial. Beneficiarii*

Centrului sunt: Agresorii *familiali, obligați prin hotărâre judecătorească; Agresorii familiali care apelează din propria inițiativă și Agresorii familiali identificați de alte autorități (dacă doresc să accepte serviciile)*” [169]. În urma executării acestei măsuri s-a evidențiat o reducere esențială a actelor de violență, având în vedere că agresorii au posibilitatea să se reabiliteze psihologic și să se integreze reușit în societate, **considerăm că măsura respectivă urmează a fi aplicată și agresorilor minori**. Din șirul de măsuri expuse exhaustiv în lege și reieșind din principiul interesului superior al copilului este greu de identificat care alte măsuri-interdicții ar putea fi aplicate în privința minorilor agresori, deoarece unele chiar însăși după caracterul său se aplică adulților (de exemplu: obligarea agresorului de a părăsi locuința comună ori de a sta departe de locuința victimei, fără a decide asupra modului de proprietate asupra bunurilor; interzicerea de a păstra și purta armă) sau părinților (de exemplu: obligarea până la soluționarea cazului, de a contribui la întreținerea copiilor pe care îi are în comun cu victima; stabilirea unui regim temporar de vizitare a copiilor săi minori). Este de precizat că dacă instanța va aplica obligarea de a participa la un program special de tratament sau de consiliere minorului, atunci acesta va trebui să frecventeze programul respectiv cu reprezentantul său legal sau cu reprezentantul autorității tutelare.

Cu privire la programele pentru agresori subliniem că acestea sunt programe ce conțin elemente critice și reabilitare psihologică pentru a preveni violența în familie, dar nu constituie tratamente medicale sau terapeutice. Astfel în centrele specializate se desfășoară diverse activități de comunicare destinate întru schimbarea conduitei agresorilor. Potrivit legislației internaționale statele membre ale Uniunii Europene trebuie să întreprindă diverse acțiuni pentru contracararea și diminuarea violenței în familie. Astfel în Spania, Austria, Germania, Anglia, Țara Galilor, Franța, etc. activează zeci de programe destinate corectării agresorilor familiali, beneficiind și de serviciile unor terapeuți individuali.

Pentru a reflecta cât mai veridic atitudinea actorilor implicați în contracararea violenței domestice, am chestionat 41 de judecători, 9 procurori, 33 polițiști și 43 asistenți sociali din zona de nord a Republicii Moldova. (**Anexa nr. 3**). Majoritatea (91%) au răspuns că cele mai aplicate măsuri de protecție sunt: a) obligarea de a părăsi temporar locuința comună ori de a sta departe de locuința victimei, fără a decide asupra modului de proprietate asupra bunurilor; b) obligarea de a sta departe de locul aflării victimei, la o distanță ce ar asigura securitatea victimei, excluzând și orice contact vizual cu ea sau cu copiii acesteia; c) interzicerea oricărui contact, inclusiv telefonic, prin corespondență sau în orice alt mod cu victima, copiii acesteia, cu alte persoane dependente de ea; d) interzicerea să se apropie de anumite locuri: locul de muncă al

victimei, locul de studii al copiilor, alte locuri determinate pe care persoana protejată le frecventează.

Examinând categoriile de măsuri de protecție și tipurile măsurilor de protecție concluzionăm că măsurile civile de protecție în cazurile de violență în familie sunt enumerate exhaustiv în CPC și în Legea nr. 45 din 01 martie 2007 (ambele norme fiind deja aproape identice). Însă unele dintre aceste măsuri sunt evaziv formulate, în consecință lipsite de eficacitate (*de exemplu, obligarea până la soluționarea cazului, de a contribui la întreținerea copiilor pe care îi are în comun cu victima, care poate fi instrumentată în ordine generală*), altele, deși formulate destul de clar, rămân a fi destul de dificil de executat.

2.2.3. Aspecte comparate privind aplicarea măsurilor de protecție în procesul civil și procesul penal

În favoarea victimelor violenței în familie pot fi aplicate măsuri de protecție și în decursul unui proces penal. Potrivit doctrinei [69, p. 51], procedura penală reprezintă un instrument eficient, riguros și amplu ca reglementare, care de cele mai multe ori își atinge scopul – cel de reparare, prevenție, combatere a faptelor penale și în situația victimelor infracțiunilor – de apărare și dezdăunare. În această ordine de idei, savantul Corcea N. precizează că prima măsură care se ia față de victima infracțiunilor este de a o îndruma și consilia către măsurile procesual-penale de care poate beneficia în procesul penal.

Reieșind din obiectul de cercetare, vom analiza aspectul penal al aplicării măsurilor de protecție față de victimele violenței în familie. Astfel, în baza art. 215¹ CPP RM, temei pentru aplicarea măsurilor de protecție îl constituie demersul organului de urmărire penală sau al procurorului de obținere a măsurilor de protecție înaintat instanței de judecată. Demersul respectiv trebuie să fie întocmit în baza cererii părții vătămate – victimă a violenței în familie. Demersul trebuie să conțină descrierea circumstanțelor în urma cărora victima violenței în familie se află în pericol de a fi supusă violenței sau altor acțiuni ilegale, inclusiv de distrugere a bunurilor sale. În aceste condiții organul de urmărire penală sau procurorul este obligat să intervină neîntârziat pentru a asigura obținerea măsurilor de protecție, iar instanța de judecată este obligată să ia măsuri de asigurare a protecției victimei.

În momentul depunerii cererii de aplicare a măsurilor de protecție agresorul trebuie să aibă statut de bănuț, învinuit sau de inculpat și în același timp în toate cazurile trebuie să aibă calitatea de membru de familie al victimei agresiunilor. Deci agresorul familial poate fi bănuț sau învinuit ori poate fi inculpat într-o cauză penală, dar nu neapărat în baza art. 201¹ CP RM,

dar și în baza altor componente de infracțiune prevăzute în partea specială a Codului penal RM, însă este obligatoriu ca infracțiunea să fie comisă față de un membru de familie [29].

Conform art. 133¹ CP RM, prin membru de familie se înțelege: a) în condiția de conlocuire: persoanele aflate în căsătorie, în divorț, sub tutelă și curatelă, rudele, afinii lor, soții rudelor, persoanele aflate în relații asemănătoare celor dintre soți (concubinaj) sau dintre părinți și copii; b) în condiția de locuire separată: persoanele aflate în căsătorie, în divorț, rudele, afinii lor, copiii adoptivi, persoanele aflate sub curatelă, persoanele care se află ori s-au aflat în relații asemănătoare celor dintre soți (concubinaj).

Similar procesului civil și în procesul penal instanța de judecată examinează cererea în 24 ore de la primirea acesteia și emite o încheiere privind admiterea cererii sau respingerea ei. În cazul admiterii cererii de aplicare a măsurilor de protecție, judecătorul mai emite și ordonanța de protecție. Art. 215¹ CPP RM prevede practic aceleași măsuri de protecție care pot fi solicitate de către organul de urmărire penală sau de către procuror și în baza cererii părții vătămate.

Normele procesual penale [30, art. 215¹ alin. (4)] prevăd că măsurile de protecție se aplică pe un termen de până la 3 (trei) luni. Necesitatea prelungirii măsurilor de protecție poate fi justificată chiar de însăși acțiunile bănuțului, învinutului, inculpatului. Deci, termenul măsurilor de protecție poate fi prelungit de instanță la cererea repetată ca urmare a comiterii de către bănuț, învinut, inculpat a faptelor de violență în familie sau ca rezultat al nerespectării condițiilor prevăzute în ordonanța de protecție din partea acestuia sau dacă la expirarea termenului de aplicare a măsurilor de protecție, asupra victimei se menține pericolul de a fi supusă violenței sau altor acțiuni ilegale din partea făptuitorului.

Cu privire la executarea ordonanței de protecție evidențiem că acest act judiciar urmează a fi expediat imediat organului afacerilor interne de la locul aflării bănuțului, învinutului, inculpatului și al victimei, pentru executare.

Încheierea judecătorului privind aplicarea sau prelungirea ordonanței de protecție se execută imediat și este cu drept de recurs în instanța ierarhic superioară (art. 215¹ alin. (6) CPP RM).

Deci, legislația procesual penală nu specifică care judecător urmează să examineze cererea de aplicare a măsurilor de protecție în cadrul unui proces penal. În acest sens considerăm că ar fi corect ca cererea în cauză să fie examinată similar măsurilor procesuale de constrângere, adică de către judecătorul de instrucție când cauza penală se află la faza de urmărire penală sau de către instanța care judecă nemijlocit cauza penală la faza de examinare a cauzei penale în instanța de judecată. Recursul asupra încheierii judecătorului privind aplicarea sau prelungirea

ordonanței de protecție să fie examinat de către Colegiile Penale ale Curților de Apel din raza sediului instanțelor de fond.

Însă analizând practica judiciară a zonei de nord a Republicii Moldova, am constatat că toate cererile de aplicare a măsurilor de protecție înaintate în decursul unui proces penal au fost examinate de judecătorii de drept comun, iar recursurile asupra încheierii judecătorului privind aplicarea sau prelungirea ordonanței de protecție de Colegiul civil și de contencios administrativ al Curții de Apel.

Efectuând un sondaj de opinie asupra 41 de judecători, care activează în instanțele din raza de circumscripție a Curții de Apel Bălți la întrebarea cine este competent să examineze cererile privind eliberarea ordonanței de protecție înaintate în cursul procesului penal - 59% din judecători au răspuns că aceste cereri ar fi binevenit în primă instanță să fie examinate de către judecătorul de instrucție în baza normelor procesual penale, iar în ordine de recurs de către Colegiile penale ale Curților de Apel. De asemenea unii judecători au precizat că nu ar fi rău ca asemenea cereri să fie examinate de către procuror, cu posibilitatea contestării deciziei în instanța de judecată.

În privința probatoriului accesibil la examinarea cererilor de aplicare a măsurilor de protecție în ordinea procedurii penale, literatura de specialitate [113, p. 94] scrie că declarația martorului și a părții vătămate este unul din mijloacele de probă, atât la constatarea componenței de infracțiune în acțiunile agresorului familial pe parcursul cercetării judecătorești, cât și la examinarea cererii pentru eliberarea ordonanței de protecție. Pentru asigurarea protecției victimelor minore sau vulnerabile, judecătorul poate aplica și face uz de prevederile art. 110¹ CPP RM, intitulat *Cazurile speciale de audiere a martorului minor*, care presupune audierea minorului de până la 14 ani în camera special amenajată, dotată cu mijloace de înregistrare audio-video. Aceste acțiuni sunt exercitate de către judecătorul de instrucție, unde participă grefierul, psihopedagogul, reprezentantul legal al minorului, bănuitul, învinuitul, apărătorul acestora, partea vătămată și procurorul.

După cum am precizat și în capitolele anterioare, menționăm repetat că atât CPC RM, cât și CPP RM reglementează aplicarea măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie. În CPC RM legiuitorul a consacrat un capitol acestui domeniu și anume cap. XXII², iar în CPP RM legiuitorul a prevăzut un singur articol și anume art. 215¹.

În procesul civil cererea de aplicare a măsurilor de protecție se depune la instanța judecătorească de către victima violenței în familie sau de reprezentantul ei, iar în cazul minorului sau a persoanei incapabile – de autoritatea tutelară locală sau de procuror. În caz de imposibilitate de depunere a cererii de către victimă, la solicitarea ei, cererea poate fi depusă în

interesele victimei de către organul de poliție, organul de asistență socială sau de către procuror. În procesul penal cererea de aplicare a măsurilor de protecție se depune personal de victimă către organul de urmărire penală sau procuror, iar organul de urmărire penală sau procurorul prin demers se adresează către instanța de judecată pentru a obține măsurile de protecție.

Atât în procesul civil, cât și în procesul penal instanța de judecată examinează cererile de aplicare a măsurilor de protecție în termen de 24 de ore și în acest termen emite o încheiere de admitere sau de respingere a cererii.

În cazul admiterii cererii atât în ordinea procesului civil cât și în ordinea procesului penal instanța emite și o ordonanță de protecție prin care aplică un șir de măsuri de protecție în favoarea victimei violenței în familie.

Legiuitorul a prevăzut că și în procesul penal și în procesul civil pot fi aplicate oricare dintre următoarele măsuri:

- a) obligarea de a părăsi temporar locuința comună ori de a sta departe de locuința victimei, indiferent de dreptul de proprietate asupra bunurilor;
- b) obligarea de a sta departe de locul aflării victimei, la o distanță ce ar asigura securitatea victimei, excluzând și orice contact vizual cu ea sau cu copiii acesteia, cu alte persoane dependente de ea;
- c) interzicerea oricărui contact, inclusiv telefonic, prin corespondență sau în orice alt mod, cu victima sau cu copiii acesteia, cu alte persoane dependente de ea;
- d) interzicerea să se apropie de anumite locuri: locul de muncă al victimei, locul de studii al copiilor, alte locuri determinate pe care persoana protejată le frecventează;
- e) limitarea dispunerii unilaterale de bunurile comune;
- f) obligarea de a finaliza un program special de tratament sau de consiliere, dacă o asemenea acțiune este determinată de instanța de judecată ca fiind necesară pentru reducerea violenței sau dispariția ei;
- g) interzicerea de a păstra și purta armă.

Totodată legea procesuală prevede și măsuri de protecție distincte în procesul civil și în procesul penal. Astfel, în procesul civil sunt specificate următoarele măsuri de protecție:

- a) obligarea, până la soluționarea cazului, de a contribui la întreținerea copiilor pe care îi are în comun cu victima;
- b) stabilirea unui regim temporar de vizitare a copiilor săi minori.

În procesul penal este specificată următoarea măsură de protecție: - obligarea de a face un examen medical privind starea psihică și dependența de droguri/alcool și, dacă există avizul

medical care confirmă dependența de droguri/alcool, de a face un tratament medical forțat de alcoolism/narcomanie.

Atât în procesul civil, cât și în cel penal, termenul de aplicare al măsurilor de protecție este de 3 (trei) luni, cu posibilitatea prelungirii acestui termen. Susținem că în procesul civil cererile de aplicare a măsurilor de protecție ar trebui să fie examinate de judecătorul de drept comun în urma repartizării aleatorii conform CPC RM, iar în procesul penal aceste cereri ar trebui să fie examinate de judecătorul de instrucție sau de judecătorii specializați pe cauze penale care examinează cauza penală intentată, inclusiv și pe faptele invocate în cererea de aplicare a măsurilor de protecție, conform CPP RM. În această ordine de idei, evidențiem că recursul înaintat în ordinea procesului civil va fi examinat de către Colegiul civil și de contencios administrativ al Curții de Apel, iar în ordinea procesului penal – de către Colegiul Penal al Curții de Apel.

Încheierea de admitere a cererii de aplicare a măsurilor de protecție și ordonanța de protecție se execută imediat și se expediază spre executare poliției.

În ambele cazuri cu un minim de probe poate fi admisă cererea de aplicare a măsurilor de protecție, deoarece prioritar intervine dreptul la viață și la integritatea fizică și psihică a victimelor violenței în familie.

2.3. Concluzii la Capitolul 2

Deși în Capitolul 2 al tezei sunt abordate diverse aspecte conceptuale și probleme teoretice ale aplicării măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie, cercetarea efectuată ne permite să determinăm regimul juridic a fostului capitol XXX¹ (actualul XXII²) CPC RM prin analiza și cercetarea noțiunilor de violență în familie, subiecți ai violenței în familie, măsurile civile de protecție și tipurile acestor măsuri, locul, sarcinile și rolul aplicării măsurilor civile de protecție în sistemul dreptului procesual civil, ceea ce în final va asigura perceperea corectă din punct de vedere aplicativ și soluționarea problemelor practice.

Propunem și utilizarea noțiunii de *măsuri civile de protecție* pentru a accentua că procedura civilă nu este punitivă, neavând ca primă finalitate aplicarea de pedepse, ci este o procedură prin care se apără drepturi și interese legitime ale victimelor.

În opinia noastră măsurile de protecție prevăzute în Codul de procedură civilă sunt exhaustive și nu pot fi dictate de către instanța de judecată dacă acestea nu sunt prevăzute în cod, în caz contrar în Codul de procedură civilă, art. 278⁷, alin. (2) ar trebui de introdus ”lit. j) și alte măsuri”.

La fel am propus către Ministerul Justiție **reamplasarea capitolului XXX¹ ca fel distinct de procedură civilă**, deoarece aplicarea măsurilor civile de protecție în cazurile de violență în familie justifică un loc propriu în sistemul dreptului procesual civil. Astfel, prin Legea Parlamentului Republicii Moldova nr. 17 din 05.04.2018, în vigoare din 01 iunie 2018, capitolul XXX¹ din CPC RM a fost abrogat, dar a fost introdus Compartimentul B² denumit ”Aplicarea măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie”, cap. XXII², la fel denumit „Aplicarea măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie”.

Urmare a investigațiilor efectuate propunem ca în legislație să fie operate următoarele modificări:

- la art. 2 al Legii nr. 45–XVI din 01.03.2007 să fie introduse următoarele noțiuni: ”Violența verbală” fiind definită ca ”adresarea printr-un limbaj jignitor, brutal, precum utilizarea de insulte, amenințări, cuvinte și expresii degradante sau umilitoare” și ”Violența socială” fiind definită ca ”impunerea izolării persoanei de familie, de comunitate și de prieteni, impunerea izolării prin detenție, inclusiv în locuința familială, privare intenționată de acces la informație, precum și alte acțiuni cu efect similar” [101, p. 239].

- de a exclude măsura de protecție - obligarea, până la soluționarea cazului, de a contribui la întreținerea copiilor pe care îi are în comun cu victima - din art. 278⁷, alin. (2), lit. e) Cod de procedură civilă RM.

- la art. 278⁷, alin. (2), lit. c) să fie operată următoarea modificare: ”interzicerea oricărui contact, inclusiv telefonic, prin corespondență sau în orice alt mod cu victima, copiii acesteia și/sau copiii comuni, cu alte persoane dependente de ea”.

Analizând aspectele legale naționale și internaționale cu privire la subiecții violenței în familie constatăm că identificarea și stabilirea dacă victima și agresorul sunt membri de familie și dacă pot fi subiecți ai violenței în familie are o importanță majoră pentru calificarea faptei și pentru emiterea soluției de către instanța de judecată [106, p. 216].

De asemenea susținem că rolul organelor de drept în combaterea violenței în familie este unul enorm. Întrădevăr întru soluționarea și eradicarea violenței în familie este necesară implicarea mai multor organe. Atât organele de poliție, procuratura, cât și instanța de judecată reprezintă acei actori care trebuie să participe activ la implementarea Legii nr. 45/2007 privind prevenirea și combaterea violenței în familie și a normelor procesuale civile. Toate organele și instituțiile abilitate cu funcții de prevenire și combatere a violenței în familie sunt obligate să colaboreze reciproc în vederea soluționării efective a cazurilor de violență în familie.

Cercetarea efectuată ne permite să conchidem și faptul că determinarea locului aplicării măsurilor civile de protecție în cazurile de violență în familie în sistemul dreptului procesual

civil are atât o importanță teoretică, cât și practică, deoarece ne permite să înțelegem corect cadrul de realizare a acestei categorii juridice. În acest context, apreciem „aplicarea măsurilor civile de protecție în cazurile de violență în familie” în calitate de: 1) fenomen social; 2) instituție multiaspectuală a dreptului; 3) fel distinct de procedură civilă. La fel susținem că aplicarea măsurilor civile de protecție în cazurile de violență în familie constituie nu doar o categorie de cauze civile ce urmează a fi examinate în procedură total diferită, dar reprezintă, cu certitudine, și o formă de înlăptuire a justiției.

Capitolul 3. PROCEDURA APLICĂRII MĂSURILOR CIVILE DE PROTECȚIE ÎN CAZURILE DE VIOLENȚĂ ÎN FAMILIE

3.1. Particularitățile și mecanismul de soluționare a cererii pentru eliberarea ordonanței de protecție în cazurile de violență în familie

3.1.1. Subiecții cu drept de a înainta în instanța de judecată cerere pentru eliberarea ordonanței de protecție în cazurile de violență în familie

Legislația națională și internațională garantează victimei violenței în familie apărarea drepturilor și intereselor sale legitime. În acest sens legiuitorul a prevăzut un șir de garanții acestor persoane ce se evidențiază prin varietatea de organe unde poate fi depusă cererea despre comiterea actelor de violență în familie, prin multitudinea subiecților ce pot înainta cereri în favoarea victimelor violenței în familie, prin termenul restrâns de examinarea a cererilor respective, etc. Astfel, cererea despre comiterea actelor de violență în familie poate fi înaintată la organul afacerilor interne, în instanța de judecată, la organul de asistență socială și de protecție a familiei și copilului, la autoritatea administrației publice locale.

Analizând legislația în ansamblu, la aplicarea măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie distingem două categorii de subiecți și anume agresorii și victimele violenței în familie, care și sunt părțile în procesul de examinare a cererii de aplicare a măsurilor de protecție și subiecții procedurali care au dreptul să se adreseze către autoritățile competente cu cereri despre comiterea actelor de violență.

Potrivit legii speciale [38] pot fi deduse persoanele care pot depune cerere despre comiterea actelor de violență în familie. Deși până la modificările din 2016 în lege era expus în mod exhaustiv care sunt acești subiecți, susținem că în baza noilor modificări [44] pot fi deduși următorii subiecți:

- a) victima;
- b) persoanele cu funcție de răspundere și profesioniștii care vin în contact cu familia;
- c) orice persoană care este martor sau deține informații despre pericolul iminent de săvârșire a unor acte de violență sau despre săvârșirea lor.

Reieșind din prevederile procesual civile în vigoare până la data de 01 iunie 2018, evidențiem că *„cererea pentru eliberarea ordonanței de protecție se depune de către victimă personal sau prin reprezentant. În caz de imposibilitate a depunerii cererii de către victimă din cauză de sănătate, vârstă, alte motive întemeiate, la solicitarea ei, cererea pentru eliberarea ordonanței de protecție poate fi depusă în intersele victimei de către organul de poliție, organul*

de asistență socială sau de către procuror. Cererea privind eliberarea ordonanței de protecție în interesele copilului sau ale persoanei incapabile poate fi depusă de autoritatea tutelară locală sau de procuror și în lipsa solicitării din partea victimei sau a reprezentantului ei legal” (fostul art. 318¹, alin. (1) CPC RM).

Atenționăm că persoanele fizice majore care, la data intrării în vigoare a Legii nr. 66/2017, sunt lipsite de capacitate de exercițiu se consideră persoane fizice în privința cărora este instituită măsura de ocrotire judiciară sub forma tutelei [45]. De aceea și prevederea respectivă necesita ajustare la terminologia juridică în vigoare. Astfel, în redacția actuală normele procesual civile preved că: **„Cererea privind aplicarea măsurilor de protecție se depune de către victimă personal sau prin reprezentant. În caz de imposibilitate a depunerii cererii de către victimă din motive de sănătate, vârstă, din alte motive întemeiate, la solicitarea ei, cererea privind aplicarea măsurilor de protecție poate fi depusă, în interesele victimei, de către organul de poliție, organul de asistență socială sau de către procuror. Cererea privind aplicarea măsurilor de protecție în interesele copilului sau ale persoanei în privința căreia a fost instituită o măsură de ocrotire poate fi depusă de autoritatea tutelară, persoana însărcinată cu ocrotirea persoanei aflate sub ocrotire, de procuror sau de orice altă persoană care justifică un interes privind apărarea și protecția personală sau patrimonială a persoanei aflate sub ocrotire și în lipsa solicitării din partea victimei sau a reprezentantului ei legal”** (art. 278 ⁴ CPC RM).

Astfel, subiecții procedurali care se pot adresa în instanța de judecată cu cerere privind aplicarea măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie sunt:

- victima violenței în familie;
- reprezentantul contractual sau legal al victimei;
- organul de tutelă și curatelă – în cazul minorului sau a persoanei în privința căreia a fost instituită o măsură de ocrotire poate, fără solicitarea expresă a victimei sau a reprezentantului ei legal;
- persoana însărcinată cu ocrotirea persoanei aflate sub ocrotire - în cazul persoanei în privința căreia a fost instituită o măsură de ocrotire poate, fără solicitarea expresă a victimei sau a reprezentantului ei legal;
- orice altă persoană care justifică un interes privind apărarea și protecția personală sau patrimonială a persoanei aflate sub ocrotire - în cazul persoanei în privința căreia a fost instituită o măsură de ocrotire poate, fără solicitarea expresă a victimei sau a reprezentantului ei legal;

- procurorul, în pofida faptului că Legea cu privire la Procuratură nr. 3 din 25.02.2016 nu prevede expres această împuternicire;
- organul de asistență socială;
- organul de poliție, în conformitate cu art. 21, lit. n) din Legea cu privire la activitatea poliției și statutul polițistului nr. 320 din 27 decembrie 2012.

Reieșind și din hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr.1 din 28 mai 2012 [50], interpretare pe care o susținem și noi, ca subiect ce poate depune în instanța de judecată cerere privind aplicarea măsurilor de protecție în familie poate fi și un membru de familie al victimei. În acest sens propunem o **modificare** a prevederilor art. 278⁴, alin. (1) CPC RM și anume, de a introduce în textul legii sintagmele „*membru de familie*” ca fiind încă o categorie de subiecți cu drept de a înainta în instanța de judecată cererea privind aplicarea măsurilor de protecție în familie. Astfel, propunem ca art. 278⁴, alin. (1) CPC RM să aibă următorul conținut: „***Cererea privind aplicarea măsurilor de protecție se depune de către victimă personal sau prin reprezentant. În caz de imposibilitate a depunerii cererii de către victimă din motive de sănătate, vârstă, din alte motive întemeiate, la solicitarea ei, cererea privind aplicarea măsurilor de protecție poate fi depusă în interesele victimei de către orice membru de familie, organul de poliție, organul de asistență socială sau de către procuror. Cererea privind aplicarea măsurilor de protecție în interesele copilului sau ale persoanei în privința căreia a fost instituită o măsură de ocrotire poate fi depusă de autoritatea tutelară, persoana însărcinată cu ocrotirea persoanei aflate sub ocrotire, de procuror, de orice altă persoană care justifică un interes privind apărarea și protecția personală sau patrimonială a persoanei aflate sub ocrotire, sau de un membru de familie al victimei și în lipsa solicitării din partea victimei sau a reprezentantului ei legal***”.

Practica judiciară ne demonstrează faptul că și membrii de familie pot fi subiecți cu drept de a se adresa în instanța de judecată cu cerere privind eliberarea ordonanței de protecție. Astfel, 4% din cei 41 de judecători care activează în instanțele din raza de circumscripție a Curții de Apel Bălți, chestionați de către noi, au răspuns că cel mai frecvent subiect care a înaintat cerere privind aplicarea măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie a fost membrul de familie. La rândul lor, 81 % dintre judecătorii chestionați au indicat că unul dintre subiecții de bază cu drept de a înainta cerere privind aplicarea măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie este polițistul, iar 15 % au precizat că - victima.

Potrivit legii speciale a României [140, art. 3], cererea pentru emiterea ordinului de protecție poate fi introdusă de victimă personal sau prin reprezentant legal. De asemenea, cererea poate fi introdusă în numele victimei și de:

- a) procuror;
- b) reprezentantul autorității sau structurii competente, la nivelul unității administrativ-teritoriale, cu atribuții în materia protecției victimelor violenței în familie;
- c) reprezentantul oricăruia dintre furnizorii de servicii sociale în domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie, acreditați conform legii, cu acordul victimei.

Potrivit art. 2 al Legii cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie nr. 45 din 01 martie 2007, victimă reprezintă „*persoană, adult sau copil, supusă actelor de violență în familie, în concubinaj*”, iar agresor este „*persoană care comite acte de violență în familie, în concubinaj. În cazul plângerilor din partea mai multor membri de familie, cu învinuiri reciproce de comitere a actelor de violență, agresorul va fi identificat luându-se în considerare următoarele circumstanțe: care dintre subiecții implicați a acționat în apărarea sa ori a altei persoane; probabilitatea survenirii unor situații critice pentru fiecare persoană; modul de acționare în cadrul scenei de violență și gravitatea leziunilor provocate de fiecare persoană; plângerile anterioare de violență în familie, alte împrejurări care indică la inițiatorul actelor de violență*”.

Cu toate acestea evidențiem că potrivit cercetării efectuate de cercetătorul Júlia Adorjáni în anul 2012 pentru România, poliția este agenția cel mai des apelată de către femei, al cărei rol este de necontestat în ceea ce privește oferirea siguranței. Schulman (1979), Strauss și Gelles (1980, 1985) arată că din totalul de 10,2% al femeilor care suferă de violență domestică, 6,8% sunt victime ale violențelor repetitive, iar din totalul femeilor maltratate - 14,5% apelează poliția (cf. Dutton, 1995) [159]. Potrivit unui studiu realizat de către Inspectoratul General de Poliție, pe parcursul a 7 luni ale anului 2014, au fost înregistrate **1308** infracțiuni comise în cadrul relațiilor familiale, comparativ cu 625 infracțiuni înregistrate în perioada analogică a anului precedent. Dintre aceste infracțiuni - 1245 (2013-596) sunt cazuri ce vizează violența în familie (art. 201¹ Cod penal RM). Urmare a acțiunilor violente comise de către agresori în cadrul familiei, victime au devenit 1149 femei și 159 bărbați. Respectiv, calitatea de agresori din această categorie le revine pentru 1240 bărbați și 68 femei. Creșterea în anul 2014 a numărului de sesizări referitor la cazurile de violență în familie, înregistrate de către poliție, se datorează faptului existenței cadrului legal funcțional și a unui mecanism de implementare în acest sens.

Noțiunea de reprezentanți legali o preluăm din art. 79 CPC RM. Aceștea fiind persoanele care potrivit legii au dreptul să reprezinte drepturile, libertățile și interesele legitime ale persoanelor care nu au capacitate deplină de exercițiu și ale celor în privința cărora au fost instituite măsuri de ocrotire. Aceștia sunt părinți, înfietori, tutori, curatorii (pentru minori - art. 21

și 22 Cod civil RM). Pentru persoanele majore puse sub ocrotire, calitățile reprezentaților legali s-a diversificat considerabil din 02 iunie 2017. Acestea sunt:

- curatorul, tutorele (art. 48/43 Cod civil);
- tutore/curator special (art. 48/49 Cod civil);
- tutore/curator supleant (art. 48/48 Cod civil);
- ocrotitorul autorizat (art. 48/3 Cod civil);
- mandatarul împuternicit prin mandat de ocrotire în viitor (art. 48/16 Cod civil);
- ocrotitorul provizoriu (art. 48/36 Cod civil);
- membrii consiliului de familie (art. 48/50 Cod civil).

Potrivit regulii generale cererea privind eliberarea ordonanței de protecție, de cele mai dese ori, se depune la instanța judecătorească de către victima violenței în familie sau de către reprezentantul acesteia. Ceilalți subiecți apar în proces doar în caz de imposibilitate de depunere a cererii de către victima cu capacitate deplină de exercițiu. Astfel, procurorul, organul de asistență socială și organul de poliție au dreptul să depună cerere privind aplicarea măsurilor de protecție doar la solicitarea victimei violenței în familie și în cazul când ultima este în imposibilitate să o depună din cauză de sănătate, vârstă, alte motive întemeiate. Considerăm că situațiile de imposibilitate din alte motive întemeiate a victimei să depună cerere în instanța de judecată sunt: starea psihică afectată, starea fizică proastă a victimei, internarea într-o instituție medicală, etc. În aceste situații autoritățile și instituțiile abilitate cu dreptul de a depune cerere în instanță trebuie să motiveze imposibilitatea victimei să o depună singură. Hotărârea Plenului CSJ RM nr.1 din 28 mai 2012 scrie în acest sens că „*procurorul sau organul de poliție trebuie să motiveze imposibilitatea depunerii cererii de către victimă. Spre exemplu: a fost bătută tare, este bolnavă, este într-o stare psihică deplorabilă, etc*” [50, pct. 6]. Considerăm totuși că motivarea acestor cereri nu este decât un element de formalitate elementară. Or, motivele invocate trebuie și probate, iar colectarea probelor necesită timp, fapt care poate periclita grav viața și sănătatea victimei. De aceea, considerăm că lipsa unor anexe care să justifice motivele invocate de către subiecții cu drept de sesizare nu trebuie să determine judecătorul să nu dea curs cererii.

Pct. 76 din Instrucțiunea MAI reglementează faptul că ” *în cazul în care victima se află în stare de imposibilitate, angajații serviciului ofițeri operativi de sector (serviciului minori), cu acordul victimei vor prelua de la aceasta o cerere privind aplicarea măsurilor de protecție, după care vor întocmi un demers, documente care, împreună cu alte materiale necesare pentru soluționarea cazului se vor prezenta în instanța de judecată, pentru emiterea ordonanței de protecție*” [49].

Articolul 278⁴ CPC RM prevede expres că cererea privind eliberarea ordonanței de protecție se depune la instanța judecătorească, în cazul copilului sau a persoanei în privința căreia a fost instituită o măsură de ocrotire poate fi depusă de autoritatea tutelară, persoana însărcinată cu ocrotirea persoanei aflate sub ocrotire, de procuror sau de orice altă persoană care justifică un interes privind apărarea și protecția personală sau patrimonială a persoanei aflate sub ocrotire și în lipsa solicitării din partea victimei sau a reprezentantului ei legal. Faptul că autoritatea tutelară locală poate înainta cerere privind eliberarea ordonanței de protecție în instanța de judecată în interesele victimei minore este reglementat și în pct 2.6 din Instrucțiunea privind intervenția secțiilor/direcțiilor asistență socială și protecția familiei, în cazurile de violență în familie [47]. La situația expusă sunt relevante și prevederile art. 53, alin. (2) Codul familiei RM, potrivit căruia *„apărarea drepturilor și intereselor legitime ale copilului se asigură de părinți sau persoanele care îi înlocuiesc, iar în cazurile prevăzute de lege - de autoritatea tutelară sau de alte organe abilitate”*.

Considerăm că dreptul reprezentanților legali ai victimelor violenței în familie de a depune cerere privind emiterea ordonanței de protecție apare atunci când victima este un minor sau când victima este persoană majoră pusă sub ocrotire.

Cercetând în ansamblu normele procesual civile, considerăm că procurorul, autoritatea tutelară, organul de poliție, organul de asistență socială sunt participanți ai procesului investiți de legea specială să se adreseze în judecată cu cereri în apărarea drepturilor victimei (art. 73 CPC RM). Însă respectivii subiecți procesuali nu dispun de dreptul de a renunța la acțiune, așa cum prevede art. 73, alin.(2) CPC RM și art. 278⁸ CPC RM care oferă acest drept doar victimei.

Victima violenței în familie sau reprezentantul său, în afară de drepturile specificate în art. 56 CPC RM, mai are și drepturi speciale de exemplu: să modifice temeiul sau obiectul acțiunii ori să renunțe la acțiune. Deși în procedura de aplicare a măsurilor civile de protecție nu există acțiune civilă clasică, considerăm că aceste drepturi speciale ale victimei oricum există și se pot exercita într-un mod mai specific decât în ordine generală. De exemplu: la cererea întemeiată a victimei instanța de judecată poate revoca măsurile de protecție aplicate. În acest sens, victima a renunțat din anumite motive la cererea sa, însă instanța trebuie cu mai multă prudență să admită o astfel de cerere de revocare. Aplicarea adecvată a art. 212 CPC RM, este imperioasă. Astfel încât judecătorul trebuie obligatoriu să audieze victima fără prezența agresorului, iar aprecierea explicațiilor acesteia la intima convingere a judecătorului să permită acestuia să accepte sau nu cererea de revocare. Dacă există bănuieli rezonabile că voința victimei este viciată sau determinată de factori de natură să-i afecteze discernământul (de exemplu: este presată,

amenințată sau șantajată de agresor sau alte persoane să renunțe la cererea sa anterioară), instanța trebuie să facă uz de rolul său dirigiuitor și să respingă cererea de revocare a măsurii de protecție.

În contextul celor precizate este de menționat următoarea speță [160].

Inspectoratul de poliție Ungheni s-a adresat Judecătoriei Ungheni cu cerere privind aplicarea măsurilor de protecție în interesele victimei violenței în familie C. R și a copilului minor C. V.

În motivarea cererii a indicat că la data de 21.06.2015 în adresa IP Ungheni a parvenit petiția cet. C.R. domiciliată în or. Ungheni, prin care sesiza faptul existenței violenței fizice în familia sa în decursul unei perioade îndelungate, manifestată prin maltratări sistematice aplicate asupra ei de către soțul C.I. În pofida faptului că anterior a fost depusă plângere referitor la aplicarea violenței, agresorul în continuare manifestă același comportament, îndreptat la aplicarea violenței fizice și psihice atât în privința victimei C.R., cât și în privința copilului minor. Solicită instanței de judecată să aplice măsuri de protecție pentru ea și fiul minor C.V.

Reprezentantul IP Ungheni în ședința de judecată a solicitat retragerea demersului, indicând că a înaintat demersul dat la insistența victimei, iar careva abateri de către C.I., pretins agresor, nu au fost constatate.

C.R. în ședința de judecată a susținut cererea de eliberare a ordonanței de protecție solicitând admiterea ei. Totodată, a mai menționat că fostul ei soț, cu care este divorțată și cu care se află în concubinaj, aplică față de ea forța fizică, o numește cu cuvinte necenzurate și chiar o amenință. O asemenea situație s-a întâmplat la data de 14.06.2015 când a fost lovită cu pumnul de fostul soț, la medic nu s-a adresat, dar prezent era fiul său minor. La data de 21.06.2015 a depus plângere la poliție, însă careva măsuri nu au fost întreprinse. A mai menționat că la moment C.I. are același comportament violent și consideră că unica cale de a fi protejată este aplicarea ordonanței de protecție.

Minorul C.V. a precizat că în familie sunt certuri și că la data de 14.06.2015 tatăl său C.I. i-a aplicat mamei sale o lovitură cu pumnul. În ședința de judecată C.I. a continuat să manifeste un comportament agresiv față de victimă, fără a reacționa la observațiile instanței. În asemenea circumstanțe instanța de judecată a constatat existența violenței între foștii soți C.R. și C.I. Deși în ședința de judecată reprezentantul IP Ungheni a solicitat retragerea demersului, instanța a relevat faptul că anume statului îi revine obligația pozitivă de a acționa în scopul garantării dreptului la respectul vieții private și de familie, protecției efective împotriva violenței în familie, cu atât mai mult că o asemenea cerere poate fi depusă personal și de către victimă, care pe parcursul judecării cauzei a fost susținută de aceasta și a aplicat doar anumite restricții agresorului.

Reieșind din situațiile practice existente și din faptul că statului îi revine obligația pozitivă de a acționa în scopul garantării dreptului la respectul vieții private și de familie, în opinia noastră susținem că indiferent de subiectul care se adresează în instanța de judecată, doar victima violenței în familie sau reprezentantul său legal trebuie să dispună de drepturile speciale enunțate anterior. Doar în așa mod poate fi asigurat sistemul de garanții oferit de către stat victimelor violenței în familie.

Deci în vederea perfecționării textului legii procesuale, care trebuie să aibă drept scop crearea tuturor premiselor necesare pentru desfășurarea procesului în mod echitabil fără încălcarea de drepturi și libertăți fundamentale ale persoanei și pentru a exclude careva interpretări eronate, **propunem** ca să fie introdus un alineat în art. 278⁴ CPC RM, cu următorul conținut: *Victima violenței în familie sau, după caz, reprezentantul legal al acesteia au dreptul special de a modifica temeiul cererii, de a solicita aplicarea altor măsuri de protecție decât cele solicitate în cerere*”.

Propunerea enunțată supra își are raționamentul nu doar în exprimarea tehnico-legislativă, dar și în interpretarea corectă, utilă și eficientă a textului legii, astfel asigurând evitarea unor greșeli de conținut.

Fără a pune la îndoială dreptul victimei violenței în familie de a se adresa personal în judecată pentru a cere ordonanță de protecție, considerăm că în contextul modificărilor recente la CPC RM cercul reprezentanților legali s-a extins semnificativ, prin inserarea în art. 79 CPC a sintagmei *alte persoane cărora acest drept le este acordat prin lege*. Acest lucru este salutar, dar necesită timp pentru implementare corectă și constantă.

Cercul subiecților de sesizare a instanței de judecată cu cerere de eliberare a ordonanței de protecție este destul de vast potrivit prevederilor normelor în vigoare, dar trebuie să fie și mai vast pentru a permite instanței să reacționeze adecvat la orice sesizare veritabilă privind violența în familie. De aceea optăm pentru menținerea procurorului ca subiect de sesizare a instanței, chiar dacă Legea cu privire la Procuratură nr. 3 din 25.02.2016 nu prevede expres acest lucru.

De asemenea, propunem o modificare a prevederilor art. 278⁴, alin. (1) CPC RM și anume: de a introduce în textul legii sintagmele „*membru de familie*” ca fiind încă o categorie de subiecți cu drept de a înainta în instanța de judecată cerere privind aplicarea măsurilor civile de protecție.

3.1.2. Exigențe de formă și conținut la întocmirea cererii pentru eliberarea ordonanței de protecție în cazurile de violență în familie

Cererea privind eliberarea ordonanței de protecție în cazurile de violență în familie reprezintă forma de materializare a acordului de voință a victimei violenței în familie sau a subiectului care dispune de dreptul de a solicita aplicarea măsurilor de protecție.

Cererea privind eliberarea ordonanței de protecție în cazurile de violență în familie se depune în scris de către persoanele menționate la art. 278⁴ CPC RM. La cererea privind eliberarea ordonanței de protecție urmează să fie anexate probe ce ar confirma temeiurile invocate, dar chiar și în lipsă de probe cererea poate fi înaintată, căci potrivit CPC RM, pentru emiterea ordonanței de protecție este suficientă declarația independentă a victimei.

Față de cererea privind aplicarea măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie ar trebui să se înalteze cerințe de formă și de conținut asemănătoare celor înaintate față de cererea de chemare în judecată, cu excepțiile prevăzute în capitolul XXII² CPC RM și în alte legi.

Potrivit art. 278⁵ CPC RM „*în cererea privind aplicarea măsurilor de protecție se indică circumstanțele actului de violență, intensitatea, durata, consecințele suportate și alte circumstanțe care indică necesitatea aplicării măsurilor de protecție.*”.

În general, în literatura de specialitate [74, p. 203] s-a argumentat că judecătorul trebuie să verifice respectarea tuturor condițiilor la depunerea cererii privind aplicarea măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie. Aceste acțiuni ale judecătorului se efectuează imediat în rezultatul cărora se emite o încheiere cu privire la acceptarea cererii și intentarea procesului. Iar în cazul existenței temeiurilor prevăzute la art. 169, 170, 171 CPC RM, se emite încheiere privind refuzul de a primi cererea, restituirea cererii sau după caz, de a nu da curs cererii. Totuși, considerăm că aplicarea acestor articole, care de fapt sunt niște impedimente legiferae ale accesului la justiție, în cazurile de violență în familie trebuie să fie aplicate la minim. Dacă cererea de eliberare a ordonanței de protecție nu este perfectată respectând întocmai condițiile relevante din art. 166, 167 CPC RM considerăm că judecătorul nu ar trebui să insiste asupra formalităților de conținut, atâta timp cât asemenea cereri nu trebuie însoțite de taxa de stat (cel mai frecvent neajuns din cauza cărora nu se dă curs cererii). Din temeiurile de restituire a cererii de chemare în judecată doar câteva pot fi invocate de către judecător pentru a ordona accesul la justiție (lipsa competenței jurisdicționale și deficiențele de semnare și împuternicire). În acest context trebuie să reiterăm că accesul liber la justiție nu poate fi absolut, iar prin normele interne se pot institui limitări ale accesului la justiție în proporții rezonabile, astfel încât dreptul să nu fie afectat în esența sa. **Or, limitările acestui acces la justiție în cazurile de violență în familie nu trebuie să pericliteze viața victimei.**

Astfel, considerăm că ar fi binevenit ca legiuitorul **să specifice în mod expres** că cerințele de formă și de conținut înaintate față de cererea privind aplicarea măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie sunt similare cerințelor reglementate de art. 166-167 CPC RM pentru cererea de chemare în judecată, cu excepțiile prevăzute în capitolul XXII² CPC RM și în alte legi.

Reieșind din legislația altor state [140, art. 3], considerăm că ar fi mai ușor pentru victimele violenței în familie dacă cererea privind aplicarea măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie s-ar întocmi potrivit unui formular de cerere. Astfel, în acest sens **propunem** să fie efectuată o modificare a art. 13 al Legii cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie nr. 45 din 01 martie 2007, prin introducerea unui aliniat nou care ar avea următorul conținut: *(4) Cererea privind eliberarea ordonanței de protecție pentru instanța de judecată se poate întocmi potrivit formularului de cerere prevăzut în anexa care face parte integrantă din prezenta lege.* De asemenea, urmează să fie introdusă o anexă la Legea nr. 45/2007 ce va conține formularul de cerere propus de către noi (a se vedea **Anexa nr. 1**). Iar art. 278⁵ CPC RM urmează să fie modificat având următorul conținut: *Cererea privind eliberarea ordonanței de protecție se poate întocmi potrivit formularului de cerere prevăzut în anexa care face parte integrantă din Legea cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie nr. 45 din 01.03.2007.*

Considerăm că norma respectivă nu trebuie să fie imperativă, sintagma „**se poate întocmi**” fiind principială. Nu insistăm asupra caracterului obligatoriu al acestui formular, întrucât caracterul urgent al procedurii analizate, precum și pericolul iminent care planează asupra victimei nu întotdeauna fac posibilă respectarea unei astfel de formalități. Cererea de eliberare a ordonanței de protecție poate fi întocmită și olograf.

Totuși, având la îndemână un formular de cerere s-ar facilita accesul la justiție, fiindcă la scrierea acestora nu ar mai fi necesare cunoștințe juridice în domeniu. În caz contrar, victimele violenței în familie deseori sunt nevoite să apeleze la consultația unui avocat pentru a le întocmi cererea respectivă. Totodată, în urma interviuării a 41 de judecători, 43 asistenți sociali, 9 procurori și 33 polițiști din zona de nord a Republicii Moldova, majoritatea absolută au evidențiat că existența unui model-tip de cerere privind aplicarea măsurilor de protecție ar fi mai eficient și mai accesibil pentru victimă.

Analizând minuțios și în ansamblu legislația în vigoare, reținem că legiuitorul prevede existența a câteva categorii de cereri pe care ar putea să le depună victima violenței în familie sau alte persoane prevăzute de lege, precum ar fi: cerere despre comiterea actelor de violență în familie (art. 13, alin. (1) al Legii nr. 45/2007), cerere privind eliberarea ordonanței de protecție (art. 13, alin.

(2¹) al Legii nr. 45/2007) și cerere privind aplicarea măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie (art. 278⁴ CPC RM).

Privitor la competența depunerii cererii despre comiterea actelor de violență în familie, evidențiem că Legea privind prevenirea și combaterea violenței în familie nr. 45 din 01 martie 2007 în art. 13, alin. (1) reglementează posibilitatea victimei sau a altor persoane de a depune asemenea cereri la organul de poliție, în instanța de judecată, la organul de asistență socială și de protecția familiei și copilului, la autoritatea administrației publice locale.

Aceeași lege mai prevede că cererea se depune la locul de domiciliere al victimei; la locul temporar de reședință al victimei, dacă aceasta a părăsit domiciliul pentru a evita continuarea violenței directe; la locul de reședință al agresorului; la locul în care victima a căutat asistență; sau la locul în care a avut loc actul de violență (art.13, alin. (2)).

Cu privire la sesizarea instanței de judecată, cererea privind aplicarea măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie, potrivit prevederilor art. 278⁴, alin. (2) CPC RM, se depune la instanța judecătorească competentă de la domiciliul sau locul de aflare a victimei sau a agresorului, de la locul unde victima a solicitat asistență sau de la locul unde a avut loc actul de violență. Potrivit normelor generale această competență jurisdicțională este alternativă din punct de vedere teritorial.

De asemenea este de precizat că potrivit prevederilor art. 85, alin. (1), lit. c¹) CPC RM, victima violenței în familie sunt scutite de taxa de stat pentru judecarea cereri privind aplicarea măsurilor de protecție. În acest sens Legea nr. 45/2007 prevede că „*pentru depunerea în instanța de judecată a cererii de eliberare a ordonanței de protecție nu se plătește taxă de stat*”.

Potrivit art. 278⁸, alin. (1) CPC RM, subiecții cu drept de sesizare pot depune cerere repetată, adică de prelungire a măsurilor de protecție. În acest caz, în cerere este necesar să fie indicate faptele de violență ce au mai fost comise de către agresor sau acțiunile agresorului ce atestă nerespectarea condițiilor prevăzute în ordonanța de protecție sau circumstanțele dacă, la expirarea termenului de aplicare a măsurilor de protecție, asupra victimei se menține pericolul de a fi supusă violenței sau altor acțiuni ilegale din partea agresorului. Considerăm că în cazul nerespectării condițiilor prevăzute în ordonanța de protecție, victima poate solicita, prin cerere bine întemeiată, nu doar prelungirea măsurilor de protecție, **dar și aplicarea altor măsuri noi**, adecvate circumstanțelor create prevăzute expres de CPC RM.

Potrivit art. 278⁴, alin (2) CPC RM și art. 15¹ al Legii nr. 45/2007, la cererea întemeiată a victimei, instanța de judecată poate revoca măsurile de protecție aplicate. Apreciem ca fiind corectă conferirea dreptului exclusiv de a revoca măsurile de protecție doar victimei violenței în familie, indiferent de cine a înaintat cererea privind aplicarea măsurilor de protecție. În această

situație victima poate înainta instanței de judecată o cerere privind revocarea măsurilor de protecție. Această cerere trebuie să fie bine întemeiată și să reprezinte voința liber exprimată a victimei violenței în familie. La întocmirea cererii respective urmează a fi respectate aceleași reguli ca și la cererile pentru emiterea ordonanței de protecție, adică cerințele prevăzute în art. 166-167 CPC RM. Pentru a fi admisă o astfel de cerere este necesar să fie întrunite cumulativ condițiile prevăzute de art 15¹, alin. (2) al Legii nr. 45/2007 și anume: a) agresorul a respectat interdicțiile și obligațiile stabilite; b) agresorul a urmat/urmează consilierea ori tratamentul care i-au fost stabilite. Dacă o astfel de cerere este depusă de agresor, instanța trebuie să emită o încheiere de respingere a cererii fără drept de recurs.

Susținem că în anumite litigii familiale care urmează a fi examinate în procedura contencioasă, instanța de judecată ar putea aplica la cererea părților, măsurile civile de protecție ca măsuri de asigurare a acțiunii. Astfel, în acest sens părțile trebuie să înainteze câte o cerere motivată privind necesitatea aplicării măsurilor civile de protecție și să concretizeze care măsuri se solicită a fi aplicate. Ca temei legal în asemenea cereri credem că urmează a indica art. 175, alin. (1), lit. b) CPC RM, conform căruia *”În vederea asigurării acțiunii, judecătorul sau instanța este în drept: să interzică pârâtului săvârșirea unor anumite acte”* sau art. 175, alin. (2) CPC RM, potrivit căruia *„Judecătorul sau instanța dispune, la cererea participanților la proces, aplicarea și a altor măsuri de asigurare a acțiunii care să corespundă scopurilor specificate la art. 174”*.

Potrivit tratării Curții Supreme de Justiție expuse în pct. 15 al Hotărârii Plenului nr. 1 din 28 mai 2012, cu privire la aplicarea de către instanțele de judecată a prevederilor capitolului XXX¹ din Codul de procedură civilă (aplicarea măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie), cererea va conține, în acest caz, motivarea necesității aplicării măsurilor de protecție, indicându-se măsurile concrete care se solicită, referirea la dispoziția Codului de procedură civilă privind asigurarea acțiunii - art. 175, alin. (1), lit. b), care prevede expres, ca măsură de asigurare a acțiunii, interzicerea pârâtului de a săvârși anumite acte. Spre exemplu: măsurile de protecție pot fi aplicate ca măsură de asigurare a acțiunii în pricinile civile pornite în condițiile art. 31 Codul familiei RM (cererea privind declararea nulității contractului matrimonial; lezarea intereselor unuia dintre soți, ale copiilor minori; limitarea dispunerii unilaterale de bunuri), în condițiile art. 68 Codul familiei RM (cererea privind decăderea din drepturile părintești), în condițiile art. 94 Codul familiei RM (cererea cu privire la declararea nulității contractului privind plata pensiei de întreținere), în condițiile art. 47-53 din Legea privind regimul juridic al adopției nr. 99 din 28.05.2010 (cererea privind desfacerea adopției).

Reiterăm că este foarte important ca în cererea privind aplicarea măsurilor de protecție să fie indicat concret care măsuri de protecție se solicită pentru a fi aplicate, astfel încât instanța de judecată în coroborare cu prevederile art. 240, alin. (3) CPC RM, trebuie să emită actul final în limita cerințelor invocate în cerere. Însă ce se va întâmpla în situația când victima sau persoana cu drept de a depune în instanța de judecată cerere de aplicare a măsurilor de protecție nu indică ce măsuri urmează instanța să aplice? Susținem că deși în cerere nu figurează careva măsuri de protecție, instanța de judecată ar trebui să le stabilească în cadrul cercetării judecătorești și, din oficiu, ar putea aplica acele măsuri pe care le consideră necesare și corespunzătoare situației din speță. Astfel, în cazurile de violență în familie, în mod special când este evident faptul existenței pericolului real și eminent asupra vieții și sănătății victimei, ar putea fi admise excepții la prevederile art. 240, alin. (3) CPC RM, care de fapt stipulează precum că *„Instanța judecătorească adoptă hotărârea în limitele pretențiilor înaintate de reclamant.”* Dar pentru a nu crea confuzii propunem să fie operată următoarea modificare: prin introducerea în art. 278⁷ CPC RM a unui alineat ce ar prevedea că *„Instanța de judecată la doptarea hotărârii poate aplica din oficiu măsurile civile de protecție necesare”*.

3.1.3. Procedura de examinare a cererii privind aplicarea măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie de către instanța de judecată

Modalitatea examinării cererii privind aplicarea măsurilor de protecție de către instanța de judecată este reglementată în art. 14, alin. (2) al Legii nr. 45/2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie, conform căruia *„cererea sau demersul pentru eliberarea ordonanței de protecție depuse în instanță de judecată se examinează conform Codului de procedură civilă, Codului de procedură penală”*.

Procedura de examinare a cererilor privind eliberarea ordonanței de protecție este reglementată în capitolul XXII² CPC RM. Una din particularitățile cele mai resimțite în practică este termenul de examinare specificat la art. 278⁷, alin. (1) CPC RM care este de 24 ore de la primirea cererii.

Conform art 278¹, alin. (1) CPC RM, *cererile privind aplicarea măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie se examinează de instanțele judecătorești conform normelor generale ale prezentului cod, cu excepțiile și completările stabilite în prezentul capitol și în legislația de prevenire și combatere a violenței în familie*. Instanța de judecată urmează să examineze cererea de aplicare a măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie cu participarea victimei și a persoanelor interesate. Potrivit art 278¹, alin. (2) CPC RM, *în calitate*

de persoane interesate pot fi atrase în proces oricare dintre instituțiile abilitate prin lege cu funcții de prevenire și combatere a violenței în familie, în funcție de circumstanțele individuale ale cazului.

În continuare vom analiza particularitățile procedurii de examinare a cererilor privind aplicarea măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie de către instanța de judecată.

Principiile aplicabile în cadrul pricinilor privind aplicarea măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie.

Potrivit cercetătorului *Coban Igor*, la examinarea cererilor de aplicare a măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie vor fi aplicate principiile fundamentale ale procesului civil, deoarece la acest capitol legea procesual civilă nu prevede careva principii speciale [67, p.195]. Chiar dacă legea procesual civilă nu prevede pentru acest fel de procedură careva principii speciale, considerăm că acestea pot fi desprinse din Legea cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie.

Importanța studierii sistemului de principii aplicabile în cadrul pricinilor privind aplicarea măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie rezidă în determinarea caracterului autonom al acestei categorii de pricini civile.

Astfel, principiile pe care le vom cerceta, ca idei diriguitoare ale aplicării măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie, urmează să fie în concordanță cu principiile fundamentale ale procesului civil.

Legea nr. 45/2007 privind prevenirea și combaterea violenței în familie reglementează în art. 5, principiile de bază ale prevenirii și combaterii violenței în familie.

Noi susținem că prevenirea și combaterea violenței în familie se efectuează pe următoarele principii: a) legalitatea; b) egalitatea; c) nediscriminarea; d) confidențialitatea; e) accesul la justiție; f) cooperarea autorităților; g) asigurarea interesului superior al victimei (copii, femei, vîrstnici) și toleranța „zero”; h) protecția și securitatea victimei; i) manifestarea de voință a subiecților pentru a exercita o cale de atac.

Totalitatea acestor principii pot contribui nu doar la prevenirea și combaterea violenței în familie, dar și pot ghida procesul judiciar de examinare a cererilor privind aplicarea măsurilor de protecție în favoarea victimelor violenței în familie.

1) Principiul **legalității** constă în îndeplinirea exactă și uniformă a normelor de drept de către instanța de judecată, de către toți participanții la proces și persoanele care contribuie la înfăptuirea justiției în cadrul examinării și soluționării cauzelor civile privind aplicarea măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie. Conform art. 278⁷ CPC RM, în cazul admiterii cererii, instanța emite o ordonanță de protecție prin care aplică agresorului una sau mai multe

măsurile de protecție. Deci, măsurile de protecție prevăzute în CPC sunt exhaustive și instanța nu poate aplica alte măsuri decât cele prevăzute de lege. Principiul legalității poate fi dedus și din Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție, care indică că „instanțele de judecată nu vor aplica măsuri de protecție care nu sunt prevăzute de legislație” [50, pct. 11]. Principiul legalității se aplică nu doar la selectarea măsurilor de protecție, dar chiar și în cadrul ședințelor de judecată unde urmează a fi examinate cererile de aplicare a măsurilor de protecție.

2) Principiul **egalității** își găsește existența în art.16 din Constituția RM, art. 22 CPC RM și art. 8 al Legii privind organizarea judecătorească. Potrivit acestor norme justiția în procesele civile se desfășurează numai de către instanțele de judecată pe principiul egalității tuturor cetățenilor în fața legii și a instanței, fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere, origine socială, etc. De asemenea principiul egalității presupune că atât victima cât și agresorul în procesul civil sunt egali în drepturi. ”Acest principiu mai înseamnă că aceleași legi se aplică tuturor cetățenilor și că ei sunt judecați de aceleași instanțe” [163]. Deci prevederile capitolului XXII² CPC RM se aplică tuturor cetățenilor care sunt subiecți ai violenței în familie.

3) Principiul **nediscriminării** își găsește reflectarea nu doar în Legea nr. 45/2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie, dar și în actele internaționale. Astfel, art. 14 al Convenției Europene a Drepturilor Omului [2] se referă la obligația statelor de a asigura exercitarea drepturilor și libertăților fundamentale recunoscute de CEDO fără nicio deosebire bazată, în special, pe sex, rasă, culoare, limbă, religie, opinii politice sau orice alte opinii, origine națională sau socială, apartenență la o minoritate națională, avere, naștere sau orice altă situație. Protocolul nr. 12 la Convenția Europeană conține o interdicție generală, astfel încât toate persoanele aflate sub jurisdicția statelor contractante vor putea invoca în fața instanței europene încălcarea dreptului la nediscriminare de către autoritățile naționale nu numai cu privire la drepturile și libertățile garantate de Convenție, ci și cu privire la orice drept recunoscut în legislația națională a statului contractant în cauză [90]. Principiul nediscriminării își are originea încă din art. 1 al Declarației Universale a Drepturilor Omului [1], care dispune: „*Toate ființele umane se nasc libere și egale în demnitate și în drepturi. Ele sunt înzestrate cu rațiune și conștiință și trebuie să se comporte unele față de celelalte în spiritul fraternității.*”. Carta Drepturilor Fundamentale stipulează, la rândul său, în art. 21 [12] „*Se interzice discriminarea de orice fel, bazată pe motive precum sexul, rasa, culoarea, originea etnică sau socială, caracteristicile genetice, limba, religia sau convingerile, opiniile politice sau de orice altă natură, apartenența la o minoritate națională, averea, nașterea, un handicap, vârsta sau orientarea sexuală*”. Este de precizat că CtEDO în nenumărate hotărâri s-a expus că violența

domestică față de femei constituie o discriminare pe criteriul de gen (încălcarea art. 14, coroborat cu articolele 3 și 8 CEDO), pentru că afectează disproporționat femeile. În acest sens în cauza *Opuz v Turcia*, Curtea a notat că violențele aplicate reclamantei și mamei acesteia trebuie considerate ca bazându-se pe sex și că constituie prin urmare o formă de discriminare față de femei.

4) Principiul **confidențialității** la examinarea cererilor privind aplicarea măsurilor de protecție se reflectă prin faptul că instanța de judecată urmează în toate cazurile să solicite părerea victimei privind judecarea pricinii în ședință închisă sau secretă. Acest fapt este necesar pentru a preveni divulgarea informațiilor ce se referă la unele aspecte ale vieții victimei. „În dependență de situație, instanța va decide aplicarea art. 23, alin (3) CPC RM, indiferent de părerea victimei.” [50, pct. 14].

5) Principiul **accesului liber la justiție** în pricinile privind aplicarea măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie reiese din prevederile art. 85, alin. (1), lit. c¹) CPC RM, potrivit căroră ”de taxă de stat pentru judecarea pricinilor civile se scutesc victimele violenței în familie – pentru cererile privind aplicarea măsurilor de protecție”. Reieșind din normele constituționale prin accesul la justiție se subînțelege că „orice persoană are dreptul la satisfacție efectivă din partea instanțelor judecătorești competente împotriva actelor care violează drepturile, libertățile și interesele sale legitime. Nici o lege nu poate îngreuna accesul la justiție” [27, art. 20]. Deci, accesul liber la justiție reprezintă „un principiu fundamental al organizării oricărui sistem judiciar democratic și care îi conferă oricărei persoane dreptul de a se adresa în mod efectiv instanțelor judiciare competente, împotriva actelor care violează drepturile ce îi sunt recunoscute prin Constituție sau prin lege”[164]. Analizând cele expuse, concluzionăm că orice victimă se poate adresa în instanța de judecată în scopul aplicării măsurilor de protecție, indiferent de situația materială a acesteia, astfel fiindu-le asigurat accesul liber la justiție.

6) Principiul **conlucrării autorităților** constituie un principiu inevitabil în cazurile de violență în familie. Acest principiu reiese chiar din conținutul capitolului XXII² CPC RM și anume din art. 278⁴, alin. (1), 278⁶, alin. (1), (3) și 278⁷, alin. (4). Astfel, la aplicarea măsurilor de protecție în favoarea victimei violenței în familie pot interveni un șir de autorități fiecare având atribuțiile sale impuse prin lege și instrucțiuni de serviciu, precum ar fi: organul de tutelă și curatelă, organul de asistență socială, poliție, procuratură și instanța de judecată. Doar în rezultatul conlucrării tuturor organelor și autorităților care au funcții de prevenire și combatere a violenței în familie poate fi obținut un rezultat de succes.

7) Principiul **protecția și securitatea victimei** este reflectat în art. 11 al Legii privind prevenirea și combaterea violenței în familie. Astfel victimei i se garantează apărarea drepturilor

și intereselor legitime, iar orice persoană care cunoaște despre existența unui pericol pentru viața și sănătatea unei potențiale victime trebuie să comunice acest fapt autorităților abilitate cu funcții de prevenire și combatere a violenței în familie, la care autoritățile respective sunt obligate să reacționeze prompt. Potrivit aceleiași legi art. 11, alin. (2¹), victima are dreptul la asistență pentru recuperare fizică, psihologică și socială prin acțiuni speciale medicale, psihologice, juridice și sociale. Principiul protecției și securității victimei mai presupune faptul că ultima are dreptul la asistență juridică primară și calificată gratuită conform legislației cu privire la asistența juridică garantată de stat. De asemenea victimei i se acordă asistență medicală de instituțiile medico-sanitare în conformitate cu Legea cu privire la asigurarea obligatorie de asistență medicală și viața privată, inclusiv identitatea acesteia este protejată. Victima violenței în familie căreia i s-a cauzat vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății beneficiază și de o compensație financiară din partea statului pentru prejudiciul cauzat prin infracțiune. Totodată *„victima violenței în familie are dreptul să ceară agresorului repararea, în condițiile legii, a prejudiciului material și moral cauzat prin actele de violență, iar statului – repararea prejudiciului material și moral ca urmare a neasigurării asistenței și protecției adecvate”* [38, art.11 alin. (4)].

8) Principiul **asigurării interesului superior al victimei (copii, femei, vârstnici), al toleranței „zero” și principiul protecția și securitatea victimei** sunt într-o strânsă interdependență și presupun aplicarea măsurilor de protecție ținând cont de drepturile fundamentale ale victimei, astfel încât aceste măsuri pe de o parte să protejeze victimele, iar pe de altă parte să aibă un efect descurajant pentru agresor.

9) Principiul **manifestarea de voință a subiecților pentru a exercita o cale de atac** reprezintă o formă de manifestare a principiului disponibilității, care este prevăzut în art. 278⁹ CPC RM prin care *„Încheierea privind admiterea sau respingerea cererii de aplicare a măsurilor de protecție poate fi atacată cu recurs...”*. Acest principiu își găsește reflectare și în prevederile art. 15, 27, 56 CPC RM.

Fazele procesului de examinare a cererilor de aplicare a măsurilor civile de protecție.

După ce cererea privind aplicarea măsurilor de protecție a fost depusă și repartizată în mod aliatoriu prin intermediul Programului Integrat de Gestionare a Dosarelor, judecătorul verifică imediat dacă aceasta corespunde formei și cerințelor legale [109, p. 292]. Reiterăm că spre deosebire de procedura civilă generală pe acțiuni civile, faza intentării procesului urmează a fi diminuată la maximum, în cazul procedurilor urgente. De aceea, verificarea cerințelor de formă și conținut ale unei cereri de eliberare a ordonanței de protecție trebuie să fie destul de sumară. Admitem că judecătorul poate să refuze să primească o astfel de cerere doar dacă ea este absolut improprie. Chiar dacă cererea nu este întocmită conform exigențelor legale, dar din

conținutul acesteia rezultă că ar putea exista un pericol real în privința victimei, judecătorul va emite o încheiere cu privire la acceptarea cererii și intentarea procesului în judecată. De asemenea, instanța prin încheiere va stabili data și ora ședinței de judecată, ținând cont de termenul stabilit de lege pentru examinarea acestor categorii de cauze care este de 24 ore. În acest caz maxim a doua zi se va desfășura ședința de judecată.

Cu privire la faza pregătirii pricinii pentru dezbaterile judiciare, în procedura aplicării măsurilor de protecție, evidențiem că aceasta practic lipsește, reieșind din termenul redus de examinare. Deși instanța de judecată totuși este în drept să exercite careva acțiuni de pregătire a cauzei, susținem că această fază se suprapune cu faza intentării procesului.

Până la modificările din 2018, imediat, după primirea cererii, instanța contacta poliția de sector de la locul aflării agresorului [104, p. 36], solicita anunțarea ultimului despre cererea depusă și citarea legală a agresorului pentru ședința de judecată. În cazul când agresorul refuza primirea citației sau a întiințării, colaboratorul de poliție urma să întocmească un raport în acest sens, pe care ulterior îl va prezenta instanței pentru anexare la materialele cauzei.

Începând cu 01 iunie 2018, **după primirea cererii privind aplicarea măsurilor de protecție, instanța de judecată dispune imediat citarea victimei și a persoanelor interesate, contactează organul de poliție de la locul aflării agresorului și solicită informarea acestuia despre procedura inițiată. Instanța de judecată poate decide citarea pentru audiere în ședință de judecată a presupusului agresor** (art. 278⁶, alin. (1) CPC RM) Astfel, ar reieși că potrivit noilor modificări citarea agresorului pentru ședința de judecată nu este obligatorie, dar este lăsată la discreția instanței pentru a decide și a aprecia necesitatea prezenței și audierii agresorului în ședința de judecată, rămânând obligatorie doar citarea victimei și a persoanelor interesate.

Chiar dacă agresorul nu poate fi găsit pentru a fi citat sau, fiind citat legal, nu se prezintă la ședința de judecată, instanța va dispune prin încheiere protocolară examinarea cauzei în lipsa acestuia. Or, potrivit CPC RM *„neprezentarea agresorului la ședința de judecată nu împiedică instanța să examineze cererea”* (art. 278⁶, alin. (4) CPC RM).

Instanța poate solicita organului de asistență socială sau poliției prezentarea unui raport de caracterizare a familiei vizate și a agresorului sau/și alte acte necesare pentru examinarea cererii, dar pentru emiterea ordonanței de protecție este suficientă declarația independentă a victimei (art. 278⁶, alin. (3) CPC RM).

Potrivit art. 278⁶, alin. (2) CPC RM, la examinarea cererilor privind aplicarea măsurilor de protecție, instanța de judecată va solicita coordonatorului Oficiului teritorial al Consiliului

Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat desemnarea neîntârziată a unui avocat pentru apărarea intereselor victimei, care va acorda asistență juridică gratuit.

Totodată, pe parcursul examinării cererii privind eliberarea ordonanței de protecție instanța va stabili concret dacă părțile, adică victima și agresorul, sunt subiecți ai violenței în familie sau nu. În cazul în care aceștea sunt subiecții violenței în familie în condițiile conlocuirii sau locuirii separate, instanța va aprecia concret ce fel de măsuri de protecție urmează a fi aplicate.

Reieșind din principiul confidențialității, ținând cont de opinia victimei, instanța va dispune examinarea cererii privind aplicarea măsurilor de protecție în ședință secretă (art. 23 CPC RM). Mai mult decât atât, viața privată și identitatea victimei sunt protejate. Înregistrarea, păstrarea și utilizarea datelor cu caracter personal privind victima se efectuează în conformitate cu prevederile Legii cu privire la protecția datelor cu caracter personal (art. 11, alin. (7) Legea nr. 45/2007).

Una din recente confuzii în aplicarea procedurii de eliberare a ordonanței de protecție este medierea judiciară incorporată prin **capitolul XIII¹** CPC RM. Fiind o instituție procesuală nouă, medierea judiciară crează încă confuzii. În primul rând, *medierea judiciară este o modalitate obligatorie de soluționare amiabilă a pretențiilor adresate instanței judecătorești, cu ajutorul și sub conducerea acesteia, în cazurile ce țin de: b) litigiile de familie;* (art. 182¹ CPC RM). Dar am convenit deja că aplicarea măsurilor civile de protecție nu reprezintă în sine un litigiu de drept, ci necesitatea stringentă de protecție de un pericol iminent pentru viață și sănătate. Reieșind din acest considerent, pentru cazurile de violență în familie medierea judiciară în aparență nu ar avea nici un efect. Totuși, conform art. 182¹, alin. (2) CPC RM, *La solicitarea părților, medierea judiciară poate avea loc și în alte cazuri decât cele prevăzute la alin. (1).* Deși tranzația de împăcare între victimă și agresor nu este expres prevăzută de lege, dar poate fi dedusă din prevederea art. 278⁸, alin. (2) CPC RM *la cererea întemeiată a victimei, instanța de judecată poate revoca măsurile de protecție aplicate*, admitem totuși că **instanța nu va întreprinde măsuri de mediere judiciară în cazurile în care se reclamă pericol real și iminent pentru viața și sănătatea victmei.** În termen de 24 de ore instanța trebuie să decidă aplicarea sau neaplicarea unei măsuri de protecție, iar problema unei eventuale împăcări între victimă și agresor se poate ancora în alte prevederi în cazurile litigiilor veritabile de familie.

Un rol primordial în promovarea unei cereri privind aplicarea măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie îl are și probațiunea, deoarece „*scopul probațiunii constă în aflarea adevărului cu privire la faptele ce constituie obiect al probațiunii*” [116, p. 59]. Însă în acest sens este relevant să precizăm că o cerere de aplicare a măsurilor de protecție poate fi

primită în procedură și cu un minim de probe, deoarece CtEDO s-a expus în nemumărate hotărâri că, de fapt, **agresorul este obligat să demonstreze faptul inexistenței agresiunii**, iar prioritate au viața și sănătatea victimei. Astfel, sarcina probației în pricinile privind aplicarea măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie este pusă pe seama agresorului. Anume din aceste considerente legiuitorul a modificat în anul 2016 fostul art. 318³, alin. (2) CPC RM, actualul art. 278⁶, alin. (3) CPC RM, astfel încât *„declarația independentă a victimei este suficientă pentru emiterea ordonanței de protecție în caz de pericol iminent de comitere a violenței fizice”*. 89 % dintre cei 41 de judecători chestionați care activează în instanțele din raza de circumscripție a Curții de Apel Bălți au expus că cu un minim de probe este suficient de a aplica ordonanța de protecție, acest minim de probe ar fi declarațiile victimei, ale agresorului și caracteristicile de la locul de trai ale părților. 10% dintre procurorii chestionați consideră că nu am putea aplica ordonanța de protecție cu un minim de probe, ba din contra, probe ar trebui să fie acumulate o anumită perioadă de timp, deoarece sunt multe victime care abuzează de drepturile sale și doresc fără motiv să înlăture soțul/soția din locuință.

De asemenea, susținem că privitor la probațiune, ar putea să-și găsească aplicabilitate și regulile prevăzute de capitolul X al CPC RM (probele și probațiunea). Aici avem în vedere mai ales aplicabilitatea regulilor cu privire la admisibilitatea și relevanța probelor.

În acest sens este de menționat următoarea speță: prin decizia din 01 iulie 2014 [160] Colegiul Civil al Curții de Apel Chișinău a examinat în ședință publică cererea înaintată de către Inspectoratul de Poliție Călărași, în interesele victimei violenței în familie D1 către D2 privind aplicarea măsurilor de protecție, după recursul declarat de D2 împotriva încheierii Judecătoriei Călărași din 15.05.2014 prin care s-a admis cererea privind aplicarea măsurilor de protecție solicitate.

La examinarea recursului instanța de judecată a constatat că la data de 05.05.2014 Inspectoratul de Poliție Călărași a depus cerere în interesele victimei violenței în familie D1 către D2 privind aplicarea măsurilor de protecție.

În motivarea cererii, Inspectoratul de Poliție Călărași a invocat că în adresa inspectoratului a parvenit cererea de la cet. D1 prin care a solicitat intervenția organelor de poliție privind faptul, că la data de 22.04.2014 tatăl D2 a pornit o ceartă la domiciliu și anume, prin diferite înjurături în adresa acesteia și a fiului ei minor D3 Astfel fiindu-i lezată onoarea și demnitatea personală. Asemenea cazuri au mai avut loc.

Prin încheierea Judecătoriei Călărași din 06.05.2014, a fost admisă cererea înaintată de către Inspectoratul de Poliție Călărași cu privire la aplicarea măsurilor de protecție a victimei

violentei în familie, prin care s-a obligat agresorul D2 să nu se apropie la distanța de 0,5 m de locul aflării victimei D1 și să nu contacteze sub nici o formă victima și fiul minor al acesteia D3.

La data de 21.05.2014, D2 a declarat recurs solicitând casarea încheierii Judecătoriei Călărași din 06.05.2014, cu emiterea unei decizii pe fond prin care să fie respinsă integral cererea cu privire la aplicarea măsurilor de protecție a victimei violentei în familie.

În motivarea cererii de recurs recurentul a indicat că instanța de fond a interpretat în mod eronat dispozițiile legii, iar concluziile primei instanțe sunt în contradicție cu circumstanțele pricinii.

Studiind materialele dosarului, Colegiul Civil al Curții de Apel Chișinău a considerat recursul întemeiat și l-a admis cu casarea încheierii primei instanțe din următoarele considerente. În ședința de judecată s-a constatat că D1 este fiica lui D2. Locuiește cu fiul său minor, D3 în casa lui D2. Potrivit materialelor cauzei s-a constatat, că între D2 și D1 s-a iscat o ceartă în urma căreia ultima a fost numită de către D2 cu cuvinte necenzurate, însă careva violență fizică față de fiica sa nu a aplicat, fapt confirmat prin procesul-verbal de audiere a victimei D1 și procesul-verbal de audiere a martorului. Astfel, Colegiul civil al Curții de Apel Chișinău a considerat greșită concluzia instanței de fond, deoarece potrivit materialelor cauzei în circumstanțele indicate în cererea Inspectoratului de Poliție Călărași nu s-a constatat actul de violență, intensitatea, durata, consecințele suportate și alte circumstanțe care indică necesitatea aplicării măsurilor de protecție față de victima D1 și fiul său D3.

Deci, reieșind din totalitatea probelor prezentate și din materialele cauzei instanța de recurs nu a constatat existența căruiva act de violență, nefiind posibilă de a stabili intensitatea, durata, consecințele suportate și alte circumstanțe care indică necesitatea aplicării măsurilor de protecție față de pretinsa victimă și fiul său.

De asemenea în sensul probațiunii considerăm oportun de a expune și următoarea speță:

Prin încheierea Judecătoriei Călărași din 12 februarie 2014, instanța de judecată a examinat în procedură specială și în ședință publică cererea inspectorului-șef al Inspectoratului de Poliție Călărași depusă în interesele lui B1 și fiicei minore – B3, de aplicare a măsurilor de protecție pentru victimele violentei în familie împotriva acțiunilor violente ale agresorului B2. La data de 11.02.2014, inspectorul-șef al Inspectoratului de Poliție Călărași XZ s-a adresat în judecată cu cerere privind eliberarea ordonanței de protecție în favoarea lui B1, cerând aplicarea măsurilor de protecție prin obligarea lui B2, de a părăsi temporar locuința și de a nu se apropia la o distanță mai mică de 50 m., de a nu contacta cu victima, să nu aplice violența fizică și psihică față de aceasta, de a sta departe de locul aflării victimei pe un termen de 3 (trei) luni. În motivarea cererii sale inspectorul-șef a menționat că în adresa Inspectoratului de poliție Călărași

a parvenit spre examinare petiția victimei violenței în familie B1, prin care sesizează faptul aplicării violenței fizice și psihice de către soțul ei asupra sa și a copilului minor B3. În urma controlului efectuat s-a stabilit că cet. B2 este soțul cet. B1. Acesta la data de 05.11.2013 a alungat-o pe soția sa din casa pe care au construit-o în timpul căsătoriei și a schimbat lacătul de la poartă din care cauză ea nu poate intra în casă și nu poate locui acolo. De o perioadă îndelungată de timp, B2 aplică violența fizică și psihică față de soția sa și fiica minoră, manifestată prin maltratări sistematice.

În ședința de judecată reprezentantul IP Călărași și victima au susținut demersul și au solicitat admiterea acestuia. Agresorul B2, în ședința de judecată a declarat că nu este de acord cu demersul înaintat de IP Călărași. A susținut că niciodată nu a aplicat forța fizică sau psihică asupra soției și că de la ultima ședință de judecată pe cauza civilă de desfacere a căsătoriei, care a avut loc la 05.11.2013, el în genere nu și-a văzut soția și nici nu a contacta-o.

Audiind participanții la proces, studiind materialele dosarului instanța a considerat demersul IP Călărași neîntemeiat și pasibil de a fi respins din următoarele considerente.

Conform art. 278⁵ CPC RM în cererea privind aplicarea măsurilor de protecție se indică circumstanțele actului de violență, intensitatea, durata, consecințele suportate și alte circumstanțe care **indică necesitatea aplicării măsurilor de protecție**. Art. 118, alin. (1) CPC RM prevede că fiecare parte trebuie să dovedească circumstanțele pe care le invocă drept temei al pretențiilor și obiecțiilor sale, dacă legea nu dispune altfel.

Instanța reține că, deși, în demersul IP Călărași este indicat faptul că agresorul aplică violența fizică și psihică asupra soției sale și a copilului lor minor, la materialele dosarului nu sunt anexate careva acte ce ar confirma aceste fapte sau că organul de poliție a întreprins careva măsuri în vederea stabilirii circumstanțelor actelor de violență, intensitatea, durata și consecințele acestora. Instanța de judecată menționează că la moment soții B1 și B2 se află în proces de divorț și de o perioadă îndelungată locuiesc separat. Astfel, instanța de judecată nu a constatat aplicarea de către B2 a violenței împotriva soției sale B1. Cât privește afirmațiile că B2 nu-i permite să intre în casa pe care ei ar fi construit-o în comun, instanța reține că acest conflict urmează a fi soluționat prin alte mijloace legale și nu prin emiterea unei ordonanțe de protecție. Din aceste considerente, instanța ajunge la concluzia că demersul IP Călărași a fost formulat doar în baza afirmațiilor declarative ale presupusei victime a agresiunii, fără a fi bazat pe careva probe pertinente. Deci, instanța de judecată a constatat că demersul Inspectoratului de Poliție Călărași are un caracter formal, fără a fi bazat pe careva probe pertinente.

Deci în spețele expuse supra, pentru admiterea cererilor, nu a fost suficientă doar declarația victimei. Instanța a considerat oportun să mai fie prezentate careva probe ce ar

demonstra actele de violență ale presupusului agresor. Noi susținem că declarația independentă a victimei este suficientă pentru a putea fi admisă cererea de aplicare a măsurilor de protecție, doar când este aplicată violența fizică, însă acest fapt nu exclude posibilitatea și dreptul părților de a prezenta probele pe care acestea le consideră relevante. Astfel părțile pot solicita audierea martorilor, pot prezenta certificate și extrase medicale și/sau rapoarte de constatare sau de expertiză medicală, etc.

Dezbaterile judiciare în cadrul examinării cererii de aplicare a măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie sunt limitate la faptele pe care se întemeiază cererea și reieșind din totalitatea circumstanțelor expuse instanța de judecată emite o încheiere prin care admite sau respinge cererea. În cazul admiterii cererii, instanța emite o ordonanță de protecție prin care aplică agresorului una sau mai multe măsuri de protecție prevăzute de lege. Însă, credem că în cazul în care în cerere nu este indicat care măsură de protecție urmează a fi aplicată, atunci instanța de judecată, concretizând în ședința de judecată, este în drept să aplice acele măsuri de protecție pe care le consideră a fi necesare și relevante situației speței.

Este de evidențiat faptul că, instanța de judecată își menține obligația de a explica, la etapa pregătitoare a dezbaterilor judiciare, drepturile și obligațiile participanților la proces, conform art. 202 din CPC RM, părțile având posibilitatea de a-și realiza drepturile procesuale. Deci, părțile pot face uz de toate drepturile prevăzute la art. 56 CPC RM. De asemenea, este oportun de a explica victimei dreptul la asistență pentru recuperare fizică, psihologică și socială prin acțiuni speciale medicale, psihologice, juridice și sociale, dreptul de a cere agresorului repararea, în condițiile legii, a prejudiciului material și moral cauzat prin actele de violență, iar statului – repararea prejudiciului material și moral ca urmare a neasigurării asistenței și protecției adecvate, dreptul victimei violenței în familie căreia i s-a cauzat vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății de a beneficia de o compensație financiară din partea statului pentru prejudiciul cauzat prin infracțiune, în condițiile stabilite de legislație, precum și dreptul victimei de a solicita examinarea cererii în ședință închisă. De asemenea, este necesar de a explica victimei și dreptul la asistență juridică primară și calificată gratuită conform legislației cu privire la asistența juridică garantată de stat, asigurând acesteia neîntârziat un avocat ce urmează a fi desemnat de către coordonatorul Oficiului teritorial al Consiliului Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat și care va oferi asistență juridică gratuit.

Cu privire la drepturile speciale ale părților, la aplicarea măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie, acestea comportă anumite particularități. Astfel, părțile nu pot beneficia în această procedură de toate drepturile prevăzute în art. 60 CPC RM, după cum am precizat și anterior.

Susținem că în această procedură victima sau, după caz, reprezentantul său legal ar putea renunța la cerere, iar persoana interesată - agresorul ar putea recunoaște faptele indicate în cerere susținând și măsurile de protecție solicitate. În cazul când victima sau reprezentantul său legal renunță la cerere, instanța de judecată va examina și va stabili dacă renunțul este benevol și din motive obiective, precum ar fi împăcarea părților. Instanța de judecată trebuie să constate dacă renunțul la acțiune nu contravine legii, nu încalcă drepturile, libertățile și interesele legitime ale persoanei, interesele societății sau ale statului, dacă petiționarul - victimă nu a fost impus sau amenințat de către cineva să renunțe la cerere și doar în aceste condiții va admite renunțul victimei la cerere. În caz contrar îl va respinge. **În cazul admiterii renunțului victimei la cerere instanța nu va înceta procesul civil conform art. 265, alin. (1), lit. c) CPC RM, ci va revoca măsura civilă de protecție (art. 278⁸ CPC RM).**

Urmare a studiului am identificat următoarele drepturi specifice ale procedurii aplicării măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie: dreptul victimei sau a reprezentantului său legal de a schimba sau completa temeiul aplicării măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie, dreptul victimei sau a reprezentantului său legal de a renunța la cerere, dreptul agresorului de a recunoaște existența temeiurilor de aplicare a măsurilor de protecție în cazurile violenței în familie și dreptul ultimului de a recunoaște măsurile de protecție solicitate în cerere.

În cazul în care victima violenței în familie sau reprezentantul său legal înaintează o cerere privind renunțul la cerere, instanța în conformitate cu art. 212, alin. (3) CPC RM o anexează la materialele cauzei. Înainte de a admite renunțarea la cerere, instanța judecătorească explică părților, sub semnătură, efectele acestui act de procedură. În cazul recunoașterii de către agresor a temeiurilor cererii și a măsurilor de protecție solicitate de a fi aplicate și admiterii acestei recunoașteri de către instanță, se pronunță **încheiere de admitere a cererii privind aplicarea măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie.**

Pentru a determina conținutul drepturilor procedurale aplicabile la examinarea cererii de aplicare a măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie urmează a fi aplicate regulile ce vizează dezbaterile judiciare. În acest sens subliniem faptul că în cazul în care în proces participă interpretul, instanța de judecată va aplica regulile prevăzute la art. 199 CPC RM și va explica drepturile și obligațiile acestuia, îl va avertiza asupra răspunderii pe care acesta o poartă, în conformitate cu legislația penală, pentru traducere intenționat greșită.

Administrând proba cu martori, instanța de judecată, potrivit prevederilor art. 200 CPC RM, va îndepărta martorii prezenți din sala de judecată până la audierea lor și va asigura ca

martorii audiați să nu comunice cu cei neaudiați. Această procedură are ca scop respectarea regulilor legale de administrare a mijlocului respectiv de probă [118, p.221].

Deși art. 278⁶, alin. (4) CPC RM prevede că neprezentarea agresorului la ședința de judecată nu împiedică instanța să examineze cererea privind aplicarea măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie, considerăm că prin neasigurarea obligativității existenței la dosar a dovezii înștiințării legale, agresorului i se va încălca dreptul la un proces echitabil și dreptul la apărare. În acest sens este de evidențiat, după cum am precizat și anterior, că agresorul urmează a fi înștiințat legal de către poliția de sector de la locul aflării agresorului. În cazul când refuză să primească citația sau înștiințarea, colaboratorul de poliție va întocmi un raport, ce va fi anexat la materialele cauzei. Considerăm că prin necitarea legală a agresorului s-ar încălca dreptul lui la un proces echitabil în contextul art. 6 CEDO. În acest sens subliniem că citarea și comunicarea actelor reprezintă aspecte esențiale ale dreptului la apărare în procesul civil [111, p. 7]. Cu privire la acest aspect, profesorul român Leș I., s-a expus că simpla încălcare a unor dispoziții imperative, care consacră reguli esențiale pentru activitatea de înfăptuire a justiției, atrage nulitatea actelor de procedură civilă [83, p. 73].

Cu privire la termenul de examinare a cererii privind aplicarea măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie, care potrivit legii este de 24 de ore, considerăm că acesta ar trebui să fie modificat, cu atât mai mult că prin lege s-a impus ca organul de poliție să acționeze prompt oferindu-se dreptul de a emite ordin de restricție de urgență pe un termen de 10 zile. În acest timp victima se poate adresa în instanță cu cerere privind eliberarea ordonanței de protecție. Totodată stabilind în mod expres un termen de examinare, putem fi obiect de condamnare la CtEDO pentru încălcarea acestuia. Analizând legislația țărilor europene considerăm că am putea propune modificarea art. 278⁷, alin. (1) CPC RM, în următorul mod: ***„Instanța de judecată examinează de urgență cererile privind aplicarea măsurilor de protecție, emițând o încheiere prin care admite sau respinge cererea, și, în orice situație, soluționarea acestora nu poate depăși un termen de 48 de ore de la depunerea cererii. În caz de urgență deosebită, instanța poate examina și emite încheierea de admitere sau de respingere în termen de 24 ore, cu eliberarea ordonanței de protecție, după caz”.***

În formula existentă în CPC RM, aliniatul (1) din art. 278⁷ prevede că „*instanța de judecată emite, în 24 de ore de la primirea cererii privind aplicarea măsurilor de protecție, o încheiere prin care admite sau respinge cererea*”. Această formulare presupune că instanța timp de 24 de ore și examinează cererea, dar și emite actul integral, adică încheierea motivată și după caz, ordonanța de protecție. Reieșind din agenda instanțelor de judecată care este una destul de încărcată și pentru îmbunătățirea și eficientizarea actului de justiție, propunem modificarea

normelor procesuale civile prin stabilirea termenilor pentru examinarea cererii, pentru pronunțarea dispozitivului și pentru motivarea actelor instanței. Astfel, propunem introducerea după alineatul (1) a unui nou alineat la art. 278⁷ C.PC RM cu următorul conținut: „(1¹) ***Instanța de judecată poate amâna pronunțarea cu cel mult 24 de ore. În cazurile complexe instanța poate emite dispozitivul încheierii de admitere a cererii de eliberare a ordonanței de protecție și după caz, ordonanța de protecție, iar motivarea încheierii se poate face în cel mult 48 de ore de la pronunțare***”.

La acest compartiment evidențiem că fiind chestionați 41 de judecători, 9 procurori, 33 de polițiști și 43 de asistenți sociali din jurisdicția de nord a Republicii Moldova, 44 % dintre judecători au răspuns că termenul de 24 ore nu constituie un termen rezonabil și suficient pentru a examina cererile privind aplicarea măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie, propunând că ar fi rezonabil și eficient termenul de 72 ore, 5 zile și chiar 10 zile. 14% din asistenții sociali, 11% din procurori și 21% din polițiști au expus că termenul de 24 ore nici nu se respectă, acesta fiind depășit maxim cu 72 de ore.

Examinarea cererilor privind prelungirea și revocarea măsurilor de protecție.

Cât privește competența instanței la examinarea cererilor privind prelungirea și revocarea măsurilor de protecție, CPC RM nu prevede careva norme în acest sens. Astfel, ar reieși că trebuie respectată competența instanței prevăzută la art. 278⁴, alin. (2) CPC RM, care a fost expusă chiar la începutul prezentului paragraf. Considerăm că cererile privind prelungirea și revocarea măsurilor de protecție urmează a fi examinate de către instanța care a emis ordonanța de protecție și a aplicat măsurile de protecție, deoarece această instanță cunoaște circumstanțele cauzei și ar putea mai ușor și obiectiv aprecia dacă este necesar de a prelungi măsurile de protecție sau de a le revoca. Totodată, se va evita efectuarea copiilor din dosarul de bază și se vor economisi resursele instanței. Pentru a evita ambiguitățile și interpretările multiple și eronate considerăm oportun ca în CPC RM să fie indicat expres la care instanță se depun cererile privind prelungirea și revocarea măsurilor de protecție.

În această ordine de idei se impune propunerea, cu titlu *de lege ferenda*, de a modifica prevederile art. 278⁸ CPC RM după cum urmează:

„(2) Doar la cererea întemeiată a victimei, instanța de judecată care a emis ordonanța de protecție poate revoca măsurile de protecție aplicate, asigurându-se că voința victimei este liber exprimată și nu a fost supusă presiunilor din partea agresorului”.

De asemenea, cu privire la revocarea măsurilor de protecție este de precizat că potrivit art. 15¹, alin. (2) al Legii nr. 45/2007, revocarea poate fi dispusă dacă sunt întrunite cumulativ

următoarele condiții: a) agresorul a respectat interdicțiile și obligațiile stabilite; b) agresorul a urmat/urmează consilierea ori tratamentul care i-au fost stabilite.

Procedural cererea de revocare se soluționează cu citarea părților și a reprezentantului poliției care a exercitat supravegherea executării ordonanței de protecție a cărei revocare se solicită. La examinarea cererii de revocare a măsurilor de protecție, instanța va examina și va stabili dacă voința victimei este liber exprimată, asigurându-se că ultima a avut acces real la asistență și protecție. Admitem că instanța va putea audia victima separat pentru a se convinge că voința acesteia nu este viciată.

Cu privire la existența cărorva dificultăți la aplicarea normelor procesual civile în domeniul aplicării măsurilor de protecție, evidențiem că au fost chestionați de către noi 41 de judecători, 9 procurori, 33 de polițiști și 43 de asistenți sociali din jurisdicția de nord a Republicii Moldova și 5 % dintre judecători au notat că au întâlnit dificultăți în legătură cu termenul de examinare prea mic, iar probele sunt insuficiente pentru a examina obiectiv o cerere în acest sens, supravegherea executării ordonanței de protecție este inefficientă și că deseori în instanța de judecată polițiștii nu susțin cererea, dar au înaintat-o doar la dorința victimei. 11% dintre procurori au întâlnit dificultăți la a demonstra vina agresorului în ordinea procedurii civile, deoarece din cauza termenului restrâns nu se reușește acumularea de probe, 18% dintre polițiști și 2% dintre asistenți sociali au întâlnit dificultăți la executarea măsurii de protecție - obligarea agresorului de a părăsi domiciliul, indicând că nu au ce face cu acesta, de asemenea au întâlnit dificultăți când actul de violență vizibil există, dar victimele refuză să înainteze cerere și merg la împăcare temporară cu agresorul. De asemenea 20 % dintre judecătorii intervievați, 14 % dintre asistenții sociali, 33% dintre procurori și 50% dintre polițiști au expus că ordonanța de protecție nu constituie o măsură eficientă de a proteja victima violenței în familie, iar măsurile de protecție aplicate nu-și ating scopul.

3.2. Împuternicirile instanței de judecată la soluționarea cererii privind aplicarea măsurilor civile de protecție în cazurile de violență în familie

3.2.1. Încheierea judecătorească ca act de dispoziție al instanței de judecată și ordonanța de protecție ca document executoriu al instanței de judecată

Potrivit art. 278⁷, alin.(1) CPC RM, instanța de judecată emite, în 24 de ore de la primirea cererii privind aplicarea măsurilor de protecție, încheiere prin care admite sau respinge cererea respectivă. Astfel, instanța de judecată poate emite două tipuri de încheieri:

- a) încheiere de admitere a cererii privind aplicarea măsurilor de protecție;

b) încheiere de respingere a cererii privind aplicarea măsurilor de protecție.

Reieșind din prevederea sus-citată, actul judecătoresc de dispoziție prin care se soluționează cererea privind aplicarea măsurilor de protecție este încheierea judecătorească.

Totodată în cazul admiterii cererii de aplicare a măsurilor de protecție instanța emite și o ordonanță de protecție (art. 278⁷, alin. (2) CPC RM). Privitor la natura juridică a actului judecătoresc de dispoziție al instanței de judecată ce examinează cererea privind eliberarea ordonanței de protecție în cazurile de violență în familie, deși legea prevede expres că examinarea acestei categorii de cereri finalizează prin adoptarea unei încheieri judecătorești: fie de admitere, fie de respingere a cererii, iar în caz de admitere se emite și o ordonanță de protecție. În practica judiciară s-au întâlnit cazuri când instanța de judecată a emis doar Ordonanța de protecție. În acest sens mai evidențiem că în urma chestionării judecătorilor din zona Nord, adică din circumscripția Curții de Apel Bălți, 2% dintre judecători au identificat această dificultate și neclaritate. Considerăm că această ambiguitate s-a creat din cauza că legea procesual civilă nu este clară, iar o formă a ordonanței de protecție nu este prevăzută de lege pentru a înțelege care sunt distincțiile dintre forma unei încheieri și forma unei ordonanțe de protecție. Doar în culegerea de modele de acte judecătorești pe cauze civile se recomandă judecătorilor un astfel de act de procedură [91, p. 585].

Deși, potrivit art. 14, alin.(3) CPC RM, în formă de încheiere se emite dispoziția primei instanțe prin care nu se soluționează fondul pricinii, în cazurile de violență în familie actul final este totuși încheierea de admitere sau de respingere a cererii, iar în cazul admiterii cererii privind aplicarea măsurilor de protecție se emite și o ordonanță de protecție. Respectiv, argumentul care se impune de prevederile art. 14, alin. (3) CPC RM duc la ideea că în aplicarea măsurilor de protecție nu s-ar soluționa fondul cauzei. În acest caz, prezintă interes natura juridică a încheierii judecătorești în calitate de act jurisdicțional, prin care se soluționează cererea privind aplicarea măsurilor de protecție și efectele acesteia în cazul admiterii cererii, adică emiterea unei ordonanțe de protecție și aplicarea măsurilor de protecție. Deci, putem vorbi de o cerere soluționată în fond doar în cazul admiterii acesteia, când se emite ordonanța de protecție, acesta fiind actul final [108, 36-37]. În următorul paragraf vom analiza minuțios forma, rolul și esența acestui act de dispoziție.

Prezintă interes și prevederile art. 278⁹ CPC RM, conform cărora încheierea privind admiterea sau respingerea cererii de aplicare a măsurilor de protecție și încheierea privind aplicarea ordonanței de protecție pot fi atacate cu recurs. Din această prevedere reieșea până la 28 aprilie 2017 că instanța de judecată trebuia să emită următoarele încheieri: 1). de admitere a cererii de aplicare a măsurilor de protecție; sau 2) de respingere a cererii de aplicare a măsurilor

de protecție; sau 3) încheiere privind aplicarea ordonanței de protecție. Din 28 aprilie 2017 instanța emite **încheiere privind admiterea sau respingerea cererii de aplicare a măsurilor de protecție. Salutăm această modificare, deoarece simplifică această procedură urgentă**, or, considerăm că totuși instanța poate emite sau încheiere de admitere a cererii privind aplicarea măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie, sau încheiere de respingere a acestei cereri. Prin încheierea de admitere instanța va dispune admiterea cererii privind aplicarea măsurilor de protecție, emiterea ordonanței de protecție și aplicarea măsurilor de protecție pe care le consideră necesare a fi aplicate.

Cu privire la forma încheierii instanței de judecată ca act de dispoziție la examinarea cererii de aplicare a măsurilor de protecție, considerăm că atâta timp cât prevederile capitolului XXII² al CPC RM nu conține careva prevederi, aceasta trebuie să corespundă reglementărilor generale prevăzute la art. 269-270 CPC RM.

Deci, la emiterea încheierii de admitere sau de respingere a cererii privind aplicarea măsurilor de protecție, instanța de judecată se va retrage în camera de deliberare în condițiile art. 236 CPC RM, dispozitivului căreia i se va da citire imediat după întocmire.

În încheiere instanța trebuie să indice [108, p. 37]:

- a) numărul dosarului;
- b) locul și data emiterii;
- c) denumirea emitentului, numele membrilor completului de judecată și al grefierului;
- d) date despre participanții la proces, obiectul litigiului sau pretenția înaintată;
- e) mențiunea cu privire la tipul ședinței, publică sau închisă;
- f) problema asupra căreia se emite;
- g) motivele care au determinat concluziile instanței și legea guvernantă;
- h) dispoziția instanței, prin care trebuie să fie evidentă și clară soluția de admitere sau de respingere a cererii de aplicare a măsurilor de protecție. În cazul admiterii cererii dispozitivul trebuie să conțină și mențiunea despre emiterea ordonanței de protecție în favoarea victimei violenței în familie, măsurile-interdicții care urmează a fi aplicate agresorului, termenul de aplicare a acestor măsuri, mențiunea cu privire la explicarea condițiilor revocării măsurilor de protecție sau de prelungire a acestora, dispoziția privind repartizarea cheltuielilor de judecată și încasarea taxei de stat, în cazul admiterii parțiale a cererii – mai este necesară și mențiunea cu privire la respingerea cerințelor.
- i) ordinea și termenul de atac al încheierii, însă cu mențiunea că încheierea se execută imediat potrivit ordonanței de protecție emise.

După cum am precizat și anterior, evidențiem că art. 278⁷, alin. (2) CPC RM reglementează că în cazul admiterii cererii de aplicare a măsurilor de protecție, instanța emite o ordonanță de protecție. Acest act nu este unul de dispoziție (art. 14 CPC RM), dar un document executoriu, deși Codul de executare al Republicii Moldova nu-l prevede expres în art.11.

Potrivit Legii nr. 45 din 01 martie 2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie, ordonanța de protecție reprezintă actul legal prin care instanța de judecată aplică măsuri de protecție victimei. Ordonanța de protecție poate fi definită ca fiind o măsură preventivă, a cărei scop este protejarea victimelor violenței în familie prin instituirea unor interdicții temporare agresorului. Ordonanța de protecție, pe de o parte este o măsură de protecție pentru victimă împotriva agresorului, iar pe de altă parte este o măsură de restricție pentru agresor, prin care în cazul constatării unui caz de violență în familie, care pune în pericol viața, integritatea fizică și/sau psihică a victimei, a copiilor ei sau a altor rude sau persoane aflate la întreținerea și îngrijirea ei, sau bunurile personale sau comune ale victimei sau ale agresorului. Autorul Corcea Nicolae susține că ordonanța de protecție ca modalitate de protejare a victimelor violenței în familie reprezintă un instrument complex care poate fi utilizat în regim de urgență pentru a înlătura de îndată expunerea la tratamente agresive, adică este o cale de înlăturare a unui pericol iminent la care victima poate fi expusă [69, p. 55].

În viziunea noastră **Ordonanța de protecție poate fi definită ca fiind documentul executoriu al instanței de judecată prin care se aplică măsuri civile de protecție pentru victima violenței în familie.**

În funcție de specificul măsurilor ce le conține, ordonanțele poartă denumiri diferite precum ar fi ordonanțe de interdicție, ordonanțe de protecție, ordonanțe de evacuare, etc. Spre exemplu România, operează cu noțiunea de ordin de protecție. Potrivit avocatului Ghiță Octavian, Ordinul de protecție, reprezintă o măsură aflată la dispoziția victimei violenței în familie ce se materializează într-o hotărâre judecătorească emisă în regim de urgență prin care sunt luate măsuri imediate și necesare în scopul de a proteja integritatea fizică și psihică a victimei împotriva unui act de violență în familie [161]. Într-o altă accepțiune [162], Ordinul de protecție este o hotărâre judecătorească civilă prin care se pot decide anumite măsuri de siguranță pentru a proteja victima de agresor pentru o perioadă determinată de timp.

Doctrinarii autohtoni, expun semnificația mandatului extraordinar de restricție temporară ce poate fi eliberat la cererea jertfei violenței domestice în cazul când aceasta are temeri pentru propria securitate sau reclamantul decide de a nu se prezenta în instanța de judecată sau se ascunde. Mandatul extraordinar poate conține dispoziții provizorii de neadmitere a actelor de violență și /sau avertismentul în adresa reclamantului despre neadmiterea urmăririi jertfei violenței și intervenția în

folosirea bunurilor, inclusiv a celor comune. În afară de jertfele violenței, trebuie să aibă posibilitatea de a se adresa după mandatul de protecție și alte persoane [57, p. 87].

Potrivit Raportului explicativ al Convenției Consiliului Europei cu privire la prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței în familie [150], o ordonanță de restricție sau protecție poate fi considerată ca o completare a unei ordonanțe prohibitive de urgență. Scopul ei este să ofere o cale de atac rapidă pentru protecția persoanelor expuse riscului oricăror forme de violență care cad sub incidența prezentei Convenții, prin interzicerea, restricționarea sau prescrierea unui anumit comportament al agresorului. În același raport se explică că ordonanța prohibitivă de urgență se aplică în situații de pericol imediat și cea mai eficientă modalitate de garantare a siguranței unei victime a violenței în familie este impunerea unei distanțe fizice între victimă și agresor. În multe cazuri, această măsură cere ca unul din cei doi să părăsească, pentru un anumit timp, domiciliul comun, sau ca agresorul să părăsească domiciliul victimei.

Articolul 53 al Convenției Consiliului Europei cu privire la prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței în familie, prevede recomandări pentru statele-părți de a lua măsuri legislative și de altă natură necesare pentru a asigura ca ordonanțele de restricție sau protecție să fie:

- disponibile pentru a asigura o protecție imediată și fără plasarea unor poveri financiare sau administrative exagerate asupra victimei;
- emise pentru o anumită perioadă sau până la modificare sau contramandare;
- acolo unde este necesar, emise fără a fi necesară prezența părții vizate și cu efect imediat;
- disponibile indiferent de și suplimentar la alte proceduri legale;
- permise a fi emise în procedurile legal ulterioare.

Este de apreciat că la data 06 februarie 2017, Republica Moldova a semnat Convenția sus menționată și susținem că modificările legislative propuse până în prezent ar asigura pe deplin îndeplinirea recomandărilor respective.

Reieșind din totalitatea noțiunilor cercetate, întradevăr scopul emiterii ordonanței de protecție în cazurile de violență în familie constă *„în asigurarea de urgență a protecției victimei”* [62, p. 136], *„în prevenirea unui risc real și imediat, or, când sunt puse în pericol viața și sănătatea victimei, în asigurarea de urgență a protecției victimei, în preîntâmpinarea unor noi acte de violență asupra victimei și/sau asupra altor membri ai familiei, precum și în prevenirea distrugerii bunurilor victimei, a averii comune a familiei”* [50, pct. 4].

Deci, prin ordonanța de protecție se pot aplica careva din măsurile prevăzute în CPC RM, în scopul protejării victimiei, pe un termen de până la 3 (trei) luni, însă legiuitorul nu

reglementează care este forma acestui act. Din aceste considerente și pentru a nu lăsa loc de interpretări considerăm benefică modificarea normelor procesual-civile intervenind cu propunere.

Introducerea unui articol nou care va avea următorul conținut:

”Articolul 278^{7/1}. Cuprinsul ordonanței de protecție

(1) În ordonanța de protecție se indică:

- a) numărul dosarului;*
- b) locul și data emiterii;*
- c) denumirea emitentului, numele membrilor completului de judecată și al grefierului;*
- d) date despre participanții la proces,*
- e) mențiunea cu privire la tipul ședinței, publică sau închisă;*
- f) obiectul litigiului sau pretenția înaintată;*
- g) legea guvernantă;*
- h) dispoziția instanței, care trebuie să conțină mențiunea despre emitere a ordonanței de protecție în favoarea victimei violenței în familie, măsurile interdicții care urmează a fi aplicate agresorului, termenul de aplicare a acestor măsuri, mențiunea cu privire la explicarea condițiilor revocării măsurilor de protecție sau de prelungire a acestora, consecințele nerespectării măsurilor aplicate, dispoziția privind repartizarea cheltuielilor de judecată și încasarea taxei de stat și dispoziții cu privire la executarea ordonanței”.*

Deși legea procesual civilă nu prevede o formă a ordonanței de protecție, totuși pentru instanțele de judecată sunt propuse diverse modele de acte, inclusiv și ordonanța de protecție, în manualul Modele de acte judecătorești. Procedura Civilă [91, p. 585]. Aceste modele sunt benefice pentru a contribui la unificarea practicii judiciare, însă considerăm că în ordonanța de protecție nu este necesară indicarea problemei și a motivelor care au determinat concluziile instanței, deoarece aceste fapte urmează a fi indicate în mod obligatoriu în încheierea de admitere a cererii de aplicare a măsurilor de protecție. De asemenea în ordonanța de protecție nu vor lipsi și prevederi cu referire la termenul și modul de atac, deoarece propunem ca acest act judecătoresc de dispoziție să dispună de soartă juridică proprie. Potrivit legii se contestă doar încheierea în baza căreia este emisă ordonanța de protecție. În acest sens trebuie să completăm prevederile referitoare la obiectul recursului împotriva încheierilor. Reieșind din cele expuse, propunem și noi un model de ordonanță de protecție (**Anexa nr. 2**).

În urma emiterii actelor judecătorești, adică a încheierii și după caz a ordonanței de protecție, acestea se înmânează imediat participanților la proces, inclusiv victimei și agresorului, dacă sunt prezenți în cadrul ședinței de judecată. În cazul absenței acestora, responsabilitatea de informare îi revine inspectorului de sector, iar în cazul eliberării ordonanței de protecție în privința copilului, se va informa și autoritatea tutelară teritorială. În acest sens legiuitorul a prevăzut expres în Legea nr. 45 din 01 martie 2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie că *„Ordonanța de protecție se comunică imediat subdiviziunii teritoriale ale poliției din raza unității administrativ-teritoriale în care își are domiciliul agresorul, care asigură informarea neîntârziată a agresorului despre măsurile aplicate. În cazul eliberării ordonanței de protecție în privința copilului, este informată și autoritatea tutelară teritorială”* (art. 15, alin. (2).

Din momentul emiterii ordonanței de protecție, parvenirii și înregistrării acesteia în cancelaria subdiviziunii de poliție, sau în cazurile în care polițistul a participat la ședința instanței de judecată, documentul imediat va fi dispus angajaților poliției din raza de domiciliere a victimei și/sau agresorului. Poliția este desemnată astfel responsabilă pentru informarea părților, executare și supravegherea executării măsurilor de protecție stabilite de către instanță [79, p. 80].

În cazul absenței părților la ședința de judecată, angajații poliției vor înmâna acestora o copie a încheierii și ordonanței de protecție, fapt ce va fi consemnat într-un proces-verbal privind înmânarea actelor de procedură. Totodată, agresorului îi vor fi explicate drepturile și obligațiile, precum și răspunderea pe care o va purta în cazul neexecutării intenționate sau eschivării de la executarea ordonanței de protecție. În acest sens vor fi făcute mențiuni în procesul-verbal cu privire la înmânarea actelor de procedură. Refuzul părților de a primi copia de asemenea urmează a fi indicat în procesul-verbal respectiv. În cazul schimbării domiciliului victimei sau a agresorului, angajații poliției vor informa și asistentul social de la noul domiciliu al părților, expedind o copie a ordonanței de protecție. Însă supravegherea îndeplinirii măsurilor stabilite în ordonanța de protecție ține de competența organului de poliție.

Deși în acest paragraf ne-am propus să cercetăm doar ordonanța de protecție ca act executoriu al instanței de judecată, evidențiem că legislația națională, după noile modificări, mai prevede existența unui act - ordinul de restricție de urgență, ce poate fi emis de către organul de poliție. Potrivit art. 2 al Legii nr. 45/2007, *ordinul de restricție de urgență reprezintă măsură provizorie de protecție a victimei violenței în familie, aplicată de poliție, prin care are loc înlăturarea imediată a agresorului din locuința familiei și stabilirea unor interdicții prevăzute de lege, în vederea prevenirii repetării/comiterii acțiunilor violente, asigurând astfel victimei și altor membri ai familiei siguranță în locuința lor.*

Articolul 12¹ al Legii nr. 45/2007, reglementează condițiile și termenul eliberării ordinului de restricție de urgență, supravegherea îndeplinirii măsurilor stabilite în ordin și contestarea ordinului de restricție de urgență. Astfel, pentru înlăturarea situației de criză, în caz de stabilire a circumstanțelor din care rezultă o bănuială rezonabilă că au fost comise acte de violență în familie și/sau persistă un pericol iminent de repetare sau comitere a acțiunilor violente, organul de poliție este obligat să dispună imediat eliberarea ordinului de restricție de urgență în privința agresorului și ulterior să supravegheze îndeplinirea măsurilor stabilite. Potrivit Legii nr. 45/2007, ordinul de restricție de urgență se eliberează pentru o perioadă de până la 10 zile și se pune îndată în aplicare, agresorul și victima (în cazul copiilor – reprezentantul legal al victimei) fiind informați despre restricțiile aplicate, drepturile și obligațiile care le revin și despre răspunderea pentru neexecutarea cerințelor ordinului de restricție.

Agresorul are dreptul să conteste ordinul de restricție de urgență în instanța de judecată în condițiile contenciosului administrativ. Înaintarea contestării nu suspendă acțiunea ordinului de restricție. La rândul său victima are dreptul, în perioada de acțiune a ordinului de restricție de urgență, să solicite eliberarea ordonanței de protecție, conform procedurii expuse supra. Acțiunea ordinului de restricție de urgență, în acest caz, se prelungește de drept și încetează odată cu punerea în aplicare a măsurilor de protecție stabilite de judecată.

Astfel, în cazurile în care ordonanța de protecție a fost eliberată în perioada de acțiune a ordinului de restricție de urgență, interdicțiile stabilite prin ordinul de restricție încetează odată cu aplicarea măsurilor de protecție dispuse prin ordonanța de protecție.

3.2.2. Executarea și contestarea actelor emise de către instanța de judecată la aplicarea măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie

Imediat după emiterea ordonanței de protecție, instanța va remite de îndată ordonanța de protecție poliției din raza unității administrativ-teritoriale în care își are domiciliul agresorul, iar în cazul existenței unui copil sau a unei persoane în privința căreia a fost instituită o măsură de ocrotire și autorității tutelare teritoriale spre supraveghere și executare imediată. Supravegherea respectării ordonanței de protecție de către agresor implică participarea reprezentanților inspectoratului de poliție, ai autorității tutelare teritoriale, ai autorităților administrației publice locale și mai rar, a executorului judecătoresc.

Însă legiuitorul a prevăzut că rolul diriguitor întru executarea ordonanței de protecție îl are organul de poliție, astfel *„supravegherea îndeplinirii măsurilor stabilite în ordonanța de protecție ține de competența organului de poliție în modul prevăzut de lege”*. Articolul 278⁷, alin. (4) CPC RM, stipulează că, ***instanța remite de îndată ordonanța de protecție poliției și altor***

persoane sau instituții responsabile, conform legii, de implementarea măsurilor de protecție spre executare imediată.

Autoritatea tutelară teritorială intervine la faza de executare în situațiile când în ordonanța de protecție este vizat vreun copil sau vreo persoană în privința căreia a fost instituită o măsură de ocrotire.

Până la modificările intrate în vigoare începând cu 01 iunie 2018, participarea executorului judecătoresc la executarea ordonanțelor de protecție a fost obligatorie în condițiile fostului art. 318⁴, alin. (5) CPC RM, care prevedea că ordonanța privind măsurile de protecție prevăzute la alin. (2), lit. e) și lit. f) se remite spre executare imediată executorului judecătoresc în a cărui competență teritorială, stabilită de camera teritorială a executorilor judecătorești, se află domiciliul agresorului. Deci, anterior era prevăzut expres că executorul judecătoresc trebuia să execute imediat ordonanța de protecție în cazurile când agresorului i se aplică următoarele măsuri: e) *obligarea, până la soluționarea cazului, de a contribui la întreținerea copiilor pe care îi are în comun cu victima; și f) obligarea de a participa la un program special de tratament sau de consiliere, dacă o asemenea acțiune este determinată de instanța de judecată ca fiind necesară pentru reducerea violenței sau pentru dispariția ei.*

Reieșind din cele expuse supra și din normele procesual civile, reiese că se transmite spre executare doar ordonanța de protecție. În viziunea noastră considerăm că ordonanța de protecție este un act subsidiar și este necesară expedierea spre informare a organelor ce sunt responsabile de executare și a încheierii prin care se admite cererea de aplicare a măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie. Astfel ar fi necesară completarea art. 278⁷, alin. (4) și (5) C.PC RM în următorul mod:

„(4) Instanța remite de îndată încheierea și ordonanța de protecție poliției și altor persoane sau instituții responsabile, conform legii, de implementarea măsurilor de protecție spre executare imediată.

(5) Încheierea și ordonanța de protecție se execută în conformitate cu legislația în vigoare”.

Rolul primordial în supravegherea și executarea ordonanței de protecție îi revine poliției în colaborare, după caz, cu asistenții sociali comunitari, fapt consacrat în Legea nr. 45 din 01 martie 2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie la art.15, alin. (2) și (5) și în Legea nr. 320 din 27 decembrie 2012 cu privire la activitatea poliției și statutul polițistului. Astfel, poliția are atribuția de a asigura protecția victimelor violenței în familie și supraveghează executarea măsurilor de protecție în conformitate cu legislația [42]. Procedura de informare a agresorului despre emiterea ordonanței de protecție, de executare și supraveghere a acesteia va fi

asigurată de către angajații de poliție din raza de domiciliere a agresorului, în conformitate cu normele departamentale ale poliției. În cazul în care părțile nu au fost prezente la ședința de judecată, ele primesc de la colaboratorii de poliție copia ordonanței contra semnătură, confirmând astfel faptul că victima și agresorul au fost informați despre existența ordonanței de protecție și restricțiile aplicate față de agresor [62, p. 46].

Ordinul nr. 22 al Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei [47] și Ordinul nr. 275 [48] al Ministerului Sănătății descriu modul de executare a ordonanțelor de protecție de către asistentul social și ofițerul operativ de sector. De asemenea și art. 15² al Legii nr. 45/2007 prevede supravegherea executării ordonanței de protecție și a ordinului de restricție de urgență.

În urma emiterii ordonanței de protecție de către instanța de judecată, poliția informează și explică agresorului măsurile de protecție ale victimei, iar ofițerul de sector din raza de domiciliere a agresorului trebuie să asigure evidența nominală a agresorului și să inițieze un dosar de acumulare a lucrului de prevenție individuală.

În cazul în care agresorului i s-a aplicat obligația de a părăsi locuința familiei, poliția trebuie să-i ceară acestuia să predea imediat toate cheile de la locuință, care sunt ulterior transmise victimei sau sunt preluate spre păstrare provizorie la organul de poliție. Executând această măsură, agresorul poate lua, sub supravegherea poliției, numai articole de uz personal strict necesare (haine, documente, obiecte de igienă). În cazul în care *„agresorul refuză să părăsească benevol locuința, organul de poliție are dreptul să întreprindă măsurile care se impun, în condițiile legii, pentru înfrângerea rezistenței opuse cerințelor legale”*.

Ofițerii de sector, sunt obligați să întreprindă măsuri de verificare a respectării ordonanței de protecție. Măsurile de verificare a respectării ordonanței de protecție constau în desfășurarea de vizite inopinate, periodic, în timpul zilei (între orele 06.00 -22.00) la domiciliul agresorului sau a victimei, dar nu mai rar decât o dată în săptămână. Polițistul urmează să informeze victima că în afară de lucrul de prevenție pe care îl va desfășura, aceasta este obligată să-l înștiințeze, în mod prioritar, prin telefon, despre orice tentativă de încălcare a măsurilor de protecție de către agresor. Orice vizită efectuată de către polițist urmează a fi confirmată prin explicațiile agresorului, a victimei, a membrilor de familie, a vecinilor sau a altor persoane, acte ce urmează a fi anexate la materialul de acumulare. De asemenea, ofițerii de sector pot stabili pentru agresor un orar când să se prezinte la sediul poliției în vederea verificării respectării ordonanței de protecție.

În situațiile când obligațiile-restricții stabilite de către instanța de judecată nu sunt respectate, organul de poliție va întocmi un proces-verbal de constatare a contravenției prevăzute la art. 318 Cod contravențional RM (Neexecutarea intenționată sau eschivarea de la executarea hotărârii instanței de judecată) sau art. 318¹ Cod contravențional RM (Neexecutarea ordinului de

restricție de urgență) și va acumula materialele necesare în calitate de agent constator în conformitate cu art. 399, alin. (2) Cod contravențional R M. Procesul-verbal de constatare și actele probatorii vor fi remise în aceeași zi, în baza art. 421 Cod contravențional RM, executorului judecătoresc în a cărui competență teritorială, stabilită de camera teritorială a executorilor judecătorești, se află domiciliul sau sediul persoanei în privința căreia urmează a fi intentat procesul contravențional.

Dacă și după sancționarea contravențională, agresorul continuie să încalce măsurile restricții aplicate prin ordonanța de protecție, atunci în privința acestuia urmează a fi intentat un proces penal în baza art. 320 CP R.M. („Neexecutarea hotărârii instanței de judecată”).

„În cazul încălcării ordonanței de protecție organul de poliție este în drept să aplice măsurile procesual-penale de constrângere, în conformitate cu prevederile art. 165, alin (2), pct. 2 Codul de procedură penală, care stabilește posibilitatea reținerii învinuitului, inculpatului care încalcă ordonanța de protecție în cazul violenței în familie, și prevederile art. 185, alin. (2) pct. 3 din Codul de procedură penală, potrivit căruia bănuitul, învinuitul, inculpatul care a încălcat ordonanța de protecție în cazul violenței în familie poate fi arestat preventiv” [49, pct. 76].

Astfel, pentru a putea fi executate eficient ordonanțele de protecție sau ordinele de restricție de urgență propunem ca pentru agresor, să se introducă obligația de a purta permanent un sistem electronic de supraveghere (brățară electronică). Considerăm că brățara electronică ar putea fi pusă în următoarele condiții:

- **Agresorul a fost obligat de a sta departe de locul aflării victimei, la o distanță concretă ce ar asigura securitatea victimei;**
- **Agresorului i s-a interzis orice contact, inclusiv telefonic, prin corespondență sau în orice alt mod, cu victima sau cu copiii acesteia, cu alte persoane dependente de ea;**
- **Agresorului i-a fost interzisă apropierea de anumite locuri: locul de muncă al victimei, locul de studii al copiilor, alte locuri determinate pe care persoana protejată le frecventează;**
- **Agresorul a fost obligat de a părăsi temporar locuința comună ori de a sta departe de locuința victimei, fără a decide asupra modului de proprietate asupra bunurilor.**

Pentru utilizarea sistemului de supraveghere electronică este necesar acordul agresorului de a purta un astfel de system, care permite verificarea respectării obligațiilor acestuia. Această brățară electronică ar putea fi pusă și victimei și, după caz, membrilor familiei acesteia, doar după ce aceștia își exprimă acordul de a purta un astfel de sistem.

Considerăm că regimul juridic al sistemului de supraveghere electronică utilizat pentru verificarea respectării măsurilor de protecție trebuie să fie stabilit prin lege, iar normele, metodologiile și procedurile trebuie să fie reglementate prin legislația secundară, precum ar fi ordinele ministeriale. Doar astfel s-ar obține îmbunătățirea sprijinului și ajutorului acordat victimelor violenței domestice, prin asigurarea unei intervenții, rapide, eficiente, imediate și coerente.

Contestarea actelor de dispoziție ale instanței la aplicarea măsurilor de protecție. CPC RM prevede că încheierea privind admiterea sau respingerea cererii de aplicare a măsurilor de protecție și încheierea privind aplicarea ordonanței de protecție pot fi atacate cu recurs conform prezentului cod.

Până la modificările din septembrie 2016, Legea nr. 45/2007 privind prevenirea și combaterea violenței în familie la art. 15, alin. (6) prevedea: *contestarea ordonanței de protecție se face în conformitate cu legislația în vigoare*. Astfel, anterior abrogării acestui alineat legislația conținea o inexactitate la acest subiect, adică nu era clar ce se contestă - încheierea sau ordonanța de protecție.

Susținem că urmează a se contesta doar încheierea instanței, deoarece ordonanța de protecție este un act accesoriu încheierii de admitere a cererii privind aplicarea măsurilor de protecție, de aceea pot fi anulate sau menținute doar concomitent.

Este esențial să evidențiem că contestarea încheierii de admitere a cererii de aplicare a măsurilor de protecție nu suspendă executarea măsurilor de protecție aplicate.

Recursul împotriva încheierilor privind admiterea sau respingerea cererii de aplicare a măsurilor de protecție urmează a fi examinat potrivit regulilor de examinare a recursului, secțiunea 1, potrivit prevederilor art. 423-428 CPC RM.

Totodată, considerăm că încheierile privind admiterea sau respingerea cererii de aplicare a măsurilor de protecție **NU** pot fi supuse și revizuirii potrivit regulilor generale prevăzute la art. 446-453 CPC RM.

3.3. Concluzii la Capitolul 3

Legislația națională și internațională prevede un șir de garanții pentru victimele violenței în familie. Aplicarea măsurilor civile de protecție în cazurile de violență în familie constituie o categorie semnificativă a acestor garanții.

Astfel, în rezultatul investigațiilor au fost supuse unei cercetări complexe toate elementele procedurii de examinare a cererii privind eliberarea ordonanței de protecție, precum ar fi subiecții cu drept de a sesiza instanța de judecată cu cerere privind eliberarea ordonanței de

protecție, caracterelor esențiale ale cererii privind eliberarea ordonanței de protecție, procedura de examinare a acestor cereri, împuternicirile instanței de judecată la examinarea aplicării măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie, etc.

Concluziile noastre ce vizează cele abordate în acest compartiment constau în:

- 1) identificarea și stabilirea dacă persoana care înaintează cerere la organele competente pentru aplicarea măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie dispune de acest drept;
- 2) considerăm că ar fi mai ușor pentru victimele violenței în familie dacă cererea privind aplicarea măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie s-ar putea întocmi și potrivit unui formular de cerere;
- 3) pentru emiterea ordonanței de protecție sunt suficiente doar declarațiile victimei, fapt care marchează procesul de probațiune civilă;
- 4) cu un minim de probe poate fi admisă cererea pentru eliberarea ordonanței de protecție, deoarece prioritar pentru exponenții statului este dreptul la viață și la integritatea fizică și psihică a victimelor violenței în familie;
- 5) împuternicirile instanței ce examinează cererile pentru eliberarea ordonanței de protecție comportă particularități proprii, oferind instanței dreptul de a emite în afară de încheiere și ordonanță de protecție, act ce nu există la art 14 CPC RM.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

În urma studierii măsurilor civile de protecție în cazurile de violență în familie intervenim cu următoarele **concluzii**:

Considerăm oportună utilizarea sintagmei *Măsuri **civile** de protecție în cazul violenței în familie* pentru a le delimita de sancțiunile contravenționale și pedepsele penale aplicate în cazuri similare. Nu ezităm să accentuăm că măsurile civile de protecție, în primul rând, apără victima, iar în al doilea rând, impun agresorului limitări patrimoniale, limitări ale interacțiunii între subiecții violenței în familie și limitări cu caracter individual.

În privința agresorului-minor considerăm aplicabilă doar o limitare cu caracter individual - obligarea de a participa la un program special de tratament sau de consiliere [102].

Procedura aplicării măsurilor civile de protecție în cazul violenței în familie grație particularităților pe care le are nu poate fi considerată procedură civilă specială și nici procedură generală pe acțiuni civile, însă justifică atribuirea unui loc propriu în sistemul felurilor de proceduri civile. Pentru a anticipa erorile conceptuale referitor la caracterul impropriu al acestui fel de procedură civilă, considerăm oportun ca subiecții acesteia - victima și agresorul - să fie enunțați expres în art. 55 CPC RM, ca participanți la proces.

Pledăm pentru accepțiunea cât se poate de vastă a familiei, nu pentru a denatura sensul firesc al acesteia, ci pentru a exclude orice risc al potențialelor victime de a fi lipsite de apărare. Astfel, nu doar soții, părinții și copii sunt pasibili de a fi calificați ca potențiale victime și agresori, rudenia fiind extinsă, concubinii nefiind excluși, iar conlocuirea și întreținerea reciprocă nu este exclusiv definitorie pentru a identifica subiecții violenței în familie [106].

Considerăm că instanța nu va întreprinde măsuri de mediere judiciară în cazurile în care se reclamă pericol real și iminent pentru viața și sănătatea victimei.

Susținem că urmează a se contesta doar încheierea instanței, deoarece ordonanța de protecție este un act accesoriu încheierii de admitere a cererii privind aplicarea măsurilor de protecție, de aceea pot fi anulate sau menținute doar concomitent [108].

Întru valorificarea celor cercetate propunem următoarele recomandări:

- Considerăm oportun și necesar de a include în definiția violenței în familie a două categorii de violență: verbală și socială. "Violența verbală" fiind definită ca "adresarea printr-un limbaj jignitor, brutal, precum utilizarea de insulte, amenințări, cuvinte și expresii degradante sau umilitoare". "Violența socială" fiind definită ca "impunerea izolării persoanei de familie, de comunitate și de prieteni, impunerea izolării prin detenție, inclusiv în locuința familială, privare

intenționată de acces la informație, precum și alte acțiuni cu efect similar”. Aceste două noțiuni noi se pot regăsi în art. 2 al Legii nr. 45 – XVI din 01.03.2007 [101, p. 239].

- Propunem o **modificare** a prevederilor art. 278⁴, alin. (1) CPC RM și anume de a introduce în textul legii sintagmele „**membru de familie**” ca fiind încă o categorie de subiect cu drept de a înainta în instanța de judecată cerere privind aplicarea măsurilor de protecție în familie. Astfel, propunem ca art. 278⁴, alin. (1) CPC RM să aibă următorul conținut: „***Cererea privind aplicarea măsurilor de protecție se depune de către victimă personal sau prin reprezentant. În caz de imposibilitate a depunerii cererii de către victimă din motive de sănătate, vârstă, din alte motive întemeiate, la solicitarea ei, cererea privind aplicarea măsurilor de protecție poate fi depusă în interesele victimei de către orice membru de familie, organul de poliție, organul de asistență socială sau de către procuror. Cererea privind aplicarea măsurilor de protecție în interesele copilului sau ale persoanei în privința căreia a fost instituită o măsură de ocrotire poate fi depusă de autoritatea tutelară, persoana însărcinată cu ocrotirea persoanei aflate sub ocrotire, de procuror, de orice altă persoană care justifică un interes privind apărarea și protecția personală sau patrimonială a persoanei aflate sub ocrotire, sau de un membru de familie al victimei și în lipsa solicitării din partea victimei sau a reprezentantului ei legal***”.

- Considerăm că măsura de protecție - obligarea, până la soluționarea cazului, de a contribui la întreținerea copiilor pe care îi are în comun cu victima - din art. 278⁷, alin. (2), lit. e) CPC RM trebuie exclusă deoarece este suficient de iluzorie examinarea și admiterea ei într-o procedură de urgență. Însă, procedura generală pe acțiuni civile este foarte adecvată în acest scop.

- Propunem ca în art. 278⁷, alin. (2), lit. c) CPC RM să fie operată următoarea modificare: „***interzicerea oricărui contact, inclusiv telefonic, prin corespondență sau în orice alt mod cu victima, copiii acesteia și/sau copiii comuni, cu alte persoane dependente de ea***” [104].

- În vederea perfecționării textului legii procesuale, care trebuie să aibă drept scop crearea tuturor premiselor necesare pentru desfășurarea procesului în mod echitabil fără încălcarea de drepturi și libertăți fundamentale ale persoanei și pentru a exclude careva interpretări eronate, **propunem** ca să fie introdus un alineat în art. 278⁴ CPC RM, cu următorul conținut: „***Victima violenței în familie sau, după caz, reprezentantul legal al acesteia au dreptul special de a modifica temeiul cererii, de a solicita aplicarea altor măsuri de protecție decât cele solicitate în cerere***”[109].

- Propunem să fie efectuată o modificare a art. 13 al Legii nr. 45/2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie prin introducerea unui alineat nou ce ar avea

următorul conținut: ” (4) *Cererea privind eliberarea ordonanței de protecție pentru instanța de judecată se poate întocmi potrivit formularului de cerere prevăzut în anexa care face parte integrantă din prezenta lege*”. De asemenea urmează să fie introdusă o anexă la Legea nr. 45/2007 care va conține formularul de cerere propus de către noi (vezi Anexa nr. 1). Iar art. 278⁵ C.proc.civ. RM urmează să fie modificat având următorul conținut: ***Cererea privind eliberarea ordonanței de protecție se poate întocmi potrivit formularului de cerere prevăzut în anexa care face parte integrantă din Legea cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie nr. 45 din 01.03.2007.*** Considerăm că norma respectivă nu trebuie să fie imperativă, sintagma „se poate întocmi” fiind principială. Nu insistăm asupra caracterului obligatoriu al acestui formular, întrucât caracterul urgent al procedurii analizate, precum și pericolul iminent care planează asupra victimei nu întotdeauna fac posibilă respectarea unei astfel de formalități. Cererea de eliberare a ordonanței de protecție poate fi întocmită și olograf [109].

- De asemenea, propunem modificarea art. 278⁷, alin. (1) CPC RM, în următorul mod: „*Instanța de judecată examinează de urgență cererile privind aplicarea măsurilor de protecție, emițând o încheiere prin care admite sau respinge cererea, și în orice situație, soluționarea acestora nu poate depăși un termen de 48 de ore de la depunerea cererii. În caz de urgență deosebită, instanța poate examina și emite încheierea de admitere sau de respingere în termen de 24 ore, cu eliberarea ordonanței de protecție, după caz*”. Considerăm că aceasta modificare, referitoare la extinderea termenului de examinare, ar îmbunătăți calitatea examinării cererilor de emiterie a ordonanțelor de protecție, cu atât mai mult că prin lege s-a impus ca organul de poliție să acționeze prompt oferindu-i-se dreptul de a emite **ordin de restricție de urgență** pe un termen de 10 zile, iar în acest timp victima se poate adresa în instanță cu cerere privind eliberarea ordonanței de protecție.

- Propunem și introducerea după aliniatul (1) a unui nou aliniat la art. 278⁷ CPC RM, cu următorul conținut: „(1¹) *Instanța de judecată poate amâna pronunțarea cu cel mult 24 de ore. În cazurile complexe instanța poate emite dispozitivul încheierii și după caz, ordonanța de protecție, iar motivarea încheierii se poate face în cel mult 48 de ore de la pronunțare*”.

- Propunem modificarea prevederilor art. 278⁸ CPC RM după cum urmează [108]:

”(2) **Doar** la cererea întemeiată a victimei, **instanța de judecată care a emis ordonanța de protecție** poate revoca măsurile de protecție aplicate, asigurându-se că voința victimei este liber exprimată și nu a fost supusă presiunilor din partea agresorului”.

- Propunem de a introduce un aliniat după alin. (2) la art. 278⁷ CPC RM, care va avea următorul conținut: ”(2¹) *Dispozitivul încheierii de admitere a cererii de aplicare a măsurilor civile de protecție va constitui cuprinsul ordonanței de protecție*”.

- De asemenea propunem de a introduce un articol nou care va avea următorul conținut:

”Articolul 278^{7/1}. Cuprinsul ordonanței de protecție

(2) *În ordonanța de protecție se indică:*

- i) *numărul dosarului;*
- j) *locul și data emiterii;*
- k) *denumirea emitentului, numele membrilor completului de judecată și al grefierului;*
- l) *date despre participanții la proces,*
- m) *mențiunea cu privire la tipul ședinței, publică sau închisă;*
- n) *obiectul litigiului sau pretenția înaintată;*
- o) *legea guvernantă;*

p) *dispoziția instanței, care trebuie să conțină mențiunea despre emitere a ordonanței de protecție în favoarea victimei violenței în familie, măsurile-interdicții care urmează a fi aplicate agresorului, termenul de aplicare a acestor măsuri, mențiunea cu privire la explicarea condițiilor revocării măsurilor de protecție sau de prelungire a acestora, consecințele nerespectării măsurilor aplicate, dispoziția privind repartizarea cheltuielilor de judecată și încasarea taxei de stat și dispoziții cu privire la executarea ordonanței”.*

Publicațiile la tema tezei. Concepțiile și concluziile de bază ale tezei au fost expuse în 9 publicații. Mai mult ca atât, ele au constituit subiectul discuțiilor purtate și prezentate în cadrul mai multor conferințe științifico–practice internaționale și în cadrul diverselor mese rotunde internaționale desfășurate în colaborare cu România. [**Concept, aspecte definitorii și forme ale violenței în familie.** În: Revista de Filosofie, Sociologie și Științe Politice a Institutului de Cercetări Juridice și Politice al AȘM (2014); **Aspecte legale privind diminuarea violenței prin educarea corespunzătoare a copiilor.** În: Revista Institutului Național al Justiției, (2014); **Правовые средства защиты от насилия в семье.** În: Legea și Viața, (2015); **Юридическая ответственность за насилие в семье.** În: Legea și Viața, (2015); **О некоторых вопросах применения ответственности за насилие в семье.** În: Turismul și dezvoltarea societății. Conferința științifică cu participare internațională, (2015); **Насилие в семье и его отражение в практике Европейского Суда По Правам Человека.** В: Философское знание и вызовы цивилизационного развития. Государственное научное учреждение Институт философии НАН Беларуси, (2016), **Noțiunea și categoriile de subiecți ai violenței în familie.** În: Revista de Filosofie, Sociologie și Științe Politice a Institutului de Cercetări Juridice și Politice al AȘM (2016); **Împuternicirile instanței de judecată la examinarea aplicării măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie.** În: Perspectivele și problemele integrării în spațiul european al cercetării și educației. Conferința

științifică internațională, (2016); **Procedura de examinare a cererii privind aplicarea măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie de către instanța de judecată.** În: Știința în Nordul Republicii Moldova: realizări, probleme, perspective. Conferința științifică cu participare internațională, (2016)].

Avantajele acestor recomandări:

1. Importanța practică a recomandărilor propuse în *plan legislativ* constă în perfecționarea mecanismului aplicării măsurilor civile de protecție în cazurile de violență în familie, eficientizând procesul de îndeplinire a justiției. Evidențiem că am formulat propunerea de reamplasare a capitolului XXX¹ înaintea procedurii speciale ca fel distinct de procedură civilă către Ministerul Justiției și astfel în CPC RM, procedurii de aplicare a măsurilor civile de protecție în cazurile violenței în familie i s-a oferit un loc aparte după art. 278. Astfel, Titlul II a fost completat cu compartimentul B² cu următorul cuprins: „B² . APLICAREA MĂSURILOR DE PROTECȚIE ÎN CAZURILE DE VIOLENȚĂ ÎN FAMILIE Capitolul XXII² APLICAREA MĂSURILOR DE PROTECȚIE ÎN CAZURILE DE VIOLENȚĂ ÎN FAMILIE (articolele 278³-278⁹).

2. În *plan jurisprudențial*, modificările înaintate vor unifica practica judiciară, oferind claritate, previzibilitate și accesibilitate legii procesual civile în materia emiterii ordonanței de protecție și aplicării măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie.

3. Impactul *social* pozitiv asupra Republicii Moldova rezidă în faptul că perceperea corectă a esenței aplicării măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie va duce în mod inevitabil la protejarea adecvată și eficientă a victimelor violenței în familie, la prevenirea și combaterea actelor de violență, fapt ce ar despovăra instanțele de judecată, facilitând activitatea lor în procesul de îndeplinire a justiției.

4. În *plan economic* susținem că cercetarea efectuată și recomandările propuse vor contribui la aplicarea corectă a prevederilor legale cu privire la aplicarea măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie și va scuti bugetul de stat de necesitatea achitării despăgubirilor ca rezultat al condamnărilor CtEDO pentru încălcarea legislației în domeniul violenței în familie.

Planul de cercetări de perspectivă include următoarele repere:

1. Continuarea investigațiilor vizând aplicarea măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie și în alte state moderne decât cele vizate în teză, întru stabilirea eficienței mecanismului național creat;

2. Efectuarea și altor cercetări temeinice axate pe evoluția și perspectivele de modernizare a conținutului și procedurii de examinare a cererii privind eliberarea ordonanței de protecție;

3. Analiza practicii judiciare naționale și CtEDO cu referire la necesitatea aplicării instituției emiterii ordonanțelor de protecție în cazurile de violență în familie în procesul civil și deficiențele acesteia;

4. Elaborarea unui proiect de modificare a hotărârii Plenului CSJ RM cu privire la aplicarea de către instanțele de judecată a prevederilor capitolului din Codul de procedură civilă al Republicii Moldova (aplicarea măsurilor civile de protecție în cazurile de violență în familie);

5. Rezultatele obținute în cadrul prezentei cercetări își vor găsi aplicabilitate în cazul în care se vor materializa în dispoziții legale ce vor fi implementate la nivel național în scopul perfecționării legislației și înlăturării inadvertențelor existente. De asemenea, pot fi introduse în programele de studiu în cadrul facultăților de drept din Republica Moldova.

Bibliografie:

I. Acte internaționale (ordonate în funcție de data adoptării):

1. Declarația universală a drepturilor omului. New York, 10.12.1948. Ratificată prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr. 217-XII din 27.07.1990. În: *Tratate internaționale la care Republica Moldova este parte (1990-1998)*. Ediție oficială. Vol. 1, Chișinău: Moldpres, 1998.
2. Convenția Europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale. Roma, 04.11.1950. Ratificată prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr. 1298 din 24.07.1997. În: *Tratate internaționale la care Republica Moldova este parte (1990-1998)*. Ediție oficială. Vol. 1, Chișinău: Moldpres, 1998.
3. Declarația drepturilor copilului, proclamată prin rezoluția 1386 (XIV) a Adunării Generale a ONU din 20 noiembrie 1959.
http://salvaticopiii.ro/upload/p000600010000_Declaratia%20drepturilor%20copilului%201959.pdf (vizitat 28.04.2017)
4. Pactul internațional cu privire la drepturile civile si politice. New York, 16.12. 1966. Ratificat prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr.217-XII din 28.07.90. În: *Tratate internaționale la care Republica Moldova este parte (1990-1998)*. Ediție oficială. Vol. 1, Chișinău: Moldpres, 1998.
5. Convenția ONU asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei, 03 septembrie 1979. Ratificată de către Parlamentul Republicii Moldova conform Hotărârii nr. 87-XII din 28 aprilie 1994 În vigoare pentru Republica Moldova din 31 iulie1994.
http://www.mmprsf.gov.md/sites/default/files/legislation/cedaw_md.pdf (vizitat la 19.04.2017).
6. Convenția internațională cu privire la drepturile copilului. New York, 20.11.1989. Ratificată prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr.408 din 12.12.1990. În: *Tratate internaționale la care Republica Moldova este parte (1990-1998)*. Ediție oficială. Vol. 1, Chișinău: Moldpres, 1998.
7. Recomandarea generală nr. 19 (sesiunea a unsprezecea, 1992) cu privire la lichidarea tuturor formelor de discriminare față de femei, elaborată de către Comitetul pentru eliminarea discriminării față de femei. În: *Criterii de raportare în baza Convenției ONU asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei (CEDAW)*, <http://refdb.ru/look/3626647-pall.html> (viziat 19.04.2017).
8. Declarația ONU asupra eliminării violenței împotriva femeilor, 20 decembrie 1993.
<http://www.un.org/documents/ga/res/48/a48r104.htm> (vizitat 19.04.2017).

9. Rezoluția Adunării Generale a ONU A/RES/48/104 din 20.12.1993.
<http://www.un.org/documents/ga/res/48/a48r104.htm>

10. Recomandarea generală nr. 21 (sesiunea a treisprezecea, 1994) elaborată de către Comitetul pentru eliminarea discriminării față de femei. În: Criterii de raportare în baza Convenției ONU asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei (CEDAW).
<http://refdb.ru/look/3626647-pall.html> (vizitat 19.04.2017).

11. Declarația de la Beijing și Platforma de Acțiune de la Beijing din 15 septembrie 1995.
<http://www.un.org/womenwatch/daw/beijing/pdf/BDPfA%20E.pdf> (vizitat 19.04.2017).

12. Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene, proclamată de către Comisia Europeană, Parlamentul European și Consiliul Uniunii Europene la data de 07 decembrie 2000 în cadrul Consiliului European de la Nisa.

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0389:0403:ro:PDF>
(vizitat 21.04.2017).

13. Recomandarea Adunării Parlamentare a Consiliului Europei nr. 1450 (2000) privind violența împotriva femeilor în Europa.

<http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=16783&lang=en> (vizitat 08.05.2017)

14. Recomandarea Adunării Parlamentare a Consiliului Europei nr. 1582 (2002) privind violența domestică asupra femeilor.

<http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=17055&lang=en> (vizitat 08.05.2017);

15. Recomandarea (2002)5 a Comitetului de Miniștri către statele membre referitoare la protecția femeilor împotriva violenței, publicată: http://irp.md/uploads/files/2014-04/1396951691_carte_juridica_c_2.pdf (vizitat 19.04.2017).

16. Convenția Consiliului Europei cu privire la Prevenirea și Combaterea Violenței împotriva Femeilor și a Violenței Domestice, Istanbul, 11 mai 2011. În: Suportul de practică judiciară și acte normative naționale și europene ”Violența în familie în Republica Moldova, Chișinău 2014.
<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168046253e> (vizitat la 21.04.2017).

II. Hotărâri ale Curții Europene a Drepturilor Omului (ordonate în funcție de data adoptării):

17. Hotărârea CtEDO Tsavachidis contra Greciei din 21 ianuarie 1999, cererea 28802/95.
[http://hudoc.echr.coe.int/eng#{\"itemid\":\[\"001-58323\"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{\) (vizitat la 22.04.2017).

18. Hotărârea CtEDO Bevacqua și S. contra Bulgariei din 12 iunie 2008, cererea nr. 71127/01. <http://hrlibrary.umn.edu/research/bulgaria/BEVACQUA.pdf> (vizitat la 22.04.2017).
19. Hotărârea CtEDO Opuz contra Turciei din 09 iunie 2009, cererea nr. 33401/02. [http://hudoc.echr.coe.int/eng#{\"fulltext\":\[\"opuz\"\],\"documentcollectionid2\":\[\"GRANDCHAMBER\"\],\"CHAMBER\"\],\"itemid\":\[\"001-92945\"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{\) (vizitat la 22.04.2017).
20. Hotărârea CtEDO E. S. și alții contra Slovaciei din 15 septembrie 2009, cererea nr. 8227/04. http://www.menschenrechte.ac.at/orig/09_5/E.S..pdf (vizitat la 22.04.2017).
21. Hotărârea CtEDO Hajduova contra Slovaciei din 30 noiembrie 2010, cererea nr. 2660/03, <http://www.refworld.org/docid/4d5bca992.html> (vizitat la 22.04.2017).
22. Decizia CtEDO Kalucza contra Ungariei din 24 iulie 2012, cererea nr. 57693/10, <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016805a32b1> (vizitat la 22.04.2017).
23. Hotărârea CtEDO Eremia contra Moldovei din 28 mai 2013, cererea nr. 3564/11. [http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-127742#{\"%22itemid%22\":\[\"%22001-127742%22\"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-127742#{\) (vizitat la 22.04.2017).
24. Hotărârea CtEDO B. contra Moldovei din 16 iulie 2013, cererea nr. 61382/09. [http://hudoc.echr.coe.int/eng#{\"%22itemid%22\":\[\"%22001-122372%22\"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{\) (vizitat la 22.04.2017).
25. Hotărârea CtEDO Mudric contra Moldovei din 16 iulie 2013, cererea nr. 74839/10, <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=350438> (vizitat la 22.04.2017).
26. Hotărârea CtEDO T.M. și C.M. din 28 ianuarie 2014, cererea nr. 26608/11. [http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001140679#{\"%22display%22\":\[\"%220%22\"\],\"%22languageisocode%22\":\[\"%22RUM%22\"\],\"%22appno%22\":\[\"%2226608/11%22\"\],\"%22documentcollectionid2%22\":\[\"%22CHAMBER%22\"\],\"%22itemid%22\":\[\"%22001-154882%22\"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001140679#{\) (vizitat la 22.04.2017).

III. Legea fundamentală:

27. Constituția Republicii Moldova. Din 29.07.1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 12.08.1994, nr. 1.

IV. Coduri (ordonate în funcție de data adoptării):

28. Codul familiei al Republicii Moldova. Nr. 1316 din 26 octombrie 2000. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 26.04.2000, nr. 47-48.

29. Codul penal al Republicii Moldova. Nr. 985 din 18.04.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 14.04.2009, nr. 72-74.
30. Codul de procedură penală al Republicii Moldova. Nr. 122 din 14.03.2003. Republicat în: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 05.11.2013, nr. 248-251.
31. Codul de procedură civilă al Republicii Moldova. Nr. 225 din 30.05.2003. Republicat în: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 21.06.2013, nr. 130-134.
32. Codul contravențional al Republicii Moldova. Nr.218 din 24.10.2008. Republicat în: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 17.03.2017, Nr. 78-84.

V. Legi (ordonate în funcție de data adoptării):

33. Legea ocrotirii sănătății. Nr. 411 din 28 martie 1995. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 22.06.1995, nr. 34.
34. Legea privind organizarea judecătorească. Nr. 514 din 06 iulie 1995. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 19.10.1995, nr. 58.
35. Legea cu privire la statutul judecătorului. Nr. 544 din 20 iulie 1995. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 26.10.1995, nr. 59-60.
36. Legea privind actele legislative. Nr. 780 din 27 decembrie 2001. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 14.03.2002, nr. 36-38.
37. Legea cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați. Nr. 5 din 09 februarie 2006. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 24.03.2006, nr. 47-50.
38. Legea cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie. Nr. 45 din 01 martie 2007. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 18.03.2008, nr. 55-56.
39. Legea privind regimul juridic al adopției. Nr. 99 din 28 mai 2010. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 30.07.2010, nr. 131-134.
40. Legea pentru modificarea și completarea unor acte legislative. Nr. 167 din 09 iulie 2010. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 03.09.2010, nr. 155-158.
41. Legea cu privire la asigurarea egalității. Nr. 121 din 25 mai 2012. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 29.05.2012, nr. 103.
42. Legea cu privire la activitatea poliției și statutul polițistului. Nr. 320 din 27 decembrie 2012. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 01.03.2013, nr. 42-47.
43. Legea cu privire la Procuratură. Nr. 3 din 25.02.2016. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 25.03.2016, nr. 69-77.

44. Legea pentru modificarea și completarea unor acte legislative. Nr. 196 din 28 iulie 2016. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 16.09.2016, nr. 306-313.
45. Legea cu privire la modificarea și completarea unor acte legislative. Nr.66 din 13 aprilie 2017. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 02.06.2017, nr. 171/180;
46. Legea pentru modificarea și completarea unor acte legislative. Nr. 17 din 05.04.2018. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 01.06.2018, 142-148.

VI. Acte normative subordonate legilor (*ordonate în funcție de data adoptării*):

47. Instrucțiunea privind intervenția secțiilor/direcțiilor asistență socială și protecția familiei în cazurile de violență în familie, aprobată prin Ordinul Ministrului Muncii, Protecției Sociale și Familiei al Republicii Moldova nr. 22 din 09 februarie 2012. În: Compilație de acte normative în domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie, Chișinău, 2013, pct. 1, p. 19-28.
48. Instrucțiunea privind intervenția instituțiilor medicale în cazurile de violență în familie, aprobată prin Ordinul Ministrului Sănătății al Republicii Moldova nr. 155 din 24 februarie 2012. În: Compilație de acte normative în domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie, Chișinău, 2013, pct. 9, p. 9-11.
49. Instrucțiunea metodică privind intervenția organelor afacerilor interne în prevenirea și combaterea cazurilor de violență în familie, aprobată prin Ordinul Ministrului Afacerilor Interne al Republicii Moldova nr. 275 din 14 august 2012. În: Compilație de acte normative în domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie, Chișinău, 2013, pct. 4, p. 30-49.

VII. Hotărârile Plenului Curții Supreme de Justiție (*ordonate în funcție de data adoptării*):

50. Hotărârea explicativă a Plenului Curții Supreme de Justiție nr.1 din 28 mai 2012 cu privire la practica aplicării de către instanțele de judecată a prevederilor Capitolului XXX¹ din Codul de procedură civilă (aplicarea măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie). http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=115
51. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr.32 din 24.10.2003 cu privire la aplicarea de către instanțele judecătorești a legislației ce reglementează asigurarea acțiunii la judecarea cauzelor civile. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, nr.12, 2003, modificată prin Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr.3 din 15.04.2013 privind modificarea și completarea Hotărârii explicative

Cu privire la aplicarea de către instanțele judecătorești a legislației ce reglementează asigurarea acțiunii la judecarea cauzelor civile nr. 32 din 24.10.2003.

http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=111 (vizitat la 17.10.2017).

VIII. Bibliografie în limba română:

52. Angelescu G. Dicționar practic al limbii române explicativ și morfologic. București: CNI "Coresi", 2003, 478 p.
53. Balahur D. Protecția drepturilor copilului ca principiu al asistenței sociale, Working Together under the Children Act, 1989 (HMSO, 1991), București, ed. ALL Beck, 2001, 303 p.
54. Belei E. ș.a. Manual Drept procesual civil, partea specială, Chișinău, editura Lexon, 2016, 490 p.
55. Bâcu A. Asigurarea juridică a protecției femeii contra agresiunii. Teză de doctor în drept, Chișinău, 2005, 148 p.
56. Bodoașcă T. Competența instanțelor judecătorești în materie civilă. București: ALL Beck, 2002, 408 p.
57. Bodrug-Lungu V., Zmuncilă L. Violența domestică: strategii de promovare și combatere. Chișinău, Universitatea de Stat din Moldova, 2007, 147 p.
58. Boroî Al., Gorunescu M., Popescu M. Dicționar de drept penal. București: ALL BECK, 2004, 424 p.
59. Brînza S., Stati V. Articolul 201¹ "Violența în familie" din Codul Penal suferă de grave carențe tehnico-legislative. În: Revista Națională de Drept (publicație periodic științifico-practică) nr. 7 (153), 2013, p. 3-7.
60. Budușan L, Barbur D.F., Micu Oluștean D, și a. Violența domestică. Proceduri juridice: Ordinul de protecție. Divorț. Autortatea părintească. Mediere. Plângerea penală., Vol. II, Colecția „Meriți să zâmbești din nou”, Napoca Star 2016, 139 p.
61. Bujor N., Miron I. Violența sexuală: aspecte juridico-penale și criminologice. Chișinău: Centrul Ed. Univ. Criminologice, 2001, 80 p.
62. Cazacov Vl. ș.a. Ghid practic privind intervenția eficientă a poliției în cazurile de violență în familie, Chișinău: Bons Offices, 2015, 144 p.
63. Ciobanu V.M. Tratat teoretic și practic de procedură civilă. Vol. I. București: Național, 1999, 511 p.
64. Ciugureanu-Mihailuță C. Reglementarea interanțaională a drepturilor copilului. Teză de doctor în drept, Chișinău, 2007, 160 p.

65. Chirtoacă N., Tarlev V. Prevenirea și eradicarea violenței împotriva femeilor prin prisma reglementărilor internaționale. În: Revista moldovenească de drept internațional și relații internaționale, nr. 3 (17), Chișinău, 2010, p. 134-142.
66. Coban I. Probleme teoretico-practice ale revizuirii hotărârilor judecătorești irevocabile în procesul civil. Teză de doctor, specialitatea Drept privat (procesul civil), Chișinău, 2013, 195 p.
67. Coban I., Procedura de examinare a cererii de aplicare a măsurii de protecție în cazurile de violență în familie. În Revista Studia Universitatis Moldaviae, Seria „Științe sociale”, 2015, nr. 11, Chișinău, pag. 195-199.
68. Coban I., Capitolul VII. În Manualul Drept procesual civil, partea specială, de Belei E. ș.a., Chișinău, editura Lexon, 2016, 490 p.
69. Corcea N. Violența în familie. Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea de drept, Departamentul Drept Penal, Chișinău: CEP USM, 2015, 353 p.
70. Crudu C. Modalitățile de prevenire și atenuare a violenței familiale în Republica Moldova. În: Conferința Științifică Națională ”Societatea contemporană în viziunea tinerilor cercetători: provocări, contribuții, perspective”, AȘM, Institutul Integrare Europeană și științe politice, Chișinău, 2010, p. 270-276.
71. Cușmir L. Protecția drepturilor mamei și a copilului în condițiile dezvoltării sociale stabile. Teză de doctor în drept, Chișinău, 2005, 148 p.
72. Daghie V., Apostu I. Elemente de drept public și privat. București: Național, 1998, 363 p.
73. Deleanu I. Tratat de procedură civilă. Vol. I. Arad: Servo-Sat, 2000, 472 p.
74. Diaconu-Mureșan A. Atitudini și percepții predispozante pentru violența domestică la bărbați. În: Studii și Cercetări din domeniul științelor socio-umane. Volumul 12. Academia Română, Filiala Cluj-Napoca, Institutul de istorie ”George Bariț”, Departamentul de cercetări socio-umane, Ed. Argonaut, Cluj-Napoca, 2004, p. 49-58.
75. Druță I., Munteanu A. Procedura specială: Aplicarea măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie. În: Manualul judecătorului pentru cauze civile, coordonatori Poalelungi M., Belei E., Sîrcu D. Ed. a II-a, Chișinău, 2013, p. 203-206 (în total 1200 p.).
76. Ferral G, Neculau A. Violența – aspecte psiho-sociale. București Polirom, 2003, 169 p.
77. Florea B. Violența în familie – etiologie și forme de manifestare. În: Studii și Cercetări din domeniul științelor socio-umane. Volumul 14. Academia Română, Filiala Cluj-

- Napoca, Institutul de istorie "George Bariț", Departamentul de cercetări socio-umane, Ed. Argonaut, Cluj-Napoca, 2005, p. 271-279.
- 78.** Gherasimenco V. Prevenirea și combaterea violenței în familie: dimensiuni sociojuridice. În: Sociologia: interferențe naționale și internaționale. Materialele Conferinței științifice cu participare internațională, 14-15 noiembrie 2012, CEP USM, Chișinău, 2012, p. 141-145.
- 79.** Gorceag L., Sîrbu S., Ionița D., Cazacov Vl. Suport de curs pentru formatori privind intervenția eficientă a poliției la cazurile de violență în familie în Moldova. Chișinău, editura Bons Offices, 2013, 104 p.
- 80.** Gros C. Dicționar enciclopedic de psihiatrie, București: S.n., 1992, 739 p.
- 81.** Hogaș D. L. Patriarhatul, subordonarea femeii și violența domestic. Editura Lumen, Iași, 2010, 235 p.
- 82.** Hogaș D. L., Prevenirea și sancționarea violenței domestice prin normele dreptului penal. Editura Lumen, Iași, 2010, 228 p.
- 83.** Leș I., Sancțiunile procedurale în materie civilă. București: Lumina Lex, 1997, 231 p.
- 84.** Losîi E., Bordaș-Mohorea A. Accepțiuni asupra noțiunii de violență în familie. În: Aspecte psihosociale ale tinerilor delincvenți. Materialele conferinței științifice naționale, Universitatea Pedagogică de Stat "Ion Creangă", Chișinău, 2012, p. 151-160.
- 85.** Macari N., Soluții practice și legale pentru victimele violenței în familie. Publicat de Asociația Avocaților Americani/Inițiativa pentru Supremația Legii. Chișinău, Februarie 2009, 42 p.
- 86.** Marinescu V. Mediatizarea violenței domestice – o analiză comparativă. Editura Ars Docendi, București, 2009, 89 p.
- 87.** Măgureanu F. Drept procesual civil, - a III-a rev.și adăug.- București, ed. ALL BECK, 2001 (Europontic) (Curs universitar), 613 p.
- 88.** Monda D. I. Ghid de bune practici în lucrul cu victimele violenței în familie. Elaborat în baza proiectului Servicii de ajutor pentru femeile victime ale violenței, Bistrița: Mesagrul, 2008, 65 p.
- 89.** Mihăilescu I. Politici în domeniul populației și familiei. Politici sociale România în context european. București, Editura Alternative, 1995, 219 p.
- 90.** Minodora Maria, Protecția Europeană a Drepturilor Omului. Nediscriminarea. 28 martie 2016. <http://www.juridice.ro/435404/protectia-europeana-a-drepturilor-omului-nediscriminarea.html> (accesat 14.10.2016).

91. Poalelungi M. ș.a. Modele de acte judecătorești. Procedura civilă. Chișinău Î.S. F.E.-P. Tipografia Centrală , 2014, 1137 p.
92. Popa J. Violența în familie: conceptual și obiectul ocrotirii penale. În: Tendințe contemporane în evoluția patrimoniului istoric și juridic al Republicii Moldova. Materialele Conferinței științifice internaționale anuale a doctoranzilor și tinerilor cercetători, Vol. II, Secția ”Drept Național”, Ed. A VI-a, 12 aprilie 2012, Chișinău, p. 311-317.
93. Postica Al. Ordonanța de protecție. Raport de evaluare a implementării prevederilor Legii nr. 45 cu privire la ordonanța de protecție în Republica Moldova în perioada 2008-2011. Chișinău: Promo-Lex, 2012, 186 p.
94. Prisac Al. Drept procesual civil. Partea generală. Chișinău: Cartier juridic, 2013, 372 p.
95. Rațiu A.M., Hizo-Miloș L.S. Violența domestică. Aspecte generale, Vol. I, Colecția „Meriți să zâbești dn nou”, Napoca Star, 2016, 27 p.
96. Revenco A., Fenomenul violenței domestice în Republica Moldova. În Revista La Strada Express, Editia nr. 4 din iunie 2008, Ediție tematică a Centrului Internațional „La strada”, Problema violenței domestice în Republica Moldova. Realități și perspective, 37 p.
97. Rădulescu S., Banciu D. Sociologia crimei și criminalității. București: S.n., 1996, 315 p.
98. Rotariu N., Rotariu I. Violența domestică în dreptul penal roman. Editura Principes Edit, Iași, 2005, 235 p.
99. Rotaru O., Teslev M. și Flenchea N. Violența în familie – un stratum (inevitabil) al suicidului. În: Studii Juridice Universitare, Anul II, nr. 1-2, ULIM, 2009, p. 61-67.
100. Rusnac S. ș.a. Asistența psihologică a cazurilor de violență în familie. Program de diagnostic și reabilitare a victimei și abuzatorului, Chișinău: ULIM, 2010, 293 p.
101. Stratulat V. Concept, aspecte definitorii și forme ale violenței în familie. În: Revista de Filosofie, Sociologie și Științe Politice a Institutului de Cercetări Juridice și Politice al AȘM, 2014, nr. 3 (166), p. 231 -241.
102. Stratulat V. Aspecte legale privind diminuarea violenței prin educarea corespunzătoare a copiilor. În: Revista Institutului Național al Justiției, 2014, nr. 2 (29), p. 41-44.
103. Stratulat V. Правовые средства защиты от насилия в семье. În: Legea și Viața, 2015, nr. 7 (281), p. 44-50.

- 104.** Stratulat V. Юридическая ответственность за насилие в семье. În: Legea și Viața, 2015, nr. 8 (282), p. 33-38
- 105.** Stratulat V. О некоторых вопросах применения ответственности за насилие в семье. În: Turismul și dezvoltarea societății. Conferința științifică cu participare internațională, 25-26 septembrie 2015, Chișinău, ediția a II-a, p. 241-246.
- 106.** Stratulat V. Noțiunea și categoriile de subiecți ai violenței în familie. În: Revista de Filosofie, Sociologie și Științe Politice a Institutului de Cercetări Juridice și Politice al AȘM, 2016, nr. 1 (170), p. 212 -217.
- 107.** Стратулат В. Насилие в семье и его отражение в практике Европейского Суда По Правам Человека. В: Философское знание и вызовы цивилизационного развития. Государственное научное учреждение Институт философии НАН Беларуси, 21–22 апреля 2016 года, г. Минск, с. 391-393.
- 108.** Stratulat V. Împuternicirile instanței de judecată la examinarea aplicării măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie. În: Perspectivele și problemele integrării în spațiul european al cercetării și educației. Conferința științifică internațională, 07 iunie 2016, Cahul/ Moldova, volumul I, p. 36-41.
- 109.** Stratulat V. Procedura de examinare a cererii privind aplicarea măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie de către instanța de judecată. În: Știința în Nordul Republicii Moldova: realizări, probleme, perspective. Conferința științifică cu participare internațională, 29-30 septembrie 2016, Bălți, ediția a II-a, p. 290-294
- 110.** Szabo A.M. Violența domestică (România în context European). În: Asistența socială în context european. Materialele Conferinței științifice studentești internaționale, Chișinău 22-23 aprilie 2002, Uniersitatea de Stat din Moldova, Centrul Editorial USM, 2002, p. 54 -65.
- 111.** Tabacu A. Citarea și comunicarea actelor. București: Universul Juridic, 2013, 186 p.
- 112.** Tarlev V. Reglementări internaționale privind drepturile femeii în Dreptul Internațional Public. Teză de doctor în drept, Chișinău, 2012, 170 p.
- 113.** Vidaicu M., Străisteanu D.I. Ghid pentru cunoașterea și aplicarea legislației internaționale și naționale privind violența în familie, Chișinău, 2015, 102 p.
- 114.** Vrasti R. Ghid Practic de Intervenție în Criză.
<http://www.vrasti.org/8.%20Evaluarea%20si%20interventia%20in%20criza%20data%20de%20violenta%20domestica.pdf> (accesat 19.04.2017).
- 115.** Zaharia V. ș.a. Îndrumar juridic elementar pentru cetățeni. Chișinău: ed. Cartier, 2012, 982 p.

IX. Bibliografie în limba rusă:

116. Амосов С. Метод судебного познания. În: Российская юстиция, 2004, № 3, с.59-65.
117. Жилин Г. Цели гражданского судопроизводства и их реализация в суде первой инстанции. Москва: Городец, 2000, 320 с.
118. Молчанов В.В. Свидетели и свидетельские показания в гражданском судопроизводстве. Москва: Городец, 2010, 432 с.
119. Ковалева Е. Эмоциональное и психооичекое насилие всемье и его влияние на социализацию ребенка. În Revista Facultății de Psihologie și Psihopedagogie specială a Universității Pedagogice de Stat "Ion Creangă", Chișinău, 2012, 72 с.
120. Кожухарь А.Н., Райлян А.Н. Гражданский процессуальный кодекс Молдовы. Комментарий. Кишинёв: Universitas, 1992, 793 с.
121. Поленина С.В. Права женщин в системе прав человека: международный и национальный аспект. Москва: Издание ХПИ «ЭСЛАН», 2000, 255 с.
122. Скуратовский М.Л. Подготовка дела к судебному разбирательству в арбитражном суде первой инстанции. Москва: Волтерс Клувер, 2007, 200 с.
123. Судебные ордера на охрану от жестокого насилия: обзор законодательства и практики применения гражданско-правовых охранных ордеров обеспечивающих защиту от домашнего насилия в США, Практ.пособие. - 4-е изд., Москва, 2000, 68 с.
124. Сягровец Е. В. Формирование института международной защиты прав женщин. В: Проблемы управления. 2007, №. 2 (23), с. 144-146.
125. Фатеев А. Домашнее насилие. Опыт криминалистического исследования. Дисертация кандидата юридических наук, Россия, 171 с.
126. Шакарян М.С. Комментарий к Гражданскому процессуальному кодексу Российской Федераций. Москва: Проспект, 2003, 688 с.
127. Шерстюк В. Система советского гражданского процессуального права. Москва: Изд-во МГУ, 1989, 133 с.
128. Ярков В.В. Гражданский процесс. Учебник. Москва, Волтерс Клувер, 2006, 736 с.

X. Bibliografie în limba engleză

129. Belsey M. Child Abuse: Measuring a Global Problem, World Health Statistics Quarterly (W.H.O.). Nr. 46/1, 1996, 71 p.
130. Brems E. Protecting the rights of woman. În: Weston B. Human rights in the world community: issue and action. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2006, p. 120-135.
131. Chinkin C., Chaleswort H. The Bonundaries of International Law – a Feminist Analysis. Manchester University Press: Winner, American Society of International Law Certificate of Merit 2001 for preeminent contribution to creative scholarship, 2000, 395 p.
132. Gomez F., K. de Feyter. International protection of human rights: Achievements and Challenges. Bilbao: Humanitarian Net, 2006, 706 p.
133. Haskey J.C. Formation and dissolution of unions in the different countries of Europe. European population. Editions John Libbey Eurotext, Montrouge, 1993, 221 p.
134. Moore C., Freeman M. A., Rudolf B. The UN Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (a commentary). Oxford University press, 2012, 708 p. <https://global.oup.com/academic/product/the-un-convention-on-the-elimination-of-all-forms-of-discrimination-against-women-9780199565061?cc=ro&lang=en&> (vizitat 21.04.2017).
135. Sewall P. Rebeca, Vasan Arati, Schuler Margaret A. States Responses to Domestic Violence: Current Status and Needed Improvements, The Institute for Women, Law & Development. Washington, D.C., 1996. 151 p.

XI. Bibliografie în limba franceza:

136. Chesnais J.-C. Histoire de la violence en Occident de 1800 a nos jours, Paris: Robert Laffont, 1981, 269 p.
137. Dix-neuvieme rapport sur la situation demographique en Franche. Population (French Edition) Vol. 45, nr. 4/5, Jul.-Oct.,1990, p.873-921. https://www.jstor.org/stable/1533292?seq=1#fndtn-page_scan_tab_contents (vizitat 09.05.2017)

XII: Alte surse de informație:

- 138.** Codul de Procedură Civilă al României. Nr. 247 din 10 aprilie 2015.
http://www.dreptonline.ro/legislatie/codul_de_procedura_civila_noul_cod_de_procedura_civila_legea_134_2010.php
- 139.** Codul civil al României. Legea nr. 287 din 17 iulie 2009, actualizată și republicată. <https://legeaz.net/noul-cod-civil/>. (vizitat: 04.10.2016).
- 140.** Legea României pentru prevenirea și combaterea violenței în familie. Nr. 217 din 22 mai 2003. Republicata în: Monitorul Oficial nr. 205, partea I, din 24 martie 2014.
- 141.** Asistența juridică pentru victimele violenței în familie. Chișinău, Centrul de Drept Căușeni, Gender-Centru, 2012, 10 p.
- 142.** Avocații din Minnesota. Violența în familie, Tipărită în Statele Unite ale Americii, 2000, tradusă de Neagu, M., Chișinău: Reclama, 2004, 43 p.
- 143.** Comentariul general C.D.O. nr 19, Ansamblul Comentariilor generale și a Recomandărilor generale adoptate de organisme pentru drepturile omului. U. N. Doc HRI/GEN/1/Rev.2, din 29.03.1996, p. 29;
- 144.** Ghid UNICEF de aplicare practică a Convenției cu privire la Drepturile Copilului ”Children and Violence”, Chișinău, ed. Cartier, 2001, 238 p.
- 145.** Ghid de intervenție în cazurile de violență în familie, Agenția națională pentru protecția familiei, Centrul-pilot de asistență și protecție a victimelor violenței în familie, Centrul de informare și consultanță pentru familie.
<http://www.nd.ro/dgmsscovasna/pdf/ghidvf.pdf> (vizitat 19.04.2017)
- 146.** Ghid juridic pentru victimele violenței în familie. Centrul pentru drepturile omului din Moldova. Chișinău, 2013, 20 p.
- 147.** Ghid de aplicare practică a Convenției cu privire la Drepturile Copilului, UNICEF, Chișinău, ed. Cartier, 2001, 690 p.
- 148.** Raport: Violența față de femei în familie în Republica Moldova. Biroul National de Statistică al Republicii Moldova, cu suportul Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare, a Entității Națiunilor Unite pentru Egalitatea de Gen și Abilitarea Femeilor, a Fondului ONU pentru Populație și a Ambasadei Suediei în Moldova, și publicată în cadrul proiectului comun ONU „Consolidarea Sistemului Statistic Național”, 2011, 148 p.
http://www.statistica.md/public/files/publicatii_electronice/Violenta/Raport_violenta_fam.pdf (vizitat 29.08.2017).

149. Raport din perspectiva respectării drepturilor omului. Implementarea legislației Republicii Moldova cu privire la violența în familie. Chișinău, Avocați pentru Drepturile Omului, Fundația Bulgară de Investigații din perspectiva Gender, Centrul de Drept al Femeilor, Avocați pentru Drepturile Omului Minneapolis, 2012 , 115 p.
150. Raport Explicativ la Convenția Consiliului Europei cu privire la prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței în familie. În: Suportul de practică judiciară și acte normative naționale și europene ”Violența în familie în Republica Moldova”, Chișinău 2014, 180 p.
151. Raport privind respectarea drepturilor omului în Republica Moldova în anul 2012, Centrul pentru Drepturile Omului din Moldova, Chișinău, 2013, 434 p.
152. Raport. Rele tratamente pe motiv de discriminare în Moldova. Chișinău, 2012.
http://www.promolex.md/upload/publications/en/doc_1332167124.pdf(vizitat 21.04.2017).
153. Studiu exploratoriu privind serviciile sociale pentru victimele violenței în familie 12.06.2013. <http://transcena.ro/wp-content/uploads/Studiu-la-nivel-national-servicii-sociale-violenta-in-familie-decembrie-2013.pdf> (vizitat 19.04.2017)
154. Violența domestică față de femei și fete, UNICEF, nr.6, iunie 2006.
<https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/digest6e.pdf> (vizitat 21.04.2017).

XII. Surse internet:

155. http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/en/
(accesat la 23.08.2017)
156. http://instante.justice.md/apps/hotariri_judecata/inst/cab/cab.php (accesat 28.09.2015)
157. http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=1040 (accesat 04.10.2016);
158. http://instante.justice.md/apps/hotariri_judecata/inst/jun/jun.php (accesat 02.10.2015);
159. <http://www.igp.gov.md/ro/content/tot-mai-multi-cetateni-apeleaza-la-politie-cazurile-de-violenta-familie> (accesat 03.04.2016);
160. http://instante.justice.md/apps/hotariri_judecata/inst/cab/cab.php (accesat 28.09.2015);
161. <http://unbr.ro/ro/ordinul-de-protectie-varietate-a-ordonantei-presedintiale/> (accesat 12.04.2016)
162. <http://violentaimpotrivafemeilor.ro/studii-ordin-de-protectie/> (accesat 12.04.2016)

163. <https://dreptmd.wordpress.com/cursuri-universitare/drept-procesual-civil-partea-general/principiile-dreptului-procesual-civil/> (accesat 26.09.2015)
164. <http://legeaz.net/dictionar-juridic/acces-liber-justitie> (accesat 26.09.2015);
165. <http://ro.wikipedia.org> (accesat 14.11.2014);
166. <http://dexonline.ro> (accesat 26.09.2015);
167. <https://polis.osce.org/node/4646> (accesat 12.04.2016)<
168. <http://parlament.md/LinkClick.aspx?fileticket=kKJR6rpqOiw%3d&tabid=130&mid=507&language=ro-RO> (vizitat la 01.12.2017)<
169. <http://www.antitrafic.gov.md/print.php?l=ro&idc=94&id=182> (accesat 06.10.2016).

Judecătoria _____

Domnului președinte _____

CERERE

PRIVIND APLICAREA MĂSURILOR DE PROTECȚIE

ÎN CAZURILE DE VIOLENȚĂ ÎN FAMILIE

I. Date privind victima violenței în familie.

Numele: _____ Prenumele: _____

Locul și data nașterii: _____

Cetățenia: _____ Sexul _____ F/M _____.

Actul de identitate: _____ buletin de identitate/pașaport _____ Seria _____

nr. _____ IDNP _____

Adresa: _____

Dorește să rămână secretă? _____ DA/NU _____.

Telefon: _____ Dorește ca numărul să rămână secret? _____ DA/NU _____

II. Asistența juridică

Victima are un avocat? _____ DA/NU _____.

În caz negativ, dorește să i se acorde asistența juridică garantată de stat? _____ DA/NU _____.

III. Reprezentantul legal al victimei (dacă este cazul)

Numele: _____ Prenumele: _____

Locul și data nașterii: _____

Cetățenia: _____ Sexul _____ F/M _____.

Adresa _____ Telefon _____

IV. Date privind autoritatea sau instituția care formulează cererea (dacă este cazul)

Denumirea: _____

Adresa: _____

Telefon: _____ Fax: _____ E-Mail: _____

Reprezentantul autorității sau instituției care formulează cererea _____

Motivele imposibilității depunerii cererii de către victimă _____

V. Relația dintre victima violenței în familie și persoana împotriva căreia se solicită emiterea ordonanței de protecție (agresor)

1. Există o legătură de rudenie sau de altă natură cu agresorul?

2. Victima a mai formulat anterior vreo cerere, plângere, reclamație etc. împotriva aceleiași persoane? DA/NU. În caz afirmativ, se va indica numărul acestora.

3. Cunoașteți dacă agresorul este parte în vreun proces cu privire la vreo infracțiune sau contravenție? DA/NU. În caz afirmativ, indicați dacă știți, instanța la care se află dosarul și esența acestuia.

4. Persoanele care convietuiesc în locuință (dacă este cazul)

Numele și prenumele

Data nașterii	Gradul de rudenie
---------------	-------------------

VI. Descrierea faptelor pentru care se solicită emiterea ordonanței de protecție

1. Relatarea faptelor, data, locul desfășurării lor, intensitatea, durata, consecințele suportate și alte circumstanțe importante cauzei

This image shows a blank sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and extend across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

2. Ce alte acte de violență s-au produs anterior împotriva persoanelor (victima, membri ai familiei, minori sau alte persoane) sau asupra bunurilor?

3. A avut loc vreun act de violență în prezența minorilor? _____

4. Există vreo situație de risc pentru minori, precizând care este? _____

6. Exista martori la faptele descrise? DA/NU. În caz afirmativ, indicați cine sunt.

Numele și prenumele _____

Data nașterii _____ Adresa _____

7. Ce alte probe pot susține declarațiile? _____

VII. Asistența medicală a victimei.

1. Victima a suferit leziuni fizice sau a fost maltratată psihologic? DA/NU.

2. A primit îngrijiri în vreun centru medical? DA/NU. În caz afirmativ, indicați probele în aceste sens (certificat medico-legal, medical sau alte documente medicale) ce se vor anexa în copie

3. In caz negativ, se vor indica centrul medical și data consultului medical _____

VIII. Măsurile de protecție care se solicită a fi aplicate:

- a) obligarea de a părăsi temporar locuința comună ori de a sta departe de locuința victimei, fără a decide asupra modului de proprietate asupra bunurilor DA/NU ;
- b) obligarea de a sta departe de locul aflării victimei, la o distanță ce ar asigura securitatea victimei, excluzând și orice contact vizual cu ea sau cu copiii acesteia DA/NU ;
- c) interzicerea oricărui contact, inclusiv telefonic, prin corespondență sau în orice alt mod, cu victima sau cu copiii acesteia, cu alte persoane dependente de ea DA/NU ;
- d) interzicerea să se apropie de anumite locuri: locul de muncă al victimei, locul de studii al copiilor, alte locuri determinate pe care persoana protejată le frecventează DA/NU ;
- e) obligarea, până la soluționarea cazului, de a contribui la întreținerea copiilor pe care îi are în comun cu victimă DA/NU ;
- f) obligarea de a participa la un program special de tratament sau de consiliere, dacă o asemenea acțiune este determinată de instanța de judecată ca fiind necesară pentru reducerea violenței sau pentru dispariția ei DA/NU ;
- g) limitarea dispunerii unilaterale de bunurile comune DA/NU ;
- h) stabilirea unui regim temporar de vizitare a copiilor săi minori DA/NU ;
- În caz afirmativ, se vor indica numele, prenumele și data nașterii copiilor

- i) interzicerea de a păstra și purta armă DA/NU .

IX. Alte precizări considerate ca relevante.

Data _____

Semnatura _____

Nr. dosaruluiXXXXXXX

ORDONANȚĂ DE PROTECȚIE

14 august 2016, ora 15:00

mun. Chișinău

Judecătoria Ciocana mun. Chișinău

Instanța compusă din:

președintele ședinței, judecător
grefier

Vasile Oprea
Maria Brega

cu participarea victimei Adamescu Ion, apărătorului victimei, avocatul ion Rață, Ofițerului operativ de sector al Comisariatului de poliție sectorul Ciocana, mun. Chișinău, Ciobanu Maxim, a agresorului Adamescu Andrei și apărătorului agresorului, avocatul Adam Mariana,

judecând în ședința de judecată publică cererea victimei violenței în familie Adamescu Ion precum și demersul Inspectoratului de poliție sectorul Ciocana, mun. Chișinău, privind aplicarea măsurilor de protecție pentru victima violenței în familie împotriva acțiunilor agresorului Adamescu Andrei

Conducându-se de prevederile art. 11-15 ale Legii pentru prevenire și combaterea violenței în familie, art.12, art. 279, alin. (2), art. 278⁶ și 278⁷ CPC,

D I S P U N E:

Se emite ordonanța de protecție în favoarea victimei violenței în familie Adamescu Ion Grigore, născut la 06 martie 1940, cod numeric personal 0972654762901, pensionar, domiciliat în mun. Chișinău, str. Igor Vieru 21, ap. 4, pentru o perioadă de 3 (trei) luni, începând cu 14 august 2012 ora 15:00 până la 14 noiembrie 2012, ora 15:00.

Se obligă agresorul Adamescu Andrei Ion, născut la 09 decembrie 1973, cod numeric personal 200508030695 domiciliat în mun. Chișinău, str. Igor Vieru 21, ap. 4:

1. de a părăsi temporar locuința comună, situată în mun. Chișinău, str. Igor Vieru 21, ap. 4;

2. de a sta departe de locul aflării victimei Adamescu Ion Grigore, excepție fiind doar perioada participării în instanța de judecată la soluționarea eventualelor litigii comune.

3. să nu contacteze victima, inclusiv telefonic, prin corespondență sau în orice alt mod și să nu viziteze locul de muncă și de trai al victimei.

Nerespectarea de către agresor a măsurilor stabilite se pedepsește în conformitate cu legislația în vigoare.

Se explică victimei și agresorului că măsurile de protecție pot fi retrase odată cu dispariția pericolului care a condiționat luarea acestor măsuri și pot fi prelungite în cazul unei cereri repetate sau al nerespectării condițiilor prevăzute în prezenta ordonanță de protecție.

Se expediază copia ordonanței Inspectoratului de Poliție al sectorului Ciocana, mun. Chișinău, pentru executare imediată și pentru supravegherea îndeplinirii măsurilor de protecție stabilite de instanța de judecată.

Se încasează de la Adamescu Andrei Ion, născut la 09 decembrie 1973, cod numeric personal 200508030695 domiciliat în mun. Chișinău, str. Igor Vieru 21, ap. 4, taxa de stat în beneficiul statului în mărime de 100 (una sută) lei.

Președintele ședinței, judecătorul

CHESTIONAR

pentru judecători

1. Ați avut pe parcursul anilor 2013 – 2015, în procedură cereri cu privire la aplicarea măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie?

DA

NU

Dacă răspunsul este DA, indicați cât de frecvent (nr. aproximativ de cauze pe an): _____

2. Care dintre subiecți cel mai frecvent înaintează cereri privind aplicarea măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie?

- a) Victima;
- b) Reprezentantul legal al victimei;
- c) Membrii de familie;
- d) Autoritatea tutelară;
- e) Poliția;
- f) Procuratura;
- g) Alte persoane care dețin informații despre pericolul iminent de săvârșire a unor acte de violență sau despre săvârșirea lor.

3. Termenul de 24 h constituie un termen rezonabil și suficient pentru a examina cererile privind aplicarea măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie?

DA

NU

Dacă răspunsul este NU, indicați ce termen ați considera a fi eficient: _____

4. Ordonanța de protecție constituie măsură eficientă de protejare a victimelor violenței în familie?

DA

NU

5. Care din măsurile de protecție prevăzută în art. 318⁴ CPC au fost cel mai frecvent aplicate?

- a) obligarea de a părăsi temporar locuința comună ori de a sta departe de locuința victimei, fără a decide asupra modului de proprietate asupra bunurilor;
- b) obligarea de a sta departe de locul aflării victimei, la o distanță ce ar asigura securitatea victimei;
- c) obligarea de a nu contacta victima, copiii acesteia, alte persoane dependente de ea;
- d) interzicerea de a vizita locul de muncă și de trai al victimei;

- e) obligarea, până la soluționarea cazului, de a contribui la întreținerea copiilor pe care îi are în comun cu victima;
 - f) obligarea de a plăti cheltuielile și daunele cauzate prin actele sale de violență, inclusiv cheltuielile medicale și cele de înlocuire sau reparare a bunurilor distruse sau deteriorate;
 - g) limitarea dispunerii unilaterale de bunurile comune;
 - h) stabilirea unui regim temporar de vizitare a copiilor săi minori;
 - i) interzicerea de a păstra și purta armă.
6. Cum considerați cererile privind aplicarea măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie înaintate în cursul procesului penal urmează a fi examinate:
- a) De judecătorul de instrucție în baza normelor procesual penale;
 - b) De judecătorul de drept comun în baza normelor procesual civile.
 - c) _____
7. În cazul contestării Închierii de admitere sau de respingere a cererii privind aplicarea măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie înaintate în cursul procesului penal, care Colegiu al Curții de Apel urmează să examineze recursul:
- a) Colegiul Penal;
 - b) Colegiul Civil, Comercial și de contencios Administrativ,
8. Există dificultăți la examinarea și aplicarea normelor procesual civile privind aplicarea măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie? (Identificați-le)
- _____
- _____
- _____
- _____
- _____
- _____
- _____
9. Ce minim de probe ați considera a fi suficient pentru a putea fi aplicată ordonanța de protecție?
- _____
- _____
- _____
- _____
- _____
- _____
- _____

CHESTIONAR

pentru procurori, polițiști, asistenți sociali

1. Pe parcursul anilor 2013 – 2015, ați înaintat în instanța de judecată cereri cu privire la aplicarea măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie?

DA

NU

Dacă răspunsul este DA, indicați cât de frecvent (nr. aproximativ de cauze pe an): _____

2. În toate cauzele, termenul de 24 de ore pentru examinarea cererilor privind aplicarea măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie a fost respectat?

DA

NU

Dacă răspunsul este NU, indicați maxim cu cât a fost depășit:

3. Ordonanța de protecție constituie măsură eficientă de protejare a victimelor violenței în familie?

DA

NU

4. Care din măsurile de protecție prevăzută în art. 318⁴ CPC au fost cel mai frecvent aplicate?

a) obligarea de a părăsi temporar locuința comună ori de a sta departe de locuința victimei, fără a decide asupra modului de proprietate asupra bunurilor;

b) obligarea de a sta departe de locul aflării victimei, la o distanță ce ar asigura securitatea victimei;

c) obligarea de a nu contacta victima, copiii acesteia, alte persoane dependente de ea;

d) interzicerea de a vizita locul de muncă și de trai al victimei;

e) obligarea, până la soluționarea cazului, de a contribui la întreținerea copiilor pe care îi are în comun cu victima;

f) obligarea de a plăti cheltuielile și daunele cauzate prin actele sale de violență, inclusiv cheltuielile medicale și cele de înlocuire sau reparare a bunurilor distruse sau deteriorate;

g) limitarea dispunerii unilaterale de bunurile comune;

h) stabilirea unui regim temporar de vizitare a copiilor săi minori;

i) interzicerea de a păstra și purta armă.

5. Ați întâlnit dificultăți la investigarea cazurilor de violență în familie, inclusiv și la întocmirea cererilor privind aplicarea măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie? (Identificați-le)

6. Considerați mai eficient și mai accesibil dacă ar exista un model tip de cerere de chemare în judecată privind aplicarea măsurilor de protecție, astfel încât să poată fi scrisă (completată) personal de către victimă?

DA

NU

DECLARAȚIE PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII

Subsemnata, Valentina Stratulat, declar pe răspundere personală că materialele prezentate în teza de doctorat constituie rezultatul propriilor cercetări și realizări științifice. Conștientizez că, în caz contrar, urmează să suport consecințele în conformitate cu legislația în vigoare.

Valentina Stratulat _____ 2018

CV AL AUTORULUI

Nume, prenume: Stratulat Valentina

Data și locul nașterii: 24.05.1984, Republica Moldova, or. Călărași

Cetățenia: Republica Moldova

Studii:

- 01.09.2003 – 23.06.2008

Licențiată în Drept, specializarea **Drept Penal**, **Universitatea de Studii Europene din Moldova**

- 01.09.2009 – 09.02.2011

Master în Drept, specializarea **Drept constituțional și administrativ**, **Academia de Administrare Publică pe lângă Președintele Republicii Moldova**

- 01.10.2012 – 31.03.2014

Candidat la funcția de **judecător** , **Institutul Național al Justiției din Republica Moldova**

- 01.11.2013 –31.10.2016

Studii postuniversitare de Doctorat, specialitatea 553.03 - Drept privat (drept procesual civil), **Institutul de Cercetări Juridice și Politice al Academiei de Științe a Moldovei**

Domeniile de interes științific: drept procesual civil, urmărirea penală, CEDO

Activitatea profesională (instituție/organie, funcție, perioada de activitate):

- 01.12. 2003 – 31.03.2004

Secretarul Președintelui Raionului Călărași, **Consiliul raional Călărași**,

- 01.04. 2004 – 08.01.2008

Spacialist Principal în cadrul Secției Relații Funciare și Cadastru, **Consiliul raional Călărași**,

- 09.01. 2008 – 24.02.2008

Spacialist Principal în problemele planificării și prognozării producției agricole în cadrul Direcției Agricultură și Alimentație, **Consiliul raional Călărași,**

- 25.02. 2008 – 02.06.2014

Consultant-jurist în cadrul aparatului președintelui raionului Călărași, **Consiliul raional Călărași,**

- 02.06.2014 – 31.12.2014

Specialist principal în Serviciul Resurse Umane, **Judecătoria Călărași**

- 01.01.2015 – prezent

Judecător, **Judecătoria Ungheni**

Participări la foruri științifice (naționale și internaționale):

1. Conferința științifică internațională „Perspectivele și problemele integrării în spațiul european al cercetării și educației”, 07 iunie 2016, Cahul/ Moldova, tema raportului, **„Împuternicirile instanței de judecată la examinarea aplicării măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie”;**
2. Conferința științifică națională cu participare internațională „Turismul și dezvoltarea societății”, 25-26 septembrie 2015, Chișinău, tema raportului **„О некоторых вопросах применения ответственности за насилие в семье”;**
3. Conferința științifică națională cu participare internațională „Știința în Nordul Republicii Moldova: realizări, probleme, perspective”, 29-30 septembrie 2016, Bălți, tema raportului **„Procedura de examinare a cererii privind aplicarea măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie de către instanța de judecată”;**

Lucrări științifice publicate: 9 publicații științifice (Revista Institutului Național al justiției, Revista de filozofie, sociologie și științe politice a Institutului de Cercetări Juridice și Politice al AȘM, Revista Legea și Viața, etc).

Cunoașterea limbilor: limba română (excelent), limba rusă (bine), limba engleză (bine)

Date de contact (adresa, telefon, email):

- Adresă: or. Călărași, str. 1 Mai 18,

- Telefon: 0244–2-37-28, 078749195, **- Email:** valentina1stratulat@gmail.com